

România literară

SĂPTĂMÎNAL DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Anul II — Nr. 31 (43)

Joi 31 iulie 1969

32 pagini

2 lei

31

Conștiința timpului istoric

Am avut dintotdeauna o anumită, destul de puternică atracție, chiar curiozitate, pentru acel nucleu uman, pentru acel tip de comunitate românească unde s-a putut naște universul atât de original, unul din cele mai surprinzătoare și astăzi, al cărților lui Panait Istrati. Am copilărit în nordul Ardealului, și primul contact — și unul din cele mai profunde, negreșit, cu lumea orașului-port Brăila, a fost, se înțelege, Ciulinii Bărăganului și Chira Chiralina. Era o lume atât de stranie, încât părea inventată, atât de concretă, atât de fascinant-concretă însă, de neocolit, încât a ajuns pentru mine ca o formă a obsesiei, o formă a unei fixații literare, cu atât mai puternice cu cât venea dintr-un mediu geografic și, în parte, istoric, perfect opus. De fapt, prin Panait Istrati, acest cel mai strălucit fiu al orașului-port Brăila, am avut pentru prima oară revelația concretă, pipăibilă în planul fanteziei, a noțiunii de exotic, așa cum sînt convinși acum (și eram și atunci cînd am intrat în lumea cărților sale) că „acele depărtări” sau „acele meleaguri însoțite și depărtate” sau „acele obiceiuri și rituri” sau tot ce ne închipuim încă prin ființa exoticului nu-mi or da niciodată cu atîta precizie, rapiditate și putere. Panait Istrati, pentru mine — căci uneori chiar și oamenii trebuie să ni-i închipuim, să-i prefigurăm sub formă de obiecte, de lucruri, are uneori forma unui ochi, a unui ochi dilatat și tulburat de ceea ce vede la distanță, o anumită distanță, un ochi supt de peisaje neverosimile care se întîmplă undeva, mai ațîțătoare decît moartea sau infernul, un ochi care plutește pe marginea unei ape. Romain Rolland a scris despre el, numindu-l „un Gorki balcanic”, dar eu mai degrabă l-aș numi „un frate bun al lui Melville”, creatorul lui Moby Dick, acel genial hoinar al oceanelor, fascinat pînă la moarte de diavolul apelor uriașe. Interesant este că Istrati și-a adus aminte (sub forma creației, bineînțeles) de Brăila și ținutul ei (și subsolul ei de metafore, așa adăuga, și de aerul ei încărcat de proiecții și ingeri damnați) după ce a fost supt de Dunăre, aruncat în mare și azvirlit apoi pe meleaguri străine, abia atunci lui i-a devenit nemaipomenit de concretă, de necesară, lumea sa natală. Poate aici putem întrezări un aspect al atât de discutatei chestiuni a specificului național. Istrati e unul din cele mai bune exemple, ca și Enescu sau Brăncuși; oameni însemnați, născuți de acest pămînt, care au avut în cea mai strîictă și acută străinătate deodată revelația originii și lumii de care aparțineau. Iată, specific național înseamnă, cred eu, și o anumită luciditate a propriei origini după o experiență biografică și artistică a înstrăinării, este, în artă, întoarcerea fiului risipitor care, departe de țara și rudele sale, are revelația deodată a ceea ce este necesar să facă și spune „Ridica-mă-voi și mă voi întoarce la tatăl meu”. Acest tatăl meu, în artă, se cheamă Sonata în stil popular, sau cuptorul țărănesc din Gorj în mijlocul Parisului, sau Viața lui Adrian Zograffi.

Poate cu excepția lui Sadoveanu, nici unul din marii autori clasici români, cărțile lor, nu incită la descoperirea matricei reale, geografice și etnografice și, poate și istorice, ca și cărțile lui Istrati. De aceea, omul de artă și, mai ales scriitorul, ajuns la această matcă geografică, privește cu o aviditate emoționată în jur, doritor și în același timp cuprins de teamă, de a nu provoca apariția umbrelor fantastice care au plecat de aici. Acest oraș-port, care și-a serbat de curînd șase secole de existență, ca majoritatea orașelor patriei noastre, nu-și trădează însă prea ușor istoria. Iar lumea pescarilor, a comerțanților, a misiștilor, a afacerilor cerealiere, a aventurierilor din toată lumea, lumea aceea pestriță, colorată, feerică poate, dar lipsită de stabilitate și de eficiență într-un sens mai adînc, a lăsat locul, în Brăila anului șizeci și nouă, în de curînd și foarte mîndru — pe drept cuvînt — de sine însuși, județ al Brăilei, a unei lumi puțin mai diferite, o lume care nu mai e numai (ca să-l parafrăzăm pe Herodot) „un dar al Dunării”, ci o lume completă și complexă, cu unități industriale de interes republican, cum ar fi uzina „Progresul”, denumită „mecanic-sef” al țării sau „Laminorul”, prea cunoscută pentru a mai adăuga noi aici vreun cuvînt. Industria chimică care — în urma marilor bogății naturale de gaz-metan, sare, lemn, etc. pe care le conține solul românesc, a devenit în anii noștri o industrie națională — a cucerit cu amploare și teritoriul vechiului oraș-port și al legendelor și miturilor pescărești. Cele două mari combinate, Combinatul de fibre artificiale (C.F.A.) și Combinatul de hirtie și celuloză (C.C.H.) și unitățile anexe, reușesc pe „platformă” (cum e denumit aici acest uriaș complex chimic) în jur de zece mii de oameni lucrători la utilaje de un foarte ridicat nivel tehnic. Se proiectează — tot în planul „ne-tradițional”, adică în cel industrial și chimic — ridicarea unei termocentrale. Și altele, evident, planuri de „mărire”, care nu le mai amintesc aici, pentru simplul motiv că pana mea nu are și nu a avut niciodată îndemînarea reporterului care e născut cu darul de a transmite „febra unui loc” real, fără adaos de ficțiune, cu ajutorul doar a tensiunii reale existente în acel loc și, evident, a unei tensiuni interne, corolare. Pentru că, asemenea date care conțin în ele viață, „transmise” într-un mod stîngaci, nepotrivit, „neinspirat” pot fi ucise, adică falsificate, reduse la mediocru și banal, la stereotipie, la inexistență. Scriitorul poate trece ficțiu-

Nicolae BREBAN

CORCESCU NAUM

VICTORIE

Nicolae Dragoș

Ești trup de veghe, Tară...

Călătorind sub arbori, cu vîrstele mirate
De drum urcat prin sînge, de plîns
Din oase-albind cîmpia, din ochi rupînd
Trecînd dinspre crepuscul către mereul

Ești, Tară, umbră vie de rîu zidit în munta
Neistovit stejar al cerurilor verzi
Rostită-n cîntec pasăre, cu slavă
Măiastră stalactită statornicită-n sine
Ești sunetul luminii călătorit prin frunze
Efigie în care se limpezește chipul
Și ochii-și uită visul să redevină vis
Rotit, sub palme, lutul cu tresărite ape
Împerechere sacră de aer și de forme
Și masă a tăcerii să se audă versul
Prin ram șoptit, prin stîlpii ce priveghează
Preasemănat cu trupuri de-a lungurile

Fîntînă ești, și cumpănă cuprinsă
Din margine de ceruri, în margine de lut
Ești semnul pus în apă s-adoarmă lin în el
Un decebal fantastic, ingenunchind
Coroană ținută cu flăcări de-ncercare
Răpînd din noi țaria și mlădiind-o-n noi
Ești viețile-asezate la rădăcina gliei
Spre-a răsări, din ochii apuși, promise flori
Lumești priviri și chipuri icoanelor

Ești jertfele supuse mormintelor pierdute
În vîietul ce veacuri le-adună-n nume
Cu meșterii manole ce s-au zidit de-a rîndul
În trunchiul vieții tale — un veșnic templu

Cu ne-nterupte chipuri de vii cariatide
Și tînărul cioban al Mioriței
Scoborîtor din piatră și din mit
Ești trup de veghe, Tară și scut gravat

Și cîntecul din frunză și din eroi născut
Un țarm de capăt nu știu, despărțitor de
Ești trup voinței noastre, împărătînd
În ziua suverană și dreaptă de acum.

ÎN ACEST NUMĂR

Două anchete ale României literare:

- MOMENTUL LITERAR 1969 ● ÎNNOBILAREA SPIRITUALĂ
- ARHIVĂ POLITICĂ ● INTERVIU CU AL. ANDRIȚOIU ● DUPĂ MAMAIA '69
- PERSPECTIVE SELENARE ● PRIMUL FESTIVAL AL CINECLUBURILOR
- SAINT-EXUPÉRY ● ATLAS LIRIC AMERICAN

Lipsește o revistă de folclor

Astăzi, mai mult ca oricând, valorificarea folclorului stă în atenția multor institute și instituții din țara noastră. Dovadă că în ultima vreme a apărut un număr apreciabil de culegeri și studii. Apoi să nu uităm aportul presei, radio-ului, televiziunii și mișcării artistice de amatori.

În cei 12 ani de activitate didactică petrecuți în comuna natală, Marga (jud. Caraș-Severin) singura și marea pasiune a fost aceea de a cunoaște tot ceea ce au creat cu mințile și cu sufletul locuitorii acestei așezări.

Cele câteva încercări de sinteză, precum și materialul brut cules (aprox. 3.000 de texte și 80 de melodii) am reușit să le valorific într-o oarecare măsură cu ocazia unor sesiuni de comunicări la care am participat (Timișoara, Cluj, Baia Mare, Băile Herculane, Reșița) și în 9 articole tipărite în diverse publicații din Banat. Dar e cazul să fac aici o sinteză mărturisire. Consider că, potrivit cu efortul depus în această activitate, nu am reușit să valorific ceea ce am cules și scris. În situația mea sînt, din păcate, foarte mulți. Aceasta fiindcă continuu să se manifeste rezerve față de activitatea folcloristică a celor mai mulți învățători și profesori care lucrează în mediul sătesc, deși unii dintre ei lucrează pe baza celor mai autorizate cuceriri ale folcloristicii contemporane. Foarte rar întâlniți oameni care să te înțeleagă și cel mai adesea nu ai unde publica. Anul acesta, spre exemplu, am fost prins în planul editorial al „Casei Creației Populare Caraș-Severin” cu o culegere de texte din folclorul copiilor, ca nu demult instituția amintită să-mi comunice că publicarea celor 200 de texte nu mai e posibilă: folclorul copiilor nu intră în atenția caselor de creație.

Așa se întâmplă și cu ziarul local „Flamura” care acordă un spațiu mult prea restrîns problemelor de etnografie și folclor.

Iată motivele pentru care fac organelor competente o propunere care, desigur, oglindește și opiniile colegilor mei, învățătorii și profesorii din mediul sătesc: cred că ar fi binevenită înființarea unei publicații de specialitate în genul „Șezătorii” lui Artur Gorovei, publică la care să colaboreze toți oamenii de specialitate din țară. Nu știu dacă e bine ca această revistă să ființeze în Capitală. Cred că Timișoara, Clujul, Iașul sau Craiova ar putea patrona publicația la care mă gândesc. Profilul ei ar trebui discutat dinainte în public, iar conducerea acestei reviste ar trebui încredințată unei personalități a victorii noastre culturale.

Folcloristica românească n-ar avea decât de câștigat de pe urma unor bogate sinteze de studii și culegeri pe care le văd tot mai competente și eficiente.

Prof.
DUMITRU JOMPAN
(Com. Marga — Caraș-Severin)

Ce puteți vedea la 12 noaptea?

Dacă nu aveți somn, sau ați obosit citind, cel mai bun lucru e să deschideți televizorul, cu încredere, „la noroc”, — vă veți distra de minune. („La noroc”, admițând că abundentele micro-avanpremiere, avan-premiere și tot felul de

anunțuri „atractive”, expuse de crainice cu un zîmbet excesiv de ferme-cător și îmbietor, nu v-au reținut totuși atenția, din timp!). Așa m-am distrat eu, chinată de insomnia, într-o recentă simbătă noaptea, nimerind peste emisiunea „în direct” „Clipe calde la Bolta rece”. Iată-ne deci în vesitul și străvechiul han. Totul concurează pentru a te înveseli: local, atmosferă, lume, pahare, muzică etc. Dar iată și croii — 3 la număr, plus reporterul, pe care mi-l aduc aminte din niște emisiuni sportive și, mirată, mă întreb dacă nu e vreo inedită „defecțiune tehnică” (din „serialul” foarte abundent, în ultima vreme, la televiziune) dar nu, nu e nici o îndoială — se anunță clar a fi o seară literară (tradițională) cu maeștri: scriitori, actori și cîntăreți vestiti.

Printre multe pahare, încercate sau nu (decor adecvat, altminteri), îi poți zări pe scriitorii George Lesnea și Aurel Leon, actorul Constantin Sava și reporterul nostru. Întrebările și evocările curg (mai puțin totuși decît vinul), într-o atmosferă de mare intimitate, și ești tentat la un moment dat să te întreb dacă mari clasici — evocați și invocați cu insistență — au rămas în cultura noastră prin paharele conaștră, prin frecventarea acestui local și a multor altora locale. Tristă dilemă, pe care reporterul o întreține pasionant prin întrebările „subtile” și înfrîngute: dar cum se numea circumscripția de vizavi de cimitirul X? — „Mai bine aici, decît dincolo!” te asigură cu competență unul din convivi. Metodio și cu răbdare, se trec pe rînd în revistă toate circumstanțele pe unde au bătut clasicii noștri. Evident, totul învaluit într-o dulce bunăvoință admirativă și înțelegere complice pentru slăbiciunea marilor personalități, care pînă și cărțile și le lucrau sau corectau în circumi! (de pildă, „bădița” Ion Creangă). După acest inventar istoric al crîșmelelor ieșene, numărul cel mai lung și mai antrenant din program, după cum era și firesc, e al actorului. E un fel de „potpuriu” foarte dulceag, „de chef”, pe care „condițiile tehnice” (chituriile, consultarea repetată a paharelor, „sonorul” ingrat etc.) te împiedică să-l pricepi și să-l savurezi în tot pitorescul lui planificat. Celebru cîntec al lui Barbu Lăutaru, cîntat răgușit, dar cu simțire, parca te mai despăgubește un pic, iar sonetul lui Mihai Codreanu, intonat tot de „bădița Costache”, în stilul său patetic, de un dramatism sfîșietor, îți alungă cu desăvîrșire somnul. La același nivel se prezintă și efortul crîncen de „spontanitate” al programului (cît trebuie să le fi chinuit operatorul pe cele două minunate fete în costume naționale, „surprinsă” în două din cele mai reprezentative „figuri impuse”, ca la un fotograf de demult cu „uite păsărică”, sau pe bietul băiat cu tava, din bolta de jos, așteptînd înlemnit în rolul lui fără cuvinte să-l „prîndă” în fine camera). La acest capitol de spon-taneitate și ingeniozitate, se înscriu, desigur, și întrebările celor doi reporteri. Celui din bolta de jos i-ai putea găsi o scuză, în fața argumentelor abundente și a repertoriului prea vast al „bădiței Costache”, care nu mai îngăduia replică și curiozități suplimentare...

Nu doresc totuși să povestesc toată emisiunea, al cărei nivel îmi vine greu să-l calific. Nu încap în două săptămîni ca trecutul cultural, atît de glorios, al Iașilor, chiar

în aspectele lui „mărunț omenești”, e demn de evocări și ilustrări pline de interes și satisfacții multiple pentru toată suflarea românească. Dar Iașii au dat culturii noastre numeroase lecții de bun gust, de măsură, de lirism inspirat și chiar de evocări tulburătoare ale trecutului, de care și televiziunea noastră e obligată să țină seama.

În clipa cînd închei această scrisoare, altu dintr-o notă apărută în „Cronica” de la Iași, ca programul la care m-am referit aici a fost întrerupt de către „onor Televiziunea Română” la jumătate, gest pe care revista ieșeană îl înfîrează cu indignare. Eu cred, însă, de data asta, „Cronica” n-are dreptate și că, tocmai pentru prestigiul bătrînei televiziunii trebuie felicitată pentru acest gest în extremis.

CORNELIA IONESCU
(București)

Note la... note

Apărută de curînd în librării, cartea **Bucureștii tinereții mele...**, culegere de articole publicate între 1909 și 1914 de Ion Minulescu, s-a bucurat de un succes așteptat și meritat. Ce-or fi gîndit însă cititorii dînd cu ochii de notele explicative, socotite de Emil Manu, autorul lor (și al prefeței), necesare înțelegerii textelor prezentate? Notele sînt de două categorii: unele traduc frazele și expresiile franțuzești presărate de Minulescu în articolele sale; altele, — informații „erudite”, — lămuresc pe cititor asupra numelor proprii pomenite.

Să le cercetăm pe rînd. Întîi traducerea: Emil Manu a tradus, cu scrupulozitate și conștiinciozitate, absolut toate cuvintele franțuzești existente: pînă și *au revoir* (pg. 23), pînă și adjectivul *chic* (pg. 24), pînă și floarea *miosotis* (laconic explicată: *Nu mă uita*), pînă și *Theâtre de la Nature* (pg. 85)... I-au scăpat doar, pe aceeași pagină cu *Theâtre de la Nature*, un rînd mai departe *Theâtre du Ramier* (Teatrul Porumbelului Sălbatic), poate fiindcă socotea că toată lumea cunoaște cuvîntul *ramier*, deși ignoră cuvintele *au revoir* sau *chic*; și i-a mai scăpat adjectivul *incarnat*, lămurînd substanțial *trêfle* (acesta din urmă tradus, firește, dar singuratic, văduvit de calificativul său, pg. 128). Cîter desre traduceri oferite, ele sînt pline de neprevăzut. Astfel, la pg. 23, expresia *J'en ai assez de ce sale trou* este tradusă *Sînt sătul pînă-n gît...*, punctele de suspensie reprezentînd, probabil, traducerea cuvîntelor *ce sale trou* (rușinoase?).

La pagina 42, citatul celebru din cuvîntarea ținută de Bossuet la 21 august 1670 în amin-tirea ducelui de Orléans, Henriette-Anne d'Angleterre (1644—1670): *Madame se meurt...* *Madame est morte...* este tradus: *Doamna se sinucide...* *Doamna a murit...* Chiar dacă autorul notelor ignoră faptele istoriei, ar fi putut cel puțin să cunoască titlul piesei lui Eugen Ionescu: *Le Roi se meurt* adică *Regelu moare*, sau, dacă și aceasta i-a scăpat... să consulte eventual dicționarul.

La pg. 112, în articolul închinat „Salonului Oficial” din 7 iunie 1909, Minulescu, vorbind despre artiști, citează zica-

la franțuzească: *Il y a fagot et fagot*. Acestea cuvinte au fost folosite cu sensul lor propriu de *Sînt legături de vreascuri și legături de vreascuri* (sînt mai multe feluri de legături de vreascuri) de Molière, în *Doctorul fără voie* (I, 6). Expresia a devenit proverbială cu înțelesul de: „lucrurile cu același nume nu sînt întotdeauna la fel” (în textul lui Minulescu, am putea traduce: *Sînt artiști și artiști sau, cum zice românul: Sînt oameni și oameni*). Emil Manu zice: *Există fagot și fagot*. De ce o fi ales tocmai instrumentul muzical *fagot* (în franțuzește: *basson*) în nota aluzivă? La pg. 166, adjectivul *bredouille* (ornat de un accent ascuțit pe ultimul e) a fost complet și copios tradus: „Întoarcerea morîtoră a vîntătorului sau a pescarului care n-a prins nimic”. Nu era mai simplu să se traducă: *cu toiba goală, cu buza umflată, sau bosumflat*? La pagina... Dar să nu plictisim cititorul acestor Note... la note cu prea numeroase exemple... Să-i lăsăm plăcerea descoperirilor personale: îl asigurăm că mai sînt multe de făcut (îl sfătuim, de pildă, să caute la paginile: 30, 46, 116).

Să trecem acum la notele „erudite”. Nu sînt indicate sursele citatelor date de Minulescu: din Bossuet și Molière; din poezia *Le Rondel d'Adieu* a lui Harancourt (și nu Harancourt, pg. 26); din farsa jupinului Pathelin (pg. 128) etc. În schimb, cînd e vorba de Dante, această indicație există (pg. 34), făcută de altfel într-un stil sugestiv: „Lăsați orice speranță voi ce intrați... fragment din versetul pe care Dante îl pune deasupra porții Infernului (*Divina Comedie*, c. III, v. 9).”

Am aflat însă cîte ceva despre Péladan (și nu Peladan pg. 83), și despre Alfred Poizat (pg. 64), despre care constatăm cu uimire că trebuie să mai fie în viață, deși Larousse-ul îl socotește mort încă din 1936. Iar despre doctorul Cook — Frederick Albert Cook, american, 1865-1940, explorator polar care s-a bucurat de o oarecare celebritate după călătoriile făcute în vîrășia lui Peary, a lui de Gerlache și Emil Racoviță (vezi, de pildă, *Spre Sud de Emil Racoviță, Editura Tineretului*, 1968, ed. III-a, pg. 55) — sîntem informați că ar fi aceeași persoană cu căpitanul James (și nu Yápanes) Cook (1729-1779)! Mai aflăm despre piesa *Chantecler* a lui Edmond Rostand (și nu Chanteclai) că aici apar elemente (noi știam că păsări de curte și pădure), reprezentînd pasiunile oamenilor!... Și în legătură cu acest al doilea gen de note îl asigurăm pe cititorul curios că mai sînt descoperiri de făcut... Iar dacă tot pornește la descoperiri, îi sugerăm să releve și erorile de ortografiere a numelor proprii și a cuvîntelor franțuzești (și nu numai a acestora), desigur datorate tipografiei.

Încheiem, mulțumînd a-tît lui Emil Manu cît și redactorului de carte, Ene Virgiliu, pentru clipele distractive și instructive pe care ni le-a prilejuit „vînătoria” de erori la care ne-am dedat și al cărei rezultat parțial îl înfățișăm în aceste Note.

MARINA SLĂVESCU
(București)

Circumstanțe

INFAILIBILITATEA UNUI CRTERIU

În fiecare dimineață, ziarele — aceste cronici sui-generis, dispuse să înregistreze pînă și cele mai insignifiante vibrații din planul socialului — își oferă, sau își propun să-și ofere, coloanele știrilor din cele mai diverse domenii ale activității umane. În aceste condiții, o permanență a presei decurge din acordarea priorităților, care, fără îndoială, se stabilesc în funcție de spiritul timpului și, în ceea ce privește timpul nostru, un timp în care se clădește durabil, evident, interesul pentru *efemeride* nu se mai justifică. Avalanșa de informații științifice, în schimb, ca expresie nemijlocită a spiritului contemporaneității, dincolo de faptul că pretinde tuturor ziarelor și publicațiilor cote de spațiu din ce în ce mai substanțiale, ocupînd, totodată, o parte corespunzătoare din timpul de lucru al rotativelor, deschide orizontul noi lucruri înseși, atît în ceea ce privește obiectivele ei, cît și profesiunii de ziarist ca atare.

Tot mai multe fapte care furnizează materia primă a reportajelor noastre sînt fapte științifice, aplicații ale principiilor verificate în mari laboratoare, ceea ce, la o analiză atentă, se dovedește a fi un reflex al faptului că însăși societatea, în ansamblul ei, își rezolvă problemele curente și de perspectivă printr-un contact din ce în ce mai strîns cu corpul generos și atotetămaduitor al științelor. Imperiul marilor laboratoare a încetat să mai constituie imperiul unor inițiativă, mirajul ecuațiilor matematice suride celor mai neprevăzute domenii de activitate, expresii altădată de neînțelese în limitele unui nivel de cultură mediu au intrat în limbajul curent, și adolescenții de astăzi — nu spunem o noutate! — știu mai multe despre spațiul cosmic sau despre telecomunicații decît știau, în urmă cu cîteva decenii, savanți cu renume. Calculat preliminar sau apreciat cu înțelegere, fiecare gest uman își dezvăluie fie nebănuite consecințe, fie dimensiuni inedite.

Expresia „știința — forță de producție”, instalîndu-se în repertoriul curent al noțiunilor de economie politică, nu schimbă neapărat viziunea tradițională asupra acestei științe, dar atrage cu eficiență atenția asupra unei realități care nu mai poate fi ignorată. Procesul contemporan de producție a bunurilor materiale, pentru a se desfășura la un nivel rentabil pentru societate, pentru a se constitui cu adevărat într-un factor de progres al popoarelor, reclamă cu asiduitate apelul la știință, își restructurează componentele exclusiv în funcție de datele furnizate de știință și cîștigă în amploare aplicîndu-se pe terenuri noi, defrîșate, în prealabil, tot de știință. Energia atomică, tehnologia maselor plastice și cucerirea spațiilor cosmice — iată tot atîtea domenii care, depășind faza de experiment sau proiect teoretic, revoluționează civilizația, antrenînd-o în întreprinderi dintre care unele, prin spectaculozitatea lor, depășesc în semnificație tot ceea ce imaginația noastră a investit cu sublim.

Societatea însăși, în ceea ce privește mecanismul prin care își reglează funcțiunile, apelează din ce în ce mai frecvent la știință, și nu întîmplător orînduirea socialistă ne-a obișnuit să acționăm în baza unei *viziuni științifice* asupra lumii și societății, să descifrăm în *spirit științific* contradicțiile fătîșe sau voalate de la nivelul relațiilor sociale, să elaborăm o *politică științifică* de potențare și dezvoltare a resurselor de vitalitate ale popoarelor eliberate de exploatare. Exemplul țării noastre, exemplul politicii înțelepte a Partidului Comunist Român furnizează, din acest punct de vedere, toate datele necesare înțelegerii de către toți oamenii a rolului covîrșitor pe care știința este chemată să-l joace în lumea contemporană, lume zguduită de seisme și însetată de certitudini asupra civilizației pe care a călășit-o. Aceste exemple oferă, totodată, o cale, un drum, nu dintre acelea care se impun, ci dintre cele care se propun și care, în ceea ce ne privește, reprezintă *adevărul* — scopul dintotdeauna al științei întregi.

A spune că viitorul aparține științei înseamnă, implicit, a spune că viitorul aparține celor care promovează știința, națiunilor care se concentrează asupra resurselor creatoare proprii, împărțîndu-se totodată din experiența tuturor națiunilor, energiiilor sociale care oferă omului terenuri cu adevărat vaste de afirmare spirituală, antrenîndu-se totodată în întreprinderi pe măsura nivelului spiritualității pe care pretind că l-au atins. Decurge de aici că nivelul de dezvoltare științifică al unei colectivități capătă valoare de parametru și că știința însăși, prin esența ei, sugerează oamenilor, în sfîrșit, posibilitatea reală de a se antrena în competiții cu adevărat pașnice, superioare în spectaculosul tuturor competițiilor pe care le consemnează istoria. Și toate datele de care dispunem ne încredințează că pășim într-o epocă în care faptul științific devine fapt istoric, într-o epocă în care istoria științei va rezuma, sintetic și lapidar, istoria umanității. Această epocă, departe de a fi o epocă a afirmării automatelor dogmatice, se anunță ca o epocă a afirmării depline a umanului, care, despovărat de dogme, are toate șansele să-și guverneze eficient automatele.

Ilie PURCARU

Luna

Doamne, cînd e lună mare, cînd e lună
plină,
urmele lor se văd ca niște pete,
care îmbină uleiuri minerale și le dezbină,
în vreme ce soarele opărește planete.

Doamne, cînd e lună subțire, cînd e lună
nouă,
mi se pare că de aceea este lună nouă,
că au fost ei, cite unul și cite împreună,
și au luat pietre și luminează de lună.

Doamne, cînd nu e lună peste căldările
vineții,
mi se pare că niciodată, niciodată nu va
mai fi,
că a fost ruptă, că a fost stoarsă, că a fost
deșertată,
deasupra pămîntului pentru ultima dată.

Doamne, sînt iarăși sub lună, dedesubt
fusul spinării de insomnie mi-e rupt,
scot limba să pipăi razele de lună,
fac pasul ghemotoc pe pîrtia comună,
și mi-l arunc spre luna care sună
fărîmițîndu-se din ce în ce,
pînă cînd pulbere neghioabă e,
țărîna cunoscută căzînd peste țărîna.

Doamne, urmele noastre din cer își urlă
fala,
dar cad pe noi, ude și moi, ca tencuiala.
O să mai treacă marea în sus și-n jos
spre lună ?
Spre lună ? Sau spre fosta ? Spre cenușia
lună ?

desen de SABIN BĂLAȘA

Arhivă politică

România și partidul său comunist

Ca oameni ai ideii sîntem datori să subliniem faptul de importanță covârșitoare că cel mai radical program social-politic din istoria României a fost imaginat și tradus în viață, pînă la biruință, de Partidul Comunist Român. Este o operă — colectivă, elaborată și îmbogățită continuu, pe parcursul a circa trei generații, o lucrare de inestimabilă valoare, emanînd din teoria generală a socialismului științific, adaptată la realitățile românești. Prin consecințele sale, acest program a devenit parte integrantă din experiența istoriei — și de gîndire ! — a poporului român, schelet de idei al acțiunii revoluționare, apoi, al unei vaste epoci de construcție pe care am numit-o epoca socialismului sau epoca de Renaștere socialistă a României.

Din 1921 și pînă azi, de la Congresul I și pînă la Congresul X a cărui deschidere o salutăm, Partidul Comunist Român s-a dovedit a fi cea mai combativă, mai intransigentă, mai dinamică și mai clarvăzătoare forță dintre forțele politice implicate în destinul României, a devenit forța care a imprimat istoriei țării un nou curs, i-a asigurat cuvîntul în progres și civilizație, i-a făurit o platformă internațională de respect și stimă, pe măsura însușirilor de tenacitate și geniu ale acestui popor.

Exacți în cuvinte, așa cum ne străduim a fi, sobri în aprecieri, așa cum se dovedește partidul, lucizi în aproximarea dimensiunilor, așa cum ne e felul, vom spune că superlativul pe care îl folosim de cîtăva vreme, — cel mai ! — acest superlativ afirmat în atîtea prilejuri, acest superlativ acordat Partidului Comunist Român, reprezintă azi o măsură împlinită și o apreciere națională. Este un suprem elogiul și tocmai de aceea dorim ca semnificația conținută să fie exact înțeleasă.

Punctul de interferență între voința unui popor și voința unei anume forțe politice, dintr-un anume moment istoric, reprezintă sinteza maximă a năzuințelor și acțiunii sociale, clipă de fericită catalizare care asigură o impresionantă propulsiune socială și politică, specifică numai evenimentelor mari din istoria unei țări, a unei națiuni. Partidul Comunist Român a știut să caute și să găsească necontenit acest punct de interferență. A făcut-o în societatea împărțită în clase ostile, reprezentînd interesele clasei muncitoare și țărănimii, ale intelectualității democratice, fiind singura forță politică din România care și-a înscris în program, din prima zi, idealul desființării exploatarei omului de către om. A realizat-o practic, în toată perioada ilegalității, catalizînd revolta și protestul celor două clase principale din România — muncitorii și țărăniile —, organizînd acțiuni de luptă —

greve, demonstrații, vaste acțiuni politice la scara teritoriului național —, pregătind masele pentru asaltul preluării puterii.

A făcut-o, în aceeași perioadă, ca forță ce a reprezentat interesele generale ale poporului român. Deși restrîns numeric, dar înzestrat cu cadre de elită, deși silit să-și ducă lupta în condiții deosebit de grele, deși lipsit de tribună parlamentară — sau legal propagandistică — Partidul Comunist Român și-a formulat răspicat atitudinea față de problemele cheie pentru existența României : el s-a opus lichidării libertăților democratice, demascînd pericolul fascizării țării, el s-a opus lășității guvernărilor, el s-a opus, mai apoi, odiosului război antisovietic, denunțînd nebunia alăturării la Axă.

Partidul Comunist Român, în condiții deosebit de vitrege, s-a dovedit o redutabilă forță mobilizatoare și organizatoare. Partidul a strîns forțele sociale existente într-un focar, folosind cu pricepere contradicțiile acute ale societății românești, contradicțiile de clasă, contradicțiile dintre Antonescu și Palat, contradicțiile dintre maresal și armată, contradicțiile dintre cercurile burgheze și imperialismul economic german, opoziția intelectualității față de dictatură. Înfruntînd defetismul unor alte grupări politice, intimidat de dictatura militară-fascistă, el a elaborat tactica strîngerii într-un larg front de luptă a tuturor elementelor democratice și antifasciste, capabile de rezistență, resuscitînd astfel toate resursele vitale ale națiunii.

Căutați o altă forță care să fi spus un nu atît de hotărît războiului imperialist ! Numiți un alt partid politic care să se fi opus, cu prețul jertfei membrilor săi, crîncenului și criminalului carnagiu dezlănțuit de hitleriști. Indicați o altă forță care să fi propus națiunii un plan mai realist de răsturnare a dictaturii antonesciene, de scoatere a României din război, de instaurare a unei noi ordini sociale, democratice și populare.

Este necesar să precizăm că acțiunea Partidului Comunist Român s-a plasat într-un larg context istoric, în care aceste alte forțe, democratice și naționale, dezmetice treptat, aflate în contradicție cu Antonescu, lovite de aventura războiului în chiar interesele lor, au consimțit pînă la urmă să colaboreze la opera de răsturnare a dictaturii sau au inițiat numeroase acțiuni, mai mult sau mai puțin prompte, mai mult sau mai puțin eficiente. Este de asemenea potrivit să subliniem că întreaga acțiune a partidului s-a desfășurat pe fundalul nemulțumirii și protestului popular față de război, a urii față de Antonescu, deci a unei stări de spirit explozive.

În România patriotismul nu era o noutate. Țara aceasta, destul de veche, dăduse vreme de multe secole dovada că oamenii ei, poporul adică, nu-și cruță bunurile și viața, în clipe de cumpănă, pentru

a salva un bun suprem — ființa națională. Un manifest din vara anului 1944 spune : „Români, neamul nostru trece prin cel mai greu ceas al istoriei sale. Tot ce s-a înfăptuit prin străduința generațiilor trecute, tot ce am nădăjduit pentru generațiile viitoare se află azi în primejdie. Putem pierde totul, dar putem salva totul“. Cine oare dintre cei lucizi ar fi ezitat să răspundă la o asemenea chemare ? Vom spune, tocmai de aceea că tot ce s-a realizat marea și durabil s-a realizat prin fuziune națională, cu participarea întregului popor, condus de comuniști.

Așa s-a realizat actul istoric de la 23 August 1944. Așa s-a realizat participarea României, alături de puterile aliate, la războiul antihitlerist, o participare cu întreg potențialul economic, militar, moral, o participare cu peste 500 000 luptători, o participare care a însemnat un greu tribut de sînge adus la cauza libertății popoarelor europene și care se măsoară — printre altele — prin jertfa a 167 000 de oameni, de români.

Așa s-au realizat, după Eliberare, despărțirea apelor, reforma agrară și preluarea puterii. Așa s-a realizat naționalizarea. Așa s-au realizat vastele planuri de industrializare, uriașa ofensivă spre civilizație, cultură, progres care a modificat structural fața României, și a modificat radical raporturile sale cu lumea.

Ne place să vedem istoria Partidului Comunist Român prin organicitatea sa. S-o citim din lumina prezentului înapoi spre începuturi. Să-i măsurăm izbînzile de azi prin ideea care le-a anticipat în decenii, și prin jertfa care le asigură, în ochii viitorului, prețul de fruct uman suprem. Și ne mai place s-o citim în raport cu istoria țării și a poporului de care ține. În lumina celui raport reciproc deosebit de activ, prin care două fenomene implicate într-o acțiune unică își modifică dialectic substanța, asumîndu-se reciproc pînă în punctul în care ideea și fapta sînt una, pînă în punctul în care un popor poate spune cu mîndrie — acesta e partidul meu ! — iar un partid poate afirma, cu egală mîndrie — aceasta e țara pe care o servesc.

Acest punct de interferență, pe care l-am numit mai sus, a fost atins. El este ratificat nu numai prin victoriile dinlăuntru, ci și prin victoriile din afară, prin prestigiul și stîmă de care se bucură azi România, ca stat liber, suveran, independent, aflat în plin proces de edificare a unei civilizații noi și originale.

Și acest punct de interferență, prin lumina pe care o degajă, pune o aureolă de glorie pe frontispiciul Partidului Comunist Român, la deschiderea Congresului X. Prezentul a ratificat. Viitorul o va ratifica.

Paul ANGHEL

Momentul

VLADIMIR STREINU

1-2 Asupra „efervescenței“ momentului literar, aveți dreptate să nu vă îndoiiți.

Cum însă aceeași constatare s-a făcut de nenumărate ori în ultimul sfert de veac, e nevoie să se pună cel puțin o nuanță. Căci față de un trecut, cînd statistica titlurilor de cărți apărute, indiferent de valoarea lor, putea fi dovedă suficientă a bogăției culturale, efervescența de azi, în poezia lirică, narativă și dramatică, e una reală, mutată din statistică în cîteva conștiințe de creatori autentici. Acești șapte-opt scriitori, care nu pot fi răspunzători de numărul imitatorilor proprii (bieți conformiști în inconformism!) se deosebesc prin tensiune spirituală și originalitate de aceștia și de predecesorii sociologiști, pe care îi recomandă numai statistica.

Dar față de dezvoltarea istorică a literaturii noastre, ei se află alături de toți marii înaintași, care la timpul lor au pus mina pe condei numai din îndemnul conștiinței artistice. Și cum conștiința artistică înseamnă „personalitate“, iar personalitate — moment istoric, nu e nici o mirare că cei șapte-opt scriitori remarcabili de azi, ca și marii lor confrăți din trecut, își combină identitatea personală cu momentul cultural european, pe de o parte, și cu prezentul național, pe de alta. Istoricitatea conștiințelor artistice legitimează, așadar, pentru scriitorul contemporan raportul lui cu noua formă socialistă a societății. E foarte bine că Tezele pentru Congresul al X-lea precizează acest raport.

Mai puțin bine, sau chiar de-a dreptul rău, ar fi izolarea unui fragment de frază, fără menționarea spiritului larg care susține aceste Teze. Trunchierea lor ar putea să recomande materialul de creație drept creație însăși, ceea ce nu corespunde spiritului care le-a inspirat. Tezele au fost concepute ca adevăruri ale creației literare, producție în care talentul și originalitatea sînt mai decisive decît imitația și seria. Operă viabilă fără o imagine oricît de indirectă a prezentului istoric este, desigur, de neconceput. Numai că prezentul social, pe care scriitorii îl respiră din absoluta nevoie de viață proprie, ca pe un element indispensabil, urmează, pentru a fi respirat, să fie de subtilitatea oxigenului din atmosferă și încă, tot ca oxigenul, neadministrat pur și masiv.

Vor fi fiind unii care cred că valoarea estetică nu stă în nici un raport cu societatea timpului. Experiența și studiul acestora nu se dovedesc pertinente. Observația mai atentă și mai îndelungată descoperă în cele din urmă că valoarea literară, deși întimplătoare și independentă față de materia prin care se exprimă, își mărește totuși puterea de rezonanță tocmai prin materialele folosite. Un ideal estetic absolut, deci fără „impurități“, strălucește pe o rază mai scurtă, decît unul care aduce la strălucire și o concepție umanistă (socială, etică sau filozofică). Nimeni nu va contesta opera unor Wilde, D'Annunzio sau, de la noi, Anghel, dar nimeni, de asemenea, nu-i va așeza pe aceștia în rînd cu Shakespeare, Dante și Eminescu.

3-4 Cu aceasta, răspunsul meu privitor la critica literară, e cît se poate de clar. Critica e în primul loc „orientativă“, prin puterea ei de a discerne și ierarhiza valorile. Ea nu poate anticipa creația literară: o poate pune în valoare, o poate promova în conștiința publică, o poate disciplina și propune ca soluție a unui popor de a-și transcende istoricitatea prin poezie. Piedicile, care îi zădărnicesc uneori funcția esențială de a distinge între valori și non-valori, deci libertatea și dezinteresul personal sînt destule. E mai întîi liota nechemațiilor, acea colonie de polipi ai mediocrității, care înăbușesc cu existența lor gregară orice moment literar. Și semn al conștiinței despre nimicnicia proprie este chiar susceptibilitatea lor față de negația ce li se face. A doua piedică, decurgînd din prima, cînd organizarea poliplieră ajunge prin situații dobîndite să instituie o super-critică, stă în lipsa de coincidență dintre valoarea situațiilor și situația valorilor. Din fericire, avem bune indicii că acest dezacord se află în proces de dispariție.

Față de una ca și de alta, critica de azi,

ca să-și dea aceeași efervescență ca literatura de creație, urmează să reia de la înaintași, îndeosebi de la Maioreșcu și Lovinescu, riscul și bărbăția profesiunii. Ea are de făcut șapte-opt afirmații și zeci, dacă nu sute, de infirmări; ea are de ierarhizat valorile în sine și nu după situațiile sociale pe care le ocupă sau nu le ocupă; în sfîrșit, numai după această punere în ordine a actualității, critica vremii poate să aspire, dacă îi mai rămîne timp, la forme mai speciale, cum ar fi, între altele, critica tehnică, pentru care înclin-

EDGAR PAPU

1 Sub aspectul efervescenței, trăim, într-adevăr, un moment de *Sturm und Drang* românesc. Semnul caracteristic ar fi *ideea trăită*, care se cere impetuos comunicată. Ideea a escaladat sediul ei cerebral, și s-a revărsat asupra tuturor funcțiilor vieții, căpătînd intensitatea afectului și a celei mai exaltate sensibilități. Ea năpădește peste tot, în literică, în roman, în dramaturgie. Ideea se și desprinde adesea independent din tot involucrul unui anumit gen. În această privință, o carte mare a vremii noastre este *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter* de Matei Călinescu. Ca literatură de idel, rînilne iarăși extrem de remarcabilă *Symptome* de Virgil Nemoianu. În această privință, efervescența ideilor ne mai poate pregăti încă cele mai fericite surprize literare.

2 Am impresia că o aprofundare definitivă a realității contemporane nu s-a efectuat încă în romanul nostru. Pentru a se cuprinde în esență totul, s-ar cere conceperea unei mari serii ciclice. Nu-i totuși mai puțin adevărat că scriitorii ca Zaharia Stancu, Marin Preda, Nicolae Breban, Al. Ivasiuc, Fănuș Neagu, Ștefan Bănuțescu, Paul Georgescu, Aurel Dragoș Munteanu, Mircea Ciobanu și alți cîțiva au fixat temeinic cîte un aspect sau altul din această realitate. Sub tipar se află romanul *Prins*, de Petru Popescu, care dă o vastă și intensă sinteză critică a lumii tineretului actual.

3 O critică orientativă s-ar cere numai într-un sens foarte limitat, adică nu într-o funcțiune *propulsivă*, ci doar *regulatoare*. Ca purtătoare de steag a unui anumit curent sau a unei anumite concepții literare, ea nu este de loc indicată. Criticul nu poate fi un mandatar al experiențelor și trăirilor scriitorului, singurele antecedente de unde derivă concepția și viziunea sa de artă. Critica ar avea dreptul să anticipe numai prin criteriul de discernămint artistic și de etică profesională, indiferent de metodele folosite de scriitori. Numai asemenea metode personale constituie adevărata pondere a unei mișcări literare, iar critica nu poate da dinainte un normativ al lor, fiindcă atunci s-ar confunda cu manifestul și cu programul. În afara anticipației sale funcțiuni strict *regulatoare*, ea nu este decît un reflex și o consecință a lor.

4 Există, desigur, în toate genurile și sectoarele opere și autori care nu beneficiază de atenția cuvenită. Aș avea să dezvolt o serie întreagă de reflecții, în această privință. Fiindcă dispun, însă, de un spațiu foarte restrîns, mă voi opri numai la un caz cu totul special, acela al dramaturgiei. O editură urmărește, și ea după capacitățile ei, dacă textul prezentat este artistic acceptabil sau inacceptabil. Secretariatul literar al teatrelor, căruia i se prezintă o piesă, se călăuzește, însă, după indicii, în cea mai mare parte, străine de criteriul valorii. Se urmărește aci numai dacă piesa este adecvată la profilul teatrului respectiv, și dacă este rentabilă pentru spectacol. În asemenea condiții, unii autori merituosi nici nu mai îndrăznesc să-și prezinte lucrările. Am reflectat, oare, cît de puțin, la consecințe? O asemenea situație face imposibilă detectarea pieselor valoroase, și intrarea lor în circuitul culturii noastre actuale. Se pare, totuși, că o soluție s-ar putea găsi. Dramaturgilor care nu pot beneficia de atenția ce li se cuvine, ar trebui să le vină în ajutor editurile, prin publicarea în aceeași proporție a

1 Trăim, fără îndoială, un moment literar de efervescență. Ce trăsături îl caracterizează? Cum apare acest moment într-o perspectivă istorică mai largă?

2 În Tezele pentru Congresul al X-lea se arată că introducerea în literatură și artă a universului omenesc inedit, pe care îl oferă socialismul, „constituie o condiție hotărîtoare a valorii și trăinicieii artei noastre“. Există astăzi în proza noastră, în roman mai ales, o preocupare îndeajuns de susținută de cuprindere și aprofundare a realității contemporane?

teatrului, ca și a liricii sau romanului. Succesul meritat de librărie va impune ulterior și un succes de spectacol.

AL. PIRU

1 Efervescența literară actuală e un fenomen natural de confruntare a scriitorilor cu timpul. La un moment dat, n-aș putea să precizez deocamdată cînd, dar cred că acum vreo patru-cinci ani în urmă, s-a văzut că nu se mai poate merge înainte așa. În ciuda protestelor formulate de amatorii de inerte și de profesioniștii rutinei, căile vechi, care se infundau, au trebuit să fie părăsite și s-a pornit cu încredere pe noul drum. Am scăpat de o bună parte din versificatorii de ocazie, de campionii platitudinilor în roman, de făcătorii de piese fără idei. Ne mai rămîne să realizăm contrariul tuturor acestor întreprinderi. Un bilanț provizoriu dă încrederea că ceea ce s-a început, în multe cazuri, nu e rău.

2 Obiectul principal al artei a fost și va rămîne totdeauna omul, prin urmare problema esențială este ca de dragul unor procedee, mai mult sau mai puțin avangardiste, scriitorul să nu omită din opera sa ceea ce e uman. Aceasta e mereu actuala chestiune a atitudinii, a concepției, din perspectiva căreia abordăm realitatea. Mulți înțeleg încă literatura ca pe un reportaj, observînd și transcriind accidentalul, efemerul lipsit de semnificație. Însă adevărata operă de artă nu trăiește din contingentul particular, ci din exemplificarea generalului. Tema eternă a artei este invariabilul intuit în variabil.

3 Critica este, după părerea mea, o întreprindere a *posterio-rii*. Nu pot să prevăd atîtea volume bune de poezii, atîtea romane izbutite și atîtea piese de teatru excelente, cel mult pot să sper o micșorare a stagiului editorial al cărților, actualmente, în medie, de unul pînă la doi ani. Aici critica ar putea avea un rol salutar. O carte găsită bună de unul sau doi critici, constituiți în consiliu pe lîngă editori, după un sistem practicat de altfel în toate țările, ar trebui să fie publicată în termen de cel mult o lună de zile. Debutul editorial al scriitorului ar trebui, de asemenea, precedat de o activitate prealabilă în reviste sub controlul criticii. S-ar asigura în felul acesta, măcar în parte, calitatea literaturii. Dar sînt posibile aceste lucruri? Practica ne arată că nu totdeauna, ceea ce îndreptățește critica de care vorbeam la început, a *posterio-rii*, de promovare sau infirmare.

4 Nu cunosc scriitori noi nedreptățiți. Dimpotrivă, cunosc scriitori noi (și mai vechi) în chip paradoxal cultivați de edituri, tipăriți în mari tiraje și în ediții de lux, adulați și adesea supralicitați de o parte a presei. Există volume de valoare minimă primite cu chiote de entuziasm. Ni se oferă cărți, care ar trebui să coste 5—6 lei, cu prețul de peste 60 de lei... De ce să nu fim mai ponderați și mai decenti? Oare meritul cuiva poate sta numai în grosime?

I. NEGOIȚESCU

1 O primă caracteristică a momentului literar actual o constituie neconținutul afirmare de noi talente. În poezie, cel puțin, spectacolul acesta nesfîrșit e impresionant: mult haos, desigur, dar și trep-

tate clarificări. Urmează critica: nici-odată n-am avut atîția critici ca astăzi, dar limbajul critic suferă adeseori de imprecizie termenilor, confuzia noțiunilor; beția de cuvinte aproape nu cunoaște margini (mă refer mai cu seamă la noile generații, nu îndeajuns de pregătite estetic și filozofic). În ce privește teatrul, sînt îmbucurătoare semne că, noua generație, în frunte cu Marin Sorescu, va readuce dramaturgia în actualitatea artistică. Peste tot însă trebuie să așteptăm, în viitor, consolidări de poziții și clarificări pe linia realizărilor personale și a modalităților de creație. Nici legătura cu tradiția autohtonă nu e încă deplină, nici regășirea originală în contextul european al zilelor noastre.

2 Cuprinderea realității contemporane în literatură (și mai ales în proză, în roman) nu trebuie înțeleasă după simplista teorie a reflecției, la modă cîndva. Sufletul contemporan se manifestă din adînc și cu necesitate în arta pe care o întemeiază. Găsesc, de pildă, romanul Sănzianei Pop, *Serenadă la trompetă*, absolut reprezentativ pentru mai nuanțată sensibilitate a tineretului nostru. Aș remarca, apoi, că spiritualitatea românească nouă, specifică vremurilor pe care le trăim, a creat un gen de proză deosebit de ceea ce cunoaștem pînă acum: *Fragmente despre cuvinte* de Toma Pavel, *Symptome* de Virgil Nemoianu, *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter* de Matei Călinescu sau prozele epistolare pe care le publică de curînd Mircea Ciobanu, sînt tot atîtea fericite semne de înnoire și de progres.

3 Rostul adevărat al criticii, în lumea modernă, nu este nici de a anticipa mișcarea literară, nici de a fi un simplu reflex al ei. Critica trebuie să se afle în inima literaturii, să-i sesizeze mersul firesc și să-l promoveze. Iată de ce se cere o critică modernă. Pentru a fi însă eficientă, critica trebuie să aibă autoritate imediată, ceea ce nu se poate decît prin intermediul publicațiilor periodice. Revistele literare trebuie să fie dominate de spiritul critic, care, îndeobște, aparține celor ce-și fac o profesie din exercitarea lui. De fapt noi nu avem azi decît un singur critic de acest fel, pe Cornel Regman, care se achită în mod strălucit de rolul său ingrat: de a limpezi apele, de a-și ajuta confrății mai tineri să gîndească pe măsura justă a lucrurilor.

4 De suprasolicitări se ocupă cu multă competență și la zi, în presă, prietenul meu Cornel Regman. Cît despre nedreptăți, privind scriitorii de ieri și de azi, aș menționa cîteva cazuri: prozatorul Dinu Nicodin și poetul Al. Robot, desconsiderați sau uitați; romancierul M. Blecher, prea puțin în actualitatea critică, tocmai el, care a fost un precursor al tendințelor noastre moderne (de ce nu se tipăresc operele lui și ale lui Anton Holbican?). Nu înțeleg lipsa de ecou în critică a *Symptomelor* lui Virgil Nemoianu, după cum consider pe Mircea Ivănescu un poet cu mult deasupra locului pe care îl deține în preocupările criticilor. Și încă o nedumerire: de ce nu se traduce în limba română frumoasa carte a Rosei del Conte despre Eminescu, apărută încă în 1961?

GEO ȘERBAN

1 După o perioadă de restruc-turări, de căutări și, adesea, de rătăcirii, literatura noastră cunoaște în prezent un moment de efervescență promițătoare. Pentru cei care au trecut prin acea perioadă, sal-tul constă în abandonarea șabloanelor,

literar 1969

3 Ce părere aveți, se resimte astăzi la noi, dat fiind complexitatea peisajului literar, necesitatea unei critici orientative, de directivă? Critica anticipează mișcarea literară sau e un reflex, o consecință a acesteia?

4 Considerați că există în momentul de față opere și autori care nu beneficiază de atenția cuvenită? Există nedreptăți flagrante, cazuri de ignorare nemeritată, de opacitate în fața unor valori pe care timpul ar putea să le confirme? Sau, dimpotrivă, cazuri de suprasolicitare?

În posibilitatea de a desfășura liber inițiativa în conformitate cu specificul artei și într-un climat de confruntare deschisă a modalităților celor mai variate. Cei veniți mai de curând în literatură au adus cu ei forțe proaspete, o înțelegere nevicată de dogme schematice și dacă voința lor de afirmare se va întemeia consecvent pe un ridicat simț de răspundere față de evoluția literaturii în contextul realităților istorice actuale, este de așteptat o contribuție substanțială la îmbogățirea patrimoniului nostru literar. Viitorul va arăta care dintre operele prezentului rezistă timpului și nu e cazul să ne aventurăm în pronosticuri. Din experiența acumulată în acești ani se poate prevedea că vor dura acele creații ai căror autori nu vor fi confundat contemporaneitatea cu conjuncturalismul, și patosul revoluționar cu frazeologia demagogică. Indiferent însă de soarta uneia sau alteia dintre opere în comparație cu cota ei momentană, este sigur că nu va scăpa observatorului calificat de miile modificările de structură intervenite la nivelul general al literaturii: o creștere apreciabilă a exigențelor profesionale, o mai acută conștiință scriitoricească și un orizont intelectual concretizat în nuanțarea percepției și în universul problematic mult îmbogățit în raport cu epocile anterioare. Impresia de ansamblu a celui ce participă nemijlocit la momentul literar este de a ne afla într-un stadiu de tranziție, de clarificări și stratificări, dinaintea marii creații de anvergură „clasică”, monumentală, pe care vremea noastră o solicită.

2 Toemai romanul este în măsură să facă mai palpabilă, mai vizibilă pentru toată lumea starea „de tranziție”. Aici se pot cita oricând reușite incontestabile și „anul romanului” s-a conturat ca atare prin câteva titluri de prestigiu. Totuși, spunem numai reușite și nu realizări întrucât se rețin tendințe de înviorare și aptitudini remarcabile, fie de observație revelantă, fie de tensiune analitică, dar nu s-a impus încă romanul reprezentativ, așa cum au fost la vremea lor *Ciocoi vechi și noi*, *Viața la țară*, apoi *Ion*, *Ultima noapte de dragoste*, ciclul *Halipa*, *Enigma Otiliei*. Că vreme funcția de investigare a romanului era limitată la ilustrativismul plat, amorf, însăși afirmarea romancierului era subminată. O dată reabilitată condiția originalității creatoare și în acest domeniu, s-a înțeles că romancierul nu reproduce, nu redă, ci exprimă realitatea. Se întâmplă însă, dintr-o explicabilă animozitate față de neglijarea specificității sale într-un trecut nu prea îndepărtat, ca romanul actual să trădeze preocupări mai insistente în direcția abolirii intrigii, bunăoară, sau a promovării zonelor turburi, incontrobabile din conștiința personajelor, decât în sensul concentrării mijloacelor spre a deschide perspective de înțelegere asupra mentalităților, comportării și aspirațiilor specifice omului contemporan în condițiile noastre istorice. Unei discursivități superficiale, inexpresive i s-a opus o contorsionare intelectuală, cazuistică, producând o înșelătoare senzație de profunzime. Artificiile, uneori foarte inteligente, nu izbutesc să suplinească deficitul de cunoaștere și lectură, deși ne relevă un autor, nu ne îmbogățește prea mult imaginea despre noi înșine, cum e de așteptat de la opera unui scriitor. Un roman care nu ne „documentează”, rămâne simplă fișă de laborator, eventual foarte singulară, dar și extrem de redusă ca audiență.

3 Spunând că adevăratul roman „documentează” am făcut concomitent critică de directivă și critică de reflex ulterior. Totul depinde de unghiul de abordare, și o critică eficientă îmbină programul estetic aprioric cu verificarea continuă a experienței literare la zi, astfel încât nu

vehiculează legi abstracte și nici nu înregistrează în stare pasivă aparițiile curente. Critica presupune construcție, pornită dintr-o viziune particulară, definibilă, și desăvârșită pe temeiul unei asimilări generoase a creației. Construind, criticul operează o selecție de valori și, implicit, promovează un stil sau altul, inculcă celorlalți (scriitori, cititori) o atitudine de aprobare, de reprobare și astfel devine reprezentantul unei „direcții”. Însă noțiunea în sine de „critică de directivă” comportă rezerve; pe de o parte amintește acea „îndrumare” simplistă de tristă memorie, constând în fabricarea de false precepte pe baza unor firave silogisme în jurul temei „literatura și viața” — pe de altă parte, riscă să se confunde cu practica previziunilor oraculare. Justificarea și bucuria criticului constă în capacitatea de a face să pulseze mai energic singele în arterele operei, sporindu-i vitalitatea în ochii cititorilor și prin asta lărgindu-i cerul de prețuitori. Avem critici dar ne lipsește critica. Rezultatele se văd — mai întâi într-o anume confuzie de tendințe ce dau mișcării literare un aspect eteroclit, nevertebrat, apoi în refuzul atitor scriitori de a privi pe critici și altfel decât ori în postură de adversari, ori în aceea de oameni de casă. Tot urmând literatura, criticii au rămas chiar la urmă. E timpul să-și construiască propriul edificiu, care să demonstreze putere de sinteză, perspectivă teoretică originală, suplețe analitică, toate în scopul integrării creației autohtone în fluxul valorilor literare universale, obținând în consecință autonomia și prestigiul meritat.

4 În absența unui edificiu critic bine consolidat în opinia publică, sînt posibile tot felul de fluctuații, de alunecări dintr-o extremă în alta. Ieri tratat cu opacitate, ostil, suprarealismul, supraestimat astăzi, îmbracă forme mimetice, abuzive, extravagante. Euforia, susținut cultivată mai anii trecuți, s-a convertit în stări depresive ori iremediabil halucinante. Erau la mare preț reproducerea fidelă, narațiunea ordonată, versul cantabil? Nu se mai caută decât stilizarea nonfigurativă, destrămarea cronologiei, aritmia și atonalitatea. Degradării simpliste îi ia locul produsul chinuit, inautentic. În acest capricios carusel au intrat, firește, și persoanele. Cei favorizați cîndva au parte acum de regimul oilor negre ca o iluzorie recompensă foștilor proscriși, independent de procesul firesc de ierarhizare valorică. Mai asistăm citeodată și la spectacolul penibil de cameleonism al cuiva care ani în șir tuna și fulgera împotriva, să zicem, lui Dostoevski, iar mai recent se dă de ceasul morții să-i ridice statuie. Într-un asemenea cadru, nedreptatea, ca și supralicizarea, sînt deopotrivă acte de trădare a stimei față de ideie, singura în măsură să așeze relațiile literare pe baze echilibrate, „senine”, compatibile cu așteptata epocă de „clasicitate”.

AUREL DRAGOȘ MUNTEANU

1 Elementul hotărîtor pentru evoluția actuală a literaturii române mi se pare intrarea în conștiința publică a unei noi generații de scriitori. Ei aduc o preocupare mai adîncă față de limbajul expresiv, o deschidere problematică mai autentică și, în general, o neliniște fertilă. Indiferent dacă ei vor fi sau nu marii scriitori, deși mi se pare că vocațiile excepționale nu lipsesc, — meritul istoric aparține acelor care, după 1960, au determinat actuala metamorfoză artistică a literaturii române. Generațiile mai vîrstnice, supuse unor avataruri istorice excep-

ționale, au fost incitate, provocate la o adevărată renaștere, încît putem remarca astăzi vitalitatea și strălucirea unor destine ce păreau încheiate. Cred că istoria literară va recunoaște, sacrificînd, poate, orgoliul unor confracți mai vîrstnici, rolul mare avut de tinerii scriitori în destrămarea unei atmosfere de suficiență și închistare. Nu este împlător faptul că resurecția artistică a coincis cu un nou climat social și politic, mai prielnic. Va fi imposibil, de pildă, să uităm consecințele Congresului IX în viața noastră publică. Calea deschisă trebuie urmată însă cu toată fermitatea. Numai un climat autentic de libertate spirituală, exercitarea permanentă și nestinjenită a „libertății reale, a libertății politice”, cum spunea Hegel, creează condițiile înfloririi artei, numai acolo unde „individul pentru sine se știe pe sine ca individ, are o valoare infinită, sau acolo unde subiectul a ajuns la conștiința personalității, deci cînd el vrea să fie prețuit pur și simplu pentru el însuși” se poate crea o mare literatură, așa cum se cere astăzi.

2 Mi-e greu să răspund la această întrebare fiindcă ea privește în egală măsură ten-tativa mea proprie în roman. Fără îndoială, prozatorul este în primul rînd orientat către realitate. Către realitatea propriei sale opere, către cea înconjurătoare, socială sau cosmică. Cuvîntul are un caracter intențional, spun fenomenologii, adică el arată către un obiect dinafara lui, intenționează, se raportează la ceva. Desigur, poate fi gîndit el însuși ca un asemenea obiect. Realitatea lui este în permanentă explozie sub presiunea celei dinafară. Urmărind propriul său limbaj, prozatorul intrupează lumea. Dacă lumea de azi este în cărțile de azi? Mi-e teamă că deceniul următor ne va spune că nu este cu adevărat. Nevoia acestui adevăr trebuie însă resimțită de toți contemporanii noștri, fără menajamente. Această întrebare n-ar trebui să se adreseze numai scriitorilor.

3 Critică directoare apare într-un climat de dezorientare estetică, de buimăceală a criteriilor, de infantilism cultural, în general la începuturi, cînd nu există conștiința autonomiei preocupărilor, cînd filozofia ar putea să fie judecată după criterii estetice, literatura după cele sociologice sau politice etc. Aceste condiții au justificat opera de pedagogie estetică a lui Maiorescu de pildă (alte popoare au impus mai de mult rezolvarea problemei, pe cale teoretică, Kant a separat domeniile la sfîrșitul secolului XVIII). O anumită stare de lucruri a părut să indice acum cîțiva ani necesitatea unui nou maioreșcianism. Mi se pare însă că o asemenea tendință depășește, în general, rosturile criticii. Cu puține excepții, nici nu avem de altfel oamenii capabili să-și asume o asemenea sarcină. Cînd confracții noștri critici caută încă în operele literare caractere, cînd determină apartenențele regionale și trăsăturile etnografice ale operelor, și nu sînt deschiși marilor probleme, gîndului „care este prin esență gînd, este în sine și pentru sine” avem o clasică împrejurare comică, o ilustrare didactică a teoriei comicului. Nu trebuie să ne lăsăm impresionați de referințele și autorii pe care-i invocă, ci trebuie să vedem cum citesc acești critici. Mai bine trecem la întrebarea a patra. În concluzie, totuși: nu, nu cred că se simte necesitatea unei critici directoare. Mi-e teamă că ar îndrepta literatura spre trecut, că ar întîrzi-a-o și mai mult față de Europa în care trăim. S-a mai întîmplat. Brătescu-Voinești a fost contemporanul lui Joyce, este interesant, nu?

4 Nu cred că avem perspectiva istorică pentru a face aprecieri în ceea ce privește eventualele nedreptăți. Supralicități există, corectarea lor este însă indiscutabilă. Putem fi siguri, timpul nu iartă. Nedreptățile se atenuează mai greu în literatura română, ciudat. Din punct de vedere istoric exemplele nu lipsesc. Rezistența față de Urmuz sau față de marii suprarealiști este pilduitoare. Cîți cititori, între critici, are astăzi Gherasim Luca? Dintre contemporanii noștri îmi permit să atrag atenția asupra unui nume, prea cunoscut între confracții noștri, dar despre care am sentimentul că e un nedreptățit: Teodor Mazilu. Ceea ce gîndește și scrie acest dramaturg merită cu siguranță o mai mare atenție. Mă surprinde apoi lipsa de critică mai activă a lui Ion Negoitescu, ca și a lui S. Damian, unul dintre cei mai fini cititori de proză din literatura actuală, despre ale cărui merite în înnoirea prozei de azi se va mai vorbi.

ZAHARIA SÂNGEORZAN

1 Efectiv, în cultura română se petrece un fenomen de *iluminism*, de efervescență spirituală, de *clasicism*. Structura acestor posibilități de existență a culturii explică imensa restituire, fluctuația valorilor. Actualitatea literară nu mai este o „actualitate” improvizată, excesiv de programatică, ci una clasică. Tradiția, valorile fundamentale se prelungesc, înțrețin cu mari explozii de vitalitate, sentimentul de continuitate, de revalorificare a fenomenului literar contemporan. Momentul literar actual e unul al erupțiilor estetice, a ceea ce aș numi conștiință estetică, valoare reprezentativă însumate unei sințeze în care semnificațiile sînt inepuizabile. Iluminismul românesc actual și formele cristalizate ale clasicismului sînt momente esențiale ale actualității literare. Efervescență, marile rupe de nivel, extraordinarele mutații ideologice, într-un cuvînt, **viața literaturii** redescoperă în permanentă straturile sociale, spirituale ale omului. Literatura fiind un dialog cu **condiția umană**, ea nu poate decît să recunoască, să definească această condiție umană într-o imagine, într-un text simbolic, dacă se poate monumental. Superioritatea construcției, imensele suprafețe analizate, iată, deocamdată, vocația literaturii. Fenomenul acesta de iluminism și clasicism, indiscutabil deschide o perspectivă istorică neobișnuită. De fapt, cele două realități estetice sînt de pe acum fenomene de încadrat în istoria literaturii.

2 Revitalizarea romanului, reîn-torcerea lui la o tehnică tradițională a făcut posibilă valorificarea estetică a unei realități sociale. E suficient să amintesc doar cîteva cărți: *Intrusul*, *Animale bolnave*, *Șatra*, *Îngerul a strigat*. *Singuri* care ridică realul social pînă la dimensiunea realului estetic. Romanul e prin definiție social și arta lui e de a însuma viața unei existențe estetice.

3 Nu este nevoie de o critică de „directivă” atîta vreme cît critica este vocație. E nevoie de *autoritate*, de *sinceritate*, de *conștiință critică superioară*. Nu critică orientativă dogmatică, făcută de „magistri” cu „principii” imprumutate, ci o critică cu o percepție estetică nefalsificată, o critică a valorilor. La noi nu se face totdeauna o critică a *operei*, ci una a *prieteniei literare*. Gravă confuzie! Critica analizează, clasifică, stabilește graficul de valori.

Anticipează literatura numai atunci cînd viața ei este extrem de valoroasă, productivă și scriitorii înțeleg, nu ca azi, pe critic. Critica se regăsește în *opere*, în *valori*. De aici își începe, extrage viața, dialogul **Opera** = critică, creație, reconstituire a unui univers, judecată de valoare, încadrare în serii istorice, tipologie. La noi critica a devenit o formă de iubire totală față de orice apariție editorială. Excesul acesta de „înțelegere” a dus la o criză de autoritate. Criticului român îi lipsește curajul estetic de a spune *da* sau *nu* operei. Lectura critică se împotmolește în stilistică pură și căutînd opinii, găsești amabilități, floricele ce la primul vînt dispar. Dacă autorul analizat e și prieten cu criticul, atunci drumul spre operă e presărat cu trandafiri. Criticul și-a ascuns ghimpii și din om cu idei a devenit un personaj cuminte, conformist. Dar oare cine îl va mai crede cînd va analiza opere cu adevărat valoroase? Nimeni, dar absolut nimeni. Iată posibilitatea criticului român de a se descalifica. Or, vina grea o poartă și unii din conducerea revistelor care *obligă* (sînt doar șefi, ad-juncți!) pe cronicarul literar să scrie despre orice și numai cum crede el și nu altfel. Să nu „supere” pe X și pe Y.

Critica actuală trece printr-o mare criză de autoritate. Nu avem nevoie de „magistri”, de „coordonatori”, ci de *conștiințe*. În critică „profetii” sînt totdeauna mincinoși!

4 Tragedia care se repetă e că toți sau aproape toți autorii sînt suprasolicitați. Cînd apare un *roman* excepțional toată lumea îl... devorează. Critica nu trebuie să „ucidă” creația. Suprasolicitarea e nejustificată atîta vreme cît creația autentică se prezintă singură. Nu e necesară trompeta, ci flautul. Există, nici vorbă, și cazuri cînd opere valoroase sînt ignorate. Eu cred că cea mai permanentă, inexplicabilă ignorare e a *scriitorilor clasici*. Ei sînt veșnic ocoliți, tratați doar la comemorări. Nu există opacitate în critică, ci nesiguranță și fluctuație în aprecieri.

În numărul viitor vom publica alte răspunsuri la ancheta noastră.

De 2000 de ani pe noi, românii,

- **Ambiția ardelenilor era de a crea o mitologie românească**
- **Pe mine, unul, traducerele m-au salvat**
- **Există o biserică în Ardeal, unde fiecare secol și-a adăugat materialele lui de construcție**
- **Avem nevoie de o poezie democratică, oricât de rafinată ar fi ea**
- **Pînă la moarte am să umblu cu luminile prin cuvînt**
- **Există un rege englez numit Ion-fără-Țară**
- **Da, „Familia“ este o revistă de grupare**
- **Uneori schemele ne terorizează**
- **Trăim epoca marilor consfătuiri cu masele**

— În memoria mea, poete Andrițoiu, imaginea dumată se compune din două dimensiuni: prima — activitatea literară propriu-zisă, a doua — izvoarele, Ardealul, Vascau etc. Să vorbim despre aceste două dimensiuni. Cînd ai început activitatea literară?

— Înainte de a vorbi despre debut, trebuie să spun că eu am fost taxat drept poet care s-a dezvoltat sub steaua poeziei lui Beniuc, lucru în parte adevărat. Numai că cei care au subliniat asta mai mult decît trebuia, nu cunosc spiritul poeziei ardelenesti. Căci de la folclor pînă la poezii moderniste ai Ardealului există un limbaj, chiar o scriitură, oarecum similară. Modernismul a fost adus în Ardeal de Isac, dar în tipare foarte ardelenesti, atît în gîndire cît și în sintaxă. Această situație e depistabilă și la Blaga, în forme rafinate, și la Pituț, în zilele noastre.

Ambiția ardelenilor era de a crea o mitologie românească. Asta se vede la Coșbuc. Gînd care l-a păscut și pe Beniuc. Poate de aceea și poezia mea — după cît mi-o socotesc eu — a evoluat de la tonul aspru, uneori brutal, la neoclasicismul de astăzi. Eu am debutat ca gazetar. Și gazetar mă simt și astăzi. E o pasiune cel puțin egală cu poezia. Gazetarii patrioți, dotați, onești pot spune neamului lor uneori mai mult decît poezia. Debutul meu poetic a fost insignifiant, trompetard, într-un ziar clujean, pe atunci numit „Lupta Ardealului“. Adevăratul debut mi-a fost însă în „Almanahul literar“ (azi, „Steaua“), naș literar fiindu-mi Geo Dumitrescu. Pînă la venirea lui Geo în fruntea revistei, amicii clujești n-au vrut să mă publice. Prima mea carte se înfățișa ca Luna: cu o parte văzută și cu cealaltă nevăzută. Cea văzută, convențională, ca fața de seară cu seară a Lunii — se răstăia la dușmanii de demult și la cei prezenți cu adjective pe care le cunoști: corbi, hiene, lupi. Cuvinte cam cosmopolite — ca să folosim termenul afuriseniei de atunci — cînd imitarea unor modalități era cosmopolită și a altora — nu. Asta cel puțin după estetica lui Traian Șelmaru și a lui N. Moraru.

— Și partea nevăzută?

— Seta de etnografie care mă paște și azi. Adică transpunerea poeziei în tiparele ei firești, românești. Asta e tributul plătit de noi, pe care constat că îți place să-l scotocești în fiecare interviu, cu noi cei care l-am dat sincer.

— Cînd a început să se dezvolte partea nevăzută?

— Vezi, aici e o graniță indecisă ca între flacără și fum. Puntea e tragică,

întrucît schemele ne intraseră în sînge, fiindu-ne uneori frică dacă nu le folosim. Între aparițiile cărților mele au început să se caște mari perioade de timp. Fiecare dintre noi și-a rezolvat criza după cum a crezut de cuviință. Dar cu toții am avut un scop comun: reînnoirea firelor cu marea poezie. Eu unul mi-am rezolvat criza reîntorcîndu-mă la izvoarele nebănuite de moderne ale poeziei clasice greco-romane. Pe mine, unul, traducerele m-au salvat. Și încă ceva: stilistica. Am certitudinea că pînă la moarte am să umblu cu luminile prin cuvînt pînă la silabă. Îmi place să mă joc cu sintaxa, cu morfologia, cu simbolismul fonetic. Și modernizarea continuă, în funcție de ideile epocii, și ea m-a salvat.

— Ideile epocii! Iată o formulă și sterilă și fertilă. Cum distingi dumneata între șansa de uscăciune și șansa de belșug a unei idei?

— Foarte frumoasă întrebare și ispititoare. Dacă o iau la mulțimea poezilor și cărților de poezie o disting greu, pentru că generozitatea socialismului față de artă ia uneori forme de filantropie, de caritate cristiană. De parcă îl văd pe Mihai Gafița investimîntat în toga lui Heliade Rădulescu, exclamînd patetic: „scrieți băieți, numai scrieți“, și băieții scriu, numai scriu, visîndu-se genii încă de pe băncile facultății, dacă nu și ale școlii elementare. De aceea poezii din generația lui Nichita și a dumată s-au clarificat, pe cînd apele generației celei mai tinere nu s-au delimitat încă de pămînt: un haos ca al genezei. Ideile epocii sînt de două feluri: pentru epocă în mare, pentru țară în parte. În cazul țării noastre, cu riscul de a spune un loc comun, patriotismul fierbinte și umanismul ar fi coordonatele de competență. Dar și democrația! Avem nevoie de o poezie democratică, oricît de rafinată ar fi ea. Poezie capabilă să aducă masele spre modernitate, nu să le sperie. Nu poporanistă, cum am practicat altădată. Poezie democratică, în sensul tulburător al acestui cuvînt. În acest context trebuie să între și democrația stilurilor.

— Dar ce e poezia politică?

— Orice poezie care intră în tezaurul național, inclusiv elegia. Poezii trebuie lăsați să ridă, să plîngă, să fie chiar incomozi, cîtă vreme această incomoditate nu contravine adevărilor noastre fundamentale. Poetul comod este conservator prin structură și este sfătuit să se lase de poezie și să se apuce de preoție, care are ca vocație evlavie.

— Să ne întoarcem la a doua dimen-

siune: izvoarele. Am fost în orașelul dumată, Vascau. Mă interesează ce relație de adînc există între ființa dumată și ființa așezării transilvane. Tensiunea poeziei dumată spre clasicitate, spre armonie — o armonie uneori barocă. — spre organizare, nu seamănă cu natura orașului și satului din Ardeal?

— Există, dragă Adrian Păunescu, un rege englez, numit Ion-fără-Țară. Numele lui mi-a provocat totdeauna o amară melancolie. Iată, mi-am zis, cum nu trebuie să fie poezii, dacă vor să propășească în țară și în universalitate.

— Să ce?

— Să propășească. Ardelenism. Lăsa-l acolo. Te-ai întrebă vreodată de ce unele zone din patria noastră sînt numite țări: Țara Moșilor, Țara Birsei, Țara Oașului, Țara Hațegului, Țara Zarandului, Țara de Sus, Țara de Jos...?

— Țara Românească.

— Exact. Pentru că atît în configurația lor geografică, cît și în configurația lor spirituală, etnografică, fiecare din ele formează cîte un tot unitar, în simetrie însă cu patria întreagă.

La marginea Țării Moșilor, Vascau și împrejurimile sale, are sate așezate înstelat. Natura are ca dimensiune plaiul din Spațiul mioritic al lui Blaga. Munții sînt rotunzi, ca trași cu compasul, fără înălțimi semețe. Cînd poșești pe un pisc și privești desfășurarea naturii, totul pare așezat ca o țară, încît te visezi descăleător. Armonia, deci, pe care o ghiceai în versurile mele și clasicitatea, în fond, a colinelor, din poezia lui Valéry! E firesc deci ca și oamenii de acolo să gîndească înstelat, sub un univers înstelat, care se răsfîrte, în folclor, de la colindă pînă la baladă. Sînt acolo, firește, izvoarele poeziei mele, pe care le-am căutat degeaba pe bătrînul nostru glob pămîntesc, în credința celor spuse că drumul cel mai scurt către tine e în jurul pămîntului. Morala acestor fabule e la îndemîna fiecăruia. Nu-i așa?

— Ba da. Îți spuneam zilele trecute că în volumul antologic din Cele mai frumoase poezii, se află cel puțin cîteva poeme — între care Vioara din Cremona — care, cînd apăruseră în reviste, mi-au plăcut atît, încît le-am învățat pe dinafară. Dar, îți spuneam, chiar Vioara din Cremona conține în noua formă cîteva versuri care, după opinia mea, strică armonia și sensul poeziei. De ce n-ai lăsat această poezie, și altele, așa cum erau?

— În parte ți-am răspuns, cînd afirmam că uneori schemele ne terori-

zează. Noi cei ce-am trecut prin purgatoriul proletcultismului, avem un tic. Dar nu-i nimic, cred că și Spinoza, la meseria lui de bază, „șlefuitor de diamante“, mai strica, prin exces de zel, cite un briliant bine făcut. De fapt, culegerea aceasta antologică este prima după douăzeci de ani de trudă, pentru că, vai, eu n-am învățat de la A. Toma scoaterea în serie a unor ediții mereu retușate. Am stricat acele poezii, n-am decît să regret, și într-o viitoare ediție, poate tot peste douăzeci de ani, să le introduc în forma lor cea bună.

— Ce înseamnă, dacă mai ții minte, versul „Oraș transilvan, strălucirea Mare Ursa...“? O ai în antologie?

— Nu.

— De ce?

— M-ar fi omorît nevasta. Deoarece poezia vorbește despre o veche dragoste a mea.

— „Cu o văduvă veselă...“?

— Nu. Aceasta este o inducere în eroare, tot pentru nevastă.

— Apropo de femei!

— Da. De femei. Hai însă să întoarcem discuția, de la dragoste la estetică. În interviurile pe care le-ai luat pînă acum am constatat cu surprindere că nimeni nu a remarcat pleiada valoroasă de poetese care îmbogățesc lirica noastră contemporană. Nu că una dintre ele e soția dumată — Constanța Buzea, dar dacă stau și număr, poetese tinere de la Violeta Zamfirescu în jos: Doina Sălăjan, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Gabriela Molinescu, Florența Albu...

— Florica Mitroiu.

— Da, pune-o negreșit. Ei bine, nici odată în istoria poeziei românești n-am avut astfel de poetese cu o lirică inteligentă, gravă, pe undeva bărbătească, poetese care să depășească tiparele obișnuite, lacrimogene ale Veronicăi Micle. Ele derivă din Elena Văcărescu sau Ana de Noailles. Mai mult chiar priceperea condeiului feminin s-a dovedit aptă și pentru alte genuri ale publicisticii: critica teatrală, cinematografică, de balet, cronica externă, etnografică etc., după cum ne-o dovedesc cu sirguintă paginile „Contemporanului“ din răstimpul conducerii actuale. Fără doar și poate că noi vedem aici continuarea tradiției „Contemporanului“ de altădată în paginile cărui Sofia Nădejde lupta bărbătește pentru emanciparea femeii.

— Vorbim deci despre reviste. Dumneata ești șeful revistei „Familia“, care a început atît de bine și continuă atît de bine. Într-o cultură ca a noastră

numai lupta cu inerția ne-a păstrat

a care au existat persoane care pînă mai ieri au avut oroare de „grupuri”, chiar numele acestei reviste — familia — poate produce neajunsuri. Este „Familia” o revistă de grup?

— Da. „Familia” este o revistă de grupare. Și eu sînt pentru grupări literare.

— Groaznic ar fi să faci o revistă de grupare și să te declari tot timpul împotriva grupărilor literare.

— E posibil într-o țară în care a existat și un Cănuță, om sucit. Latini, latini, dar nu uita că noi avem și un Ion balcanic, de violențe bizantine. Adevărul e că numele revistei „Familia” derivă din cu totul altă rădăcină. Vulcan a luptat și a izbutit să realizeze unitate spirituală a tuturor românilor, cu mult înainte ca unitatea lor politică să fie înfăptuită. El publică pe Eminescu și Alecsandri — moldoveni, pe Bolintineanu — munteanul, pe Coșbuc — ardeleanul, și l-ar fi publicat și pe Iosif — ardeleanul, demonstrînd, prin unitatea literaturii, unitatea ființei românești.

— Dar să revenim la grupări!

— Toate marile reviste ale țării și ale lumii s-au constituit în jurul unei personalități proeminente, într-o grupare fundamentată pe afinități spirituale, și nu pe discordii. De aceea unui redactor șef trebuie să i se dea îndelung de a-și forma o redacție, cu seriozitatea cu care se alcătuiește un guvern. Există o biserică în Ardeal, în satul Censuși, la care fiecare secol a adăugat materialele lui de construcție. Fundamentul este din ruinele unui templu roman. În pereți sînt lecturi de materiale din construcțiile evului de mijloc, așa mai departe, pînă la acoperișul renovat nu de mult. La fel și compoziția unor publicații culturale ale noastre, începînd cu „Săteanca” și terminînd cu „Viața Românească”. Or, trăgă Adrian Păunescu, estetica noastră marxistă este, în mare, una, pe totă vreme crezul estetic este propriu ecărui creator, fiecărui redactor. Nu se poate preciza profilul unei reviste sau o redacție pestriță, în care fiecare vede într-un alt chip.

— În condițiile ideale, ceea ce spui dumneata este perfect. Dar închipuie-ți „România literară” — unul din cele mai două săptămînale ale Uniunii scriitorilor — ar deveni revistă de grup. În condițiile date, faptul ar fi fărădelege.

— Foarte bine. Să nu devină România literară o revistă de grup. Mai mult chiar, ea să reprezinte, să zicem, democrația ideală a stilurilor. Au fost cînd lumea și reviste oficiale, academice, dar o cultură e un organism complex, și dacă toate publicațiile unei țări ar avea porțile deschise către

absolut toate stilurile, fără nici un fel de criterii, am asista la o pitorească babilonie care ar jigni și personalitatea revistei și a colaboratorului. Avem reviste multe și cu toate acestea ar mai trebui, cîtorirea fiecărei reviste fiind un act de cultură. Subliniază că eu nu doresc grupuri ostile, alcătuite sub emblema măciucii, cum au mai fost. Ci grupuri de frumoașă fraternitate literară care pot practica orice critică, pînă — chiar — la pamflet, cu condiția respectării tonului urban. Ele ar diversifica peisajul nostru literar, de altfel, cel mai divers, după părerea mea, din Estul Europei.

— Cred că te amăgești. Te-am lăsat să spui că să te contrazic. „Familia” nu e o revistă de grup. Ce afinități pot exista între Balotă și Grigurcu, între Ovidiu Cotruș și Stelian Vasilescu, între Mircea Malița și Vasile Spială? Răspunde!

— „Familia” nu este încă întru totul revista unei grupări, deși visul ei acesta este. Există distanțe valorice uneori mari între colaboratorii ei, e un adevăr...

— Nu la distanțe valorice mă refer.

— Ci la comunitatea spirituală.

— Intocmai.

— Și această comunitate spirituală există și ea a fost chiar exprimată programatic, în unele articole, cum au fost acelea despre fundamentarea filozofică a criticii literare. Printre colaboratorii permanenți ai „Familiei”, pe lângă Ion Horea, Radu Enescu, Horvath Imre, Mircea Malița, Mihai Șora, Romulus Zaharia, Petre Țuțea, Tr. Herseni fac parte și foștii membri ai Cercului literar din Sibiu, în frunte cu Ion Negoitescu, care în 1943 în Manifestul Cercului a luat o fermă și riscantă atitudine antifascistă. Sînt necăjiți că „Cercul literar” este judecat uneori tendențios. Mă bate gîndul să republic în „Familia” întregul text al Manifestului. Să se lămurească odată pentru totdeauna care a fost crezul adevărat al cerchiștilor. Impedimentele alcătuirii unei grupări ni le fac, în primul rînd, colaboratorii, inclusiv dumneata. Căci datorită unor comodități — ale poezilor și prozatorilor — în Familia se vedește o discrepanță între programul estetic și argumentarea lui beletristică. Să iau numai scriitorii ardeleni. Și să-mi manifest astfel mîhnirea că Doina Sălăjan, Ana Blandiana, Titus Popovici publică la noi din an în paște, iar Ion Alexandru și Gheorghe Pituț — de loc. Am ajuns ca bietul Vulcan, să cerșesc prin Capitala patriei, în care s-au acuiat toți creatorii de frumos...

— Inclusiv dumneata. Nu?

— Da. Ai haz.

— Ce făceai, poete Andrițoiu, în ziua de 23 August 1944?

Aveam 15 ani, în 1944. O vîrstă aptă ca un radar de a capta înțelesul fenomenelor sociale și istorice. Știu că n-am dormit și că am dat serenăzi de bucurie că s-a făcut pace. Ni s-a atras însă atenția că războiul adevărat abia începe.

— Cine v-a atras atenția?

— Aveam un unchi ilegalist, Andrițoiu Ioan, azi mort. Fusesse prizonier în Rusia și-l cunoscuse pe Lenin. El a fost primar comunist în satul Tinca și a fost ghid de teren al Armatei Roșii. Dacă nu murea, ajungea om mare, întrucît gindea frumos și era un om de aleasă omenie.

— Trăim anul 25. Peste cîteva zile va avea loc Congresul al X-lea al Partidului. Ce simte un poet ca dumneata în aceste clipe?

— Un poet și un gazetar, adică. Vreau să spun că a fost zona cea mai laborioasă a celor 20 de ani de activitate literară, pe care-i număr, în aceste zile fierbinți. Am publicat în presă, am vorbit la radio, am scris scenariul și versurile pentru spectacolul festiv și am alcătuit două numere ale revistei „Familia”. Zilele mele s-au prelungit adînc în noapte, lucru firesc, fără laude, ale datoriei noastre cetățenești. Astăzi, cînd nu vorba ticlăuită, ci fapta definește aportul nostru, al fiecăruia, aportul la cauza socialismului. Am făcut și eu ca toți ceilalți comuniști. Nici mai mult, nici mai puțin decît ei.

— Întreaga noastră națiune și-a exprimat adevărată propunere ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în funcția înaltă de secretar general al partidului. Eram împreună, la Conferința Municipiului București, cînd s-a făcut această propunere.

— Da. Marele nostru bărbat de partid și de stat este conducătorul nostru și, în același timp, prietenul nostru, al scriitorilor. Știi, Adrian Păunescu, că în istoria neamului românesc marii bărbați veneau parcă anume la momentul cel mai necesar. Desigur, după legea obiectivă descoperită de Engels, prin care epocile își creează eroii. Așa au venit Mircea cel Bătrîn, Ioan Corvinul, Ștefan, Mihai Viteazul, Cuza, în momentele imperios necesare, pentru existența și continuitatea noastră istorică.

— Nu numai, cred, pentru existență și continuitate, ci și pentru împlinirea noastră în socialism.

— Da. Desigur. Epoca noastră poartă pecetea personalității tovarășului Ceaușescu, distinctă în profilul politic, economic și spiritual al României moderne. Dacă am lua numai lărgirea democrației socialiste și am putea lesne explica marea popularitate a conducă-

torului nostru drag. Este firesc deci ca întreaga suflare a țării să se anime și să dorească din adîncul inimii, mereu, realegerea tovarășului Ceaușescu în fruntea Comitetului nostru Central.

— Ai trăit în preajma mai multor congrese ale partidului. Ce noutate de climat aduce acest al X-lea Congres?

— Știința și arta guvernării, în veacul acesta în care știința ne pătrunde prin toți porii. Democrația reală, într-o sudură solidă cu poporul. Trăim epoca marilor consfătuiri cu masele, cînd piețele publice devin for și templu al costumelor naționale. Spiritul de responsabilitate care apasă pe umerii oamenilor, de la bărbatul anonim, pînă la înalții dregători.

— Dar, după cum se știe, în condițiile efectele noului ajung mai greu.

— Munca devine astăzi etalonul unic de prețuire și promovare în viața socială, inclusiv în lumea literelor transfigurate, unde existența falselor glorii, a falșilor idoli, ne urmărea ca un stigmat. Foștii detractori ai lui Eminescu, Rebreanu, Goga, Arghezi, Barbu, Blaga — și lista e lungă — cu îndemînare de cameleoni, s-au investit repede în staniolul strălucitor al noilor imperative sociale, uitîndu-și prea repede păcatele. Mai avem încă multe de făcut și în acest domeniu hașurat, pentru ca să ne putem impune, în țară și peste hotare, prin stricta decantare a valorilor, într-adevăr cele mai bune opere care reprezintă România Socialistă, în tiparele ei etnice și estetice, în modul cel mai ideal.

— Te-ai gîndit vreodată care e etimologia numelui Andrițoiu?

— Printr-o ironie a soartei, numele este de stirpe oltenească, așa că ardelenismul meu poate să fie socotit de împrumut. Iscusiți meșteri pietrari olteni au descins în Ardeal, pe atunci, să fățuiască marmura. Astăzi, oltenii vin în Ardeal să ajungă directori.

— Iar ardelenii vin la București să ajungă redactori-șefi la Oradea.

— Sau redactori-șefi adjuncți la „România literară”. Îs doi: Dimisianu și Horea.

— Dimisianu e din Brăila... Dar a fățui marmura nu e ceva străin de felul poeziei ardeleni.

— Mulțumesc pentru compliment, dacă el se referă și la mine.

— Te gîndeai, acum 13—14 ani, cînd Labiș scria Lupta cu inerția că această luptă cu inerția va fi titlul unei epoci și numele avîntului de astăzi al Românilor?

— Noi, Românii, am năzuit aceasta de două mii de ani și poate că numai lupta cu inerția ne-a păstrat.

Adrian PAUNESCU

Al. Andrițoiu

Autumnală

Scriu lung, cu pană de cocor
pe cer ceremonii în linii
albastre. Astăzi înfior
frumos feudele luminii.

Prin ape scrisuri înfloresc
cu parabolice răsfrîngeri
în alfabetul păsăresc
știut doar de poeți și îngeri.

Sînt caligraful cel supus
vestit în locul său de băștini.
Încă din luna Mai m-am dus
să caut pene, pe la mlaștini.

Încă în ouă am pîndit
cu lampă sfîntă gălbenușul
în care vreun cocor uimit
și-avea la alfa, cald, culcușul.

Cocorul a ieșit din var
oracol și miracol mare.
Vedeam cum crește solidar
cu stolurile migratoare.

Cînd printre nuferi înstelați
trecea cocorul trist și-alene
eu îl pîndeam cu ochi furați
de scrisul bănuir în pene.

La scribi, pisari și caligrafi
eu am văzut în mînă pană
o pană ce-o purtau suavi
prin cărți sau în picturi de seamă.

Veni și ziua cea cu miez
ce pune capăt așteptării.
Cu pana-n mîini, pe meterez
urcat-am pînă-n malul zării.

Și-am scris pe zare „O, I, OI,
și nouri albi au prins să pască
albastrul cerului trifoil
picat cu slova mea lumească.

Scriu lung, cu pană de cocor,
pe cer ceremonii și linii
și nu mai pot să mă cobor
din țara mea și a luminii.

Fantezie

Pe-o hartă-ncărunțită și naivă
se vîd corăbii ca niște coturni —
pe punți, prin clima dulce și lascivă
eu bănuir lupi de mare taciturni.

Poate pirați cu steaguri despicate
ca limbile de șarpe, elegant.
Sînt printre ei și eu, fără etate,
strămoș fiidu-mi mie, din Levant.

Rîvnim spre Sud norocul. Din nadir ne
sărută luna chipul hrăpăreț.
Pîndim corăbii cu smaragd sau smirne,
cu aur sau cu dulci femei de preț.

Corabia atîrnă greu în ape,
sîntem cu toții putrezi de bogați —
dar tot mai este loc și mai încape.
Vibrăm flămînzi și neîndestulați.

Vai, Doamne, ce ne-așteaptă mîine oare?
Voi, sorților, ce drum ne hărăziți?
Vom vinde prada și o așezare
ne vom dura, ca oamenii cinstiți.

De la vecini ne vom răpi Sabine,
vom face prunci, vom dezmiarda nepoți,
ștergînd ca o nălucă, de rușine
drapelul negru de-asasini și hoți.

Aud cum sîngele prin mine suie
și-mi pipăi trist pumnalul din oblic.
Plîng mările-n strîmtori, bătute-n cuie
de aur, toată noaptea. Plîng, adînc.

Nuvelele lui MARIN PREDA

Toți comentatorii *Întîlnirii din pămînturi* au remarcat faptul că Marin Preda este încă de la debut un scriitor în posesiunea deplină a mijloacelor și temelor sale caracteristice. Nuvelele sînt scrise cu o perfectă siguranță stilistică, rezultată din organicitatea unei viziuni întregii, semnului personalității structurale. Relativ puținele pagini ale volumului din 1948 configurau un teritoriu propriu, de puternică și surprinzătoare nouitate în cuprinsul literaturii române, confirmînd, în anii imediat postbelici, resursele de vigoare ale unei culturi care avea să treacă prin adînci și contorsionate prefaceri.

Dacă recitim astăzi aceste pagini ale începuturilor lui Marin Preda, încă un aspect ne va reține: bogăția registrului. Într-adevăr, menținînd unitatea de mediu și de material uman evocat, și nu mai puțin pe aceea de timbru narativ, care îl face oriunde recognoscibil pe Preda, nuvelele răsfrîng o varietate de atitudini epice, liber coexistente în cadrul realismului complex practicat de prozator.

Una dintre formulele ilustrate încurajează observația morală și construcția de tipuri, reproduce nuanțele vorbirii orale și transcrie atmosfera, tipurile de reacții și experiențele specifice unui mediu anume. Bineînțeles că sîntem cel mai aproape de tipologia și de climatul spiritual al *Moromeților*, carte prefigurată, cum s-a mai observat, de cîteva narațiuni incluse în volumul *Întîlnirea din pămînturi*. Personajul din *În ceață*, de pildă, care e o întrupare a ideii de *exasperare* anticipează manifestarea unui *Tugurlan din Moromeții*; *Întîlnirea din pămînturi* e o narațiune cu subiect tărănesc etern, simbolizînd consumarea misterului erotic în sfera sătească și avînd corespondențe în întîmplările trăite, altcîndva, de Niculae Moromete; în fine *O adunare liniștită* e însăși celula-nucleu din care germinează *Moromeții*, închizînd în variantă concentrată o sumă de situații și atitudini fundamentale ale marelui roman: voluptatea superioară a taifasului („Oamenii se freacă în pat, se așează mai bine și ochii încep să li se miște de bucurie”), stilul ironiei tipice moromețiene cultivate de Pațanghel care tot timpul se face că nu înțelege motivul supărării lui Mîai, intervertind intenționat termenii conflictului cu acesta („adică, eu, Pațanghel, îți cer ție Mîai să-mi dai meritul tău, și tu te superi că nu vrei”), în sfîrșit, chiar optica morală prin care sînt evaluate întîmplările povestite, a căror ultimă concluzie e condamnarea „foamei de avere” de care Mîai e posedat.

În aceste cîteva povestiri, sentimentul general este al vieții care pulsează bogat, seve generoase irigînd tesuturile unei realități țărănești intens colorate. Aspirația narațiunilor este evocarea și descrierea realistă în spiritul epicii tradiționale, care nu poate renunța nici la personaje, nici la notarea atentă a limbajului vorbit, nici la obligația de a înoda faptele într-o înlănțuire gradată logic. Alte nuvele, *Calul*, *La cîmp*, elimină orice accent participativ, procedînd prin notarea rece, naturalistă, obiectivă pînă la cruzime a faptului brut. Și reacțiile personajelor sînt aici, în consecință, tot de ordinul mecanicului, dezvăluindu-ne o lume care viețuiește numai sub imperiul instinctivității. Un tărîm își ucide calul pentru că e prea bătrîn și nu-i mai este de nici un folos: și o face ca în vis, cu mișcări care parcă nu sînt ale sale, ci ale întregului sir de antecesorii țărani, ce tot așa procedaseră. În *La cîmp* doi ciobani întîlnesc o fată adormită la capătul ogorului și o violează. Fapta nu trezește în conștiințe urma vreunui proces sufletesc, înscriindu-se în sfera unor întîmplări naturale, inevitabile în universul unor ființe care sînt, în fond, două animale minate de chemarea speciei. Totul e descris rece, impersonal, detașat, indicînd un simptom de contaminare zolistă în proza lui Marin Preda.

Colina și *Amiază de vară* sînt două povestiri care descoperă în nuvelistica lui Preda neașteptate puncte de sprijin pentru tentativele de perturbare a descripției obiective, prin apelarea la fantastic și vis, atît de frecvente în proza ultimei generații de prozatori. Eroul din *Colina* visează „ceva rău” și se trezește „cuprins de o spaimă grozavă”. Vrea să se desmeticească, se spală, iese în ogradă, încearcă să se apuce de treburi, dar presimțiri negre îl apasă tot timpul. Pe drum totul îi joacă înaintea ochilor așa cum aerul tremură, vara, în timpul căldurilor prea mari. O vrajă malefică pare să-l înconjoare, falsificîndu-i simțurile, perceperea exactă a dimensiunilor și a formelor: „Colina se ridica mereu; se umfla ca o băsică uriașă; se clătina, cumpănindu-se ca o înaltă balanță; pămîntul se legăna; se lăsa în jos; se scufunda. Vasele Catrina se scutură și porni înaintea plin de minie: „Ei! Ce, m-au găsit dracii?!” Ca în vechile povești cu diavoli se întîlnește în pădure cu un moșneag misterios a cărui ivire, ca din senin, îi augmentează neliniștea pînă la panică. Bătrînul îi adresează o întrebare, dar flăcăul înspăimîntat dă să

fugă, se împiedică și atunci îl apucă pe moșneag de umăr împingîndu-l cu violență. Acela se îndepărtează dînd din cap, iar tînărul, cu inima spărgîndu-i pieptul, în delir aproape, aleargă besmetic pe cîmp să scape, orice s-ar întîmpla, de fantasmă. E un moment de coșmar urmat de o stare angoasantă, descrisă cu admirabilă gradăție și păsînd tot timpul echivocul asupra întîmplării — proiectînd dilatări din constința eroului asupra fiecărui amănunt. *Amiază de vară* povestește iarăși o întîmplare stranie, petrecută în decor halucinant: „Părea o după amiază întoarsă de demult, din adîncurile veșniciei și oprită în vizită la după amiază cea reală și prezentă care, intimidată, tăcea”. Există și un subtext comic în relatarea întîmplărilor celor două cumețe care, misterios, cu un aer tenebros-complice își împărtășesc stîrea absurdului eveniment: „mașina mea coase singură. O auzi?...” Confuzia și senzația de insolit provin din suprapunerea planului general al lucrurilor, („din adîncul veșniciei”) aceluia imediat și banal, disproporția de perspective creîndu-ne asemenea efecte — care ne transportă, pe nesimțite, în zona irealului.

În felul acesta realismul fundamental al scriitorului se dovedește aderent la sugestiile care aspiră la depășirea descriptivului strict.

Un tip de proză este acela care afirmă fără ezitare: așa a fost — cerîndu-ne să acceptăm varianta unică impusă de creator. Alte orientări încearcă să se emancipeze de la acest principiu de autoritate, introducînd dubiul, menținînd o margine de indoială în privința desfășurării întocmai a evenimentelor, propunînd o multitudine de variante, posibilități diverse de interpretare a faptelor. Neacceptînd pulverizarea epicului și a logicii narative, Marin Preda pare totuși să nu se dezintereseze în chip absolut de soluțiile noi, preocupat de ele, cum s-a văzut, încă în epoca începuturilor sale și chiar mai tîrziu, în anumite porțiuni din *Friguri*, din *Moromeții* vol. II sau din *Intrusul*.

Realismul structural al operei sale, virtualitățile multiple și latențele ascunse ale scrierilor oferă posibilitatea unor variate unghiuri de interpretare, aspect firesc cînd este vorba de o creație atît de puternică și de bogată în implicații.

G. DIMISIANU

Cine își aruncă ochii peste *anchetele, dialogurile, interviurile* de prin revistele noastre nu se poate să nu observe plăcerea scriitorului român de a da sfaturi și soluții definitive privitoare la literatură. Cineva ne încredințează, de pildă, că trăim în plin *clasicism*, un *clasicism*, se înțelege, trecut prin experiențele estetice moderne. Altcineva dovedește, dimpotrivă, că de-abia am ieșit dintr-o lungă iarnă *clasicistă* și am intrat într-un anotimp spiritual în care tendința e nu de a conserva, ci de a sparge marile stiluri literare. Unii se plîng de faptul că poezii au renunțat la rigoare, alții se arată sincer înspăimîntați de prejudecățile publicului. Mai mulți comentatorii pun cu acuitate problema literaturii citadine, regretînd absența ei. În coloanele învecinate se fac recomandări precise referitoare la dramaturgie, obiectul de îngrijorare al tuturor, specialiști și nespecialiști.

După unele opinii avem, în spate, o bogată literatură, după altele, mai sceptice, valorile mari de-abia au început să apară. Un scriitor inteligent mă încredințează că cea de a treia epocă de aur a literaturii noastre a și început. Acum cîțiva ani, prin 1964 sau 1965... A fost, așa dar, mai întîi epoca lui Eminescu și Caragiale, apoi epoca lui Blaga și Barbu, iar, acum, de curînd, am intrat în cea de a treia epocă de renaștere.

Sîntem, într-un cuvînt, cînd într-o perioadă de efervescență, cînd într-una de criză; cînd *clasi*ci, *contemplativi*,

ACȚIUNE și CONTEMPLAȚIE

Ca toate lucrurile în lumea asta, influența socială, istorică și deci morală a literaturii se prezintă contradicțoriu, nu e un proces fără dedublare, fără tensiune interioară și fără oscilații, ca o problemă de aritmetică pentru clasele primare. Nu numai pentru că această influență este vie, și deci complexă, dar ea depinde și de structura receptorului, a omului, se ajustează la el după cum e și cerută de oameni.

Din nou putem observa acea dialectică opoziție din a cărei rupere simplificatoare rezultă o bună parte a ereziilor de tot felul, unele din ele necesare la un moment dat (și ereziile au importanța lor în economia subtilă a lucrurilor), pentru a împinge lucrurile dincolo de limitele lor fatal provizorii. Cînd aceste margini sînt mutate, din noua și crescuta depărtare apare o tensiune sporită, o existență deci sporită pentru că aceasta din urmă nu este de conceput în afara tensiunii.

Ambivalența operei de artă nu este numai de structură, ci și de rost și influență, după cum în tensiune și contradicție creatoare se găsește arta în genere față de realitatea umană, în primul rînd pentru că o chestionează fără cruțare.

Una din aceste laturi este influența activă, biciuitoare, mobilizatoare de energii. Ea este strîns legată de funcția negatoare a literaturii, de compararea continuă a ce este cu ce ar trebui să fie, a idealului cu realul. Opere literare au fost, în parte, responsabile de revoluții și spectaculare răsturnări sociale. Voltaire ajunsese să fie înjurat, precum ne aducem aminte din frecventarea mai ales a literaturii ruse, de fiecare ipistat de județ, de mica moșiereasă tiranică a lui Salticov-Șcedrin (autor pe care l-am recitat acum cu încîntare) aproape analfabetă, care totuși avea drept dușman și simbol un filozof. Literatura adesea a deschis în istorie perspectiva bruscă a monstruoziității obișnuitului, a ridicolului valorilor respectate automat, plasînd generații întregi într-o neliniște creatoare de valori. Oamenii se trezesc atunci curățiți de scoriile reflexelor de fiecare zi, ale vorbelor de mult golite de conținut, ale gesturilor învățate pe dinafară, ca și cum ar trăi un vechi vis al tuturor: copilăria în plină maturitate, inocența ei măcar presupusă, atunci cînd ai puterea și energia de a acționa. Orice carte, și cred că acest lucru e valabil pentru toate societățile, chiar și a noastră, chiar aici, acum, în această clipă însăși, este o dușmană a stereotipilor, a comodității de gîndire, a automulțumirii ce nu este niciodată justificată. Un ci-

titor autentic de literatură are mărimea construcției care se continuă neîntrerupt, pe care o putem numi creație de sine prin creativitate neîntreruptă în contact cu orice. Omul pe care nu mă îndoiesc că și l-ar dori fiecare scriitor este cel care fiind creator în momentul cititului este existent, creator deci, în fiecare secundă a raporturilor sale cu oamenii, prinzînd pinza mereu mișcătoare a realității, fiind activ și încrîncenat împotriva nedreptății. O societate care nu are o literatură astfel axată în realitatea socială, urmărind mereu noul creator, potențîndu-l, respingînd obișnuința chiar, ca să nu vorbim de nedreptate, este amenințată de scleroză. Și scleroza unei societăți este o boală extrem de gravă, care se manifestă prin pulverizarea valorilor și eşuarea în sensualitate barbară. Pentru a-și îndeplini această funcție, literatura se deschide larg în afară.

Însă mecanismul ei de influențare nu se oprește aici, el are și o latură contrară, la fel de necesară, la fel de reală. Înșurubindu-ne în real, ea, într-un fel, sau măcar unele opere adînc necesare, ne sustrage, deci, ca să ne redea cu forțe învigoare. Ne smulge din grija cotidiană, plasîndu-ne în zone de mari liniști interioare, ne îndreaptă spre sursele înalte ale cugetării, ale contemplației senine a globalului, ale indivizibilului, ale umanului general ce nu este niciodată epuizat într-un anumit moment, într-un anumit raport.

Prin această abstragere intrăm într-o nouă contradicție creatoare cu momentul, învîțăm relativitatea oricăror forme, deprinzîndu-ne cu mișcarea, împingîndu-ne spre necesitatea găsirii unor soluții noi în momentul următor. Este o caracteristică a omului, de a nu fi înglodat complet în lume, de a fi disponibil, implicat și neimplicat, arzînd și martor distant în același timp. De aceea Eminescu este influent social nu numai în *Scrisori*, dar și pe parcursul întregii sale opere, pentru că ne determină să fim personali și impersonali în același timp. De aceea literatura cea bună (desigur că numai cea bună, restul nici nu e literatură, ci tipăritură), a acestui moment, în România, este toată influentă și importantă. Citînd o poezie a unuia din colegii mei, să zicem Nichita Stănescu, oricît de abstractă ar fi, mă pregătesc pentru un nivel și mai înalt al acțiunii, poate practic dar nu practicist. Sînt mai gata de ea citînd versurile bune ale lui Ion Ale-xandru, Marin Sorescu sau pe Geo Dumitrescu. O literatură autentică îi cuprinde pe toți.

AI. IVASIUC

Fragmente critice

ÎNCOTRO MERGE

iubitori de ordine superioară, cînd neliniștiți, iconoclaști, mușcați de șarpele vanității; cînd europeni, sincronici, cînd provinciali, înfumurați, retrograzi cum nu se mai poate. Un cititor nefamiliarizat cu criteriile elastice ale oamenilor de litere nu înțelege nimic din această rostogolire de formule și ar fi înclinat să creadă că e la mijloc o mare confuzie. Cronicarii literari nănesc, dimpotrivă, efervescență această varietate de opinii ce se contrazice într-un chip foarte curios. Cel ce susține ideea clasicismului nu simte nevoia de a combate părerea că literatura noastră trece printr-o fază de eclecticism. Prozatorul crede, cu sinceritate, că valorile tinere de azi pot fi comparate cu Eminescu, Caragiale, Blaga, Barbu, e liniștit în privința confratelui care, în rubrica alăturată, e dezamăgit de confuzia literaturii tinere. Fiecare are criteriile și... dovezile sale. Cîtesc, de exemplu, într-o publicație lista operelor durabile din ultimii 25 de ani. Curios, toate aparțin unor autori cu care comentatorul întreține relații foarte cordiale. Cei vizați se simt, la rîndul lor, obligați să întoarcă politetea și în numărul viitor al revistei vom citi, nu am nici o îndoială, aprecieri favorabile despre prietenul ama-

bil și atent. O poetă ne ține, la televiziune, la curent cu noile sale prietenii literare. Nici n-am înregistrat bine toate numele că și apare un prozator foarte sceptic, de pildă, în privința criticii. Dezamăgirea lui e absolută: ea frînge în noi orice elan.

Nu se simte, vreau ca să spun, necesitatea dialogului, cum nu se vede, în mulți, nici cel mai mic efort de a privi dincolo de gardurile inerției lor spirituale. În privința evoluției literare se pot face, desigur, speculații și e în firea lucrurilor să se manifeste opțiuni pentru o formulă sau alta. E nefiresc însă ca scriitorul ce meditează la soarta literaturii contemporane să pună marstăruință în a trece întreaga literatură de azi prin înguste urechi ale aculei operei sale. Înainte de a scrie o operă viabilă el își creează o formulă. Operă vine — dacă vine — după aceea, cînd formula a devenit inactuală.

Problema *stilului* literaturii e încă deschisă, cu toate că — s-a văzut — nu ducem lipsă de soluții. Exemplu literaturii interbelice nu e, sub acest aspect, de acceptat fără rezerve pentru că *direcțiile, curentele, stilurile*, sînt acolo, legate de o ideologie specifică. Azi ideologia e unică și literatura nău mai poate fi definită în funcție de cu-

Al. Philippide

Visuri în vuietul vremii

Două masive volume apărute în B. p. t. (cu prefață și tabel cronologic de Toma Pavel) cuprind întreaga operă originală a lui Al. Philippide. Cum cel de al doilea volum (proza) a constituit de curind, chiar în spațiul cronicii literare, obiectul atenției colegului nostru Valeriu Cristea, îmi rămâne să spun câte ceva despre versuri, care, ele mai ales, de o jumătate de veac și pe măsură ce opera lui Philippide, sporind în întindere și adâncime, și-a cristallizat sensurile, instigă la numeroase și atât de variate comentarii.

Convulsionata metamorfoză, cu surprinzătoare deplasări de orbită de la *Aur sterp* (1922) la *Monolog în Babilon* (1967), acoperă o profundă unitate interioară și aceasta ni se dezvăluie pentru o clipă nu la nivelul „ideilor”, al opțiunilor intelectuale, de o diversitate într-adevăr derutantă, uneori *prea* derutantă, ci la acela al aspirațiilor adânci, al motivelor obsedante, trădând o relativă fatalitate a orientării; pentru că privirea poetului, secondată de toate celelalte simțuri, alunecă oarecum fără voie, dar cu o statornicie extraordinară într-o direcție anume, caută ceva anume, un punct stabil, salvator, pe care în fine să se liniștească. Pentru un mare neliniștit, precum poetul în fața căruia ne găsim, este totdeauna mai important ca orice să aflăm cum își reprezintă liniștea, spațiul mintuitor.

S-a observat că Al. Philippide este singurul poet român din opera căruia lirica „de dragoste” lipsește cu desăvârșire. Dacă adăugăm că această absență a femeii nu implică, în nici un fel, o morbiditate, situația devine și mai interesantă, meritând poate altceva decât o nedumerire, decât o pasageră ridicare de umeri. Erosul există în poezia lui Al. Philippide; și nu sub banala formă a „compensațiilor”, dar în chiar principiul său elementar, în primordiala aspirație a ființei, a ființei întregi, și înainte de toate în felul cum își reprezintă izbăvirea de marile neliniști; un eros scutit de impurități, esențializat în dorul totalei cunoașteri, în voluptățile comuniunii, în acuitatea solară a versurilor de tinerete, cele mai caracteristice, și în căldura intimă, temperată, confortabilă, a unor poezii „împacate” din faza maturității.

Ori de câte ori accesul spre aceste zone de regăsire, de comuniune intens erotică, îi este împiedicat, revine gesticulația romantică, de tip demonic, reapar atitudinile orgolioase, teribila înșingurare, sfișierea, dublările, declamațiile furioase, în sfârșit toată retorica nocturnă și satanică, toate acele reacții din care poetul și-a compus, nu dintr-o dată și nu de la început, un stil: un stil de a rezista și de a se ascunde. A doua natură (ceva mai exterioară) concurând-o pe cea autentică; dar ea nu e decât o replică asurzitoare, rezultatul unei exasperări, expresia foarte departe împinsă a contrarietății.

Versurile de la douăzeci de ani care deschid volumul *Aur sterp* lovesc de la început, cu o mare energie a *inaugurării*, o clapă esențială, ele spun toată solemnă așteptare a sufletului: „O, Soare, cu aripa ta alungă / Cât mai departe noaptea noastră lungă; / Și sprijină pe stâlpi de flăcări largi tot golul, / Să nu se surpe copleșind pământul / Atunci când vântul / Prin golul mut se dă de-a rostogolul” (*Cîntecul citorva*). Aprinsa invocă nemește obsesiile și neliniștile de care poetul, lăsându-se erotic inundat de beatitudinii solare, vrea să se vindece, puterile nopții, ale „golului”, teama de „surpare”, vântul neliniștit bătând peste enigmatice, cuprinse de muțenie goluri; monștri care vor nutri întregul sector „demonic” al liricii sale viitoare. Poezia inaugurală nemește în continuare categoriile *constante*, dincolo de metamorfozele ce vor interveni cu vremea, zonele de sprijin, punctele de convergență structurală, ideal-concrete ale poeziei lui Al. Philippide: plenitudinea substanțială realizată într-o *egalitate* de regim solar („Văzduhul tot tu fă-l să intre-n noi; / De tine pînă-n creștet să fim plini”); o formă specifică a „cîntecului” solar deplin adresată auzului dar și *privirii* în egală măsură („Și-n ochii noștri cîntă ca o goarnă / Învîgătoare de primejdii”). Aceste invocări deschid ciclul liricii.

CRONICA LITERARĂ

După o jumătate de secol, o singură veritabilă prefecere: soarele s-a deplasat înăuntrul sufletului; invocarea a rămas aceeași; a rămas nevoia de sprijin, teama de goluri; soarelui extern, incandescent, i-a luat locul un *climat* solar, o caracteristică intimă, cu lumea concretului, o pătrunzătoare irradiație a interiorului; un soare domestic încălește cu acuități ascunse în straturile concretului. Am citat din prima poezie; iată și finalul volumului de astăzi, aceeași rugăciune, aceeași nostalgie dureroasă a pacificării; plinătatea invocată în *Cîntecul citorva*, iată în ce chip paradoxal (dacă ținem seama de natura atît de „orgolioasă” a poeziei lui Al. Philippide), cit de neașteptat, de necrezut de firesc se poate împlăni: „Nu te grăbi cu drumul înapoi. / Rămii aici la noapte. / Avem castane moi / Și mere bine coapte și cașul bine scurs / Și-un moale pat de frunze cu blănuri largi de urs. / Te vor trezi, spre ziuă, rîndunele, / De multă vreme oaspeți ai streșinilor mele”. (*Călătorie și popas*). Sînt versurile care încheie în deplinul acord al poetului cu sine însuși, cu *sinele* contrariat, dar niciodată absent la nivelul aspirațiilor adânci, secrete — volumul *Monolog în Babilon*. Ele indică existența unui teritoriu intim, de maximă specificitate, în ciuda atîtor aparențe, al liricii lui Al. Philippide; sînt neverosimil de simple, dar lecția de umilitate pe care o închid nu e accesibilă decât unui spirit foarte complicat, în stare să străbată toate convulsiunile, să înfrunte teama și cutremurul cunoașterii duse pînă la capăt. Proiectează un timp ideal și intim totodată, fixează un prezent continuu, paradisiac, a cărui abstractă eternitate e în chipul cel mai ciudat cu putință la îndemîna simțurilor: „Aici în *Eneida* ne-a hărăzit Vergil / Un timp al său, elastic și subtil, / În care epoci varii, și vechi și noi, sînt date / Deodată toate. / În el acum și inima ta bate”.

În jurul acestei eternități *perceptibile*, poezia lui Philippide în oricît de multe, și abisal distanțate între ele, variante, s-a rotit totdeauna. De la *Aur sterp* la *Monolog în Babilon*, epuizăm un vast potențial de experiențe, ieșite toate dintr-o clipă originară, unică, fixată în pasionala invocă a Soarelui din *Cîntecul citorva*. Din această orgolioasă așteptare s-au ivit accentele luciferice, marele rău cosmic și existențial, monștrii nocturni care populează poezia lui Philippide. Piese principale ale *Monologului în Babilon* (1967)

refac, de la început, apăsătoare complexitate a itinerarului ei. Schema ar fi următoarea (repetindu-se în multiple forme, devine revelatoare): poetul se apropie de un liman izbăvitor, paradisiac, însă acest liman plin de aparențe seducătoare, se dovedește deodată mai înfricoșător decât căutările care l-au precedat, nucleul proliferază enigmatic. Semnele indică o posibilă inseninare: „De la un timp aceste răsucite / Și încurcate scări / Se deznodară / Și-acum în largul zării descâlците / Văzui deodată-un cer înalt de vară; / Ostenitoarea mea călătorie / Se preschimbă-n tihnă și splendoare, / Și-am chiuat atunci de bucurie / Slăvind acest azur de sărbătoare”. Tînta solară a atîtor avataruri lăuntrice pare a se contura, în fine, reconfortant: blestemul „scărilor” dispăre, în fața se întinde o alee „de mari colonne albe”. Însă abia acum, după ce se ascunsese o clipă, misteriosul blestem își arată odioasa fatalitate, drumul „de slavă” revelă, privit mai îndeaproape, a fi compus din colonne împodobite cu capete de om: „Sucindu-se pe gîtul lor de piatră / Ca la un semn cu toatele-ncepură / Să-mproaște-ocări și răcnete de ură” (*Tainicul țel*). Motivul soarelui înșelător, al răului care proliferază ca sub puterea unui destin sinistru în plin decor paradisiac, revine și în alt poem fundamental, *Pe un papyrus*: „Privește-te se limpezi; / Nu mai era nici frig, nici ceață. / Un soare cald de miazăzi / Trezea în mine-o nouă viață / Din țara negurii abia / Dacă făcusem zece stadii, / Și-acum privirea mea sorbea / Un cer curat ca al Heladii”. Semnele triumfului solar se înmulțesc: „Cu lanuri, pașiști și cirezi / Rostogolind albastre unde / Un riu curgea printre livezi / Cu poame aurii, rotunde, / Și eu mă minunam privind; / Să fie-acele fructe rare / Care s-aduc de pe la Ind, / Din țara soarelui-răsare?”, numai însa pentru a spori cu diabolică perversitate surpriza rea, fulgerătoare, a trezirii la realitate. Întîlnirea cu primul locuitor al feeriei reședințe solare: „El mi-aruncă nedumerit, / O turbure căutătură; / Pe urmă, tainic și smerit, / Își duse degetul la gură / Și, fără-a scoate un cuvînt / C-un gest de-adîncă resemnare / Punîndu-și ochii în pămînt / Se-ndepărtă în graba mare.” Curînd călătorul ia cunoștință de blestemul mai adînc, de neînțeles, ce bîntuie mîrica țară: „Pe drum, prin lanuri, la fîntini / Și prin grădinile-nflorite / Copii cu chipuri de bătrîni, / Femei cu fețe-mpietrite / De-o deznădejde fără leac, / Cum mă vedeau, din depărtare, / Cu mina-mi făceau semn să tac / Temîndu-se de vreo-nțebare”. Nu înainte însă de a ne fi descoperit, parcă în treacăt, extraordinara vocație a lui Al. Philippide în descripția tărîmurilor solare, gustul său pentru materialitățile iradiante, pentru formele însoțit-scînteietoare ale concretului. Vocație stimulat, pînă la iluminări de-a dreptul fericitoare, de perspectiva și uneori de iminența *întreruperilor* de contact (cu peisajul ideal), a rupturilor tragice, comandate de un destin sfidător, de un duh al răului neînțeles.

Devine acum mai limpede de ce am acordat atenția noastră cea mai susținută tenacității motivului solar, de pronunțată, *erotică* intensitate, începînd cu invocă a din *Aur sterp*, pînă la surprinzătoare metamorfoză a *aceluiași* motiv în formele „domesticite”, dar de o iradiază egală și durabilă, revelate în faza tîrzie, de prelungită maturitate a liricii lui Al. Philippide. Portretul, deloc demonic, intim și ideal, astfel cum apare privirilor noastre în această fază, autorul însuși ni-l trasează cu împăcată și voluptuoasă cunoaștere de sine într-una din piesele antologice ale volumului, dedicată poetului „cu dulce nume” Ausonius, magistrul în Burdigala: „Dar tu, cu strălucire slujind Efemeridii, / Vorbeai în hexametri de vinuri și de stridii. / Păpîrșuri cu stihuri strîngeai în besectea / Și petrecînd domoale zile / Descopereai apropieri subtile / Între o roză tînără și-o stea. // Era un veac crepuscular acela / În care limpede cîntai Mosella / Și cei din urmă dafini elini sădiți la Roma / Își răspîndeau în versul tău aroma. / C-un fir pe care-l trag din stele / Poeții leagă vremile-ntr-ele. / Sînt șaisprezece veacuri de la tine: / Mai ard și-acum făcliile latine”.

L. RAICU

LITERATURA ?

rentele de gîndire. Formulele estetice de mai mare anvergură sînt, tot așa, limitate. Rar poți găsi trei-patru scriitori care să aplice aceeași metodă. Trăim, indiscutabil, o epocă de pulverizare a formulelor și, totodată, o epocă de debut în *grupuri* literare mici. Estetica (să-i spunem așa) se definește, mai ales, în funcție de modelele acceptate: poezii în sensul lui Blaga, Barbu sau prozatori analiști în maniera Camil Petrescu ori Hortensia Papadat-Bengescu. Sînt, apoi, puncte de referință străine. Va mai trece oarecare vreme pînă ce autorii tineri de azi, de mare vocație unii și cu largi posibilități, vor deveni creatori indiscutabili de *stiluri* (în înțeles estetic mai general!) făcînd, astfel, posibilă clasificarea literaturii după criterii mai adecvate decât acela al generației. Sînt, în acest sens, semne sigure, în poezie, dar — de cîțiva ani — și în proză. Lîngă Descult, Nicoară Potcoavă, Un om între oameni, Intîlnirea din pămînturi, Moromeții, Bietul Ioanide, Serinul negru, Groapa, Seta, trecute — pe drept — în toate bilanțurile critice — punem, acum, Povestirile extraordinare ale lui Voiculescu, Intrusul, Ce mult te-am iubit, Îngerul a strigat, În absența stăpînilor și Animale

bolnave, Iarna bărbaților, Interval, F. nuvelele și schițele lui N. Velea și scrierile „noului val”. Cu excepția lui Aurel Dragoș Munteanu, *noul val* e fascinat, mai ales, de literatura fantastică, într-o expresie specială a ei. D. Tepeanag e un autor de delicate desene fantastice, cu un simț remarcabil al existențialului, în timp ce copilul teribil al *oniricilor*, Iulian Neacsu, nu-i decât un realist cuminte și inteligent, hotărît însă — nu se știe de ce — să poarte o mască de groază. *Onirismul* e frumosul, tinerescul lui bovarism literar. Debutanții manifestă o mare simpatie (am spus și într-un număr precedent) pentru asemenea formule de excepție, neavînd ambiția și înțelepciunea de a trece direct la creația de analiză de care literatura română are încă atîta nevoie. Dar, cum se știe, literatura nu ține totdeauna seama de recomandările noastre. N-a ascultat nici de sfaturile lui Maiorescu, legislatorul absolut. Literatura *poporană* n-a fost chiar „poporană”, iar critica a depășit repede marginile criticii normative. Maiorescu recomanda un clasicism evoluat, cînd poezia română trecea prin cea mai puternică explozie romantică, iar proza se pregătea pentru lunga ei

aventură realistă. De la Maiorescu, scriitorii epocii sale capătă ceea ce am numi *conștiința estetică* a actului literar și, indiscutabil, plăcerea de a specula. Ghera introduce, privitor la orientarea literaturii, cîteva noțiuni noi: mesaj social, atitudine critică etc., însă cei care-l urmează nu sînt prozatori și poeți, ci publiciști și, într-o oarecare măsură, critici din generația următoare. G. Ibrăileanu e, nici vorbă, partizanul unui realism de nuanță poporanistă, cu o rază suficient de mare pentru a cuprinde, totuși, și proza lui Sadoveanu și pe aceea a lui Proust. Lovinescu propune, cum se știe, conceptul de *modernism*, care, în privința poeziei, recomandă trecerea de la lirică la obiectiv și de la rural la citadin. Dar prima operă în care criticul modernismului își regăsește principiile e o scriere despre sat: *Ion*. Avem, atunci, surpriza de a vedea pe Rebreanu apărut de un critic estetizant în fața atacurilor, violente, ale criticilor „lărașiști”. G. Călinescu vine, în replică (o replică însă ce însumează ideile lui Lovinescu) cu ideea *clasicismului* și a *operei monumentale*. Este ea valabilă și astăzi? În privința *monumentalității*, da, literatura română, tînără, dinamică, cu o mare dorință de sincronizare, simte nevoia de echilibru și simetrie, de criterii sigure și de îndemnul de a crea durabil, din perspectiva perenității. Ideea de *monumentalitate* implică și pe aceea de largime de spirit, de toleranță, de, în fine, varietate de formule,

cu un accent special pe metodele fundamentale. În proză, esențială e creația de caracter. Între Balzac și Proust, G. Călinescu alege pe Balzac, iar cînd se decide și pentru acesta din urmă, acceptă balzacianismul din *în căutarea timpului pierdut*. „Clasicismul” e, așa dar, o metodă sănătoasă într-o cultură tînără, predispusă să încerce, sub teama de a nu rămîne în urmă, toate experiențele de ultimă oră. *Clasicismul* nu mai e, totuși, o formulă care să împăce toate spiritele. Scriitorii cu o vocație, de pildă, a fantastului nu-și află loc în cadrele acestui concept. Nici *realiștii* nu mai sînt realiști pe care îi știm și tendința generală e de a pătrunde în universul abisal al individului. Fantastii tind, pe alte căi, să ajungă la aceeași realitate incontrolabilă, ceea ce presupune o largire a procedurilor tradiționale. Trăim, indiscutabil, o epocă de întrepătrundere a genurilor și de apropiere a literaturii de filozofie. Un moralist francez de azi vedea în acest proces un semn de rățărire a spiritului. Din tristețea comentariilor lui se înțelegea însă că fenomenul e ireversibil. Care-i, atunci, idealul estetic al epocii noastre, ce curent, școală, metodă domină? ! Știm, în ce privește literatura română, cu mai mare certitudine ce am depășit decât spre ceea ce ne îndreptăm. Ideea ei e, poate, de a nu avea un ideal unic. Pluralitatea e mai rodnică.

Eugen SIMION

Festival literar in cinstea celui de al X-lea Congres

COMITETUL DE STAT PENTRU CULTURA SI ARTA, UNIUNEA SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA, UNIUNEA COMPOZITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA, sub auspiciile FRONTULUI UNITATII SOCIALISTE

organizează în cinstea celui de-al X-lea Congres al Partidului Comunist Român festivalul literar-muzical

"CINTARE ROMÂNIEI SOCIALISTE"

Cuvînt înainte: Eugen Jelebeanu, membru corespondent al Academiei, vicepreședinte al Frontului Unității Socialiste.

Vorbește: Acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Participă: Alexandru Andrițoiu, Teodor Balș, Cezar Ealtag, Ion Bănuță, Mihai Beniuc, Ana Blandiana, Demostene Botez, Radu Bouréanu, Dumitru Corbea, Ben. Corlăciu, Mariana Costescu, Ion Crînguleanu, George Dan, Geo Dumitrescu, Eugen Frunză, Emil Giurgiuca, Grigore Hagiu, Ion Horea, Majtényi Erik, Meliusz Jozsef, J. Franz Bulhardt, Constantin Nisipeanu, Mihai Negulescu, Miron Radu Paraschivescu, Adrian Păunescu, Veronica Porumbacu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Szasz Janos, Traian Iancu, Szemler Ferenc, Nicolae Tăutu, Virgil Teodorescu, Cicerone Teodorescu, Gheorghe Tomozoi, Victor Tulbure, Violeta Zamfirescu.

Își dau concursul: Soliști ai Operei de Stat și corul Filarmonicii de Stat "George Enescu"

Joi 31 iulie 1969, ora 18.30, în sala Ateneului Român, str. Franklin nr. 1-3.

Sesiune

științifică

Ieri, la Institutul de studii sud-est europene al Academiei Republicii Socialiste România s-a deschis o sesiune științifică în cinstea celei de a 25-a aniversări a eliberării patriei și a împlinirii a 5 ani de la înființarea Institutului cu tema "Cercetări românești interdisciplinare și comparate asupra sud-estului european în ultimii 25 de ani".

Programul sesiunii deschise de prof. M. Berza, membru corespondent al Academiei R.S.R., cuprinde prelegeri susținute de Haralambie Mihăescu, membru corespondent al Academiei R.S.R., Alexandru Duță, Virgil Cîndea, Adrian Fochi, Eugen Stănescu, Paul Stahl, Ioan Matei, Maria Musicescu, Gr. Clima, cercetători științifici.

"Secolul XX"

Numărul 3/1969 al revistei "Secolul XX" poartă pe copertă o fină reproducere tipografică a unei roci: culori tulburătoare string în mijloc un adevărat "ochi al pămintului". Roca face parte din colecția particulară a esteticianului Roger Caillois (alte reproduceri tipografice în culori ilustrează și mai departe numărul, cu un straniu spectacol mineral). Aceste roci sînt punctul de plecare al unor meditații ale lui Roger Caillois despre "Fantasticul natural". Despre frumosul lemnului și pietrei ne vorbește și Ernst Jünger în eseurile "Vinători subțiri", "Culori și iluzii", "Aventuri". Apoi un "capriccio" de Michel Butor: un scurt roman-poem, intitulat "Portret al artistului în chip de maimuță" (nici o legătură cu Joyce, oricît ar sugera-o titlul), captivant în ciuda absenței epicului și caracterelor. Un tânăr francez (savant?), invitat la reședința medievală a unui conte german, studiază colecția de familii (între care rocile dețin un loc de frunte), ascultă povești și legende, are vise de basm cu vampiri și frumoase victime, răscolește praful unor tabuloase biblioteci, descoperă semnificații și adîncimi în istoria unui castel, caută, imaginează, trăiește; peste înfățișarea lui frivolă de parizian

curge timpul și spațiul cu amintiri și presimțiri. Una din cele mai bune scrieri ale lui Butor, deși cam oboseitoare prin erudiție. Marea izbîndă o constituie însă formula grafică: textul e împărțit în fragmente de cîte două-trei rînduri, povestirea și analiza combinîndu-și planurile. Lectorul se poate odihni astfel după pasajele mai scurte. Modelul e poate în Dos Passos cu strofele lui în proză, aici însă cu efect nu mare, strivitor, ci delicat, filigranat. (Traducerea, de calitate, aparține Lilianei Topa). Urmează o secțiune substanțială dedicată lui Juan Ramon Jimenez: versuri traduse de Tașcu Gheorghiu și St. Aug. Doinaș, aforisme despre "Estetică și etică estetică", pagini de corespondență. O năvală emoționantă de Robert Musil, "Grigia", amestec de germanism viril și grație italică, frumos echivalată de Ion Roman. Finalul romanului "Anul gol", de Boris Pilniak, de o îndrăzneală experimentală și stilistică surprinzătoare pentru anul 1920, și de o vigoare care zguduie cititorul la cel mai mărunt detaliu. Excelentă ideea "Secolului XX" de a ni-l oferi pe Pilniak, și, între alții, mari prozatori ruși încă ignorați la noi, oare nu ar trebui să existe o inițiativă editorială mai fermă pentru creatorul "Mahonului", al "Volgii ce se varsă în Caspică" și al lui "O.K."? Printre contribuțiile mai scurte care închid numărul, "Tudor Vianu — călătorul", o evocare cu superbe fotografii inedite, de Gelu Ionescu.

P. P.

"Ramuri"

Sub direcția criticului Al. Piru revista Ramuri și-a extins sectorul de critică și istorie literară. Pentru numărul din 15 iulie a.c. atragem atenția asupra unor materiale de viu interes, precum, la rubrica Orientări în filozofia modernă, articolele Marxism și structuralism (Ion Mihalache — Mihai Simion) și Caracterul deschis al filozofiei marxiste (T. G. Bugnaru). Critica ideilor literare de Adrian Marino, Cronica literară (poezia criticilor) semnată de Al. Piru, o pagină de scrisori inedite E. Lovinescu către Elena Farago și comunicarea Tudor Vladimirescu în literatură. Un poem dramatic pierdut de Șerban Cioculescu, — o senzațională descoperire de

istorie literară: e vorba de cîteva fragmente dintr-un poem dramatic datînd aproximativ de la sfîrșitul secolului al XVIII, închinat marelui patriot și revoluționar.

"Orizont"

Puțin citită, încă mai puțin discutată, pierdută, oarecum într-un colț de țară, revista Orizont își continuă cu tenacitate seria aparițiilor sale lunare, pe care ar fi nedrept să nu le semnalăm. Căci dacă un balast de platitudine, inevitabil în orice publicație de oarecare cuprindere, există și aici, în cele aproximativ 100 de pagini compactate în volum ale revistei, nu lipsesc în schimb materialele de interes. O prezentare grafică plăcută, literă "simpatică", hirtia de calitate reprezintă de asemenea o invitație la lectură. În numărul 4 a.c. remarcăm o schiță de D. Tepe-neag (Fuga), poeziile lui Petre Stoica și Leonid Dimov, trei ample studii de istorie literară (Comedia Erorilor critice, fragment dintr-un volum în pregătire, intitulat E. Lovinescu, contemporanul nostru, de Eugen Simion, Semnificațiile unei cariere literare de Andrei A. Lillin, consacrat lui Franz Xaver Kappus, scriitor timișorean de limbă germană, "cărui Rainer Maria Rilke i-a adresat celebrele Scrisori către un coleg tinăr" și Parnasianism și naturalism — momente literare și sociale de Al. Claudiu), un prim articol despre proza lui Nicolae Breban, dintr-o probabilă serie, semnat de Nicolae Ciobanu.

O observație avem de făcut în legătură cu departajarea pe rubrici a cărților de recenzat. Astfel, o carte de profundă erudiție și concepție, ca aceea a lui Edgar Papu, Evoluția și formele genului liric, este discutată la rubrica, oarecum periferică, "Cărți, reviste".

C. V.

"Cronica"

Din paginile consacrate literaturii de Cronica (nr. 28 din 12 VII a.c.) reținem cronica literară semnată de Z. Singeozan, dezbateră despre avangardă, eficiența și riscurile ei de Adrian Marino, alături de care se remarcă un "fragmentar" semnat C. Ciopraga și evocînd personalitatea critică a lui Ilarie Chendi. Cu formulări concise, construit viguros în alb-negru, portretul criticului polemist este el însuși aproape polemic. După lectură păstrăm lui I. Chendi imaginea negativismului său exclusivist, a subiectivității interpretării.

G. OMAT

Studioul de poezie

Înființarea Studioului de poezie al Radiodifuziunii române și permanentizarea spectacolelor cu public începînd din luna octombrie a anului trecut a fost primită cu un deosebit entuziasm de

scriitori și critici consacrați, constituind o etapă importantă, ca factor de cultură complex, datorită largilor posibilități de răspîndire și asimilare a poeziei, contribuind la educarea și cultivarea gustului estetic prin reușite selecții din operele poezilor români și străini. Salutînd această inițiativă, acad. Zaharia Stancu afirmă: "La schimbarea lumii poezia și-a adus și ea contribuția. Schimbarea lumii răsplătește poezia făcînd-o să răsune în fiecare zi și în fiecare noapte în toate casele țării. Iată de ce salut acest Studioul cu toată căldura". La rîndul său, George Ivașcu consideră poezia ca "artă de for public", "pretutindeni, oricînd, Poezia constituie astăzi prin ea însăși cea mai vastă galaxie a Universului uman. Să ne încredințăm, dar, acestui vast cer de pulber și aur". Parcurgînd aceste "micro-reviste" găsim interviuri cu scriitori români și străini, mărturii, pagini inedite, medalioane lirice (Academicianul Victor Eftimiu la 80 de ani — Ion Pas) și critice, traduceri, recenzii despre ultimele debaturi editoriale, pagini de eseu despre film, muzică și plastică, cronica producției originale a scriitorilor de limbă maghiară și germană din țara noastră, semnate de scriitori și critici din toate generațiile, începînd de la Zaharia Stancu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Demostene Botez, Al. Philippide, M. R. Paraschivescu, Radu Bouréanu, pînă la cei mai tineri autori. Un spațiu larg este rezervat poeziei, cuprînzînd în același timp primele încercări ale unor debutanți și o cronică a cenacului.

V. VANCEA

"La poarta izvoarelor"

E un volumaș sosit de la Cluj și cuprînzînd versuri ale unor elevi, patru la număr, de la liceul nr. 1 "Ady-Sincai", însoțite de o prezentare a directorului școlii, el însuși poet, Petre Bucșa. Numele elevilor-autori: Marius Al. Jucan, Gheorghe Pugna, Lucian Toloi, Alexandru Vlad.

Ca unul care, elev pe vremuri tot la un liceu clujean, "Gh. Barițiu", m-am zbatut inutil pentru scoaterea unei reviste, sau măcar antologii școlare, nu pot, se înțelege, lua act de o asemenea apariție fără un sentiment de nostalgie și — de ce n-aș recunoaște-o? — de invidie retroactivă. Cu atît mai mult cu cît n-ar fi exclus ca modesta culegere La poarta izvoarelor să constituie preludivul unor cariere poetice impunătoare. Versuri precum: "O cer al meu/tu lună lehuză și tu, soare stîns!.../Ați bobot un veac de întinerire/ născînd ciuperca de otravă/ și vise în arborii iubirii..." (M. Al. Jucan: Hamletiană); "În noaptea aceea vîntul se va opri.../ Nu vrei să fim amîndoi/ Sub cerul inexistent/ Să ne închipuim că sîntem nemuritori/ Sau c-am murit de mult?" (Al. Vlad: Cînd se va opri vîntul) sau, mai cu seamă, "Virginele umbre/ Alunecă-n altarele arborilor/ Meduzele incendiate de lacrimi/ Se retrag în trupul/ Crinului inger din mare/ Ninge cu dor nupțial/ Peste liniștii fragile/ Și fumuri stelare se logodesc în brume" (Lucian Toloi: Nocturnă) conțin, incontestabil, promisiuni de lirism.

D. M.

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRII

Emil Gîrleanu: AȘA, O POVESTE... (Editura tineretului).

Adresată copiilor, cartea selectează o suită de povestiri din opera scriitorului, mai cu seamă din ciclul "lumii celor care nu cuvîntă". Povestirile sînt ilustrate de Traian Brădescu.

Ion Agîrbiceanu: POVESTIRI (Editura tineretului).

"Biblioteca școlară" oferă tineretului o culegere din povestirile lui Agîrbiceanu. Antologie, prefată și note de Ion Brad.

Vintilă Russu-Șirianu: VINURILE LOR... (E.P.L.).

Pagini memorialistice și amintiri în care sînt evocate figurile lui M. Eminescu, I. L. Caragiale, G. Enescu, C. Brăncuși, M. Sadoveanu, Iancu Brezeanu ș.a.

Ion Biberi: OAMENI ÎN CEATĂ — PROCES (E.P.L.).

Volumul cuprinde două dintre romanele scriitorului. Prefața o semnează Ov. S. Crohmălniceanu.

Eugen Barbu: NUVELE (Editura tineretului).

În colecția "Lyceum", cu prefată și tabel cronologic de Al. Piru, o culegere de nuvele, printre care: "Oaie și ai săi", "Prînzul de duminică", "Munca de jos" ș.a.

D. Popovici: POEZIA LUI MIHAI EMINESCU (Editura tineretului).

Cursul ținut de prof. D. Popovici despre poezia eminesciană, în 1947—1948, la Universitatea din Cluj (Colecția "Lyceum"). Prefată — Ioan Petrescu.

Dumitru Corbea: DE PESTE MARI ȘI ȚĂRI — BALCEȘTI — BARBU LAUTARU — ANOTIMPURI (E.P.L.).

Cunoscut în primul rînd ca poet, Dumitru Corbea prezintă de astă dată un memorial de călătorie, două evocări dramatice și o culegere de proză.

Veronica Porumbacu: DRUMURI ȘI ZILE (Editura tineretului).

Note și impresii de călătorie din Italia, Bulgaria, Cehoslovacia, Suedia, Norvegia și Republica Federală a Germaniei (Colecția "În jurul lumii").

Profira Sadoveanu: STELE ȘI LUCEFERI (E.P.L.).

O culegere de evocări, reportaje și interviuri literare, cu referiri la oameni și evenimente artistice din perioada celui de al patrulea deceniu. Prefată: G. Călinescu.

Valentin Strava: CÎNTECE PE ZARE (E.P.L.).

Volum de versuri — recomandat de un cuvînt înainte semnat de Vlaicu Birna — al unui poet afirmat, între 1930—1940, în peisajul literar Transilvaniei.

Doina Sălăjan: TRANSFIGURĂRI (E.P.L.).

O nouă carte de versuri a unei poete afirmate în ultimul deceniu.

Nicolae Stoe: CONSEMNELE NECESARE (Editura tineretului).

După mai multe apariții în "Tribuna" "Steaua", tînărul poet clujean își face acum debutul editorial în colecția "Luceafărul".

Stelian Ciucu: VERSURI (E.P.L.).

Volum de versuri prefăcut de Al. Săndulescu.

Lazăr Ilici: PE CĂRARILE SATEȘTI (E.P.L.).

O suită de povestiri pentru cititorii de limbă sirbă.

*** UMORIȘTI DE ALTADATĂ (Editura tineretului).

Pagini reprezentative culese, adnotate și prefăcute de Ion Roman, din scrierile lui Iacob Negruzzi, D. R. Rosetti (Max), Th. D. Speranția, D. Teleor, George Ranetti, Ion Gorun, Petre Lucăscu ș.a.

D. Trancă: ESEU DESPRE CULTURĂ (Editura științifică).

Autorul se ocupă de raporturile dintre cultură și civilizație, ca și de acelea dintre cultură și forma personalității umane.

P. P. Panaitescu: INTRODUCERE ÎN ISTORIA CULTURII ROMÂNEȘTI (Editura științifică).

Sînt înfățișate formarea și dezvoltarea speciei cului poporului român, de la începuturi și pînă la crearea statelor feudale (Colecția "Popoare culturale, civilizații").

V. Firoiu: DIN NOU ACASĂ (Editura tineretului).

O biografie spirituală a lui Henri Coandă, pe baza convorbirilor pe care reporterul le-a purtat cu distinsul savant, în timpul vizitei acestuia la București. Cuvîntul înainte este semnat de acad. Miron Nicolescu.

I. I. Russu: ILIRII (Editura Academiei).

Lucrarea prezintă interes pentru cunoașterea populațiilor antice din Peninsula Balcanică pentru istoria și lingvistica acestei zone europene, ca și pentru romanizarea și etnogeneza românilor.

Mihail Macrea: VIAȚA ÎN DACIA ROMANĂ (Editura tineretului).

Cartea se adresează deopotrivă specialiștilor ca și publicului larg.

POEZIA:

Dumitru Micu

Mihai Negulescu

Balans de zodii

Sporindu-și „ceramicile” și, implicit, în-deminarea de a le produce, Mihai Negulescu fixează în smalturile celor depozitate în acest nou volum al său, alături de frinturi de peisaj autohton stilizate, reminiscențe de imagini extrem orientale și extrem occidentale, evocînd pagode, rișe, cămile, Shanghaiul, Sianul, zăpezile din Canton, clopotele de la Sacré-Coeur, Domul Invalizilor, Versailles-ul, „măștile Giocondei”, pe Venus din Milo, ceramica de Saxa etc. nu totdeauna expresiv (ba chiar, în destule cazuri, mai degrabă fad) în versuri, însă, de o constantă corectitudine și nu rareori de interesante efecte sonice. Cititor atent al lui Arghezi, meșteșugarul *Balansului de zodii* a învățat de la maestrul articularea rezistentă a versului și conducerea fermă a mersului său, cu schimbarea, uneori, surprinzătoare a pasului, ca în poezia inițială, *Icoane pe sticlă*, în care adăugarea, la un moment dat, a două silabe, provoacă în stih o agreabilă melodie: „Bătrîne măști de chin și luminare / trecînd spre noi cu suflet de condori, / ca printr-un geam ce altă umbră n-are / decît mîhnirea ce ne bate uneori”. O bucurie a lui Mihai Negulescu e aceea de a inventa cuvinte, de a găsi rime rare, asonante rafinate: „miază-ntoarce-te”, „miază-vii” — „centaurii”, „surd” — „ascund”, „gînd” — „răspund”. Însă achizițiile sale în acest domeniu sînt uneori greu de primit (de ex. asonanțe precum „cuvînt” — „prund”, „tenebrei” — „vorbei”). Mai presus de corectitudinea prozodică și în genere mai presus de ceea ce ține exclusiv de meșteșug se ridică, am impresia, plese ca *Pagode*, *De la o fereastră îndepărtată*, *Mamă, către cine palmierul...*, *Stampe cu fluvii*, *Pe fluvii*, *Rimbaud*, *Contrapunct*, *Salcimii din biserică*, *Calvarul ceramicii*, adiate discret

de o simțire ce mlădiază versurile, le salvează de ariditate. Intr-un peisaj cu pagode, „Cu sufletul în arbori plecați la miază zi, / cu liniștea în păsări spre alge aplecate, / grădinile ne-aruncă din cei care vom fi / spre verile cu stampe de lotuși, în cetate”. Altundeva un „Amurg de aur secerișului necălător / curgînd peste spinări cosite de milenii / cu somn de piatră rupe limpezimea lor / și marea o despică din vedenii”. Sonorități, amintind cadența unor versuri eminesciene, traduc sentimentul eternei treceri: „Ritmuri în veac / icoane, cetăți... / Plîng-plang / timpul cojește pereți. // Sunet și stea / la ferești adunîndu-ne; / gol tăind în amiaza ce ne iubea / lîngă mormîntu-ne”. Meleaguri de băragan punctat de salcîmi alcătuiesc un peisaj interiorizat: „... E somn în casa brazdei, iese fum / din pleoapele mărite ale griului de toamnă, / ori predica salcîmilor ne oprește-n drum / și mir de gheață peste frunte ne răstoarnă”. „Ceramica” prinde suflet îndeosebi atunci cînd i se încredințează un mesaj al fiului către mamă: „Către cine bat cuptoarele de zare, mamă? / Pilpiile mușcata-n geamul tău; / azi am auzit în păsări curcubeu, / cîinii Dunării mi-au hăulit la cramă. / Ochii negri lacrima din urmă și-au uscat? / Sarea din cornița mieilor dă rază... / Către cine palmierul de smaragd / lunecă pe coasta mea și ne incenuează?”

Structural parnasienne, nu rareori de o desăvîrșită impersonalitate, versurile lui Mihai Negulescu parvin în cîteva momente la o „ceramică” fină, în ale cărei forme iriază intermitent o lumină de suflet.

Mircea Vaida

Cenușa verde

Iată un debut ieșit din comun. Bătrînul Ardeal, țara în întregul ei și-au găsit în Mircea Vaida un nou cîntăreț; nou nu doar în ordine cronologică, ci și în aceea, mai subtilă, a sensibilității și a expresiei. Tînăr eiseist de fină cultură (umbrîră, ce-l drept, uneori, de oarecare carență a spiritului critic), familiarizat cu arta de totdeauna, deci și cu cea de structură modernă, autorul *Cenușii verzi* stăpînește de pe acum un mic univers și un limbaj, proprii, ce-l diferențiază atît de pre-

cursorii transilvăneni cît și de toți con-frății de generație. Reprezentări frecvente în poezia din trecut și de azi, orientată spre peisajul național, resuscită în cartea lui, înfrîgite, puse în relații imprevizibile, integrate unor viziuni inedite, tulburătoare. Finul proaspăt cosit este pentru Mircea Vaida „cenușa morților care s-au făcut flori”: „În clăia de fin de pe Dăliman / E lumina Sfințului Ioan, / În clăia de fin de pe Rarău / E finul Alexandrului, fratelui meu / Voi merge acolo și nu-l voi găsi, / L-au mîncat oile peste zi / Și-a răsărit pe muntele vecin / Unde-a strîns Dumnezeu mac și pînă”. Aceasta e „cenușa verde”. Cenușa vie, însuflețită, „Galbene-n lumină”, în „Munții din Apus” se usucă „dumbrăvi cu flori de sinziene”, „pînă rămîn numai mireasmă”, încît „E suflet finul, numai suflet”.

În spațiul imaginației tînărului poet, totul e „fin” și, ca atare, totul se preface în „suflet”. „Coasa de argint” a morții ne cosește pe toți, ca pe niște trifoaie, vîntul sorții ne amestecă printre „alte flori, din alte cîmpii”, încît nu rămîne din viețile noastre decît „un miros vag de mîntă și tei”. Sub dominația sentimentului de risipire în „sufletul de fin și floare” al strămoșilor, poetul perucele la elaborarea unei mitologii personale, înăuntrul căreia Ardealul devine patria păsării măiestre, a ieilor care cîntă noaptea „în arsura astupată” a fostelor izvoare, a căprioarelor sfinte ce ling pe stînci cite „un fir de apă subțirel ca un ac”, a apelor ce „se întorc prin cer, prin pămînt”, îndărăt spre surse. Pasărea măiastră este în acest tărîm, în care „oamenii vorbesc limba florilor”, în care în pămînt „vuiesc” clopote, biserică îngropate bat toaca în munte, și deasupra căruia soarele lucește pe cer „ca un măr”, o zeitate stranie, ale cărei chipuri din lemn veghează pe crucile din cimitire și, uneori, cînd „luna bate” și „crucile se lungesc mult pe morminte”, „se rup” din locurile lor și, devenind ceea ce sînt: suflete, „pleacă cu dorul și stelele, / Trec prin toamnă stîlind rîndunelele”. S-a înțeles, desigur, că pasărea măiastră din poemele lui Mircea Vaida e aceeași cu măiastra din basme și din sculptura lui Brâncuși, cu pasărea fără somn a lui Blaga. Următoarele versuri înlătură orice dubiu în această privință: „Numai jos sub un pom, / La mormîntul lui Ion, / Stă pe cruce / Și nu se mai duce / Pasărea Măiastră cu suflet de om.” Altfel vorbind, pasărea măiastră este simbolul sufletului național, ferecat vreme de veacuri în „somnul de moarte”, mistuit de „dorul de istorie”, constrîns să se realizeze doar fragmentar, să se reprime în per-

manență și să se nutrească numai cu visul. Tot ce există comunică zvîcnirea amintirii de suferință a acestui suflet, așa cum în poezia lui Goga toate privilegiile tărîmului transcarpatin: codri mari de brad, Mureșul, Crișurile, spun jalea Ardealului. Un nuc e, în reprezentarea poetului, un „pom miraculos” cu crengile încărcate de inimi: „Nucul bătrîn avea coaja plină de suc, / Era liniște, / Cădea cite o nucă cu zgomot sec, / Plină de inimă...” (*Ceas de tihnă*); „A rodit nucul. / În fiecare nucă e o păsăre, / Cum o dezghioc, zboară spre cer...” (*Pomul miraculos*). „Pătimirea” de veacuri, expresie a „visului neîmplinit”, nu devenea nici la Octavian Goga paroxistică, modul rostirii ei fiind o jeluire litanică, încet curgătoare, ca mîierea. Cu atît mai mult, Mircea Vaida, reflexiv și contemplativ, neutralizează durerea, artistic, dizolvînd-o în mit și într-o simțire panteistică. În poezia lui oamenii mor liniștiți, văzînd în pămîntul de care se simt absorbiți cu fiecare clipă un sălaș primitor, sfințit de singele păsărilor curate: „Ciocirlia cînd muri / A stropit o piatră cu singele ei / Acesta i-a fost mormîntul (...) // Pe cîmpul acesta i-au căzut părinții și frații / Și fiecare piatră e sfință. / Îngropați-mă, cînd voi muri, / În pămîntul unde cîntă / Suflete călătoare de ciocirlia”. Bătrînii pornesc în călătoria din urmă cum s-ar duce la biserică veche din sat: „Bunica moare în fiecare oră, / Se uită la noi și nu ne vede, / Privește departe și nu ne aude / Și de la o vreme uită, uită... (...) Va porni domol printre stejari, / Cu toiagul soavîind, / Încă o clipă, și încă o clipă, / Va rămîne un suspin vag, / O mireasmă, o boare de vînt, / Bunica se grăbește încet în pămînt.”

Sentimentul de comuniune cu pămîntul natal e doar unul din motivele poemelor înmănușiate în *Cenușa verde*: cel dominant. Cu mai mult sau mai puțin succes, tînărul poet parcurge un registru tematic variat, construiește „viziuni” și „profiluri” (Ioana d'Arc, Goya, Gauguin, Balzac s.a.), experimentează mai multe modalități expresive, inclusiv — într-un inspirat „cîntec” — fantastic: „Sus în noapte, în gura genunii, / Mi-am întins iubita între coarneau lunii, / Cu trupul gol ca o strună, / Înfiorat în lumină de lună”. Însă ceea ce-l definește este intuiția feței din adînc, sufletului, a peisajului transilvan. Sper a nu mă înșela socotind cartea lui Mircea Vaida cel mai frumos debut al unui poet format în Ardeal în cursul anilor ce s-au scurs de la apariția volumelor prin care ni s-au revelat Ana Blandiana și Ion Alexandru.

PROZA:

S. Damian

Genoveva Logan

Idolii peșterii

S-a iscat, nu se știe cum, o controversă în jurul prozei feminine. Neprevenită, critica s-a simțit impresurată de priviri „misărtoare” și acum așteaptă ca amenințările să se concretizeze în rafinate răzburări. Oare mai poate cineva alina spiritele iritate și dovedi că printre noi nu se află misogini? Dacă, pe alocuri, s-a putut înregistra un exces de severitate, acesta a fost și el un indicu de probitate profesională. Galanții din fire, slabi, o mărturisim fără reticențe, în fața frumosului, ne impunem, adesea cu premeditare, să facem abstracție de ființa autorului, să judecăm opera în existența ei de sine stătătoare.

Curios este însă că o dorință de anulare a distincțiilor pare să anime chiar pe scriitoare. Se poate constata că o arie bine marcată de exercitare a feminității dispăre. Mai mult, e foarte pronunțată aici voința de virilizare a prozei. Nicăieri parcă în altă parte nu se cultivă cu atîta plăcere duritatea, fronda insolentă, limbajul necenzurat. Celui care tinjește după delicate descrieri de sentimente, după pudoare și decență, i se recomandă să evite scrierile tinerelor noastre romaniere. Dorință de travestire? Sfidare într-o competiție a autenticității? Orice răspuns e, deocamdată, posibil.

Cu *Idolii peșterii*, roman de debut, Genoveva Logan vrea să surprindă căutările unei generații, avidă de fapte mari, încă neinițiată în dramatismul cotidianului, rebelă la conveniențe și tabieturi. Pînă ce ea atinge stadiul de sedimentare, odată cu o matură înțelegere a responsabilității, se produc nu puține accese de zbatere anarhică, sterilă. Bravada se consumă în acte teribiliste, în exhibiționism, în crize juvenile. Acestor forme de agresivitate, cu consecințe în fond inofensive, preambul al avînturilor rodnice ulterioare cînd prisosul de energie își găsește canalul fertil — Genoveva Logan le descoperă aspectul savuros — comic. Pe acest plan, al întuirii risipei de vitalitate, autoarea vădește un ochi pătrunzător. Ceea ce o fascinează e spectacolul

dezlănțuirii în forță, modul abrupt, ne-protocolar al comunicării între personaje, violența cu care se respinge ipocrizia. De reținut în impulsul de stînjnire a confortului sînt bunăoară spovedaniile tînărului care se consacră, cu toate resursele, examinării etimologiei cuvîntului „nici” pentru un viitor dicționar. De aceeași factură patetic-hazlie e dilema aceluia care caută nordul. În afara lămuririlor, ușor de presupus, survin și explicații suplimentare: există un nord magnetic, unul geografic, un nord ezoteric și un nord sideral, nordul întunecatului Ibsen și nordul Fetei Morgana. Unde se încheie umorul suculent și unde începe coborișul spre facilitate, aproape de platitudine, acest hotar autoarea nu-l întrevide întotdeauna. Era necesară o măsură în etalarea extravagantelor de vocabular, astfel ca unitatea estetică a cărții să rămînă intactă. Într-o relatare deschisă, anticalofilă, este stridentă irupția grandilocvenței: „Debitul meu mizantropic și stilpii de înaltă tensiune ai libertății mele minime au sucombat în fața neobișnuitei făpturi care mă aștepta dincolo de ușă”.

Construit pe tehnica „vociilor”, romanul e o suită de confesiuni, încărcate de fiorul verosimilului. Sinceri în expansivitate, dispuși să se judece pe ei înșiși lucizi, eroii își consemnează etapele specifice, sinuoase de integrare într-un climat constructiv. Încet, încet, puterile disponibile găsesc formele de afirmare potrivită (există un instinct al exprimării, susține un personaj), într-o angajare colectivă creatoare. Poate că pe aceste dimensiuni ale demonstrației Genoveva Logan apelează la imagini prea ostentative. Ce se întîmplă? Peste toate întîmplările planează un contur misterios, emițător de vrajă. Impenetrabilă la chemările simțurilor, o fată de o frumusețe glacială se dedică studiului și duce un trai bizar, în contrazicere cu obișnuințele comune. Noaptea observă ore în șir Marea Nebuloasă din constelația Orion și din evoluția stelelor, le caută pe acelea care înfruntă pentru o clipă incommensurabilă de evadare cîmpurile de gravitație, cu toate că știu că alte tentacule mai puternice le vor acapara mai tirziu, inevitabil, în orbita lor. Transpunere străvezie a simbolului, nimeni din jur nu rezistă atracției fetel, toți vor să dezlege enigma excen-tricității și par copleșiți de ascendenul unei siluete cu însușiri supratereestre. Dacă investigațiile Ancăi Cerchez în astronomie, teoriile despre fenomenele de dilatare și contracție a corpurilor cerești uluiesc și pe cercetătorii de înaltă specialitate, ca să nu mai pomenesc de antrenamentele de aviație sportivă, anticipare cosmonautică, — curajul cu care încalcă regulile, deciziile de inflexibilitate o separă net de ambianță. Iată cum, printr-o supapă invizibilă, se strecoară metafora în narațiunea voit aridă și cum se sfîrșimă impresia de cruzime realistă

a descripției. Pînă la urmă, deci, autoarea se supune ispitei de a introduce o hiperbolă serafică, deși ea nu întîmpină un teren ospitalier în materia epică a cărții. Aceasta o fi revanșa perfidă a feminității, căci Genoveva Logan cade în capcana pe care romancierile noastre au vrut s-o întîndă, poate, criticilor.

Vasile Băran

Numărați pînă la unu

Ce senzație trebuie să trăiască proza-torul cînd simte că o umbră criticul pe urmele pașilor săi! Nu e pentru înțila oară cînd scriu despre Vasile Băran. De la o formulă întrebîntată inițial cu ezitare, o vreme aproape abandonată, și după aceea prîmenită, el a ajuns acum la o manieră de exprimare care-l definește. Ca să concentreze o acțiune și un destin, în cîteva gesturi laconice, cu virtuți de parabolă e nevoie de un lung răgaz de exersare. Genul e dificil și pretențios. În miniaturile sale, Băran se distinge prin eficacitate cînd adaptează simbolul la tehnica imprevizibilului. La început împrejurarea creează un șoc prin nefirescul ei. De îndată ce sînt acceptate premisele, momentele, în concizia lor, se succed după o logică proprie și propun o inedită perspectivă asupra realului. Cele mai expresive mî se par micile istorioare care degajă un umor straniu, ireductibil la o schelărie clară. Cînd cinele îi spune pădurarului că în dimineața următoare își vor schimba rolurile, omul se gîndește consternat la optica prin care va scruta de aici înainte mișcarea lumii și trezindu-se pe covor vede ciinele cum cască nestingherit. În tonul flegmatic al lui Vasile Băran dormitează un moralist. Îl bănuiesc înversunat, gata să admonesteze, să stigmatizeze și astfel să rectifice moravurile lumești sau anoma-liile naturii. Cel plecat cu noaptea în cap ca să prîndă trenul spre Viitor nu remarcă, în grabă, că a apucat direcția inversă și, la capătul lumii, se pomeneste cățărât în arbori, sărînd dintr-unul în altul și mîncînd banane. Nimic nu-l exaspe-rează, mai mult pe Băran decît norma inertă, prestabilită, refractară la tot ce e inopinat. Un incendiu nu se poate desfășura și deci povesti decît într-un singur fel; cineva cheamă pomplerii care vin și sting focul. De aceea într-o relatare se

obține destinderea doar atunci cînd mar-torul ocular renunță la versiunea vritabilă și adoptă schema prin care realitatea a fost fixată odată pentru totdeauna. E evident că parabolele lui Băran sînt pamflete scrise cu furie și convertite printr-un efort al filtrării, printr-un transfer, în calme metafore, ce aspiră spre abstracțiune. Pe acest proces de refracție se bizuie efectul estetic al stilului. Cîit de tentat e însă autorul să arate cum trebuie să se poarte oamenii, cum să fie, în spiritul unei etici socialiste, integri și curajoși, demni și cumpăniți! Către această instruire prin pilde tinde în forul lui intim. Cu nemaipomenite torturi ar sancționa el abaterea de la conduta exemplară. Proza epuizează însă, pe parcursuri ascunse, miniile funciare. Cine știe ce instinct al conservării artel l-a îndemnat pe Vasile Băran să reprime violența directă, inflamabilă a rechizito-riului și să prefere formele mediate, simulate, datorită cărora simbolurile s-au putut zămislî. Din suprapunerea de straturî, cel exterior înghețat în neutralitatea aforismului, cel interior abia ghicit, de lavă a indignării sau a entuziasmului se încheagă magma narativă. Care sînt riscurile? Nu orice circumstanță poate fi sursă a alegoriei. De ce își extrage uneori autorul subiectele, cu aura lor meditativă, din acte anodine? Apoi, vecinătatea unor motive naște discordanțe. Prea repede alternează reflecția, de ambiție metafizică, cu comentariul banal al nu știu cărei infracțiuni de comporta-ment. De altmînteri pe treptele foarte elevate ale cugetării asupra rostului vie-ții, asupra morții și transiterii unui mandat existențial, umorul n-are com-bustiunea solicitată (vezi *Poarta* — firavă ramificație a unei parabole kaf-kiene). Mult mai dezinvolt se mișcă Băran în alte sfere. Ciudată în lipsa de raționalitate schița despre metamorfoza cifrelor și întreruperea ei, din oroarea de opt, rămîne o mostră a tipului de comic jovial, pe undeva cu gravități oculte, pe care îl poate practica Băran. Din familia moralizatorilor, care își tănuiesc deprinde-rea pedagogică într-o grimasă de zîmbet al persiflării, Vasile Băran se poate so-coti pierdut, dacă parafrazăm caracteri-zarea unui filozof german, în ziua în care nu va ști de ce să ridă.

L-am văzut prezidind Camera deputaților, cu ocazia validării alegerii parțiale a lui C. Stere, în martie 1921. A fost un eveniment pasionant, care a mobilizat pe deputați timp de 4 zile, iar într-una din ele s-au ținut trei ședințe: de dimineață, după amiază și de noapte. Se înțelege că în acea zi, președintele *dandy* și-a schimbat costumul de la o ședință la alta, ca un autentic *arbitre elegantiarum*. Era, la 62 de ani, un bărbat falnic: înalt, drept, bine proporționat, cu părul argintiu, cu obrajii trandafirii, cu privirea diră, autoritară. Prezida cu prestanță un parlament adeseori în flierbere; era destul să ciocănească discret în pupitrul cu coada creionului ca să domine tumultul și să restabilească liniștea. Puțini dintre parlamentarii ridicați de valurile votului universal, recent introdus, îi citiseră poeziile senine și luminoase sau ciclul de romane din familia Comăneștenilor, încheiat abia cu zece ani înainte, și prin care deschidea drumul marii creații epice în literatura română. Nici azi ele nu prea ispitesc pe amatorii de literatură, deși constituie o lectură reconfortantă, față de experimentele tinerelor generații. Iar aceia ce îi cunosc întreaga operă, rețin cu deosebire corespondența, și mai ales scrisorile trimise lui Titu Maiorescu, în anii diplomației. Este și punctul de vedere al recentului său critic, Al. Săndulescu, categoric exprimat în excelența micromonografie pe care i-a consacrat-o în Editura tineretului: „Cea mai durabilă și cea mai actuală operă a lui Duiliu Zamfirescu este corespondența lui literară” (pag. 97). Apariția corespondenței lui cu Titu Maiorescu a stîrnit mare vîlvă în 1936, scrisorile sale revelind un bogat temperament de artist și un mînunchi de convingeri literare totdeauna interesante, chiar cînd nu erau cu totul juste. Cu deferență, dar fără sfială, își susținea punctele de vedere, uneori în contradicție cu criticul de mare autoritate, de care avea să se despartă cu prilejul discursului său de recepție la Academia (1909), cînd s-a simțit jignit în amorul său propriu, pentru că i se servise public o lecție, întocmai ca unui elev nedisciplinat. De altfel amorul propriu era o dominantă a caracterului său și ibericul lui *pun d'onor* ne-a lăsat impresia unui om rigid, distant, greu frecventabil, jignindu-și involuntar chiar admiratorii, dacă printre aceștia unii erau ei înșiși susceptibili, ca E. Lovinescu.

În schimb, corespondența de tinerețe ni-l arată comunicativ, volubil, nerefinut, intim până la camaraderia băiețească, slobod la gură. Criticul N. Petrașcu, la început junimist ca și Duiliu Zamfirescu, a fost beneficiarul unora dintre scrisorile cele mai cordiale și debutonate, care ne acoperă imaginea rigidă a academicianului, a diplomatului și a președintelui de Cameră.

„Epistolierul nu se gîdea să facă literatură, trimițînd scrisori”, mai afirmă Al. Săndulescu (pag. 100). De acord, dar numai cînd scria unor prieteni în afară de sfera literaturii. Scrisorile lui către Petrașcu i s-au părut acestuia atît de „literare”, încît i-a publicat fragmente în revista sa **Literatura și arta română**.

Breviar

Duiliu Zamfirescu

Intim

Trinutul iacob pe Mălușu de sus. Dintr-o altă parte
în schimbătoare, ca să se arate la neapărat, ca să se arate la cea din urmă
jumătate în lăuntră, fără teamă în fața inimii. — Dar după prima vreme
a lui Mălușu în oraș, ca doi copii, ce se împotrivă jumătate plângând
jumătate râzând, se regăsesc subit. ^{La acea} se mure de profecție
ce luase elaltet: lui începuse să, creștea multă și să se arate
lăuntră, să se împotrivă toată și să se împotrivă lăuntră, i se arată
prietel, în schimbătoare publică. Trinutul găsea că Mălușu în ^{prima} parte
pe care de ardecat oarec ~~impotrivă~~ în fața, ca să
la plecare; și el se arată ca Trinutul de sus de o schimbătoare superio:
bună, era Mălușu, plus de a se arată propriu. —

În aceeași zi, fetele trecu prin crăpa prin care trec toate sensuri-
sale, când, între 16 și 20 de ani, începu să fie luate în băgere de seamă, mai
cu seamă dacă sunt frumoase și nu geol. • Tse împlineau toate dorințele,
i se ardeau uale, i se ardeau haine pe la haine pe la haine. Fusesse la
Pencușeni cu Sava, mersese la bădău, la domii baci bădău; plătise
bani bădău; jucase puțin meșchia bădău, măbăleli de farmeacul
bani bădău, de farmeacul bădău; gustase în fine din amăgămintu
farmeacul bădău, în bădău în bădău a de arde umbra
nefăcută a ~~farmeacul bădău~~ unei vicle noră.

De asemenea întâlnim aceluși chipuri: pe Subprefect, doi baci
grozavi bătrani, pe Tânărul Soliman, pe cel din Săcărâmb, pe alături lui. Altfel

Desigur, nu-și „stiliza” scrisorile ca acea poezie trimisă spre publicare în 1896 și despre care spunea că era „mîngîiată, cioplită și dăltuită pe toate fețele”. Dar știa să compună adevărate fragmente literare, ca atunci cînd, în Italia, descria farmecul unor privescitori, muzele, vestigiile istorice, galeria de busturi a împăraților romani, „în muzeul din stînga al Capitolului”,

sau întâmplări trăite, unele de-a dreptul strengărești. Dintre acestea, prinoarea cu fetele al căror preț era un sărut suplimentar, „mazu“, este de delicioasă picanterie. Ca și Iancu Pampon al lui Caragiale, Dui-liu juca „concina cu fante“ și practica „curat craille pehlivănesc“.

De altfel Duiliu Zamfirescu nu era de acord să i se divulge fragmente dintr-o corespondență pe care o socotea strict intimă : „crezi că e bine să publici corespondența unui om care pune o mulțime de impresiuni absolut personale, adeseori îndrăznețe și poate hazardate ?” (scris. III de la Roma, 9 sept. 88). Pînă la urmă consimțea însă, cu condiția să schimbe cite aluzie prea transparentă la persoane identificabile care s-ar fi putut supăra. Era foarte familiar cu Pețrașcu ; fără a-l tutui, îi spune : „Așa, băetule. Gîndește-te bine ce faci”. Stilul epistolar adopta adeseori oralitatea vorbirii populare : „Dar **ho** cu istoria” (pentru destul), „Nu știi, **bre omule**”, „In sfîrșit **te-a tăiat vremea sub limbă** și ai vorbit”, „s-o ia dracu de fire omenească, dacă îți place să te afli în treabă, **ia așa** ca să nu fie drumu fără călători”, „Treaba s-a început așa : da Ioane, na Ileano ; ține-n napol Ioane, ține Ileano” etc. Se pot da nenumărate exemple de stil familiar și chiar de slobozenii ale gurii care de obicei se evită în scrisori, dar care nu-l speriau pe Duiliu Zamfirescu, în preajma vârstei de 30 de ani. Scrobeala a venit mai tîrziu. Scrisorile de tinerete, cele mai plăcute, sînt fără „ștaif”. Verva anecdotică primează, ca la autenticii junimiști. Un exemplu edificator ? în **Studii și documente literare**, vol. VI, 1939, de I. E. Torouțiu, scrisoarea IV către N. Petrașcu, datată Roma, 18 septembrie 1888, în care, înainte de a se încălzi patriotic, scriind despre Traian, cum l-a văzut în galeria de busturi mai sus pomenită, povestește istoria vieții scriitoarei franceze Ouida (Louise de la Ramée). „o persoană excentrică, urîță și bătrînă” (avea 49 de ani). „Vina că e bătrînă tot i-ai mai ierta-o, — dar urîțenia și mai cu seamă comediele de irozi ce le face spre a fi originală, pe mine mă supără...” „Era vesel Duiliu Zamfirescu în junețe, dar excentricitatea femeilor scriitoare îl indigna și-l făcea să exclame în concluzie : „Cit ești de tuș și de senin, Shakespeare, cu simplitatea vieții tale !...” (în paranteză fie zis, ce știm despre viața lui Shakespeare ?).

De acord cu cea mai mare parte din judecățile lui Al. Săndulescu, îmi exprim rezerva față de încercarea d-sale de a face din Duiliu Zamfirescu, scriitorul-artist, un „autenticist“, și „implicit și un anticalofil (teoretic !) înaintea lui Camil Petrescu“. Fie chiar numai teoretic, Duiliu Zamfirescu n-a putut decît ocazional să enunțe „idei fundamentale pe care le va dezvolta proza mai nouă“. Cel care s-a revoltat împotriva orientării lirice a unui Adrian Maniu, Luca I. Caragiale, F. Aderca, nu s-ar fi împăcat în ruptul capului cu „proza mai nouă“. Clasicistul luase locul central și se instalase definitiv în personalitatea lui Duiliu Zamfirescu, iar clasicismul implica sinteza dintre echilibrul moral și desăvîșirea formală.

Șerban CIOCULESCU

E. LOVINESCU, ARTISTUL

După ce acum patru ani a consacrat 336 de pagini lui **E. Lovinescu, critic literar**, Ileana Vrancea revine cu un studiu de 202 pagini despre **E. Lovinescu, artistul**, care nu se întrevădea din lucrarea precedentă. Interesantă ca și cea dintâi, actuala lucrare era necesară în vederea reconsiderării depline a lui **E. Lovinescu**, deși prezentarea ei separată, autoarea însăși o recunoaște, apare ca o curiozitate, ușor disproporționată. Probabil că întinderea celor două capitole, „**Lovinescu, criticul**” și „**Lovinescu, artistul**”, ar

fi fost alta dacă ar fi fost publicate într-un singur volum, chiar dacă numărul de pagini rezervat operei lui Lovinescu ar fi rămas același, să zicem 538 (o nouă monografie, dedicată lui E. Lovinescu de Eugen Simion, pentru moment în manuscris, are cam 600 de pagini). Ar fi de dorit ca un alt cercetător, dacă nu tot același, să întocmească și o biografie a criticului, care, din ceea ce sugerează lectura operei, se deduce absolut ispititoare.

Spuneam că noua lucrare a Ilenei Vrancea apare ca o curiozitate. Ce va să zică „E. Lovinescu, artistul”? Să fie vorba despre arta criticului Lovinescu? Dar asta trebuia să intre în primul volum al cercetării : **E. Lovinescu, critic literar**. Să fie vorba despre scriitorul E. Lovinescu, autor de proză și teatru? Dacă e așa, atunci studiul despre critic e prea mic, iar studiul despre scriitor, ținând seama de proporția reală a operei, prea mare. Și, la urma urmei, criticul nu e și el un artist, un literat, ca și scriitorul? Criticul și romancierul nu sînt fețele aceleiași personalități? Se poate vorbi, în cazul lui E. Lovinescu, de amatorism în vreuna din întreprinderile lui?

Autoarea este de acord că E. Lovinescu e unul și același în opera sa („nu intenționăm — afirmă Ileana Vrancea — o abordare de sine stătătoare a beletristicii criticii, ci încercăm o înțelegere a monadei artistice în cadrul căreia criticul și romancierul fuzionează într-o structură unitară”), totuși studiul „E. Lovinescu, artistul” este net împărțit în două secțiuni, cea dintâi („Drama creației”) fiind consacrată operei de ficțiune, iar cea de a doua („Arta criticului și a moralistului”) operei de critică, istorie literară și memorialistică. Putem, evident, să recunoaștem o rațiune practică acestei împărțiri, ceea ce contrazice însă flagrant definiția inițială de „structură unitară” sint judecățile de valoare ale Ilenei Vrancea, foarte pozitive cu privire la critic, dar aproape negative cu privire la romancier. Într-adevăr, simpla identificare a unor procedee similare, ca de exemplu, portretistica (sau „portretura”, după expresia autoarei) în roman, critică, istorie literară sau memorii nu pledează în favoarea „monadei artistice”, cită vreme axiologic se constată o denivelare. Or, lată ce ne spune Ileana Vrancea despre romancierul Lovinescu. La o primă lectură, proza sa lasă „o impresie derutantă”. „O banală intrigă sentimentală, a cărei schemă se repetă cu ușoare variații în forme aproape identice: un erou vesnic urmărit de presiunile sentimentale ale unor eroine neobosite, care uneori se și sinucid pentru el (Aripa morții, Mil); un dialog spontan, oarecare, și din cînd în cînd adevărate explozii de ieftinități calofile, care, pur și simplu, te crispează... Dacă sărim peste mai bine de un deceniu, la romanul publicat în 1932 (Firu-n patru), observăm păstrarea consecventă a manierei...” I se recunoaște romancierului „autenticitatea unei rafinate introspecții” și „portretura de aleasă esență moralistă”, dar i se impută „uscăciunea și stereotipia”. În

tot romanul Iovinescian, ar fi „un hibrid ciudat, o îngemănare alcătuită după legi nedeslușite, străbătută de reveniri obsesive, cețoase și de fulgerări stinghere, care aruncă lumini repezi către zone mult îndepărtate, hrănind bănuiala că avem de-a face cu un joc de imagini suprapuse în dezordine...” Convingerea autoarei că romanele lui E. Lovinescu sînt, ca valori autonome, „plante plăpînde” este exprimată clar: „nu credeam că pot fi infirmate judecățile de valoare ale criticii de acum trei decenii” (se citează numai Șerban Cioculescu, un articol din **Revista Fundațiilor Regale**, 1937, nr. 5).

Trecind la analiza propriu-zisă a romanelor, nu pentru a le reevalua, ci „pentru mai dreapta înțelegere a artistului și a omului”, Ileana Vrancea constată, fără să vrea, virtuți nebanuite în creația lui E. Lovinescu, atât în epica de introspecție, cât și în proiecția lirică a unui eden bucolic, ba chiar în epica obiectivă din romanul numai parțial publicat, de 4110 pagini, **Mălurenii**, fără a reveni asupra deciziilor de la început.

Dar, indiferent de opinia critică a autoarei, citeva observații de detaliu ni se par pertinente. Una ar fi, de exemplu, identificarea în arta lui Lovinescu a unui principiu rilkean enunțat de criticul însuși în **Aqua forte**: „Artă e realizarea în ficțiune a unor forțe sufletești ce nu se pot realiza în acte” (după un pasaj din **Caietele lui Malte Laurids Brigg**e, referitor la dragostea înțeleasă nu ca împlinire, ci ca o lungă scadență, **longue échéance**).

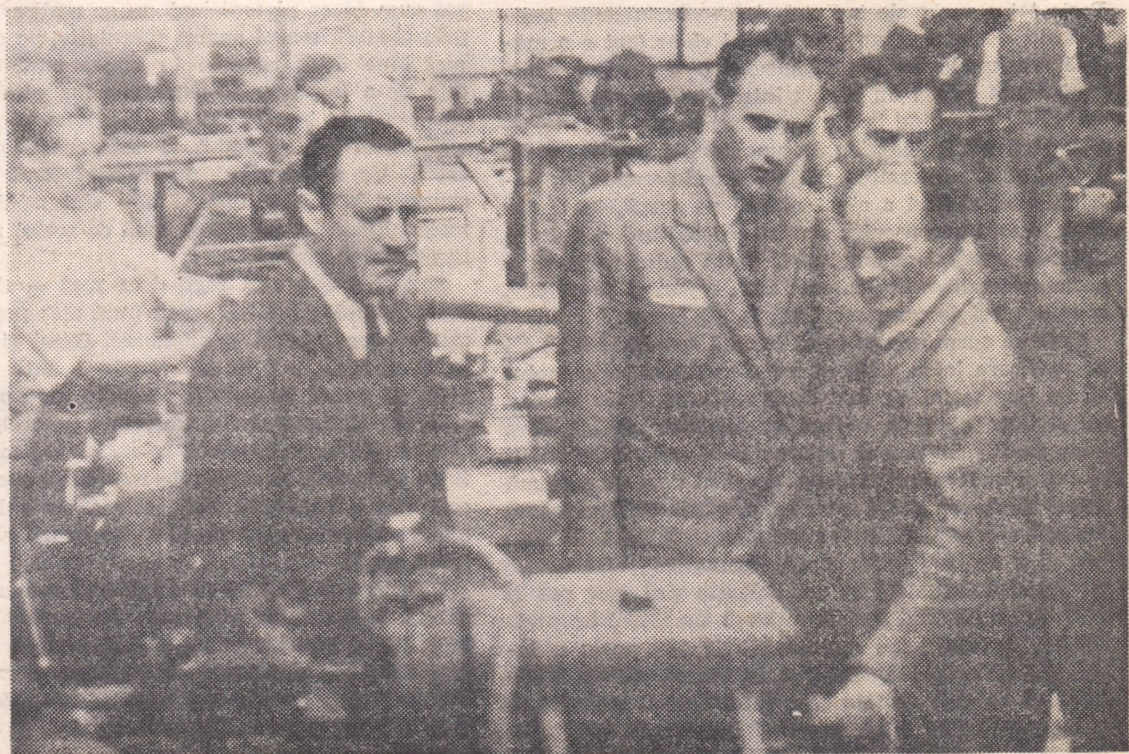
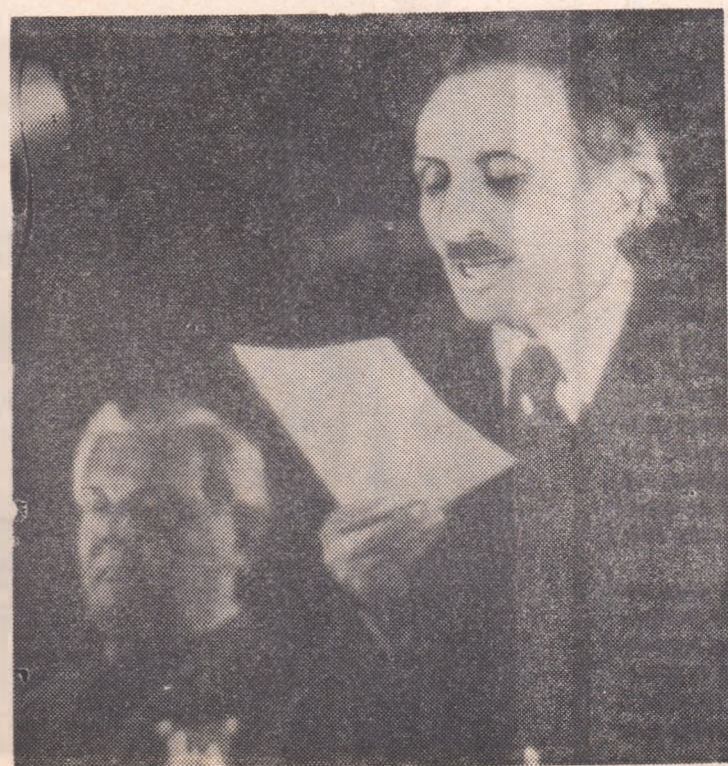
Multe informații ni se dau în legătură cu **Mălu-
renii**, ultimul roman al lui E. Lovinescu, scris între
13 iulie 1940 și 8 martie 1942, așadar în mai puțin
de doi ani. Din roman au apărut în revista **Vre-
mea**, între 1 iunie 1941 și decembrie 1942, două fragmente
în **Curentul** din 25 aprilie 1943 a apărut al zecelea
fragment cu titlul **Până Mălureanu Celebiul**, iar pos-
tum în **Revista Cercului literar** din Sibiu, 1945, nr. 2,
al unsprezecelea fragment. Jumătate din versiunea
dactilografiată revăzută de autor s-ar fi pierdut, dar
există, pare-se, versiunea totală în manuscris. Ar fi
vorba de romanul unei familii, al familiei Mălure-
nilor, descinsă din banii Craiovei, văzută mai ales în
figura de sibarit a lui Sergiu Mălureanu, înrudită
u aceea a lui Pașadia din **Crali de Curtea veche** a
lui Matei Caragiale și al cărei model real ar fi fost
trubadurul monden Cincinat Pavelescu, înfățișat și
în romanul din 1920, **Lulu**, sub masca poetului epi-
curean, Ciprian. Alte personaje sînt luate din cercul
lui Bogdan-Pitești. Se poate presupune că Lovinescu
voia să dea o replică ciclului românesc al Horten-
siei Papadat-Bengescu din familia Hallipilor. Ileana
Vrancea posedă un număr însemnat de scrisori de
la E. Lovinescu către Hortensia Papadat-Bengescu, în
care criticul se pune totdeauna mai prejos ca roman-
cier decît autoarea **Rădăcinilor**. Dar era oare în
întregime sincer Bizu sau numai politicos față de Di-
ana sa ?

AI. PIRU

IMAGINI INEDITE

din noua istorie

**N. D. Cocea, Barbu Lăzăreanu, Ion Pas,
Otilia Cazimir, Ury Benador ...**

Seria de comemorări consacrate lui Eminescu, la scurte intervale (în 1945, 1946, 1949, 1950) constituie, la nivelul documentarului nostru, cel mai însemnat subiect literar din acești ani, care a reunit, printre participanți, un număr important de scriitori. Alături de G. Călinescu și Mihail Sadoveanu, au mai fost consemnați pe peliculă, la aceste evenimente, Tudor Vianu, Mihail Ralea, Geo Bogza, Mihai Beniuc și alții, fără a putea fi valorificate fotografic decât imaginile în care apar: Barbu Lăzăreanu, Ion Pas (amândoi înscriindu-se printre vorbitori), Otilia Cazimir, Ury Benador etc. (toți într-o sală a Ateneului).

În intenția de a prezenta întreagă această suită de „Festivități Eminescu“, am ajuns la anul limită pe care l-am propus incursiunii noastre. Am depășit, în acest fel, cronologic, câteva prezențe scriitoricești la anumite manifestări care atestau, ceea ce am numit, ieșirea scriitorilor în **forumul public**. Astfel, N. D. Cocea, în 1945, director general al teatrelor și vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, poate fi urmărit în două momente: într-o vizită la Uzinele „23 August“, de astăzi și, cu ocazia alegerilor din 1946, prezentându-se la secția de votare, în fruntea colectivului Teatrului Național din București. Imaginile, în special cele de la vizita în uzină, au un aspect inedit, față de tot ceea ce am prezentat până aici, evocind, foarte propriu, titlul de acum al acestui documentar.

Mihai BUJENITĂ
Dan MATEESCU

Făpturi adevărate și oameni adevărați

Într-un ceas când omul făptuiește atât de multe, ce gîndește el? O mare personalitate franceză, economistul și filozoful Jacques Rueff, își ia sarcina să facă o sinteză în acest sens, și e potrivit să vedem din cînd în cînd ce spun alții, ca să ne dăm seama dacă au rost cele ce gîndim noi, în colțul acesta de lume.

Zei și regii sînt cei care pun ordine, spune Jacques Rueff în cartea sa recentă (1967) cu acest titlu. În măsura în care fiecare dintre noi a devenit un regișor, toți punem ordine în lumea omului — așa cum presupușii zei au pus ordine în lumea naturii — și toți punem în joc, făcînd așa, libertatea noastră individuală. Dar despre zei nu știm nimic și nici despre om nu știm esențialul, căci persoana umană, agentul ultim, spune autorul, rămîne pentru noi „misterul misterelor”. Tot ce știm, sau mai degrabă observăm, este că rînduiri voite de om au aceeași structură cu ordinele naturii; că peste tot e vorba de exemplare individuale, cu marginea lor de libertate, reunite în structuri sociale. Științele naturii sînt sociale și ele, îndrăznește a spune Rueff. Studiul societăților umane ne-ar putea ajuta în cel al societăților atomice, moleculare, celulare, organice — și invers.

Spre a discuta teza aceasta a unității științelor, s-au întrunit anul trecut la Paris reprezentanți iluștri ai celor patru Academii franceze, adică deopotrivă fizicieni, matematicieni sau biologi, ca și sociologi, economiști, filozofi, chiar teologi. Ca secretar pe viață al Institutului, un rol de prim plan joacă, desigur, academicianul Jacques Rueff în viața culturală franceză, spre a putea convoca un asemenea sobor de învățați care să-i discute ideile. Vom spune deschis: ideile sale sînt, desigur, grandioase și privesc efectiv pe orice om de cultură, dar sînt de ordin prea general, uneori prea literar (pînă și în titlu) și deseori prea puțin nuanțate.

Dar aci au venit să se înscrie obiecțiile, nuanțările și precizările ce s-au făcut în soborul acela de învățați, iar ele — apărute în volum separat sub titlul „La montée de l'ordre dans l'univers” — sînt la fel de interesante și sugestive ca opera lui Rueff ea însăși, pe care uneori o întregesc, alteori o pun sub semnul întrebării. Ne va interesa cu deosebire o intervenție românească făcută la acea reuniune de înalt nivel, nu alît pentru că este a unui gînditor român, ci pentru că e cu adevărat și semnificativ românească.

Rueff desprinde teza sa cu privire la unitatea dintre științele naturii, care sînt sau se vor exacte, și științele omului, care nu pot obține ultima rigoare, din fizica atomică pur și simplu. Lui i se pare că hiatus-ul care există între aceste două mari grupe de științe a fost umplut de teoria cuantelor, prin care s-a făcut „întrecerea solemnă a individului în gîndirea științifică”. Fizica nouă, în particular viziunea din prima fază a lui Louis de Broglie, a venit să arate caracterul granular al oricărei realități. Continuitatea și determinismul există doar în mare. „Determinismul e pentru mine, spune Rueff, o simplă aparență, un produs al legii numerelor mari”. Realitatea fizică e formată din unități ce nu pot fi descrise prin continuitate și determinism, iar tocmai aceste unități, asociate în structuri ca unități superioare, vor da ordinele diferite. Așa se întîmplă cu atomul, cu molecula, cu substanțele chimice, cu celula, cu genele (acești „atomi de ereditate”), cu organele, cu exemplarele animale. Discontinuitate peste tot; indivizi și societăți peste tot; indeterminism și o margine de libertate peste tot.

Ceea ce îl surprinde pe Rueff este că lucrurile se petrec ca în lumea omului, unde persoane morale libere vin să dea societăți, și că științele umane au așteptat fizica nouă ca să le-o spună. Societatea de electroni și protoni a atomului, societatea celulară, ca și, în mare, societatea alcătuită de sistemul solar, nu prezintă doar o vagă analogie cu societățile umane. Peste tot e vorba de indivizi, de comportamente individuale, de interacțiuni, de mașini chiar (oul e o mașină, va spune Rueff; silogismul e o mașină încă). Pînă acum exista un hiatus între viață și restul universului; acum, de la De Broglie, hiatus-ul e umplut. Comportamente individuale, un anumit psihism individual chiar, determină peste tot nedeterminatul, potrivit unei alegeri a cărei natură ne scapă, iar indeterminismul corpuscular devine o trăsătură a naturii, așa cum era cel al omului. O vastă unitate, de comportamente, libertăți, interacțiuni, supunerii provizorii, compuneri și descompuneri, stăpînește lumea.

Ceea ce surprinde, cînd ai în față mesajul lui Rueff de unificare între viață și restul materiei, este faptul că nu ține seamă de alte două unificări, între acestea ca și între științele naturii și cele ale omului, care s-au produs în timpul nostru: unificarea ciberneticii și cea prin teoria limbajului. Tocmai ceea ce reclamă Rueff la finele cărții sale, ca savanții să depășească limitele specialității, reclamase cu succes Norbert Wiener și a realizat între timp cibernetica; mecanisme de comandă, control și comunicație sînt sau pot fi peste tot, indiferent dacă e vorba de un mesaj transmis electric, mecanic sau nervos. Pe de altă parte o înțelegere adîncită a limbajului, în veacul nostru, a dovedit și ea cîtă unitate este între lumea materiei și a vieții (ajungînd pînă la om), în măsura în care științele naturii rezolvă totul în simboluri matematice, simboluri și structuri chimice, coduri genetice, în timp

ce întreaga lume a omului poate fi înțeleasă sub semnul cuvîntului. Unificarea celor două planuri prin sisteme de comandă și control s-a dovedit nespun mai eficace tehnic decît pare a fi cea prin ideea de „societate” și psihism, iar unificarea prin limbaj este poate mai adîncă filozofie și în orice caz mai puțin analogică.

Dar obiecțiile n-au întîrziat să se producă, în cadrul dezbaterii din 1968 a celor patru Academii franceze reunite. Fizicieni ca J. J. Trillat au arătat că analogia nu trebuie împinsă prea departe; matematicieni ca Denjoy au cerut revenirea la rigoare; biologii au arătat că există structuri mai variate decît cele „sociale”; filozofii au spus că hiatus-ul e totuși mai mare între o colecție banală de atomi și o societate adevărată. Vom reține în chip deosebit observațiile lui René Poirier, care a arătat cit de greu este să se construiască un asemenea edificiu, cum e cel propus, pe temeiul ideii de individualitate, de vreme ce nu știm de unde începe și unde sfîrșește individualul, așa cum ne-o arată astăzi grefele sau felurile simbioze. Nu cumva individualul este un mod de percepție al nostru? a sugerat Poirier, punînd astfel sub întrebare întreaga viziune a lui Rueff. Și ce poate fi „pan-psihismul” acesta individualist ce se invocă? Nu se reintroduce aci o sugestie, inacceptabilă, de finalism?

Dar ni se pare mai potrivit pentru noi să scoatem în relief intervenția reprezentantului român la celebra reuniune, căci vedem în ea mai mult decît o remarcabilă intervenție personală. Reprezentantul nostru la dezbateri a fost gînditorul bine cunoscut peste hotare Athanase Joja, el însuși membru al uneia din cele patru Academii franceze. Gînditorul român a atacat, sub forma indirectă a unei referiri la un loc din Aristotel, însuși miezul susținerilor lui Rueff, reasezînd toată problema în alți termeni, dar păstrînd ideea adîncă a autorului francez de-a se găsi o unificare a științelor naturii cu cele ale omului. Determinism sau indeterminism? se întrebaser Rueff. Doar indeterminismul poate aduce o unificare, răspundea el, și invoca indeterminismul profesat acum cîteva decenii de Louis de Broglie în acord cu școala de la Copenhaga și cu Heisenberg.

Gînditorul român spune: Rueff a optat pentru indeterminism, în timp ce De Broglie, ca un adevărat fizician, a revenit la determinism. Sau una sau alta, spune astfel gîndirea logică apuseană. Dar trebuie oare optat între una și alta? se întreabă reprezentantul nostru. Cînd în capitolul IX din **Despre interpretare** Aristotel vorbește de „contingenții viitoare” și se întreabă dacă mine va avea loc sau nu o bătaie navală, filozoful antic nu rămîne blocat în sau va avea loc sau nu va avea loc. Aristotel nu pune în joc un „determinism abstract”. E un neadevăr că toate există și devin cu necesitate. Începe loc și pentru contingent, pentru întîmplător. Doar legile naturii există cu necesitate, spune gînditorul român. Și el dă totdeauna de înțeles același lucru pentru legile istoriei, adăugînd sugestiv: Revoluția franceză era poate necesară, Robespierre nu. Un determinism concret, adaugă el, admite contingența. Iar acest determinism concret nu e cu exclusivitate nici al naturii, nici al omului, ci dă fundalul amîndurora.

Dar aceasta nu e tot, și viziunea filozofică în joc se adîncește și mai mult: Robespierre nu era necesar, dar Revoluția franceză se realizează **necesar** prin Robespierre. Nu numai că determinismul concret admite contingența, dar el se efectuează **adesea prin contingență**, spune gînditorul român. Ce a rămas din judecata disjunctivă, din acel sau-sau propus spre dezbateri celor patru Academii franceze reunite?

Este aci în joc ethos-ul speculativ românesc, vom spune noi. Așa cum declara incidental Goethe că există legi ce nu se realizează decît prin abateri, sau așa cum Ideea platoniciană nu se realiza nici ea decît prin abateri, sensul nostru speculativ, pe care îl aflăm mai bine decît oriunde în cîteva cuvinte românești, este de-a implica, în tensiunea lor ultimă, legea și excepția; în loc de sau-sau, „și una și alta”. Ce se află îndărătul ordinii? E indeterminismul, spune Rueff. Ce e îndărătul dezordinii? E determinismul, spune știința. Dar una și alta sînt solidare, și tocmai unitatea lor ne apare nouă ca rostul mai adînc al lucrurilor și omului.

Zei sînt doar zei, regii doar regi — cînd subiecte de independență totală, cînd (mai ales pentru ceilalți) masive condamnări la supunere. Omul și lumea însă ne apar nouă, aci, în altă versiune, fără dualități rigide, ci prinși în unități concrete (determinism concret, identitate concretă, universal concret, spune gînditorul român în lucrările sale). Iar logica noastră intimă, reflectată în cuvintele românești speculative, nu este una a impasului disjunctiv și nu obligă la compuneri exterioare de gînduri și sensuri, căci este una a **contopirii**.

De aceea ni se pare că gînditorul român a adus un mesaj cu adevărat românesc în marele sobor apusean. Nu e mesajul zeilor, nici al regilor, cum spunea gînditorul ale cărui teze se discutau. O carte a noastră pe temele acestea nu s-ar intitula „Zei și regii”. S-ar intitula poate: „Făpturi adevărate și oameni adevărați”.

Constantin NOICA

Progresul în limbă

Încă din antichitate au existat conservatori care pretindeau ca limba să nu se schimbe și combăteau orice inovație. La noi această atitudine a fost foarte răspîndită în deceniile trecute, dar și în prezent îmi vin destul de des scrisori, ce e drept de cele mai multe ori de la oameni în vîrstă, care protestează contra oricărei inovații. Ei pornesc, evident, de la ideea greșită că limba, așa cum au învățat-o cînd erau mici, este perfectă și va rămîne potrivită și pentru epocile viitoare. Cu aceasta neglijează faptul că ei înșiși, în tinerețe, au modificat limba pe care au moștenit-o de la generațiile anterioare.

Sînt alții, ce e drept mai puțini, care își închipuie că orice modificare lingvistică înseamnă o îmbunătățire și deci trebuie sprijinită. Evident, nici această idee nu este conformă cu realitatea. Se uită că unele limbi se degradează și mor, că unele inovații produc confuzii care trebuie apoi reparate.

Problema mi se pare esențială: limba în general, și fiecare limbă în parte, progresează sau nu? În secolul trecut era foarte răspîndită ideea că limba a făcut progrese în epoca preistorică, iar de atunci încoace regresează permanent. Explicația este că primii lingviști comparațiști, descoperind formele ample din limbile vechi și constatînd că în limbile moderne terminațiile s-au scurtat, au socotit că această schimbare înseamnă un regres și nu s-au oprit asupra faptului că, în ciuda scurtării terminațiilor, diferențierea între formele flexionare continuă să fie marcată.

Spre sfîrșitul secolului s-a exprimat și ideea contrară: limbile moderne au progresat în măsura în care au părăsit flexiunea și au înlocuit-o cu cuvinte auxiliare. Această concepție neglijează faptul că flexiunea a apărut prin alipirea unor cuvinte auxiliare la rădăcinile verbale sau nominale, prin urmare a existat în trecut îndepărtat o vreme cînd era realizat ceea ce acum privim ca un ideal, absența flexiunii.

În secolul nostru problema a rămas mult timp în umbră. Mulți, influențați de doctrinele metafizice, neagă în general existența progresului, indiferent în ce sferă de activitate, deci e normal să o nege și în materie de limbă. Cu aceștia discuția nu s-ar putea duce decît pe un plan mult mai larg.

Alții, ceva mai realiști, observă că limba a servit bine omenirea în trecut și o servește bine și azi, deoarece se adaptează la nevoile societății; aceasta ar însemna, după el, că nu poate fi vorba de un progres, ci numai de menținerea unei calități.

Dar dacă ideile pe care le au de comunicat oamenii de azi sînt mult mai complicate decît cele din trecut, dacă ele trebuie comunicate mai repede, mai complet, mai pe scurt, la distanțe mai mari, unui public mai larg decît în trecut, iar limba actuală face față acestor cerințe, căroră nu avea să le facă și nu putea să le facă față limba din trecut, nu sîntem oare în drept să spunem că, o dată cu gîndirea, limba a progresat? Dacă astăzi un vorbitor poate fi înțeles de sute de milioane de oameni, pe cînd în trecut modul lui de exprimare ar fi lămurit numai cîteva zeci de mii, sau chiar numai cîteva mii de oameni, aceasta nu constituie oare un progres?

Mi-au revenit în minte aceste idei citind cartea, recent apărută în „Editura științifică”, **Progresul în limbă**, de Lucia Wald. Nu am de gînd să-i fac o recenzie, ci vreau numai să îndemn pe toți cei care au interes pentru științele sociale să citească, lucrarea, în care vor găsi expres punctul de vedere al lingvisticii marxiste.

AI. GRAUR

TOMA ROATA

COMPOZIȚIE

De patria...

Interior

În somn de astre am urcat, visînd,
către sonorii ani din rădăcina
ce-mi dase-n sunet sens, îmi dase cerul
de-oțel albastru, Arta, rug zeiesc.

Și eu puteam să dorm pe crinii puri
cu-o strîmtă împăcare-n nemișcare,
s-ascund ce-mi este-n fire și în sînge —
dar cum nu cred în Moarte, monstrul-tern,

faustic năzuiam să urc, să ard,
să luminez cu setea din tulpini,
ca să trăiesc și-n cei care-au să vină.

Uimiți de-o conștiință fără voal,
vor îndrăgi pădurile solare,
văpaia lor născută-n miezul Vetrei.

Văpăile

Cărări înguste, repezi suitoare,
hurmuz și caprifoi vă cresc pe margini
sub roșu arc sărbătorești imagini
un șal de foc vi-e fiecă cărare.

Sînt încrustate și-n granit, ca-n pagini
de biruinți prin sacra lor ardoare —
taraf de stele, muzici selenare,
ce nu știu umbra mutelor imagini.

Smirdarul mai presus de toate rîde
cu purpură-n petale — bune rude,
în horă-s prinse rujele aprinse.

Zadarnic le-ar vrea iasme clipe crude !
Sînt prinse-n stîncă... Și de par plăpînde,
nicicînd (chiar ele-o spun)

nu pot fi stinse.

Eternități

Murea o iarnă slută,-n crug înalt,
și începu în inimi să-nflorească
văpaia pură-a singelui străbun
din Pontul Euxin la sinul Izei.

Atunci, trezit, am urmărit ca-n vis
zîmbind pe zeea Bendis, oglindită
în ochi uimiți. Privea solemn spre noi
un ev ce hotăram să n-aibă moarte.

Stejarii-n cîmp, molizii sus în munți,
făceau un tot cu vraja și condorii,
și orice vietate prinsă-n dans

prin astrele în floare (o, grădini !)
horeau cu anii plini pe culmi gîndite,
și se-nfrăteau sub magic legămint.

Negoiță Irimie

Un cîntec ploii

Umbrelele visează ploaia,
Norii vinează-n vînt umbrele,
Cînd traiectoriile verii
Geometrizează peste ele.

Și prin rafalele de vară
Cum trec vislind cu aripi ude —
Îmi par perechile pe stradă
Decolorate paparude.

Dar cînd aud cum dinspre stele
Păunii ploilor iar curg —
Plutesc cu aripi colorate
Către Cherbourg, către Cherbourg...

Trecere

Cu gestul clar migrez în altă vîrstă
Iar celei vechi îi simt pe gene scrumul
Îmi simt entuziasmul armonizat crescînd
Și dorurile mamei luminîndu-mi drumul

Cum își zvîcnește seva puterile-n tulpini
Așa-mi zvîcnesc idei sub arcu frunții
Și-n sfera mea se profilează vast
Orașele la-ntrecere cu munții

Își crește-n mine-ndemnurile mari
Partidul — călăuza mea spre soare
Cum vara crește-n umbrele prelungi
Și sufletul pămîntului în floare

Ileana Roman

Cine

Mă pronunță pe mine ?
Cine sînt literele mele ?
Copilul soarelui
Se joacă în țărîină
Înainte de mine
Crede în văzduh
Adevărul meu, răbdarea mea
Se ridică de abur
Dincoace de cuvintele
Care nu mă mint
Care nu mă trădează
Nici dacă le tragi de limbă
Nici dacă le-ai tîri cu forța
De parcă ele ar fi
Acea parte a ființei mele
Cu care visez
Cu care alerg
Pînă la malul mării.

Ion Laz

Țară pînă în urmași

Țară de voievozi, pămînt în care trecem
pînă la glezne, la briu și la creștet
rămînînd ai lui întotdeauna,

lut desprins din zidul Voronețului

și trecut în păduri și în munți și-n cîmpii
pînă la marea cea mare
sub cel mai sincer cu putință semn
albastru ;

Tărîm împrejmuț cu sărutări
ca un cerc de patimă supremă...

Atențiune

E miezul verii Fiți gata
În România începe numărătoarea directă
Pînă la 25

Toate culorile toate cuvintele
Mai zgrunțuroase mai catifelate
Și frumusețile fără erată
Au primit ordin de chemare

Comanda e : pentru marele bilanț
Se face apelul școlilor al locuințelor
Al uzinelor al terenurilor sportive
Apelul grădinilor apelul florilor
Și al melodiilor
Pentru că e lege fără apel
Orice tunel

Ajunge la lumină
Deci aduceți coșuri cu cifre
Să nu rămînă bilanțul de ocară
Nici adevărul faptelor pe dinafară

Aici toate drumurile duc la om
Spun August și văd licărirea zorilor ieri
Spun August și văd lumina de azi
Și mările din fundul cerului

Dragostea mea tovarășa mea
Mai spui că visele rămîn doar vise ?
Privește la dreapta
Privește la stînga
Privește spre mîine
Iată visul meu
Uite visul tău
Unde-a fost o casă cu-o singură fereastră
O sută de zîmbete adastă.

Iar lacul acesta e un imens cadran
Logodit cu soarele
Un nor pleacă
O pasăre vine

★

Numărătoarea a început
Te salut om al ideilor
Dă-mi mîna
Eu sînt omul acțiunilor
(Nu, nu al acțiunilor bancare)
Numai împreună
Mereu împreună

Numărătoarea continuă

20 iulie 1969

desen de SABIN BALĂȘA

LITERATURA ACESTOR ANI

Se împlinește un sfert de veac de la Eliberare, — de la revoluția care a transformat radical nu numai viața socială și cea politică, dar și cea spirituală, concepțiile fundamentale despre viață, om, societate, artă și toate valorile morale.

Este timpul ca, așa precum clasa muncitoare își face bilanțul realizărilor și succesele din acești 25 de ani și parcurge evoluția unei uriașe dezvoltări, cu gândul la ceea ce este încă de făcut mine, să aruncăm și noi o privire asupra progreselor literaturii în acest răstimp. Aici, realitățile sînt mai puțin concrete, valorile au taine și materialul de judecată este mai puțin sesizabil. Și totuși, pentru oricine este evident că revoluția noastră a izbutit să folosească bine noile realități atât de încercate de semnificații, să sesizeze noile probleme ale omului izvorite de trecerea sa pe un plan superior și determinate de o nouă conștiință, să prindă configurația complexă a omului în societatea socialistă, — procesul de formare a unora și de naștere a altora.

Literatura unui popor, în ansamblul ei, este un proces istoric de continuitate, fiecare epocă aducînd aportul ei după decantarea valorilor cele mai reprezentative, dar fără a se desprinde total de cele din trecut, la care se adaugă. Vreau să afirm prin asta, de la început, că literatura de după 23 August nu a pornit de la zero, că ea și-a însușit literatura marilor noștri clasici ca și tot ce a fost valabil în literatura dintre cele două războaie, ca pe un patrimoniu al poporului, și că, în mod firesc, a dezvoltat-o prin noi mijloace de expresie, și cu un fond nou, — acel al vieții socialiste, izbutind după multe încercări să găsească o formă artistică nouă pentru noul conținut de idei și de viață care constituie marea succesor al acestei literaturi, și cu care scriitorii înțeleg să se prezinte și ei la parada succesorilor din marea zi a aniversării.

Ecourile unei revoluții ca aceea pe care am trăit-o noi și care a însemnat trecerea de la capitalism la socialism, — ceea ce nu înseamnă în ordinea socială doar o schimbare de stăpîn, ci, ca niciodată în istoria omenirii, eliberarea omului de exploatarea unui alt om, adică eliberarea lui de dominația semenilor săi, accesul la demnitate și posibilitatea dezvoltării sale multilaterale, pînă la cele mai înalte trepte ale culturii, — poate nu sînt ușor de desprins.

Este ușor de înțeles însă că o asemenea transformare de structură socială și de criteriu a valorilor morale a determinat o altă viață interioară a fiecărui om, îndeosebi, și în proporții capitale, în viața interioară, în concepțiile scriitorilor, cei care avînd a oglindi realitatea socială trebuie și să-și însușească preocupările și idealurile ei și să cunoască noile probleme interioare ale oamenilor, materie primă a lumii ce au de creat.

Păstrînd ceea ce ține de specificul național și de specificul scriitorilor format în atmosfera de viață și de gândire a poporului, literatura acestui sfert de veac a fost în mod necesar o literatură corespunzătoare noilor transformări și a noulor idealuri vitalizate de un umanism pozitiv, ca un prim comandament al omului. Chiar evenimentele istorice din trecut, care purtau după mentalitatea vremii o anumită interpretare îngustă, izvorită dintr-o concepție individualistă, a „eroului“ ca factor prim, determinant al istoriei, și-au căpătat o altă viziune, mai realistă, mai puțin romantică, mai adevărată. Astfel, maestrul Mihail Sadoveanu, în acești ani și după ce s-a pătruns de ideologia marxist-leninistă, a crezut în mod cinstit, în conștiința sa, că trebuie să dea neamului său o nouă versiune a lui Nicoară Potcoavă.

Pe șantierul literar, viața nouă de după Eliberare a adus o mare bogăție de material de construcție literară, cu totul nou și de o mare varietate. Constructorilor — adică scriitorilor — le-a trebuit un timp ca să învețe a folosi noua materie primă, să se deprindă cu noile dimensiuni, să înțeleagă bine noile mobile ale oamenilor în noua societate, să tragă din ele tot ce aduceau inedit și uriaș pentru crearea universului lor.

Era astfel firesc ca noua literatură de după 23 August 1944 să cunoască la început o perioadă de tatonare, de încercări, de „seminar literar“, — perioadă care a fost destul de scurtă în raport cu noul material de creație aproape în totalitatea lui necunoscut mai înainte, și în raport cu posibilitatea de a descifra tainele viitorului, pentru ca literatura să aibă cu adevărat și fără greș o previziune justă. Și tot atât de firesc mi se pare că a fost și faptul că, o dată trecută această perioadă de însușire și adaptare, literatura să se dezvolte vertiginos, multiplu și cu un mare avînt.

Clevetitorii regimului nostru, deplasați peste graniță, care începuseră a cînta pe nas, ca buni creștini, prohodul literaturii noi, și să o nege total, au început chiar ei apoi să recunoască și avîntul, și valoarea literaturii noastre contemporane.

Acest succes se datorește mai multor factori, dintre care aș menționa pe acei pe care-i socot mai importanți.

În reflectorul literaturii, revoluția a adus eroi noi de mare forță și bogăție. Omul muncii, atât de îndelung și aproape total absent de sub observația și interesul scriitorilor de altădată, a devenit un erou principal, purtător al celui mai înalt ideal al omenirii și luptător întru atingerea lui, cu prețul torturilor și al vieții. Multimea, poporul, au intrat și ele ca eroi în literatura contemporană. Forțele lor energetice interioare, psihologice, convingerile și noua lor conștiință de sine, s-au cerut descoperite, prezentate cu respect de adevăr, și au

îmbogățit astfel, și cantitativ și calitativ, temele literare ale zilelor noastre. Apoi, o mare mulțime de oameni, altădată ținută în ignoranță, redesteptată la viața nouă a început să aibă un mare număr de probleme ridicate de noua orînduire, să aibă o conștiință clară, puncte de vedere, o poziție ideologică, probleme sufletești mult mai numeroase și mai subtile, noi conflicte interioare, — adică exact ceea ce constituie plasma creației literare.

Viața nouă însăși, oamenii renăscuți din ei înșiși, descoperiri lor înșile, de cunoașterea libertății și a demnității, a culturii și artei ca elemente ale existenței, au impus ca o necesitate, ca un imperativ, lărgirea cîmpului literaturii, sporirea fără seamă a eroilor literari cu o viață interioară proprie, plină de probleme inedite, de mare interes, și prin aceasta au determinat dezvoltarea unei noi literaturi de un interes deosebit, și opere literare care au jalonat succesul literar în ansamblu al literaturii de astăzi.

Bogăția aspectelor de viață, chipurile deosebite de interesante și noi ale eroilor au determinat formarea scriitorului contemporan, formula lui literară, expresia sa artistică.

Eroul literar de altădată era de cele mai multe ori un „erou“ al instinctelor. Eroul literar de astăzi este un erou al luptei pentru cel mai înalt ideal uman, un erou al cuceririi celor mai înalte valori morale, un „erou“ cu o largă varietate și nuanțe de probleme născute din transformările social-politice, pe care el le-a realizat. Eroul literar de azi este eroul propriilor sale înfăptuiri, este eroul unei epopei scrise de popor, a unor fapte mărețe pe care el le-a realizat, eroul unei viziuni de viitor care întrece tot ce se putea visa odinioară.

Marile performanțe au aprins totdeauna imaginația scriitorilor, oameni îndrăgostiți de grandios, oameni care reprezintă prin viziunea lor, în substanță fantastică, o prevestire a unui viitor plin de performanțe, pentru care, visarea lor de azi, premegătoare, este un îndemn și o forță de propulsie, căci pentru a realiza ceva cu adevărat extraordinar trebuie să fi avut mai întîi curajul și puterea de a-l imagina. Progresul nu se poate realiza decît prin punerea înainte a unor noi ținte de ajuns, care la început apar utopice și imposibile.

Așadar, mi se pare că noua viață însăși, — multimea, poporul — sînt acei care au determinat atingerea succesorilor literare de astăzi, cu toate că nici unul dintre acestea nu se ocupă profesional de literatură. Dar literatura este eminentamente un produs al vieții și al structurilor sufletești a poporului. Scriitorul este doar un instrument care o prospectează prin izotopii sensibilității lui, și o transcrie ca un stilou electronic.

Culturalizarea maselor, lărgirea și gratuitatea învățămîntului, nu au creat numai o valoare de erou literar, încărcat de probleme, din tot mai mulți oameni, altădată materie amorfă, ci și un mare contingent de cititori de literatură pricepuți, cu largi vederi estetice, care și ei a dat un avînt necunoscut dimensiunilor literaturii noastre. Aceleași stări de lucruri, create de regimul nostru, au deschis larg porțile literaturii pentru toți cei chemați, sporind astfel numărul scriitorilor și, prin aceasta, o mare varietate de expresie, care să determine originalitatea și identitatea fiecăruia.

Editurile, condițiile de publicare, au determinat și ele elanul superb al dezvoltării literaturii, ca și atingerea scopului acesteia, de a ajunge în masele cele mai largi. Activitatea editurilor a ajutat enorm și la dezvoltarea scriitorului, dar în aceeași măsură, și la dezvoltarea cititorilor, creînd astfel, în mod ideal, toate condițiile pentru o dezvoltare spectaculoasă a literaturii. Niciodată n-au răspuns la catalog atîția scriitori ca astăzi; niciodată ansamblul lor nu a cunoscut atîtea voci, fiecare cu timbrul ei. Niciodată

dată problemele care formează conținutul literaturii noastre n-au fost atât de numeroase și de variate. Bogăția aceasta „de fond“ în armonie cu diversitatea de modalități de expresie, — de la cele clasice, la cele mai moderne și mai inedite — constituie un succes evident și de mare preț al literaturii acestui sfert de veac.

Trebuie să menționez aici, ajutorul material, moral și spiritual pe care l-a dat partidul prin ideologia sa de o mare altitudine morală și umanistă, prin activitatea sa pilduitoare, prin sfaturile sale permanente, prin condiția pe care a creat-o scriitorilor, prin valoarea materialului de literatură pe care l-a înfăptuit după învățătura sa și cu hărnicia conștientă a poporului.

Nu am voit anume să enumăr aici titluri de cărți și nume de scriitori. Este natural ca unele opere să fie de-o valoare mai mare și altele de una mai mică. Aș spune că e firesc și în literatură, ca și în uzine, să fie și rebuturi. Pentru unele dintre acestea, ierarhia aceasta este evidentă, căci se știe bine în țara noastră, altădată eminentamente agricolă, ce este griu și ce neghină, pentru a le despărți, dar pentru altele, judecata contemporană poate greși, ba chiar de multe ori greșește, cum s-a greșit întotdeauna chiar în istoria literaturii universale, unde criteriile de judecată sînt mai obiective.

Alegerea acestora are a o face poporul și timpul. Nici chiar criticii, necum un poet, prin structura lui subiectiv calificat.

De aceea nu o fac.

Sînt sigur însă că, datorită împrejurărilor și condițiilor arătate mai sus, literatura acestor 25 de ani constituie un succes, așt prin bogăția tematică și adîncimea analizei resorturilor omului, cit și prin — cum am spus deja — variația cu totul excepțională a modalităților de expresie.

Cauzele acestui succes, cum am văzut, stau în însăși noua noastră structură socială, care, pe măsura desăvîrșirii ei și atingerii unui progres tot mai mare, va determina, în continuare, o dezvoltare și mai valoroasă a literaturii noastre.

În acest succes, cu tot balastul și deșeurile cu mari pretenții dar de nulă valoare, a unor încercări artificioase — străine și de specificul nostru național și chiar de literatură ca noțiune — trebuie recunoscut marea merit, de talent și cutezanță, al tinerilor scriitori de talent (mai numeroși ca în alte epoci) care au reușit să reînnoiască și proza și poezia noastră. Aprecierea aportului tineretului trebuie făcută nu prin acei care, profitînd de condițiile de creație, s-au strecurat mai mulți decît poziția normală, în marginile literaturii, ci prin acei tineri foarte talentați, — prozatori și poeți, — care au izbutit într-adevăr să creeze o literatură modernă, competitivă cu orice produs similar pe piața mondială.

Literatura se află poate puțin mai în urmă, pe frontul complex de ansamblu al progresului uriaș pe care l-a realizat țara noastră în domeniul economic, de la 23 August 1944 încoace. Dar acesta mi se pare firesc, deoarece este vorba de un domeniu în care nici o mașină, oricît de perfecționată, nu poate ridica atît de ușor calitatea produsului, și un domeniu de creație în care procesul de progres și realizare este mult mai complicat și cere timp.

Ținînd însă seamă, cu bună credință, de aceasta, succesele obținute de literatură se pot socoti tot atît de strălucite ca cele din viața noastră economică. Atît doar că aici, o evaluare justă scapă acestui moment prea apropiat sau chiar contemporan creației, și unitățile de măsură sînt încă, în toată lumea, aproximative, afară de cazul cînd o operă depășește ea însăși orice măsură.

Rîndurile acestea care vor să fie o privire obiectivă asupra elementelor ce definesc succesul literaturii Eliberării pe care o aniversăm la 25 de ani, sînt scrise de un scriitor. Dar ea nu este pîrtinitoare. Dimpotrivă, m-am ferit de aprecieri și adjective bombastice, chiar dacă în unele privințe ele ar fi fost justificate.

E un succes pe care ni-l recunoște astăzi și acei care ni l-au tăgăduit ieri, și este apreciat pe scară universală, prin meritul recunoscut operelor românești literare, traduse în alte limbi.

Demostene BOTEZ

GRIGORE MINEA

De mult, foarte de demult, spun localnicii, pe muntele acesta s-a oprit din zbor, înainte de a dispărea în soare, găina care făcea ouă de aur pentru toată suflarea de pe aceste meleaguri.

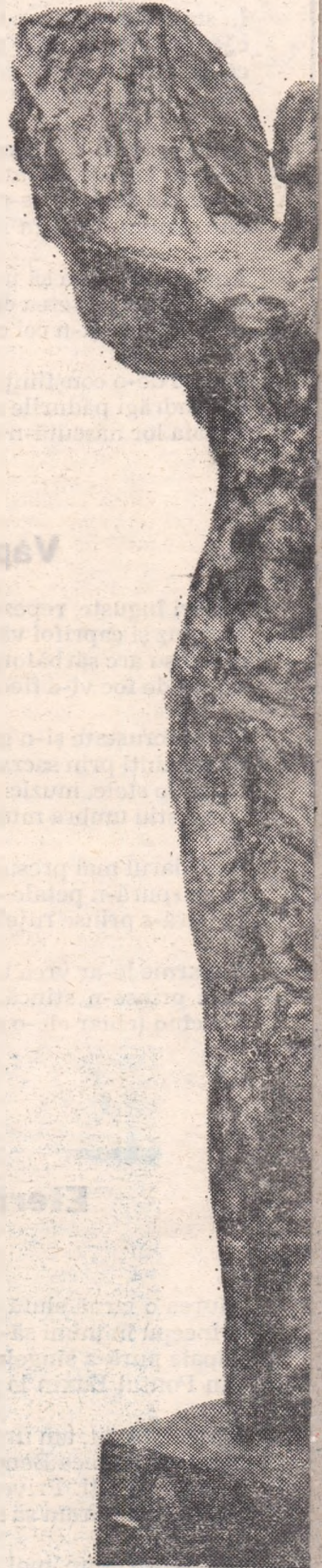
Cei de azi, zice-se, c-ar fi provenit din acele suflete care nu s-au îngîmădit printre primele ca să apuce cele mai bune locuri de pe pămînt, atunci cînd lumea a fost dăruită oamenilor. Pentru această virtute, stăpînul lumii a hotărît să le răsplătească trimițîndu-le o pasăre din soare ca să-i facă fiecăruia, în fiecare noapte, cite un ou de aur în prag. Și ouăle fineau omului și de foame, și de frig, și de cald, și de rece pentru că orice trebuință și-o putea îndeplini cu ele. Neglijenți, însă, localnicii au aruncat cojile în apa văilor care le-a dus în cîmpie. De acolo, au venit apoi lacomi, pe firul apei în sus tot felul de latini ca să găsească ouă întregi și, dacă se poate, chiar să prindă pasărea care le făcea. N-au cruțat pe nimeni și nimic ca să pună mîna pe cît mai mult aur. Cînd au vrut să prindă însă pasărea care le făcea, aceasta le-a scăpat și a zburat să se ascundă în soare, după ce a cîntat pe virful acestui munte ultimul ei cîntec.

De atunci muntele s-a numit Găina, pentru că oamenii găina au socotit că era pasărea care le adusese belșugul și nenorocirea în ogradi.

Pentru că oprimarea și sărăcia care au urmat pentru localnici era de nesuportat, ei au hotărît ca o dată pe an să se mai adune pe locul pe care a poposit pasărea înainte de a se ascunde în soare și în veghea unei nopți de taină și în cîntecul de tîlnic din zorii unei zile de pomină să-și verse tot năduful și dorul după ceea ce au pierdut pentru totdeauna. Cum pentru toată această jeluire erau alese sufletele cele mai neprihănite de feciori și de fete, și cum sfîrșitul chemării era un vaiet în gol, tinerii care ajungeau să se cunoască cu acest prilej se hotărău să-și împărtășească în cite două amarul pe care aveau să-l ducă mai departe în urma irecuperabilei pierderi.

Aceasta ar fi, conform unei versiuni mitice, aceea care circula pe Crișul Alb — originea tîrgului care la început, cum am spus, era și prilej de cunoaștere între perechi în vederea viitoarei lor căsătorii.

CONGRE

Ti DE PE MUN

Se cunoșteau astfel, pe virful ac
cu fete de pe Crișuri; și fete
Depărtarea dintre sate asigură
aranjarea de căsătorii a dispăr
decît amintirea nopții de pomină
tîrg cînd tîlnicele își sună prelu
ceva trecerabil în timp este m
zi, prima duminică cu lună plină
Ilie, paznicul căilor care duc spre

De cu seară, pe toate cărări
aidoma unor șerpi fantastici, și
în jur, o dată cu lăsarea nopții în
auzi povestindu-se cele mai fa
despre începutul lumii și sfîrș
știu ce lucru auzit că s-a petrec
un foc la altul. Peste tot se asc
nu se știe bine ce anume. Că
în zori cînd, o dată cu răsăritul
E în cîntecul tîlnicului ceva de
Vibrația lemnului de brad că
pornit în căutarea fericirii. O dat
dintr-un loc în altul, de la un
cumpere în cea zi ceva cu tot
valoare de simbol și utilitate i

Lancea-rachetă

Correspondentul modern și balistic al lăncii antice și medievale nu poate fi decât racheta. Cosmodromul nostru e un simplu atelier, iar ținta nu e luna, ci un astru mai mic, dar incandescent: vatra unui cuptor de oțelărie. Racheta se înfige în centrul vetrei și rămâne pentru un timp acolo. Ca orice rachetă e alimentată de un combustibil. În cazul de față: oxigenul. Cât timp va rămâne racheta în miezul solar al vetrei? Cum poate fi prelungit acest timp?

Dar să revenim pe pământ, adică pe platforma de lansare a rachetei, platforma oțelăriei Siemens-Martin nr. 2.

N-a fost figură de stil identificarea lăncii cu racheta. E vorba de lancea de insuflat oxigen în cuptoarele oțelăriei, lancea a cărei formă amintește de cea a rachetei. Lungă de peste cinci metri, la un capăt din alamă, restul din oțel, terminându-se nu prin propulsoare, ci prin răsucite țevi de intrare a oxigenului și a apei de răcire.

S-a vorbit mult de această lance — unică în lume — în ceea ce privește rezistența ei, și de inventatorul ei: maestrul Ioan Cismaș. El nu e nici inginer, nici academician, nici laureat al vreunui premiu internațional, ci un simplu maestru.

Să amintim că în urmă cu trei ani s-a introdus în tehnologia elaborării șarjelor de oțel insuflarea cu oxigen spre a li se scurta durata cu câteva ore. Introducerea oxigenului în baia de oțel se face printr-o lance de insuflare. Durata rezistenței ei a fost inițial de patru ore. E de la sine înțeles că cheltuiala de muncă și material necesită schimbarea lăncii, mai ales că ea se făcea deasupra cuptorului, la temperaturi foarte mari. S-au adus lănci de import, dintre cele mai perfecționate. Țineau douăzeci de ore. Mult prea puțin și prea costisitoare. Și acum intervine invenția

maistrului Cismaș. Invenție generată de o idee simplă, atât de simplă, încât... Dar încă nimeni nu pe glob nu i-a trecut prin minte. E vorba de un simplu amănunt de sudură care a dus la acest rezultat uimitor: durata rezistenței lăncii n-a mai fost de patru nici de douăzeci de ore, ci de 350—400 de ore.

Spuneam că e vorba de un simplu amănunt, dar pentru descoperirea, perfecționarea și aplicarea lui, i-au trebuit maestrului Cismaș luni și luni de zile. Din ziua de 22 septembrie 1966, când a realizat prima lance de „tip nou” — care dura doar 48 de ore — și pînă la cea prezentă, care a atins cifrele amintite, a fost parcurs un drum de căutări, neliniști, studii și experimentări rodnice...

Un pariu de 100 000 lei

Pînă a ajunge la ținerea unui pariu în valoarea unei sume atât de considerabile, inginerul Marinescu pune parii doar cu sine însuși, și le câștigă de fiecare dată.

Lucra la grupul furnalelor vechi. Într-o ședință, la direcția Combinatului, s-a adus vorba de aglomerator — a cărui proastă funcționare prejudicia întreaga producție a Combinatului. I s-a propus să ia conducerea acestei secții.

După primele luări de contact, a constatat o dezorganizare apreciabilă a muncii. Atunci a pus primul pariu. În două luni va pune pe picioare aglomeratorul. A hotărât să asiste la scurtele ședințe operative ale fiecăruia din cele trei schimburi, ca să vadă cum se aplică propunerile făcute. În același timp, urmărirea mersului producției de-a lungul fiecărui schimb. Și asta timp de două luni. Pe acasă, nu mai trecea aproape de loc. Soția a înțeles. Când la capătul a două luni aglomeratorul depășise planul de producție, pariul fusese câștigat.

Dar inginerului Marinescu nu i s-a lăsat prea mult răgaz, să se bucure de acest succes, fiindcă tocmai datorită lui a fost botezat „omul de sacrificiu” al Combinatului. Aceste sacrificii el le denumise de mult pariuri, și esența unui asemenea pariu e de a îmbina efortul, pasiunea și „jocul serios” care însuflă optimism. De astă dată, inginerul Marinescu a fost numit șeful secției celor două furnale de 1000 m², a căror producție rămăsese în urmă.

Au fost necesare măsuri îndrăznețe. Amintim doar una: mărirea temperaturii aerului cald la 1100° — cifră atinsă doar de câteva țări din lume. Pentru reorganizarea muncii la furnale n-a fost nevoie de nici o măsură administrativă. Nici de sancționări. S-a adresat oamenilor de la om la om, și a fost înțeles. Când cineva greșea, i se uita doar în ochi. Și a doua zi greșeala era remediată.

Să ajungem în sfîrșit la „marele pariu”. Una din piesele importante ale furnalului, costînd două milioane de lei, se uza după șase luni și trebuia înlocuită. A afirmat în fața directorului Combinatului că, prin unele măsuri luate, o va putea face să dureze un an. Directorul a pus pariu pe o sută de mii de lei, oferindu-i colectivului.

Și pariul a fost câștigat. Aceasta s-a întimplat anul trecut. Suma a fost plătită. În prezent piesa rezistă de peste patru sute de zile. Pariul continuă...

Mindrie reșițeană

Nu trufie, nici mulțumire de sine, nici aroganță, nici sfidare, ci doar mindrie omenească, muncitorească, definindu-se prin efort, perseverență, modestie, înnoire continuă. Și totuși, mindria aceasta are semnul ei distinctiv. Și dacă am denumit-o „reșițeană” e fiindcă se sprijină pe un adevărat trecut istoric, ce nu-l mai poate revendica nici o altă localitate industrială a țării.

Două veacuri de siderurgie

(scurt film de alternanțe cronologice)

În 1769 începe construirea uzinei de la Reșița.

În 1969 indicele de utilizare a cuptoarelor de oțelărie a atins 90 la sută, numai cu 3 la sută mai mic decât cel mai ridicat din lume.

În 1872 se expune pentru prima dată pe piața mondială feromangan produs de furnalul din Reșița.

În 1969 se comandă la Reșița oțelul necesar construirii podului de la Vadul Oii. Toate probele de oțel importat s-au dovedit inferioare oțelului reșițean.

În 1887 oțelarii Reșiței aplică printre primii în Europa sudarea vetrelor cu dolomită.

În 1969 se economisesc pe lună 1100 tone de fontă printr-un sistem de denivelare a rinelor în timpul deșarjării furnalelor.

În 1771 se construiește primul furnal din Reșița.

În 1969 se introduce o nouă metodă de captușire a rinelor, datorită căreia se realizează mari economii, o creștere a durabilității și o ușurare a muncii fizice.

Uzina de prototipuri

așa au definit reșițenii Combinatul lor siderurgic. Aici s-au produs primele oțeluri aliate. Aici s-au produs primele utilaje petrolifere. Aici au crescut viitoarele cadre de conducere de la Hunedoara, Călan, Craiova, Galați și București.

Civilizație reșițeană

o întâlnești la tot pasul. Pe dealul Moroasa, cartier superb de vile, înconjurat de grădini, cu un frumos Café-Bar, care domină o parte a priveliștii reșițene.

La cîteva kilometri de centru, cartierul nou. Govindari, ferit de fumul și praful Combinatului, întinzându-se în lungul Bîrzavci, pînă la Cîlnic, unde o mică, dar ultramedornă oară, își profilează de departe arhitectura originală și elegantă.

Mindrie reșițeană, citită în ochii oamenilor, făurită de mințile și mâinile lor, găsindu-și sens și elan continuu în acea forță impetuoasă care vitalizează de un sfert de veac meșteagurile românești.

Ono STARCK

„...Partidul și statul acordă o înaltă prețuire

artei și literaturii — factori esențiali de cunoaștere și înrîurire a gândirii și sensibilității

umane — rolului lor în înfăptuirea progresului

social, în ridicarea conștiinței socialiste și

innobilarea spirituală a oamenilor.”

Din Tezele Congresului X

Conștiința timpului istoric

(Urmare din pagina 1)

nea în realitate, ceea ce e, evident, o sarcină din cele mai grele. Reporterul are, însă, o sarcină poate la fel de grea: aceea de a transmite o realitate — nu o ficțiune — în altă realitate (care este aceea a cuvîntului). De a descoperi de fapt senzaționalul din lucruri și, spre plăcuta mea uimire, căutînd pe teritoriul vechi al Brăilei un anumit senzațional (acel al lumii mitice istrateiene) am găsit mai degrabă fapte de „senzație”, în sensul cel mai bun al acestui cuvînt, un „senzațional” al modificărilor celor mai subtile, dar și celor mai spectaculoase a unui anumit tip de existență, dar și unui anumit tip de istorie. Brăila a fost timp de trei secole raia turcească, dar în cadrul muzeului orașului (renovat și stînd în plină atenție a edililor și a forțelor intelectuale locale), în cadrul secției de arheologie, excelent pusă la punct și neașteptat de mare, datorită cu piese-relicvă, m-am convins și m-am uimit cu mindrie cetățenească de efortul depus de echipa de arheologi ai muzeului în depistarea vestigiilor și urmelor vechilor populații traco-iliro-dacice, începînd din neolitic (cultura Gumelnța și Dridu) pînă aproape de noi, pe acest teritoriu al Brăilei care se părea „un coridor” al tuturor vînturilor. Și excelența, pasiunea echipă de arheologi de aici (îmi fac o onoare din a cita aici pe Florian Anastasiu, prof. Harțuchi Nicolae, Broscăneanu Ion, Mihăilescu Liviu) au descoperit și înființat șantiere de depistare a urmelor unor vechi culturi care atestă extinderea civilizației daco-romane chiar și aici, în nord-estul Munteniei. Printre altele piese prețioase ale secției îmi rămîne deosebit de pregnantă imaginea unui mormînt-cavou dacic, din sec III—IV î.e.n., descoperit și reconstruit, la fața locului, care ocupă unul din pereții muzeului.

Duminică, 20 iulie, a avut loc conferința extraordinară a organizației județene de partid. Ceea ce văzusem pînă atunci în forme poate uneori reci, izolate, discursive, încifrate, se descoperea acum în intruchipări omenesti, în febră lucidă și înaltă. A fost o reală conferință de lucru (am avut deosebita onoare de a fi invitat să iau parte), și din numeroasele luări la cuvînt, am să citez doar una, pe aceea a tovarășului Ion Vlad, directorul I.A.S. din Insula Mare a Brăilei. Era un raport sobru, emoționat și emoționant, o istorie, pe scurt, a acelei „moșii de apă” sau „bărgăan între ape” pe care, acum, pe o suprafață de zeci de mii de hectare, se clatină cel mai înalt porumb din România. Lucrările de irigație, vaste, făcute pe teritoriul Brăilei, lupta împotriva revărsărilor apei din vara aceasta — lupta ce uneori ia formele eroicului — conștiința profundă a timpului istoric de reconstrucție națională pe care îl trăim, vibra în fiecare frază a acestui raport comunist al unui din sutele de delegați la această conferință. Se dezbăteau aici, ca în toată țara, Tezele și proiectul de Directive pentru Congresul X al partidului și aici, ca și la toate conferințele județene de partid, întreaga sală, ca și un singur om, se ridica în picioare, ovacionînd numele partidului și al primului său conducător, Nicolae Ceaușescu.

Iată, plecasem atras de mitul și de lumea mitică a cărților lui Panaït Istrati, acest mare și original scriitor român, încercînd să redescopăr acea matcă originară a universului său și am întîlnit cea ce numeam mai sus „specificul românesc de azi”, luciditatea și bucuria propriei noastre existențe, bucuria construcției unei societăți noi, legate organic de tradiții, acestui pămînt vechi, o nouă Românie, România socialistă a zilelor noastre.

Nicolae BREDAN

ZI CALMĂ, RĂSFĂȚ...

A intrat în birou acum douăzeci de minute, rugînd-o pe secretară (nu atrăgîndu-i atenția, ca un director: nu strigînd la ea, ci rugînd-o, omeneste) să nu dea voie nimăruui să-l deranjeze, sub nici un motiv. Între timp, s-au adunat în anticameră trei șefi de sectoare, cu dosarele sub braț, doi delegați bucureșteni, o femeie zobită de bărbatu-său azi noapte (bărbatu-său fiind tehnician aici) și o mică echipă de la televiziune. Secretara, destul de voinică, stă în ușă, planton. Șeful secției de aprovizionare mereu întinde mina spre clanță. „Ți-am spus că nu-i voie!” și secretara îl plesnește peste mină. Omul încearcă din nou, cînd cu dreapta, cînd cu stînga, pretinzînd că dacă nu intră la director în două minute — se va produce un dezastru. „Las’ că știu eu cum mă trageți dumneavoastră pe sfoară!” — și după atîtea încercări nereușite, omul se retrage, bombănînd, în hazul celorlalți. Operatorul echipei de televiziune agită delegația. Un interviu pentru teledifuziunea de seară. Urgent, urgent... Peste douăzeci și cinci de minute echipa trebuie să plece spre București. Urgent, urgent — altfel, va fi un dezastru. Și biata femeie, speriată de cîte dezastru ar putea să provoace încăpățînarea ei, își frămîntă mîinile, ridică din umeri. „Intrați!... Vai, cum o să mă certe!”. O dată cu cei de la televiziune intră toți, în frunte cu femeia zobită. Fac cîțiva pași, femeia se oprește, se răsuște pe călcîie, milităros ci degușul la buze: Ssst!... Directorul doarme. E un fel de a zice că doarme. S-a prăbușit cu capul pe birou. Spune ceva, nimeni nu înțelege nimic. Șefii de sectoare și delegații bucureșteni se retrag, pe vîrfuri. „N-a dormit de-alaltăieri”. Femeia e puțin derutată. Îi întrebă din priviri pe cei de la televiziune, dacă e bine cri nu să se apropie. Mai face un pas. „Tovarășe director, iar m-a bătut... Mi-ați spus că dacă mă mai bate, să v-anunț...”

— Nu ți-am spus nimic.
— Așa am priceput eu.
— Dacă mă mai sîcii cu povestea asta...
Își freacă ochii cu dosul palmelor:
— Dumneavoastră?
— De la Televiziune, trebuie să transmitem chiar azi.

— Tovarășul Budulea. Mergeți la tovarășul Budulea, și dînsul o să vă dea toate datele, oameni buni...

— Trebuie să spuneți și dumneavoastră două vorbe, am fost la toți ceilalți... e absolut necesar, cinci minute... două vorbe... Aprinde reflectorul. Pofțiți, tovarășe director...

— Stați o clipă. Stați. să mă bărbieresc. Să fiu gîgea. Așa vă place dumneavoastră, să fie oamenii gîgea, puși la punct -- azi noapte unde-ați fost? Am alergat toată noaptea, dar nu m-am lovit de dumneavoastră.

— Erați ocupat...
— Acuma sînt liber. Da, da... Mă ustură ochii, nu pot să mă uit în reflector, vreți să chiorăsc, asta vreți dumneavoastră? Am și eu un prieten la Televiziune, inginer, o să-i spun că m-ați chinuit ca pe hoții de cai.

★

Oricum, ziua de azi e ceva mai calmă. Toate zilele de după un efort epuizant și de răsunet sînt ceva mai calme; mai puține telefoane; mai puține solicitări la sectoare. Încă n-au plecat reporterii: radio, televiziune, ziarele centrale. Dar, la urma-urmei, aștia sînt oameni agreabili.

Are și el dreptul la șapte ore de somn, ca oricare. Acasă, în patul dumnealui. Dacă a mai trecut pe-aici, dacă a adormit cu capul pe birou, a fost numai din pricina televiziunii. Știa că pînă la urmă o să-l caute. Nu se poate să dea un reportaj filmat de-aici fără nutra lui; fără măcar două vorbe ale lui. Toată noaptea a încercat formulări mai acătării. Și cînd s-a văzut în fața reflectorului, a tras niște banalități de-a mai mare dragul!

— Înainte! îi spune soferului.
— Nu mergeți acasă?
— Hai să mai dăm o raită.
— N-ați dormit de-alaltăieri.

Toți de-aici știu că el n-a dormit de-alaltăieri; că n-a avut timp să doarmă; la treizeci și unu de ani îi convine să fie compătimit. O raită pe la sectoare, cu mașina — ține cel mult o jumătate de ceas. E și dorința de-a fi văzut: încă nu s-a dus acasă; trage tare... E și teama că azi, fiind o zi mai calmă, toate o să iasă anapoda. Oprește!... Dă-i drumul!... Oprește... Din sută în sută de metri, oameni cu hîrtii. Azi nu semnează nimic.

Mănăilă a rupt-o la fugă pe scurtătură. Trage un claxon după Mănăilă. Omul recunoaște imediat că și-a părăsit postul. Azi nu mai lucrează. Poate că nici miine... Nu poate să mai lucreze, întrucît se află într-o stare de spirit insuportabilă. Stare de spirit. Ești un inconștient, Mănăilă, nu m-așteptam tocmai de la tine. Du-te la echipă. Imposibil. Nu-i permite starea de spirit. Mănăilă a fost prădat azi noapte. Bănuiește că-i vorba de-o glumă de prost gust. Dar el nu admite glumele. I-au furat colecția cu extrase din ziare, cu însemnări de la televiziune, cu știri Agerpres. În original! Dacă nu te duci la lucru, dau cu tine de pămînt. Cere înțelegere. Nu poți lucra oricum. Dacă cineva i-ar întui starea de spirit — s-ar îngrozi. De cincisprezece ani Mănăilă decupează din ziare toate știrile care i se par lui mai importante. Notează pe caiete știrile de la televizor. Cîțiva reporteri i-au făcut rost de foi Agerpres... Dar, Mănăilă: știrile astea au fost, s-au dus, dacă vrei să le recitești — cauți o colecție de ziare... Nu, Mănăilă vrea colecția lui. Era o întreagă istorie. Tu nu ești în toate mințile, Mă-

năilă. Poate că n-oi fi. Dar și dacă-l prind pe ăla de și-a bătut joc!... Îl prind eu. Îți promit să-l prind eu. Glumiți...

★

Nici Arhanghel nu s-a prezentat la lucru. Și-a lăsat înlocuitor pe vîru-său Antohi. Bun băiat Antohi, dar de ce lipsește Arhanghel. Să i se taie o zi din salariu. Arhanghel s-a dus, cu încă doi amici, să-și transporte patul la domiciliu. De la tîmplar — la domiciliu. Pat de comandă. Un pat patrat, de doi douăzeci, pe doi douăzeci. Visul lui Arhanghel de ani de zile. Dacă nu și l-a realizat pînă acum, a fost numai din pricina tîmplarilor. Toți tîmplarii l-au luat peste picior. Că ce-i trebuie lui un pat patrat!... Nu există pat mai comod, decît patul patrat. Mare și patrat — susține Arhanghel. A văzut el un asemenea pat. A și dormit pe el. Un pat patrat, ca să se poată răsuci pe el cum o vrea, fără primejdii... Îl costă o avere, așa pretinde. Vreau să-i văd mutra lui Arhanghel. Dă-i bătaie.

Arhanghel e acasă, a adus patul de vreo două ore, și-acuma îl încearcă. Sare, se răsuște, chiuie. Așa innebunește omul. Se plînge că n-are lenjerie pe măsura patului. Trebuie să-și comande. Iar o groază de bani.

— Dacă nu te prezinți la lucru în zece minute...
— Mi-am lăsat înlocuitor.
— Știu, dar vreau să te duci dumneata.
— Văru-meu e mai bun, garantez.
— O să-ți fac vînt de-aici, cu pat cu tot.

Arhanghel începe să se-mbrace de lucru. Nu-i mai place patul, nu-i mai place casa, nu-i mai place nimic. Dă cu piciorul în pat. Grozav vă pricepeți dumneavoastră să-i tăiați cheful bietului om. Îmi lăsașem înlocuitor, treaba mergea... De ce trebuia să v-amestecați? De ce nu v-ați dus acasă, la culcare? ! Iese furios, drăcuind, și-ncepe să alerge.

★

Bărbatul femeii zobite stă ca un stîlp în mijlocul drumului. Să treacă directorul peste el cu mașina, dacă are curaj. De cîte ori se află în stare proastă, omul asta și-aduce aminte că e văr cu directorul. Între veri se discută mai altfel. A fost ea pe la tine, nu zice nu, că am informații exacte. Nu zice că n-ai ascultat-o pînă la capăt. Ia loc, îmi pare rău, Mitruță! ăsta e un timpit, o să dau cu el de pămînt. Cu mine nu. Bagă de seamă, cu mine nu. Eu stau toată noaptea la baraj, iese sufletul din mine, ca să-i aduc un ban în casă, ea umblă lela. A fost cu unu, cu Mănăilă. Ba da, cu Mănăilă, sută-n sută. Dacă nu cu el, cu altul. În fiecare zi își găsește cîte unul. Iar noaptea se-ntînesc. Dimineața vine la mine și mă-ntreabă de ce nu cîștig mai mult. Să n-o plesnești? Spune și tu — să n-o plesnești?! Nu cîștig mai mult fiindcă nu vrea văru-meu, altceva ce să-i zic? Văru-meu hotărâște. N-o fi puțînd nici el. Ca să nu-i iasă vorbe că mă protejează. În loc să priceapă, ea mă-njură pe mine, te-njură și pe tine, apoi vine să-ți arate vîntăile. Și tu o crezi. Încă nu cunoști oamenii. Ești prea tînăr, ca să-i cunoști. Prea repede ai ajuns, prea ușor. Banii, banii, din pricina banilor ne certăm. Vrea să-și coasă rochiile la croitoreasa inginerului șef. Măi femeie, eu nu sînt inginer șef, mai ai și tu răbdare vreo cincizeci de ani... Două sute în plus, cam etîfa ne-ar mai trebui, ca s-o scoatem la capăt. Așa innebunește omul. Du-te să-ți faci formele de lichidare. Imediat. Și s-auzim de bine.

★

S-ar părea că zilele calme sînt cele mai prielnice catastrofelor. Plînge Patrocle. Nu de pagubă, ci așa, de furie. Dimineața, pe răcoare, inginerul Patrocle a ieșit cu mașina în rodaj. Totul mergea strună. A tras omul cuminte pe marginea drumului și a ieșit la aer. Dar asta n-a durat nici trei minute. Deodată, nici urmă de mașină. O ia la fugă-n lungul drumului. Aude strigăte, ca la foc. Și-o bufnătură. Praf s-a făcut mașina. A luat-o de capul ei, pe pantă-n jos... Acum arată ca o armonică. Două mii de km. la bord. Frîna de mină, domnu' inginer. Și era o mașină atît de cuminte, de ascultătoare... Patrocle vorbește acum despre mașină ca despre o fetiță, fetița lui tăticu. Și cuminte, și frumoasă, nu făcea un pas fără tăticu. Și, doamne, ce s-a ales din ea. Vin doi meșteri de la garaj. Doi meșteri învățați cu rablele. Pasionați de rable. Douăzeci de ani la rînd s-au exersat numai pe rable. Nu face nimica, domnu inginer. Iese ca nouă. În trei săptămîni iese ca nouă. Îi punem și oglinzi, îi schimbăm culoarea, n-ați ales o culoare prea atrăgătoare, îi schimbăm și tapițeria, îi mărîm port-bagajul, să n-aveți nici o grijă. Amuzați, reporterii televiziunii dau tîrcoale rablei. N-au plecat, ziceau că se grăbesc, se grăbesc, dar nici gînd să plece. Stînge reflectorul! strigă Patrocle, îngrozit c-o să-i dea armonica la televizor. Dar se poate filma și fără reflector. Luați rabla de-aici, vă rog din suflet, repede, repede.

★

Se dă ca sigură o altă întîmplare. Zice că după vreo jumătate de oră de lucru, Arhanghel ar fi alergat spre casă cu un topor în mînă. Cîțiva, bănuind ce vrea să facă apucatul, ar fi-ncerat să-l oprească, degeaba. Aproape două ore s-a căznit Arhanghel ca să distrugă un vis. Așa se spune: un vis, nu un pat patrat. Un sens al existenței lui. Voia omul să se-nsoare. Acum, fără un pat patrat, nu mai are nici un haz.

(Continuare în pagina 20)

Dimitrie Stelaru

Crochiu

Am văzut cîndva un artist care arunca poezia, petalele firave ale cuvîntului, cu mîinile, cu picioarele, cu părul, și m-am prăbușit în țărînă ca un cocoloș-gîndac ucis de negîndul actorului. N-avea gînd. Cînd m-am trezit din căzătură la sfîrșitul nopții am luat cartea cu poeme și am citit rîndurile declamate de numitul renumit actor — molcom le-am citit, adunat altfel, și-am văzut vorbele ridicînd slavă florilor umane, le-am auzit armonia izvoartă din piscurile singurătății inimii.

Nu cumva nunta poetului, fără țambal, nu e decît funcția supremă spre curățenie, puritate, în greșelile multe? Cuvîntul fiecare și-l vrea înălțare:

Ei! Trebuie să alerg,
să alerg ca un leu
în pădurile virgine ale poeziei.

Înaltă Umbră

De ce nu mă cufund în somn albastru și nu mă așez în Gura leului în flori calme de lîngă grîu în candelile amurgului peste cuțitul de aur al stîncilor?

De ce nu dorm înaltă Umbră?

D

Cînd mi-am întîlnit muntele aveam doar ochii tăi în ochi ochii de pe frunte, ochii din ochi aveam doar setea muntelui tău.

Limpede de spart în cer umărul dragostei, n-a fost Moartea?

Sunet în cărări

Albatroșii să vorbească de tine înapoi, în jurul mării mele? navă de lut ars, jucătoare a spărturilor moale!

Alerg la imaginea mea sus altora sfîșiată de geniul Neîntîrziul pînă împletesc părul de fin, sunet în cărări, Sunet.

Nu mă cheamă apoi nimeni.

Zar

Unde e jumătatea secolului meu trecut și aripile de oțel din acum? Parcă dimineața satirii îmi alungă miroasmele și uraganul culorilor

Cine mi-a aruncat zarul contemporan nevrut mie, zar enigmă mugur altui contemporan?

Farmazoanei

Călător luminii! nu mai vreau cer mie sub cerul semetiei și al roșcatei la urmă să-mi oprească suflarea.

Prea negru mi-a fost focul pînă la cîntecul cîntărilor tale plîns de Ierusalim, testament putred.

Călător am mai fost prin spaima și în Nealintul fustelor — ești pufoasă cifră? Safo viermănoasă?

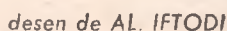
CONSTANTIN STOICIU

și spună încăpăținat nevastă și ea
și nască copii întregi, și gîndul

— Păi, ce-ai vrea tu să faci? să-ți plătească geamu'?... Avea glasul răgușit de parcă ar fi vorbit din pintec și vorbele nu mai leneveau în spatele dinților viplați, ci răzbeau afară deodată, așa cum se iveriseră înțiaia oară. Fata s-a uitat la el uluită și cumva lipsită de dumerire, apoi a intrat în cofetărie și s-a apucat să șteargă îndelung și fără nici o noimă mesele de tablă rotunde și umflate. Dimineața și mult către seară nu erau clienți de loc și dacă n-ar fi existat micul aparat de radio ascuns printre cutiile cu bomboane, viața i s-ar fi părut îngrozitoare. Iar seara și în orele de început ale nopții ar fi crezut același lucru despre viață dacă printre numeroșii și gălăgioșii și nestăpîniții bărbați care năvăleau în acea încăpere de scinduri căptușite cu azbest și vală de sticlă, mirosind greșos a leșie și-a dulciuri și-a cocă amestecată cu albuș de ou, n-ar fi avut cîțiva prieteni și un iubit (firește, iubitul ei era Antim), un iubit timid, hăr-

fiut de timiditate și din pricina asta de multe ori violent și capricios și greu de împăcat. Tirziu, după ce trăgea obloanele și răsucea cheia de două ori, prietenii și iubitul ei Antim o însoțeau să depună banii, după care plecau la plimbare, suiau la casa de bărne, se așezau pe treptele de la intrare, plănuiau călătorii, aventuri complicate, povesteau cărți și filme, băieții smulgeau dopurile sticlelor cu băutură albă și tare, și beau pe rînd și vorbeau strigat, se răfuiau cu o mulțime de preșcuți. Un deva, aproape, barajul era conturat de lanțuri de becuri mari și uneori apucau să vadă benele balansîndu-se deasupra prăpastiei, iar departe, topit la temelia dealurilor, descopereau orașul. Odătit, Antim îi povestise fetei despre trecerea lui prin orașul acela mărunt, ascuns de dealuri, împins parcă la temelia pămîntului nisipos umflat strîmb sau modelat în palme cu oasele strimbe spre acel brîu gălbui umplut pe alocuri de verdele stîns al ierburilor prăpădite de nemaipomenita vară, statornică și sticuitoare și călduroasă —, vegetație bună la nimic, povestise Antim, sau doar pentru odihna ochilor fulgerați de casele ce supuneau poate cu fiecare zi mai mult piatra lunecoasă a trotuarelor și a străzilor drepte și înguste, rînduite delicat, aidoma unui evantai, sfîrșind pe neașteptate în piața ce adăpostea hala de carne, biserica și liceul. Clădirea cenușe a gării, mai povestise Antim, rămăsese atunci, în ziua cînd venise și cînd lacul de acumulare mai arăta ca o groapă imensă cu pereți abrupti și el mersese pe jos pînă la barăci trecîndu-și de pe un umăr pe altul valiza mare din plastic imitînd pielea de șarpe, fumînd țigările pe jumătate, blestemînd șoptit și la împlinare, fără chef, mai cu seamă din plăcerea de a-și auzi cartilagiile gîtlejului mișcîndu-i-se —, în urmă strivită de bătrînețe, pierdută sub coroana unui plop. Și drumul fusese bun, drept, păzit de plopi și de fintini cu ghizduri de ciment rupt și găleți de lemn și căni de tablă așădate de lănfuguri ruginite. Și-apoi dăduse peste acel pom în trunchiul căruia lovise cu palma deschisă și se oprise și se uitase îndurerat la miile de furnici stîrnite să alerge fără țință, furnici cafenii, mici monștri ce răvășiseră temeinici putregaiul zăcut sub coaja sănătoasă, neagră, zgronțuroasă și pîtată cu var subțire. Și-l cuprinsese îndoiala. Sau îndoiala îi năvălise cu violență în suflet și-n minte îngreșîndu-l abia în clipa în care-și amintise jocurile copilăriei, zvîcnetulabei desculțe în mușuroaiele ivite deodată în drum, umflături cuminți, moi la apăsare, moi sub lovitură piciorului. Abia după aceea demența furnicarului răscolit, spaima grea de rădăcire, și realitatea pămîntului mușcat de mandibulele micilor monștri, sfîrtecat, golit în adîncuri, putred astfel sub călcătură și neștiut. Abia după aceea micii monștri chemați pe palme, și-aci iarăși spaima imensă a rădăcirii și drumul pînă în marginea palmei, și prăpastia cîscîndu-se adîncă. Și se pomenise blestemînd din nou,

(Continuare în pagina 20)

Vis antonpannesc

Se lăsa-se o-năntare
Pogorită dinspre soare
Peste tulburea grădină
Unde stam cam într-o rîna
Și aproape, ațipit
Tot privind într-asfințit
Cînd, ivitu-s-a din nouri
După turme mari de bouri
În mireasmă de pelin
Împăratul Constantin.
După el pluteau, ca-n vise,
Negrăite vasilise,
Principi încă neștiuți
Și mitropoliți cărunți.
Eu atunci gîndind, binețe
A da cinstitele fețe,
Ridicatu-m-am pe dată

Și le-am zis să șadă roată,
 Împăratul lângă mine
 Iar ceilalți cum pot mai bine.
 Ei, văzindu-mă lunatic,
 Topăind ca pe jeratic
 De atîta bucurie
 C-au binevoit să vie,
 Să șază nici n-apucară,
 Se sculară și plecară.
 Neafîlindu-mă în stare
 De atîta supărare
 După ei peste cîmpii
 Început-am a fugi
 A fugi mereu mai tare
 Ba, ca orice zburătoare
 Mă-nălțam în zbor, dar ei
 Se făceau mai mititei,
 Mai subțiri, aproape ca
 Niște fulgi. Se-ntuneca :
 Am țipat atunceea tare :
 Vă voi da și anghinare
 Și pelin și busuioc
 Numai vraja s-o desfăceți

Și să stați iar în grădină,
 Eu ținându-vă de mină,
 Sub naramze și zmochine
 Sub lămii și sub măslina,
 Mai luind dintr-o cireasă
 Mai o zmeură trufașă...
 Ei însă nici ca s-auză
 Ce le tot țișam din buză,
 Se topiră-n depărtare
 Și-mi lăsară întristare
 Când, că am, luai aminte,
 Nu picioare, ci cuvinte
 Și cu ele-alerg mai iute
 Peste file desfăcute
 Seamă dându-mi dintr-odată
 Că îi pot avea pe dată
 Înapoi fără vr-un sfânt
 Pe-mpărații din Bizanț,
 Cu-ale lor împărătese
 Cu fecioarele alese
 Descălțind în prag pantofii
 La moscheea Sfintei Sofii,
 Cu tiare, cu turbane,
 Apostate, musulmane,
 Dar... să nu păcătuim,
 Ci din vis să ne trezim.

ZI CALMĂ, RĂSFĂȚ...

(Urmare din pagina 18)

Arhanghel stă turcește pe pat și trage din țigare. I-ar trebui un trabuc. I-a promis cineva. Numai două zile să tragă și el din trabuc. A citit în cărți, se pare că trabucul îți dă o senzație teribilă... Nu trabuc, mă, narghilea, ține minte, narghilea!... Trabuc, narghilea, n-are importanță. Arhanghel vrea să fie pașă două zile. Concediu fără plată. Du-te să-ți faci formele de lichidare. Imediat. Și s-auzim de bine. A, nu, vă rog, vă rog, nici așa să n-o luăm. Dă-o-ncolo de narghilea. E altceva la mijloc, mai complex. Așa zice Arhanghel: mai complex. Peste cel mult două ore trebuie să pice fata. Viitoarea, nu singură, cu bătrînii, în vizită. N-a vrut să dea sfoară-n țară, știți cum sint oamenii, glume, șușoteli, vine fata, viitoarea, sigur vine. Cere și el un pic de înțelegere. Și-a lăsat înlocuitor pe vâru-său, care-i mult mai priceput. Mă, cu voi înnebunește omul. Dacă-și face timp să v-asculte, precis înnebunește.

★

Șoferul știe să tacă. Dacă le-ntreabă unde m-ai lăsat, ridici din umeri. Nu m-ai lăsat nici unde. Ba da, m-ai lăsat în fața casei. Eram adormit, abia am nimerit poarta. Cine are nevoie de mine, să mă caute. Pe unde-or ști, pe unde-or vrea. Aici, la o sută de km. de casă, se simte în siguranță. A scăpat și de Patrocle, cu văicărelile lui, și de Mănăilă, și de Arhanghel, aici se poate dormi. Vreau să dorm pină miine dimineață. Lăsați fereastra deschisă. Latră vreun cîine prin apropiere? Să nu latre, că nu știu ce-i fac. N-ați dormit de mult, se vede după ochi. N-am dormit de-alaltăieri. Mai bine mă duceam în altă parte. De două ore mă chinui s-adorm. Dacă vreți, scutur cearceafurile. Schimb și salteaua. Dar să știți

că patul e bun. E altceva. Dumneavoastră nu sunteți obișnuiți să dormiți în pat strein. Să vă dau niște pilule. Nu, nu că plec. N-aveți tren la ora asta. Opresc un camion.

★

Dumneavoastră erați? Să nu vă recunosc. Ați rămas în pană cu mașina. N-am venit cu mașina. N-ați venit cu mașina? Ați ieșit așa, la iarbă verde? Știam eu un loc mai bun. Dacă vă grăbiți, ar fi cazul să luați un camion. Cu basculanta asta facem vreo trei ore. Mergeți cu mine. Tovarășe director, tocmai voiam să mă-nscriu mîine la audiență. Dacă mai țineți minte, anul trecut v-am spus eu ceva cu soacră-mea. A rămas singură-ntr-un sat, și-ar vrea să stea cu noi. N-am nimic împotriva, să stea. Problema e: unde-o culc? Dacă dumneavoastră mi-ați promite o cameră-n plus, i-aș scrie să vină. Numai de dumneavoastră depinde. I-am și transmis: Mamă soacră, cum o vrea tovarășul director, facă-se voia lui. Cu basculanta asta n-o s-ajungem nici la miezul nopții. V-a răzbit somnul. N-ați dormit de mult. N-am dormit de-alaltăieri. De răsalaltăieri. Poate trece vreun camion.

★

Dumneavoastră? Auzisem eu c-ați plecat... De la cine-ai auzit? De la șofer. Dinsul zicea c-o să rămîneți aici vreo trei zile, că sunteți frînt. Nu v-ați înîlnit pe drum cu tovarășul inginer șef? Avea nevoie urgentă de dumneavoastră, cine știe pe unde v-o fi căutînd. Tocmai bine că v-am înîlnit. Ca să nu vă mai deranjez la birou. Eu cîntam, după cum știți, la clarinet. Și pot zice că n-aveam rival aici. Mi-au promis să mă dea la televiziune. La radio m-au dat anul trecut, în aprilie. Tata mi-a pus clarinetul în mină, cînd aveam nouă ani. De-atunci, n-a fost pe-trecere fără minc. Acuma, ce se-ntîmplă: Manole are interes să-l plaseze pe Mănăilă la clarinet. Prieteni, se-ajută. Dar mă jur pe ce vreți că Mănăilă nu știe să cînte nici cît știți dumneavoastră. Și-atunci, vă previn că iese scandal. Iese cu bătaie. Cu pușcărie. Eu nu mă uit unde dau. Mie să-mi fiți martor că v-am prevenit. Mănăilă n-o să mai aibă zile bune cu mine. Azi noapte i-am luat colecția. Umblă ca beat. E mort. Miine îi suflu logodnica. Și-am să-l pisez așa, zi de zi. Pină-l fac praf. Să vă las acasă? Acasă. Dacă

m-ați primi numai două minute, să vă mai spun vărul dumneavoastră. Dinsul pretinde că eu e vastă-sa, mă rog. Dar mă jur, nimic, nimic, nimic, gînd. Vrea să scape de ea, asta-i tot. E mai băștiți dumneavoastră cum devine. Vă-nțeleg, da, țeleg, noapte bună.

DORU BUCUR

CONST. STOICIU

(Urmare din pagina 19)

— Așa, a făcut celălalt.
— Așa, a spus Antim. Nu mint.
Sedeau jos, lîngă peretele retezat al muntelui, cu genunchii la gură, parcă ar fi stat pe treptele de la intrarea casei de birne, și fumau rar și păstrau scrumul la capătul țigării, aveau multă grijă de asta, mai ales Antim, și nu se mai uitau în jur. Ceilalți năvăliseră pe malul lacului de acumulare și rămăseseră prostiți la cîțiva pași de pietroiul acela imens. Încercările de a găsi explicații erau poticnice, vorbeau cu toții și nu se auzeau sau nu se înțelegeau. Și-n vremea nedumeririi lor loveau cu virful bocancilor pietricele și urmăreau căderea lor în apă, încercau să-și stăpînească tulburarea și nu reușeau. Locul dintre pietroi și mal se umplea vertiginos cu apă, malul fusese betonat spre a susține bine șoseaua, iar locul acela nu era mai larg ca o puțină mare de murături (cum spusese un ins pîrpiriul), probabil apa se infiltra pe sub baza pietroiului, dar cînd unul dintre oameni se aplecă și-și trecu palmele prin apă și o simți rece, proaspătă. Își dădură seama că pietroiul smulse se în căzătură dopul unui izvor sau al unui rîu subteran.

— Pa o mie de ani se întîmplă ca aici, a gîndit pîrpiriul cu voce tare și și-a mîngîiat multumit uestă roșie de plastic, largă, ca un șorț, folosînd-o drept evantai, răcorîndu-și acum pîntecul prăfuit. Oculuțai-l pe nenea ce vă zice! Peste o mie de ani ne vedem în locul ăsta și ne pierdem iar ochii după un pietroi...

După care pîrpiriul a aruncat lopata pe umăr și a plecat topăit, iritat de cădură, deprins cu lipsa de înțelegere a celorlalți. S-a oprit lîngă Antim și celălalt și s-a proptit delicat în coada lopetii

— Care-mi dai o țigară? a întrebat cercetîndu-i pe rînd, binevoitor.

— De ce nu-ți cumperi. dom'le țigări și singur? făcu celălalt aruncîndu-i o țigară scuturată.

Pîrpiriul o prinse agil, adună tutunul către capătul răsucit între buricele degetelor și-o lipi de buzele groase și roșii plescînd încîntat de ispravă. Aprinse țigara folosindu-se de o singură mîină, fără să se clatine.

Cînd eram șofer, gîfii după primul fum pe trei sferturi înghițit, aveau un șef care mă puneă să port ciorapi de nailon. Se dădea jos din mașină și-mi zicea să-i arăt ciorapii, după ce-i arătam. Clătina din cap și zicea: ești sefu', bă, numai șefii au așa ciorapi. ești sefu', ce mai!...

Antim se ridică împingîndu-se în oasele bazinului, mai mult pipăindu-se, mai curînd încercînd să-și descopere trupul zvînînd, fiind, vroind să scape poate de tulburarea nedeslușită ce-l copleșise, de parcă s-ar fi scaldat într-o

MUNTELE

apă leșioasă și trupul subțirătec îi fusese năclăit, îngreuiat —, și porni către marginea drumului, departe de ceilalți.

— N-ascuți, mă? întrebă pîrpiriul, dar uită imediat și bîgui aiurit către celălalt: Ție nu ți-e cald? că pe mine m-a topit, n-apuc eu mia de ani să văd iar pietroiul...

— Tu ești numai vină, mă, spuse celălalt uitîndu-se în urma lui Antim care dispăru dincolo de mașnile părăsite, și adăugă moale, fără convingere: Apuci anu' două mi...

— A dracu' gură ai, rise chițcăit pîrpiriul. Am mai înîlnit unu' ca tine, mai ceva chiar, într-o noapte l-au adormit cu prafuri și i-au pus lacăt la gură. După asta a plecat, acu' e pe undeva, prin Dobrogea, le-a făcut la ăia capu' calendar...

— Un-s-o fi dus ăla? făcu celălalt sărînd în picioare, scuturîndu-și cracii pantalonului

— O avea și el vo treabă, spuse pîrpiriul, ce-ai cu el? De cînd a venit nu te mai dezlipești de el, parcă ți-e frate.

— Mi-e frate, spuse celălalt.

— N-am știut, spuse pîrpiriul încrezător.

— De un' să știi, spuse celălalt, pe cîntea mea de om dacă aveai de un' să știi!...

— V-a timpit bolovanul, crezu sincer pîrpiriul și-și măcină craniul dezgustat, trase un ultim fum de țigară, azvîrlî restul în aer și-l pocni priceput cu spatele lopoții. Încercă să-l lovească și a doua oară, dar nu mai reuși, se întinse cît putu de mult, îi trecu pe semne prin cap că n-a fost nici el ferit de influența bolovanului, se reculese, își aranjă pe bust șorțul roșu, scuipă în palme și se repezi cu lopata în pietrișul drumului murmurînd tainic: Bine că n-am dat toți de dracu'!...

Celălalt era de-acum printre mașinile oprite, trecea alunecînd cu palma peste tabla încînsă și chema șoptit, temător:

— Antim! Antim!... Unde ești, mă? Hai, ieși de acolo, nu te juca, ce te-a apucat cu jocul ăsta, hai, ieși!... Dă-l, mă încolo că-i zurliu, ce să-i fac eu dacă nu poa' să-și fină gura și se repede ca timpitu', ce să fac eu? să-l învîț cum să fie, ce să-i fac? Nu l-a ajutat ăl de sus, eu n-am ce să-i fac, hai vino, ieși naibii de-acolo!... În locul unde șoseaua fusese terminată și nisipul aruncat peste asfalt strălucua curat, nu mai erau mașini. Celălalt se pomeni singur, înconjurat de liniște. Se strîmbă furios și urlă:

— Bă, unde ești?

Dar nu primi nici un răspuns. Atunci coborî în șanțul șoselei și pași pe pămîntul pietros care prevestea muntele. Scotoci după țigări, aprinse una, rămase cu bățul de chibrit, îl frînse între degete, de mai multe ori și-l aruncă. Răzbiră pină la el sunetele muncii reîncepute. O mașină cu cîțiva bărbați din conducerea șantierului apără claro-

nînd. Pentru un timp, munca se întrerupse iarăși, mai auzi doar duduîtul compresorului, apoi, degrabă, sunetele năvăliră cu aceeași putere ca și înția oară. Strigă fără putere:

— Gata mă, ajunge, ieși afară, m-am săturat să te tot caut, ieși afară!...

Simțea că Antim este ascuns pe aproape, îi simțea parcă răsuflarea gîfuită și-i bănuia palmele înclătate fremătător, îl simțea pîndindu-l cu risul gîlgîndu-i în piept, așteptînd să renunțe, să-l injure și să renunțe ca un caraghios sau să caute la nesfîrșit, încăpățînat și furios și să nu se aleagă cu nimic, și deodată să se afle unul în fața celuilalt și Antim să-l împungă cu virful degetelor în piept, fără cuvinte, batjocoritor.

— Antim, chemă încet și rise de unul singur.

L-a găsit curînd, ghemuit într-o cîmătură a pămîntului, cu fruntea reze-mată de rotule, nemișcat.

— Ce-ai, mă, ai draci? a făcut celălalt.

Antim nu răspunse. Celălalt își îndoi genunchii, se uită la Antim cu un fel de neputință, induioșat și prost, și spuse:

— Ce-ai, mă, Antim? Dă-l încolo, mă, lasă-l, mă, nu te mai gîndi la el! Tăcu, își mușcă buzele, se lăsă să cadă în fund, vorbi iar: La noapte plecăm, fratele meu, ne facem valizele, zicem pa și ne rătăcim în cîmpie, s-o găsi ceva și pentru unii ca noi. Da', ce zic la noapte: acu' plecăm, o luăm lipa-lipa pe șosea, ne facem valizele...

Cînd sări în picioare, Antim îl pocni pe celălalt cu palma deschisă peste ureche, nu prea tare, dar unghiile netăiate scrijeliră carnea și sîngele se ivi apos și călîh. Celălalt se uită derutat la palma murdă, clipi dureros și neîncrezător, scuipă într-o parte și se ridică greoi.

— Ești nebun, spuse intristat, și clătîndu-și capul ca un bătrîn bătrîn. Ești nebun, mă! urlă dezmeticit, cu mine, ce ți-am făcut eu? Fir naibii de nebun ce ești! urlă dar Antim se pierduse alergînd peretele drept al muntelui. Bă să-ți fi tăiat unghiile, mai bomba rezezi așa...

Dar tăcu deodată, inecat, cu ochii roniți pe umerii cutremurați de un mur ușor, ca într-un plîns, al celor care-l chema cu numele de Antim, oprit acum lîngă peretele drept al telui, cu palmele lipite, cu de rășchirate, îi vedea unghiile de lungi și degetele cu oase mici, de meie, lipite, împinse în piatra vineție, umbrită și rece, proptit în picioare, suplu, frumos, așteptînd numai întîrziindu-și priceput și gent hotărîrea, nevoia, trebuința risipi acea demență a pămîntului pietrei ce-i stătea în cale și aș drum sigur către dincolo, poate oraș, poate către cîmpie. Și pîși rat către Antim, parcă visînd, și lîngă el, simți puterea și încăpățînatul pietrei, îl lovi în față, secătuitor, rece, pușin și șovăi; Antim se spre el, încet, cu multă grijă, doi umeri, și el îi văzu parcă pentru ma oară obrazul curat și oasele lui lungi și fragile și foiala blănderilor și-l simți încordat și întor, și atunci rise stins, bucură abia acum auziră amîndoi strigă chemările celorlalți, sunetele știu prinse ale vieții și muncii, ale aceleia liniștite, odihnitoare și toare și-aceeai și alta, fără oprire tru totdeauna.

— Mergem? făcu unul dintre

— Mergem, da...

.....

Vasile Nicolescu

Mică baladă despre Buffalo Bill

Călăre pe triburi
de taine și stele
-ntr-o goană nebună
răsare pe lună
Buffalo Bill.

Călăre pe umbră,
călăre pe moarte,
pe-o magică dună
zboară pe lună
Buffalo Bill.

Călăre pe focul
cu flăcări de gheață,
vibrînd ca o strună

calcă pe lună
Buffalo Bill.

Călăre pe spaime
și arse ghitare
cu clipa-mpreună
ride pe lună
Buffalo Bill.

Călăre pe triburi
de taine și stele
pe-o magică dună
răsare pe lună
Buffalo Bill.

SAINT-EXUPÉRY

fișier

azi, 31 iulie, se împlinește un sfert de secol de când a dispărut Antoine de Saint-Exupéry. Dar nimeni nu poate da seama de înimii la mormintul lui. El nu există. Amintirea și cinstirea acestui pelerinaj absolutului se cere un pelerinaj gând.

Într-adevăr, a fost prea frumos ceea ce a existat pentru a fi existat aievea. A trecut năluca a biete noastre închipuirii de inaccessibil. A trecut ca o chipare a elementelor celor mai pure și mai subtile — a văzduhului ars de stelelor. Și totuși, între noi dăinuie nezdruccinată prezența sa vie. În cultura veacului nostru, unde s-au desfurat cu atita intensitate impuritățile și pasiunile umane, Saint-Exupéry aduce neprihănită a cerului pe care l-a căutat. Dar nu vine ca un străin din lume, ci ca un frate al nostru mai și mai vrednic, care s-a cufundat în nărilor necuprinsului și ale nopții în întinderi de stihii necunoscute pentru a căuta iarba nemuririi. În arile sale, el nu ne-a părăsit niciodată, ci, în răceala spațiilor vizitate nu ne-a lăsat să ne pierdem. A rămas, ca o flăcără neruptă, căldura mistuitoare a iude oameni. Descoperind cerul, a descoperit, de la înălțime, și neștiutele sau ale insigne de noblete ale pământului, pe care le-a adus în dar. A adus generozitatea, avântul, curajul, trăirea pentru puterea dăruirii și, mai presus de toate, a adus dragostea, fără de care este doar „chimval sunător”.

În mesaj uman al lui Saint-Exupéry se completează cu noua sa formulă de viață. Aci am dori să ne oprim pentru a vedea mai departe. În primul rând, el aduce la lumină vechiul suflet al omului, simbol etic purtat în adâncuri până la eroică și cavalerescă. Sublinia scrisului său este, în esență, mesajul romanului de aventuri, în sensul de „ciclul carolingian”. Pe planul literar modern, el reinvie tipul vechiului poet-cavaler. În tripla sa îmbrățișare de zburător, Saint-Exupéry înțelege cu avionul aceeași legătură organică, intensă, aderentă, ca și viteazul războiului în armură cu calul său. Odată vorbește de „carnea avionului” pe care o simte cum tresare ca impulsată sensibilitate animală, și cum îl saltă, dăruindu-l un tot indisolubil. Este calul ietenul nedespărțit — cu care vechiul războinic săvârșea ale sale „exploits”. Iar aici, către care a prestat el jurământul de credință, sint patria și omenirea. Dispare pentru totdeauna, Saint-Exupéry oferă, ca și legendarul Roland, o simbolice ale bravurii sale a „douce France”, al cărei ideal de viață îl apără cu prețel singelui, cu oaselor amintiri, al fericirii personale a tuturor comorilor unei vieți, puse la alanta neantului, pentru supraviețuirea numelui de om.

De altă parte, însă, este și produsul firzui al unei Franțe cugetătoare, umaniste. Din contextul scrierilor se pot desprinde sentințe sau aforisme profunde și lapidare, ca ale moșilor clasici. Ele nu sînt, însă, de natură psihologică a lui La Rochefoucauld de cea existențială a lui Pascal. Saint-Exupéry nu ne descoperă într-unul din acești observatori, ci un lucid participant. El nu demontează piesele unui om pentru a-i descoperi interiorul, ci direct „prin lucruri”, asemenea „inteligente” pure. Urmărirea sa așezată este nespuse de prețioasă în viața privită: „A cunoaște, nu e nici montă, nici a explica. Înseamnă să ai acces la viziune. Dar, ca să vezi, se cere mai întâi să participi”. Această chipare nu se identifică, însă, ca la existențialiști, cu o trăire a „ființei”, ci cu o trăire a „spiritului”. Cunoașterea este un risc al existenței în clipa când vine din alienarea sa. Dar nu se poate pune confundarea în sensul ei, ci experiența dăruirii și a sacrificiului. Ea ființei nu are preț în sine, dacă ea nu găsește spiritul, care-i dă jussus. Atunci, în singurătatea spațiului, omul nu se mai descoperă „singur”, ci în lume, ci solidar cu toți oamenii ai căror el mai înalt al cunoașterii.

Într-unul său, care întrunește laolaltă totul de aventuri, poemul în proză, „Pătrunderea”, alcătuiește sinteza dintr-o Franță cavalerescă și Franța cuprinsă. Nimeni până la el n-a mai putut, la o asemenea altitudine, această mare. Dar, de aci, el ajunge, în altă parte, la o nouă sinteză, aceea dintre nea înfrigurată și concomitentă revedere profundă asupra ei. Îndeobște, două registre apar dissociate. Ideea „Hamlet”, „gîndul ucide fapta”, poate fi abilită și prin reciproca ei, „fapta ucide gîndul”, adică meditația intensă. Saint-Exupéry depășește, însă, limitele acestei legi, și încordă în fața amenințărilor, de fiecare minut cu urgia uranică, cu răutatea, cu noaptea, cu moartea devin rător obiecte ale meditației și interpretării pe planul existenței. Apune chiar mai mult: ele îi stîrnesc furecundea ideile. „Fiecare clipă mă aștepte cu conținutul ei”, precizează scriitorul, înțelegînd, bineînțeles, „fiecare încordată de acțiune”. Străduindu-se să dicton primum vivere, deinde sophari poate fi contrazis de Saint-Exupéry prin simul vivere ac philosophari.

Desigur că în contextul civilizației europene, de atita vreme rinduită și stratificată, facultatea integratoare a scriitorului nu se prezintă surprinzător de nouă, cu toate antecedentele apropiate pe care le-a mai putut avea. Ea pare să răvăsească ordinea mentală care a organizat aceste straturi. În fond, însă, prin tentația cerului, ca pilot de încercare, Saint-Exupéry reface, pe alt plan, o uitată înțelepciune a începuturilor. Aceasta întrunea laolaltă cele mai elementare și cele mai înalte facultăți, reflexul și intuiția, experiența, inspirația, contactul direct cu nevăzutul și neînțeleșul. Ea a provenit din amenințarea unui necunoscut plin de primejdii. Ignorarea obiectivelor legi și manifestări naturale stimulează încordarea anumitor potențe lăuntrice. Partea de necunoscut a naturii și găsirea compensației într-o proporție echivalentă de pătrundere, de cuminenție și de înțelepciune omenească, menite să înlocuiască necunoașterea. Desigur, noi nu putem învidia această înțelepciune a minții incipiente. Numai la adăpostul unui potențial-limită de cunoaștere certă, obiectivă, umanitatea a putut face salturi mari către civilizație, securitate și bunăstare. Dar cite jertfe ale începuturilor în lupta înțeleaptă cu necunoscutul au trebuit cheltuite spre a se ajunge la acest minim de cunoaștere, pe care omul să pună un picior ferm! Natura cunoscută i-a oferit ființei umane alte daruri ale minții, dar i-a luat cea înțelepciune născută din ignorarea ei, înțelepciune ce se apropia de ea numai prin tatonări sovăielnice.

Iată, însă, că Saint-Exupéry se numără printre puținii ce trăiesc, ca și oamenii începuturilor, în cîmpul magnetic al unui sector de natură încă necunoscută, natura cerului nocturn, în ale cărui nesfîrșite mistuitoare tenebre avionul său vibrează înconjurat de balaurii primejdiilor. Aviatorul se infundă într-un put de întuneric, așa cum vechiul păstor se infundă în filonul de noapte al cîmpurilor și pădurilor pentru a urma destinul transhumanței sale. În aceste bezne, care cuprind totul, speranța vine de la cer, dacă ești pe pămînt, și de la pămînt, dacă ești pe cer. Reciproca înseamnă însă „echivalență”. Păstorii își agățau pașii pămîntului de Calea Robilor și de alte stele călăuzitoare în peregrinarea lor. Aviatorul în noapte are ca puncte de reper stelele călăuzitoare ale pămîntului, luminile zărite de sus ale vreunui oras, pierdut în întinderi nesfîrșite. Ne mișcă și pe noi cit de fraterii ei evocă Saint-Exupéry pe acești păstori, și cit de bucuros conexează el explorarea abisului ceresc cu stări și împrejurări arhaice de pe pămînt. În Saint-Exupéry reinvie înțelepciunea contactului cu necunoscutul amenințător al naturii.

Această înțelepciune pare citeodată pur intuitivă. Ea ascute facultatea presimțirilor sau, mai curînd, telepatia seismelor, ca la vietățile elementare. Și totuși o dublează printr-o intensă luciditate instantanee. Nimic, nici un indiciu nu există în afară, care să anunțe pericolul. Dar ignorarea ta face natura perfidă, ca vulpea cînd se apropie lin și nevăzut de pradă. Printr-o inexplicabilă — sau numai neexplicată? — certitudine pur

lăuntrică, aviatorul de noapte simte că primejdia totuși există. Probabil că se naște, ca un reflex, reacțiunea față de amintirea vreunei similare stări înșelătoare. Omul nu cunoaște natura în uniformul ei întuneric, dar o simte, și prin aceeași reface cel mai viu contact cu ea, cu suflul ei nevăzut, ca în amintirile începuturilor. Dar să-l lăsăm mai bine pe scriitor să vorbească: „Deși n-avea nevoie să facă un efort, strînge miinile pe comenzi. Se pregătea parcă ceva de care ei nu-și dădea seama. Și își încordă mușchii totți, ca o fiară gata să se repeadă, cu toate că nu vedea încă nimic, ce nu era cu desăvîrșire liniștit. Da, liniștit, însă plin de o stranie putere”. Și, într-adevăr, „deodată totul se înăspri”, pînă cînd aviatorul se găsi în vârtejul unui prăpăd de proporții apocaliptice. Totuși, aci nu este chiar o presimțire irațională. Am spune, dimpotrivă, un exces de luciditate, de vedere. Deși subit, omul își dă conștient seama de „strania putere” care sălășluiește în acea liniște. El nu poate defini, nu poate spune ce este, dar știe că este. Am mai menționat că Saint-Exupéry vede „dincolo de lucruri”, asemenea „inteligentelor” pure. Este tocmai acel amestec de reflex elementar și de spirit judicios, care făcea ca vechia înțelepciune să suplinească ignorarea unei naturi încă netemeinic explorate.

Saint-Exupéry nu „oficiază” niciodată din înălțimi. El este un om simplu și curat, ca orice activ generos. Ca atare, el s-ar putea integra într-un fel de intimism cosmic, cu care am defini un curent de poezie modernă, ce urmărește, prin imagini, o familiarizare a pămîntului cu un cer conceput pe măsura omului. Poetul Supervielle, bunăoară, „atinge cu mîna bolta cerească”. Comparațiile lui Saint-Exupéry desființează parcă și ele granița dintre mare și mic, dintre cer și pămînt. Un personaj simte că într-un spațiu liniștit „ar sălășlui furtuni asemenea viermilor ce-și fac culcuș într-un fruct copt”. Din această simplă comparație se poate recunoaște la Saint-Exupéry lipsa totală de infatuare, pe care ar putea s-o provoace întinderile străbătute de el, cu riscul vieții, și care i-au și adus moartea. Asemenea spații el nu le consideră mai mari decît lamela pe care Pasture observa bacteriile, sau decît pinza pe care Cézanne își picta tablourile. Pe plan spațial, orice întindere este deopotrivă de mică, și pe plan spiritual orice întindere pe care se concentrează creația este deopotrivă de mare. Intimitatea aceasta între cer și pămînt s-a mai întilnit în poezia modernă, dar avînd totodată unghiul privirii de jos. Mesajul lui Saint-Exupéry rezultă din aceeași intimitate, însă realizată de sus, din perspectiva cerului. Punctul unei perspective implică, însă, o suită de sensuri. În cazul de față, ea cristalizează în arta lui Saint-Exupéry acel caracter de puritate și altitudine morală, pe care nu-l vedem egalat decît în însuși omul care a creat-o. Seria de traduceri în românește, precum și prefața din 1967 ne bucură în mod cu totul deosebit, fiindcă ele se datoresc tocmai lui Ion Caraion, personalitatea poate cea mai asemănătoare lui Saint-Exupéry din cultura noastră.

Edgar PAPU

● La „Editura pentru literatură universală” a apărut din masiva serie de OPERE de Feodor Dostoievski (în unsprezece volume), al cincilea tom, cuprinzînd reeditarea celebrului roman „Crimă și pedeapsă” (traducerea aparține Ștefanei Veisar-Teodoreanu și Isabellei Dumbravă, iar aparatul critic este alcătuit de Ion Ianoși). Opera care a pasionat lumea, supusă și azi reinterpretărilor și conținînd încă enigme, „Crimă și pedeapsă” este esențialmente o dramă „a opțiunii”. Raskolnikov, spirit superior, trece printr-o lungă criză a „liberului arbitru” și sfîrșește prin a comite o crimă îngrozitoare, ce are însă la origine o atitudine „justificată”, compensatorie, benefică. Dar justiția nu poate fi rodul voinței individuale. E unul din multele adevăruri profunde pe care le află Raskolnikov, pus în fața acțiunii brutale și a rezultatelor ei, în răscolitorul roman al conștiinței intelectuale care fascinează de o sută de ani imaginația cititorilor de pretutindeni, dovedindu-se mereu mai viu, mai nou, mai adînc.

● Tot „Editura pentru literatură universală” a pus la îndemîna cititorilor un volum de prozatorul grec contemporan Alexandros Papadiamantis, supranumit „părintele nuvelisticii neogrecești”.

Culegerea cuprinde cinci nuvele: Ucișaga (considerată o capodoperă de către critica literară actuală a Greciei și care dă titlul cărții), Culegătoarea de spice, Slujnica Civilizației saleului, și Americanul. Traducerea o datorăm prozatoarei Ada Orleanu și lui Petsinis Lambros. Acesta din urmă, ca familiar al literaturii grecești, semnează și prefața.

● Unsprezecelea număr al revistei „Căutătorii” este un titlu care vorbește de la sine. Și-l așez pentru un volum de schițe și nuvele, tradus recent și în limba română, scriitorul maghiar Moldova György: toate bucățile își iau subiecte din lumea fotbalului. Cartea conține o bogată cromatică de tipologii — oameni obișnuiți sau excepționali ai mediului urban, creionați rapid, meșteri caricaturali, în pasunea lor pentru unul din cele mai populare sporturi ale lumii. Pagini ce pot alcătui o bună carte de vizită pentru autor, unul din cei mai promițători reprezentanți ai tinerei generații de prozatori din Ungaria. Traducerea — de Sever Noran. (E.L.U.)

● Un roman de o deosebită conștiință politică, ilustrînd bogat și profund complexul spiritual contemporan al Europei — cu deosebire al celei centrale — este La hotarele raieiunii de apreciatul scriitor iugoslav Miroslav Krleža.

Ca în întreaga lui operă, Krleža înțelege să fie de o maximă actualitate, înscriindu-se la loc de frunte printre conștiințele literare cele mai expresive ale Iugoslaviei de azi. Scriitorul său angajat se însușește a celei zone moderne a neliniștii și îngrijorării, care prin promovarea „acțiunii artistice” străduie la îmbunătățirea lumii. Traducerea a apărut în colecția „Meridiane” și este fructul e-laborării lui Gellu Naum și D. Radimac. (E.L.U.)

● Herberto Sales s-a afirmat în Brazilia și în lume prin Căutătorii de diamante, roman de un realism documentar adevărat crud. „Căutătorii” cu pricina sînt niște eroi anonimi, oameni care își închină viața descoperirii unui frumos ingrat, destinat fericirii altora. Cucerirea acestor comori este în esență o aventură feroce — iar cîștigul căutătorului, o experiență amară. Căutătorii de diamante valorează pentru cititor cît o aspră lecție despre anacronismele brutale ale lumii de azi. Traducerea, postfața și notele aparțin lui Eleodor Focșeanu. (E.L.U.)

MĂREȚIA LUI PETŐFI

Critica ar putea să pună întrebarea, dacă Petőfi s-ar fi bucurat de același renume universal fără a fi căzut pe cîmpul de luptă de la Sighișoara în anul 1849, pe cînd armatele revoluționare ale generalului Bem erau înfrînte de oastea țarului chemată pentru a le reprimă de către împăratul Austriei. La fel s-ar putea pune întrebarea, dacă Socrate fără cupa de cucută ar mai fi fost Socrate, François Villon fără osîndirea la spînzurătoare, François Villon, iar Napoleon fără campania din 1812 în Rusia, Napoleon. În toate aceste cazuri: moartea, sentința de moarte sau dezastrul sînt consecințe ale unor drumuri de viață, și nu rezultate ale hazardului. Filozofia sa este aceea care a asigurat nemurirea celui care avea drept deviză „gnothi seauton” (cunoaște-te pe tine în-țuși); baladele lui Villon ar rezista timpului și în absența baladei spînzurașilor, iar geniul militar al lui Napoleon ar străluci îndeajuns pe totdeauna prin victoriile de la Arcole, lupta de la Piramide, Marengo, Austerlitz, geniu care a luptat cu imposibilul și la Borodino, și la Lipsca în „războiul popoarelor”, și la Waterloo, unde înfrîngerile erau inevitabile. Dar nici o moarte nu-i egală cu alta, cum nici înfrîngerile nu sînt toate la fel. Cînd moartea ori un deznodămînt tragic pecetluiește un destin ca o inevitabilă consecință a drumului urmat, atunci sfîrșitul vieții se înscrie în operă și devine el însuși act de rezonanță istorică. Astfel este cucta băută de Socrate ca gest ce subliniază respectul datorat legii, astfel e jelanla plină de omenie și cîntă a poetului tîlhar, exilul lui Napoleon, tronul de foc al lui Doja, tăcerea lui Horea în fața călăilor ce-l zdrobesc cu roata. Isus răstignit nu e decît o simbolizare mitică a aceleiași morți ce încununează un destin. Monumentala și incandescenta operă poetică a lui Petőfi ar trăi și fără drama care a fost moartea sa întîmplată la 26 de ani, acum un secol și două decenii. Dar această moarte nu a fost un accident, nici concluzia firească sau obștescul sfîrșit al oricărei vieți luată în parte. E o moarte ce nu încheie pur și simplu o existență, ci se

arcuiește ca un nimb în jurul unei opere. Deviza poetului a fost: „Libertate, iubire! Astea două-mi trebuie”. Pentru iubire îmi jertfesc viața, pentru libertate îmi jertfesc iubirea!” Ideea de moarte pentru patrie și libertate revine mereu și tot mai insistent în versurile poetului. Aceasta nu înseamnă că a căutat-o sau că „știa” cînd și cum avea ea să vină, ci doar că era gata oricînd să-și dea viața pentru idealul său — libertatea lumii. Iar dacă ar fi supraviețuit capitulării de la Șiria, cred că ar fi fost profund nefericit. Dar poate nu pentru multă vreme, căci foarte probabil, ca factor de prim ordin al revoluției, i-ar fi curmat viața ori streangul ori glonte, ca de exemplu acelor 13 generali ai revoluției la Arad. O altă „ieșire” ar fi fost exilul, ca al lui Bălcescu. Căci „ieșirile” nu-s date oricui. Iar Petőfi a cîntat libertatea nu cu jumătate de gură, ci-n gura mare, și împotriva tiraniei a ridicat nu numai glasul, ci a scos și sabia. Pedepsa din partea călăilor i-ar fi fost pe măsură.

Concrescența între versul său și idealurile sale istorico-sociale este atât de inseparabilă organică, încît n-ai cum vorbi despre „Petőfi-omul” și „Petőfi-poetul”; — Petőfi e unul singur, poetul-erou al revoluției de la 1848, nu în sensul îngust al eliberării națiunii sale numai, ci al tuturor popoarelor ce gemeau în robie. Cu el la fel gîndeau contemporanii săi Kossuth, Tancsics sau Bălcescu, Alecsandri, Bolintineanu, Ion Eliade Rădulescu, Andrei Mureșanu, Cezar Bolliac. Poate sufletește, prin înalta sa ținută etico-socială și umanitară, Petőfi de Nicolae Bălcescu al nostru era cel mai apropiat. A cunoscut pe careva dintre ai noștri? Nu știu. Dar nu ar fi exclus ca în cercul generalului Bem, al „tătucului revoluției”, să se fi văzut vreodată cu Cezar Bolliac, și el înfiăcărât și generos poet al cauzei celor oprimați, căuzaș foarte activ în gloriosul an 1848.

Fapt este că toți erau sufletește legați prin pasiune și ideal, prin efervescență poetică și exaltare a geniului popular, prin umanitarism social gata la faptă, întocmai ca pește un reac. 1948, cînd

poezia devenise iar făclie și steag purtat spre viitor, pe drumurile, de data aceasta, ale socialismului și comunismului. Și în primul și în al doilea '48 cuvîntul poetului se cerea rostit răspicat, fără ocolișuri.

Dar „48” se repetă din cînd în cînd în istoria literaturilor și a popoarelor ca un vulcanic elan de care, cuprins, individul se depășește pe sine și devine expresie a masei în mișcare, indiferent de soarta sa proprie, chiar dacă ar fi vorba de suprema dăruire. Cred însă că un exemplu mai strălucitor, mai încărcat de semnificație revoluționară izbucnită în poezie decît Petőfi nu este nimeni. Nu-mi plac superlativele, s-ar putea însă spune că pe timpul său mai maghiar decît Petőfi n-a fost nimeni, dar nici mai puțin șovin, mai generos, mai umanitar n-a fost un altul. Tocmai această fericită îmbinare suprasaturată de geniu poetic de-o neobișnuită spontaneitate îi dă măreție unică.

L-a chinuit un gînd, — să nu moară în pat, printre perne, să nu se vestească încet ca o floare roasă de un tainic vierme la rădăcină, să nu se topească încet ca luminarea uitată în odaia pustie. Nu așa moarte-și dorea. Era cu vreo trei ani înainte de bătălia de la Albești-Sighișoara. „Acolo să cad, pe cîmpul de luptă!” — zicea patetic în cunoscuta-i rapsodie, iar într-un alt poem „Poezii secolului XIX”: „Nainte dar cine-i poet, prin foc ori apă cu poporul! Blestem să cadă asupra celui care aruncă din mînă steagul poporului, blestem să cadă asupra celui care din lașitate sau inerție rămîne în urmă, ca, pe cînd poporul luptă, trudește, asudă, el să odihnească la umbră”. Nu, Petőfi n-a rămas la umbră, ci s-a așezat în focul luptei din care n-a mai ieșit.

Petőfi a fost totuși un înfocat cîntăreț al iubirii, al bucuriilor vieții, al naturii, cel mai fidel cîntăreț al sufletului poporului maghiar și al formecelor patriei sale. Dar pentru aceasta a și murit: să fie viața liberă, să nu mai fie popoare asuprite. De aceea, după 120 de ani de la moartea sa, poezia lui Petőfi e ca un arbore în care nici o frunză nu e veștedă, nici o floare ofilită.

Mihai BENIUC

Petőfi Sándor

În lut mi-oi sădi inima

Eu inima din piept mi-oi smulge,
Prea-mi dă dureri și chinuri multe
Și voi sădi-o-n lut, pe arii;
S-a face mindru laur, poate,
Și-a-ncununa eroii, bravi,
Cari luptă pentru libertate.

(1846)

Filă de album

Trăim desigur vremuri mercantile,
Lumea e socotită drept monedă.
Dar dacă lumea-i ban, ce e poetul?
Rugina de pe gologan, zic unii.
Eu spun că e efigia domnească,
Ba chiar mai mult, e cristalinel
clinchet,
E-al talerului lumii sunet pur,
Superbul duh al crîncenei materii. —
Fii mindru dar, că te-ai născut poet.

(1846)

În românește de Costa CAREI

ferestre

MARXISMUL

Poate niciodată, în cursul evoluției sale spirituale, omul nu a trăit cu atîta intensitate, ca în zilele noastre, conștiința prezenței lui totale în lume. Acuitatea acestei conștiințe sporește în raport direct cu gravitatea problemelor pe care și le pune privitor la orientarea sa, la viitorul său, la posibilitățile de alegere, la angajarea sau disponibilitatea sa, la tăria de a lua decizii și de a contracta — în deplină libertate — opțiuni supreme, fundamentale.

Considerată în perspectivă istorică și sub aspectul destinului personal, existența umană este așezată, prin firea lucrurilor, într-o situație fundamentală. Precum se știe, termenii de situație fundamentală și de situație-limită sînt categorii bine cunoscute ale filozofiei existențiale, cu rol decisiv în determinarea profilului ontologic al acestei orientări de gîndire. Așezat, situat, cum se spune mai des astăzi, într-un context existențial, într-un climat istoric, în problematica unei epoci, omul contemporan este de la început angajat în lupta pentru cucerirea libertății sale reale, libertate, care, după cum vom vedea, este expresia suverană a ethos-ului umanist, a împlinirii omului ca om, atît pe plan comunitar, cît și pe plan subiectiv.

Situația fundamentală a omului contemporan este angajarea lui integrală în opera de salvare proprie. Angajarea nu este impusă din afară, nu este coercitivă, ci coincide, dincolo de rigorile logicii și de explicațiile științifice, cu esența ontică a omului. Este un dat încărcat de toată gravitatea și de tot dramatismul condiției umane.

Fiind o problemă de natură filozofică, ieșirea omului contemporan din situația fundamentală în care se zbate reclamă, firește, soluții de aceeași natură, anume răspunsuri filozofice menite a-l ajuta să răpună îndoiala, să depășească incertitudinile, să-l lumineze orizontul în vederea opțiunii supreme.

După părerea gînditorului francez Jean Lacroix, soluțiile majore ce stau în fața omului contemporan sînt: marxismul, existențialismul și personalismul. (Cf. „Marxisme, existentialisme, personalisme”, P.U.F., Paris, 1966)

Punctul de plecare al marxismului este omul concret, angajat într-o situație fundamentală. Fundamentală este această situație din punct de vedere ontologic, istoric, economic, social, politic etc. Pentru comunist, diferent de meridianul sau paralela pe care se găsește, totul este pus în situație, totul este situat, inclusiv valorile. Complexitatea ethosului uman, atît de scumpă marxismului, este și ea situată. Să concretizăm: lupta de clasă, de pildă, este pentru comunist o situație fundamentală, ca și — pe alt plan — procesul de alienare, războiul total împotriva capitalismului, radicalitatea, principialitatea și combati-

vitătea etc. Așa fiind, comunistul este angajat total în situații fundamentale și în situații de limită. Prin intuiția acestor realități, Marx a premers filozofiile existenței din zilele noastre în sensul apropierei întregii imanențe umane și a dezvoltării ei pînă la maximum, fără a recurge la grația și intervenția transcendenței. Pe această cale, din etapă în etapă, se ajunge la universalismul comunist, țelul suprem al marxismului.

Pentru realizarea acestui țel ultim, comunistul renunță la contemplația pasivă, consacrîndu-se acțiunii transformare a naturii, a societății, omului. În acest sens, Marx opune „colibele realității palatului de idei al filozofiei”, accentuînd ipso facto primatul acțiunii în opera de transformare revoluționară a societății. E acțiunea — și însemnăm cu roșu acest fapt — este neabătut însoțită de gîndire. Din acest punct de vedere, comunistul este omul care-și trăiește gîndirea și-și gîndește înfăptuirea. Activitatea lui este un acord fără suri între cugetare și faptă. Sub acest aspect, atitudinea lui se apropie de cea a omului de știință, urzînd un de du-te-vino, după expresia lui I. Croix, de la teorie la practică și la practică la teorie. Confruntarea permanentă între practică și teorie constituie o trăsătură cardinală a militanței comuniste.

Practica este, prin excelență, atitudinea omului concret. Ea implică o linie de dezvoltare: este o metodă analiză științifică a realității și o metodă tot atît de științifică de acțiune asupra realității. „Practica”, se spune la Marx, apare astfel ca atitudinea omului concret care reacționează în funcție de clipă cu toată ființa sa, gîndind și acționînd. În lumina acestei definiții, ni se revelează înțelesul faimei teze asupra lui Feuerbach: „Filozofii de pînă aci n-au făcut decît interpreta lumea. E vorba acum a o transforma”.

În consecință, funcția esențială a inteligenței umane este cea transformare, exercitîndu-se deopotrivă în sfera naturii, în societate și în conștiința individului. Nobilul exercițiu al cunoașterii și al acțiunii ni se desfășoară astfel ca două modalități separabile ale lui homo sapiens, cuprinde în nuce și pe homo factus.

Fiind concret și realist, marxismul repudiază tot ceea ce este utopic. P. utopie, ne previne Jean Lacroix, marxismul înțelege construcția teoretică a Cetății (Statului) viitoare, care ar fi ea. Datorită spiritului antiutopic, Marx n-a descris niciodată un viitor stat socialist.

CADRAN

Tvorba

● La 25 iunie a apărut primul număr al revistei **Tvorba** — hebdomadă de politică, știință și cultură din R. S. Cehoslovacă.

Tvorba nu este un nume nou în publicistica cehoslovacă. Ea a fost un factor activ în viața culturală și politică a țării timp de peste 40 de ani (cu câteva scurte întreruperi).

A apărut pentru prima dată în anul 1925, ca revistă literar-artistică a intelectualității progresiste, grupate în jurul lui F.X. Salda. Începînd din 1928, devine o tribună a Partidului Comunist, sub direcția îndrumare a lui Iulius Fučík. După cum se arată în articolul-program al primului număr din 4 noiembrie 1928, scopul ei era de a deveni o punte de legătură între intelectualitatea progresistă și clasa muncitoare.

Într-un articol introductiv, Jiří Hájek, actualul redactor șef, definește profilul noii ediții a revistei, de continuare directă a acestei tradiții.

Primul număr cuprinde, de asemenea, o anchetă printre citiva dintre foștii redactori șefi ai revistei **Tvorba**, de-a lungul timpului (J. Taufer, G. Bareš, L. Stoll, M. Galuška, V. Dolejší, D. Bablík, F.J. Kollar), în care aceștia evocă vechile ediții ale publicației, făcînd și sugestii asupra profilului noii reviste.

Primul număr mai cuprinde o serie de articole și informații legate de problemele economice și politice ale Cehoslovaciei contemporane, informații utile pentru viața politică internațională (Conferința partidelor comuniste și muncitorilor de la Moscova, alegerea nouă președinte al Franței, perspectivele dezvoltării economice R.P. Bulgaria etc.).

Paginile dedicate problemelor culturale cuprind: referințe la restaurarea și conservarea monumentelor istorice în Cehoslovacia, la gresul de constituire a Uniunii scriitorilor din Cehia, articol privitor la orientarea conținutului programelor de televiziune, cronici literare, formații din domeniul editoriei muzical, literar, dramatic.

În cursul verii vor apărea două numere informaționale (redacția lansînd și o anchetă în rîndurile cititorilor, privitoare la părerea acestora despre noirea revistei și despre viitoarea ei profil), urmînd ca ea să apară în mod regulat cu o frecvență din luna septembrie.

Poezia tînără

● Astfel se intitulează cheta organizată de publicarea **Il Giornale dei poeti** și a tuturor colaboratorilor prietenilor și cititorilor.

Ancheta urmărește să rească interesul pentru poezia tînără, — și pentru poezia tînărului — făcînd în acest fel o distincție între aceste două formule.

CREATORUL UNUI CLIMAT DE AFIRMARE A OMULUI

Un alt element constitutiv al tipologiei marxiste este alienarea, adică nstrăinarea omului de el însuși sub imperiul unor forțe vrăjmașe și unor contradicții sfișietoare. Să ne înțelegem: esența omului este libertatea. Or, alienare înseamnă negarea libertății, în limbaj dostoevskian, alienarea ar fi un fel de închiriere a libertății din ignoranță, din slăbiciune sau din neputința — obiectiv justificată — de a nu putea face altfel. Acesta în urmă este cazul proletarului care și alienează propria substanță în produsul pe care și-l însușește capitalistul prin exploatare. Măsura alieării proletare ne-o dă măsura exploatarei prin însușirea de către capitalist a plusvalorii.

Conștiința de sine a burghezului se alienează în bani. Dar acest mod de nstrăinare nu-l face să sufere, ci mai egrabă îl adoarme, zice Lacroix. În mod facil, continuă acesta, conștiința este o conștiință fericită, în opoziție cu „conștiința nefericită”, categorie care a făcut mare carieră filozofică, începînd cu „fenomenologia spiritului” a lui Hegel, unde apare pentru prima dată și pînă la filozofia de azi a existenței. Și cum pornirea lui aturală este „de a evita cît mai mult posibil greutățile vieții grație banilor și care și-i procură din exploatarea clasei muncitoare”, burghezul comensează ușor nefericirea realității resante prin imaginarea unui ideal transcendent și religios în care se reagiază.

Cu totul altul este comportamentul proletarului, esențialmente combatînt în procesul alienării. În cazul proletarului, alienarea coincide cu exploatarea. Și astfel, considerînd situația radical, adică de la rădăcina ei, am s-ar exprima Marx, înțelegem de proletarii „sînt însăși neliiniștea lui, pentru că ei sînt suferința acestuia: Conștiința proletară este conștiința nefericită, conștiința neliiniștită”. Întrupînd neliiniștea socială, muncitorul își dă seama de gravitatea problemei și, prin ea, găsește și posibilitatea de a o rezolva. Fiindcă e cu totul lipsit, proletariatul prinde „inumanitatea existențială a societății” moderne și contemporane. „Departee a fugi în transcendent, el păsăează contactul cu lucrurile și în felul acesta, scrie Lacroix, conține necesitatea revoluției, care, reconciliînd dividual cu el însuși și cu alții, va ce o societate umană și o conștiință levărată”.

Dar noi știm că revoluția, după Marx, este saltul din necesitate în libertate. Trezirea conștiinței revoluționare a proletariatului este de im-

portanță capitală, așadar, pentru viitorul societății și pentru viitorul omului. Fără această priză de conștiință, dialectica alienării, — care duce de la starea protestatară, pre-revoluționară, la umanizarea naturii și la universalizarea omului, — n-ar fi posibilă. Deci, n-ar fi posibilă făurirea societății comuniste, ținta supremă a marxismului.

În perspectivă istorică, filozofia marxistă pare mai concretă decît existențialismul sartrian, se rostește Lacroix, fiindcă ea „se îngrijește mai puțin de a descrie existența individului decît de a face să înceteze alienarea. În marxism, omul are o sarcină determinată: a deveni liber..., a-și cuceri ființa sa obiectivă, a fi într-adevăr uman”.

Pentru a face să înceteze alienarea, pentru a reda omului conștiința sa reală, adevărată, autentică, esențialmente socială și altruistă, marxismul declară război pe viață și pe moarte societății împărțite în clase. Aliații săi, în această luptă, sînt rațiunea, știința, tehnica, revoluția și progresul omenirii. Prin urmare, „a lupta pentru proletariet și cu el, înseamnă efectiv a promova valorile”. În acest caz, între revoluție și obligația morală a omului, între pathosul revoluționar și ethosul comunitar există identitate. În lupta revoluționară, criteriul ultim, norma supremă de referire, este privilegiul umanității pe de o parte, iar pe de altă parte este momentul istoric în care se articulează, în care ia trup dorul de mai bine al omului. Pe această linie de fapte, între progres și morală, între morală și progresist, se pun liniuțele egalității.

Optimismul viziunii marxiste se manifestă plenar în robusta încredere în om. Sub acest unghi, marxismul însemnează voința neînduplecată de a crea un om nou.

În opoziție cu existențialismul și cu personalismul, care-și cultivă parcmios grădinile închise ale propriului eu, marxismul militează pentru crearea unui climat de atotecuprinzătoare afirmare a omului. În această ipostază, comunismul coincide cu umanismul, care, în concepția noastră, nu este altceva decît realizarea chintesentei umane pe toate planurile de manifestare ale spiritului și ale vieții. În procesul de realizare deplină a esenței omului în existența sa socială și personală, dispăre opoziția dintre individual și colectiv, confirmîndu-se o personalitate „esențialmente comunitară, care nu există, scrie Lacroix, decît în totala sa reciprocitate cu alții”.

Reciprocitatea totală cu alții înseamnă transparență de conștiință și comunicare directă, adică iubire pentru iubire și încredere pentru încredere.

Grigore POPA

prezențe românești

TREI POETI

Sub titlul „Trei poeți români”, numărul din mai-iunie 1969 al revistei *Il giornale dei poeti* — organ al Asociației internaționale de poezie, face cunoștință cititorilor săi cu versurile lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga și Vasile Voiculescu. Traducerile care păstrează tonalitatea și spiritul original sînt semnate de Francesco Anelli.

LA TEATRUL NAȚIUNILOR

La cîteva zile după Festivalul de la Nancy, se deschidea la Paris noua stagiune a Teatrului Națiunilor.

Evenimentul este comentat în numărul din iulie al revistei „La Nouvelle Revue Française”, într-un articol semnat de Robert Abirached. Autorul apreciază că, în contextul unei ediții „prea convenționale” și „prea oficiale”, spectacolele prezentate de Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” din București au adus un suflu nou.

D’ale Carnavalului — piesa lui Caragiale prezentată în Festival, i-a condus pe spectatori într-o atmosferă de umor dezlăntuit „care antrenează personaje și obiecte într-o sarabandă de necrezut, făcînd ravagii pe unde trece. Spectacolul a fost admirabil condus de Lucian Pintilie, care avea de altfel actori cu calități excepționale: ar trebui să-i cităm pe toți, de la Octavian Cotescu și Toma Caragiu la Aurel Cioranu și Rodica Tapalagă. Ei ne-au dat o demonstrație superioară de suplețe și invenție comică”.

atlas liric american

Ezra Pound

Va dăinui-n această lume

— fragment —

Va dăinui-n această lume
doar ce-ai iubit cu-adevărat
Cenușă-i restul.

Un singur lucru nu-ți va fi prădat :
doar ce-ai iubit cu-adevărat.
Ți-e singurul tezaur moștenire :
tot ce-ai iubit neîntinat —
A cui e lumea, dar ? A mea, a tuturor,
a nimănui ?
Tu ai văzut. Ai pipăit apoi
rivnitul Paradis între pereți de iad.
Ți-e moștenire ce-ai iubit curat.
Un singur lucru nu-ți va fi prădat :
tot ce-ai iubit cu-adevărat.

În românește de Vasile NICOLESCU

e. e. cummings

Amores (III)

asa cum marea minunată e
din mîna
domnului trimeasă
să doarmă-asupra lunii
și cum pămîntul se-ofilește
luna se fărîmîțează
una cite una stele
flutură în praf
dar marea
nu se schimbă

mereu fuge din palme și
se-ntoarce-n palme

și e cu somn...

iubire,

ruperea

sufletul

tău

pe

buzele mele

În românește de Petru POESCU

Archibald MacLeish

Țara lui Cook

Vîntul de nord-vest era vîntul dinspre lacuri
Cel care suflă frunzele de stejar cu fața palidă-n afară, ca și
Frunzele de plop tremurător, cel care aduce foșnet de valuri —
Pe cîmp, departe, peste garduri : cel care suflă cale de mile întregi
Peste mirosul de pămînt mirosul de lacuri.

Vîntul de sud-vest era tunetul de după amiază
Vedeai vîntul întîii în brațele încordate ale vîței
Și verdele albind pe cer, girueta
Înnebunită pe acoperișul șopronului, și ușile trîntindu-se.
Și după ploaie culegeam din iarbă merele reci
Albe, scuturate de vînt.

Vîntul

Dinspre apus era vîntul de august, vîntul peste pustiile
Văi, peste șesurile aride unde întîrzie încă
Testele bizonilor, unde-n nisipul stătut
Se împrăștie balega de la turmele sălbatice. Vîntul de apus
Sufla zi după zi cum suflă vînturile de șes
Pirjolind iarba, carbonizînd frunzele, revărsîndu-se
La amiezi cu bronzul cicadelor, prăbușîndu-se foarte departe
Întunecos peste ape decolorate, peste lacul unde nu mai erau
Valuri, nemișcator.

Vîntul de nord era noaptea
Cînd nici frunzele și scoarța stejarului mai tremură
Doar pe aici păsările. În vîntul de nord erau stelele
Peste cerul întreg și zăpada pe drumuri
Și zăpada-n nisip unde vara erau apele...

În românește de Mircea IVĂNESCU

Robert Bly

Trezire

Ne apropiem de somn : se-amestecă în minte flori de castan
Cu dureroase gînduri
Și lungile rădăcini ale orzului, amărăciune
Pătînd asemenea rădăcinilor stejarului apele negre
Din Louisiana, străzile umede scăldate în ploaie
Și flori șiroind, din acestea
Ne-am ivit, moale tunel înaintînd spre întuneric.

Vine furtuna. Mica fermă din Minnesota
Abia dacă poate să-nfrunte furtuna.
Întuneric, întuneric în iarbă, întuneric în arbori.
Chiar și apa din fîntini se clatină.
Întuneric se desprinde din trupuri și crizantemele
Sînt negre, și caii, purtînd mari poveri de fin
În adîncile hambare cu aer negru bătînd din colțuri.

Statuia lui Lincoln și traficul. Din trecutul îndelung
În prezentul îndelung
O pasăre, uitată între aceste apăsări, cîntînd
În vreme ce marea roată se învîrtește, măcinîndu-i
Pe cei vii în apă.
Spălare, neîntreruptă spălare în apa acum pătată
De flori și de bușteni putreziți,
Plinsete, aproape înăbușite, de sub pămînt, cei vii
Trezîți, în sfîrșit, asemenea morților.

În românește de Matei CALINESCU

Părerile solicitate de anchetă — care pot fi trimise la adresa Via Angelo Poliziano — Roma — vor fi publicate în revistă și vor constitui subiect de discuție la o masă rotundă, cu participarea unor figuri reprezentative ale culturii aliene.

Chestionarul anchetei cuprinde următoarele trei întrebări: 1. — Este, după dvs., substanțială diferența dintre „poezia tîră” și „poezia tineretului”? 2. — Există astăzi o problemă în jurul poeziei tinere, și dacă da, care sînt elementele formale sau substanțiale, literare și soluțiile ?

3. — În condițiile existenței poeziei ermetice și a actualei angărzi, ce perspective are și trebuie să aibă poezia tîră, ținînd cont de problemele de ordin etic, estetic și unic create de structura socială ?

Strega

● Premiul Italian Strega a fost decernat în acest an scriitoarei Lalla Romano pentru romanul *Le Parole trai noi legere*. Este pentru a patra oară cînd laurii revin unei femei-mancier în cel 22 de ani de distență ai acestei importante compense literare, comparată deseori cu Goncourt-ul francez. Prestigiul premiului este atât de mare, încît, de pildă, un înepid editor italian s-a gîndit să-l asocieze unor cărți fuzate. Nu de mult, pe banda publicitară a unui volum se putea citi inscripția : „Acest roman a pierdut premiul Strega”.

Adeziune

Alături de milioanele de români care înțeleg și simțesc emoțiile zilelor fierbinți ale acestui august bogat în evenimente fundamentale, îmi exprim din toată inima adeziunea față de documentele pregătitoare ale celui de-al X-lea Congres al Partidului Comunist Român. Ele oglindesc politica înțeleaptă și fermă a partidului și a conducerii sale, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, în vederea construirii socialismului și comunismului în țara noastră și corespund întru totul intereselor vitale ale poporului român, asigurând satisfacerea nevoilor materiale și spirituale ale oamenilor muncii și în viitorul cincinal, și în decada ce urmează. Am simțit în aceste zile pulsul viu al existenței noastre, cu o intensitate deosebită: sentimentul solidarității deplină, totale, a unei colectivități atât de largi este covârșitor.

Ca lucrător în sectorul cinematografic îmi exprim totodată prin această deschisă adeziune recunoștința și mulțumirea mea Partidului Comunist Român pentru condițiile excelente ce au fost create filmului românesc și care au contribuit la dezvoltarea lui. Cu aceste sentimente, alături de toți tovarășii mei de muncă din cinematografie, voi depune întregul meu devotament și înțelegerea mea putere de muncă pentru îndeplinirea sarcinilor ce ne revin, pentru îndeplinirea lor potrivit noilor cerințe și exigențe, cu o mereu sporită pasiune.

Ovidiu GOLOGAN

O nouă istorie

Începând cu Congresul al IX-lea al P.C.R., a intrat în obiectivul țării cu poporul întreg să dezbată documentele ce statornicește tabloul viitor al vieții noastre materiale și spirituale, zborul continuu pe verticala socialismului. Acum, în preajma celui de-al X-lea Congres, țara întreagă a devenit o imensă sală la tribuna căreia urcă 20 de milioane de oameni ce-și exorismă în mod responsabil și înălțat gîndul și dragostea pentru partid, hotărîrea de a îmbogăți și înfrumuseța peisajul României moderne.

În zilele lui august — lună ce fixează nașterea națiunii libere, suverane și independente — 20 de milioane de oameni vor ridica mîna la unison votînd o nouă istorie. Anii și fantele ei le cunoaștem de acum. Trebuie doar ca fiecare să ne pregătim uneltele, să meditam cu seriozitate la greutăți și fericire și să începem imediat să sădim frumuseți.

Ca cinești, conștienți de nemulțumirea ce se manifestă față de munca noastră actuală, venim în întîmînarea Congresului cu dorința expresă de a contribui la anarhia acelor filme care să reflecte în chin adevărat și complex faptele timpului ce-l parcurgem.

Identificîndu-ne cu gîndirea și sentimentele poporului nostru asigurăm partidul și conducerea sa, personal pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, că ne vom strădui ca prin lucrări profunde socialiste și specifice românești să contribuim la dezvoltarea și afirmarea școlii cinematografice naționale.

Dorim ca munca viitoare — cronică în imagini a vieții emoționante pe care o anticipează documentele Congresului al X-lea — să justifice încrederea acordată, un loc meritoriu în rîndul celorlalte arte.

Sper ca în curînd faptele să înlocuiască aceste modeste cuvinte, și filmele românești, profund ancorate în actualitate, să fie mesageri ai gîndurilor și sentimentelor cu care poporul nostru își făurește destinul socialist, transformă documentele partidului în file de istorie.

Virgil CALOTESCU

Faptul, documentul și documentarul

GEO BOGZA SCRIE și cu... aparatul de filmat (cu operatorul S. Uzun la TABACARIU)

Documentarul, filmul cu acest nume, trece prin paginile presei noastre ca un produs a cărui denumire este cumva codificată, tainică, ceva specializat, alt de specializat încît omul de rînd nu poate și parca nici n-ar trebui să încerce să-i descifreze subtextul și destinul. Cu toate că, socialmente vorbind, filmul documentar ar trebui să fie cel mai apropiat de public și cel mai pasionat observator al lumii în care se naște.

Nu spun nici o noutate și nici nu am intenția, în acest articol, să provoc o discuție asupra documentarului nostru. Mărturisesc că nu o dispoziție polemică mă face să scriu despre filmul documentar. Simt însă nevoia unor racursuri înainte de a mă posta în fața perspectivei.

ATITUDINEA DE A OBSERVA

Pe acest tărîm — al filmului documentar, al manifestării cinematografice obligată la sinteza maximă, al scurt-metrajului — s-au produs la noi foarte frecvente inițiative. De-a lungul anilor, condeie scriitoricești și gazetărești, inițiative regizorale au fost deseori surse de inovație în filmul scurt. Regizorii documentariști au fost de multe ori în pas cu vremea, dar luînd tot de atîtea ori, cu

mare repezițiune, repaus. S-ar putea afirma că la noi, dacă fost valuri, au fost în orice caz unduiri. Am văzut filme-anchete, filme-reportaj, filme-de-montaj, mărturie sau filmul-adevăr toate denumiri destul de convenționale, dar toate pornind de la cite un document sau spre aflarea lui. Au pornit, dar rămas decît în amintire, pentru că filmul cel mai legat la d vorbind, de cotidian, a cărui condiție primordială este spontaneitatea și care e în cea mai mare măsură oglinda zilei, este prea sea cam atemporal, cu rare treziri la ceasul vremii noastre chip paradoxal, la documentar a ajuns să triumfe ambiția de a concura ficțiunea sau tendința de a deveni poetică sau, în sfîrșit, de a coborî subtil (și nu fără rezultate) în adîncurile științei astfel, în loc să fie o prismă transfigurativă și să transmute f mensele vii — printr-o viziune personalizată, într-o expresie erentă și comunicabilă, o viziune asupra unor fenomene concrete — se prefacă uneori într-o sticlă „de trecere” a unor abstracții spre infinit. Acesta ar fi, cred, în bună măsură, momentul documentarului nostru. Și nu vreau de loc, făcînd această afirmație, să neg valoarea unor pelicule realizate de foarte talentați regi a unor pelicule care nu-și propun să fie document, dar nu sînt aceasta lipsite de valoare, săvîrșite de pildă de Moscu, Iliescu, Bogiu, Popovici, Petrovici, Pavel Constantinescu și alții alții. În ansamblu, unilateralizîndu-se preocupările sau, ca să fiu obiectiv, îngroșîndu-se tendința spre unilateralizarea preocupărilor, pare o dimensiune — și tocmai cea determinantă — a documentarului: filmul inspirat de realitatea imediată, provocat de observarea ei și realizat prin spontaneitatea ei transmutare pe peliculă, cînd, evident, prin filtrul selectiv organizator și innoibilator al personalității regizorului.

Festivalurile de scurt-metraj și documentar ne aduc un plăcuta mîngiere a unor lauri, ceea ce nu înfirmă însă cu nîsînsurile de mai sus în ce privește condiția documentarului acolit în scurt-metraj, întrucît categoriile de filme dinlăuntrul festival pot găzdui și pelicule, să le zicem, eseu, parafrazănd tisticul și reluînd crîmpele seducătoare dintr-un ansamblu de ctență.

OFENSIVA EVENIMENTULUI

Ne asaltează însă prezentul, cu largile lui semnificații. În rînd se încheie un sfert de veac de nouă așezare socială și înd nesc să afirm că documentarul a fost mai puțin — fie printr-o crare cinematografică de puternică sinteză, fie chiar printr-o ad nare de filme realizate — o mărturie a timpului.

Astăzi, mulți dintre realizatorii acestui gen de filme par întînsul țării sau stau îndelung închîși în cabine de montaj și boratoare, în încercarea lor pasionată de a reda dimensiunile zentului. Aș pomeni, de pildă, că Ion Moscu și D. Done au anția unei sinteze social-culturale a țării în filmul *Orizont '69*; pe altă parte, Titus Mesaroș cu *România înedită* ne va prilejui babil să cunoaștem ceea ce nici nu bănuim că există la noi; gil Calotescu ne va reaminti clipe istorice cu *Vara fierbinte a lui* în timp ce Eugen Mandric va desprinde sensurile adînci ale u prefaceri și va încerca profilul epocii noastre dedusă din două lenii de existență. Sînt doar cîteva titluri, dintr-o suită de fil Avem temeiuri să credem că vor fi și revelatorii, și emoționali dar cutezăm să sperăm ca ele să readucă, în același timp, pasi documentariștilor pentru ceea ce se întîmplă sub ochii noștri (l vărata sursă a artei lor) și este mai plin de semnificație, ca de ment — decît ceea ce plămîm, de la scenariu, de pe platou din laborator, după chipul și asemănarea faptului autentic.

Mircea ALEXANDRESCU

Un eveniment cinematografic

PRIMUL FESTIVAL AL CINECLUBURILOR

Între 24 și 27 iulie s-a ținut primul Festival republican al cineasților amatori. Azi, cînd se împlinește un sfert de veac de viață nouă, în cinstea acestei aniversări Comitetul de stat pentru cultură și artă, Consiliul central al Uniunii generale a sindicatelor, Comitetul central al Uniunii Tineretului Comunist, în colaborare cu Asociația Cineasților au organizat un vast concurs la care au participat 278 de filme, ajungînd în finală 144. S-au decernat peste treizeci de premii. Filmele au fost examinate pe categorii: 1) documentare (teh-nico-științifice, științifice, documentare artistice, reportaje, anchete, critică cetățenească); 2) filme artistice; 3) animație; 4) experimentale. Premiul întîi pentru prima categorie s-a dat *ex aequo*, filmelor *Retrospectivă* (Cineclubul C.F.R. Timișoara) și *Ploaia nu cade din cer* (Clubul sindical „7 noiembrie”, Arad). Premiul II s-a acordat filmului *Orizontul industrial* (Cineclubul sindicatelor Combinatului chimic Făgăraș), iar premiul III s-a acordat filmelor *Requiem pentru o insulă* (e vorba de Ada-Kaleh) și *Destin* (Cineclubul sindicatelor C.F.R. Caransebeș). Apoi, patru mențiuni pentru: 1) cel mai bun film științific (o admirabilă operație chirurgicală la ochi, filmată de Cineclubul sindicatului I.M.F. Iași); 2) pentru cel mai bun film tehnico-științific (*Cuptoare pentru oțeluri aliate*, cineast individual C. Pincu); 3) pentru cea mai bună anchetă de critică cetățenească: *Semnale* (Clubul sindicatului Combinatului chimic, Rimnicu Vilcea), unde se prinde pe viu proasta servire a publicului (pline, pol-clinici, etc.); 4) *Reportaj din Delta* (Cineclubul Tomis, Constanța).

La filmele artistice s-a acordat premiul I filmului *Așteptarea* (Cineclubul Sindicatului învățămîntului București); premiul II, filmului *Foia de staniu* (Cineclubul Casei de cultură Huși — Vaslui); premiul III, filmelor: *Cînd oamenii se joacă* și *Prietenie cu bucluc* (Cineclubul Școlii generale nr. 1 „Oțelul roșu”, Caraș — Severin).

La filmele de animație nu s-a acordat premiul I, ci numai premiul II pentru *Mozaic* (Cineclubul „Viitorul”, sindicatul Trustului de construcții-montaj Oradea), și premiul III pentru *Y I*.

Premiul Juriului a fost acordat colectivului de la Oțelul roșu (Caraș — Severin), care a adus cele mai multe filme la preselecție, și unele din ele chiar premiate.

Juriul a mai acordat un premiu pentru cel mai bun regizor, în persoana lui Sandu Dragoș, celei mai bune imagini lui Lințea și Petcu Constantin, celei mai bune coloane

sonore lui Cicerone Zbanțu și Petre Lascăr.

Premiul pentru cel mai bun scenariu a fost acordat filmului *Cărrile apelor* (Cineclubul Casei de cultură a studenților Timișoara). Tot acest film a fost distins și cu Premiul Criticilor.

Dintre filmele experimentale, a fost premiat *Obsesia*, film de o originalitate m'clariană, executat de Cineclubul sindicatului Direcției regionale C.F.R. din Timișoara.

Acest colectiv a mai fost distins și cu premiul acordat de Televiziune. Tot Televiziunea a distins cu un premiu pe realizatorul Lupuș, autor al filmului *Ploaia nu cade din cer*, careia i-a mai fost decernat premiul I al filmului documentar. Este, în această peliculă, o curioasă prezentare pe două planuri a unei procesiuni de paparude care invocă ploaia sub privirile sâtenilor ce le acordă crezare, iar paralel cu aceste mist'ce întîmplări, echipe destoinice de tehnicieni sapă canale și execută lucrări care vor face din superstițiile paparudelor realități de hidrologie.

Ministerul Muncii a acordat un premiu filmului *Atenție!* (Cineclubul sindicatului Întreprinderii de distribuție a energiei electrice București); ziarul „Munca” a premiat filmul *Minute, lei, tone* (Oțelul Roșu, Caraș — Severin); Casa centrală a creației populare București a premiat Cineclubul Casei de cultură din Sinicolaul Mare.

Oficiul Național de Turism a acordat două premii: unul admirabilului film folcloric *Dansul cerbului* (Cineclubul sindicatelor din Cîmpulung-Muscel), iar celălalt unui film de turism *Delta* (Cineclubul Tomis, Constanța).

Asociația Cineasților din România a premiat filmul *E pur si muove* (Cineclubul Casei pionierilor Reșița) și filmul *Fata cu zestre*. S-au mai acordat distincții filmelor *Roata lumii* (Cineclubul Finanț-Bănci) și *Punțile* (Casa Studenților din Timișoara). Revista „Cinema” a acordat trei premii de încurajare unor cinecluburi de amatori.

Juriul a socotit că nici un premiu nu poate fi deocamdată acordat interpretării actoricești. Cred că s-a înșelat judecînd așa. Și s-a lăsat înșelat de faptul că, realmente, interpreții, novici în această artă grea, în care profesioniștii sînt deseori lamentabili, au jucat mai degrabă stîngaci. Iată însă că, printre filmele prezentate, găsim unul extrem de semnificativ. Se numește *Gropian* și se subtitulează *Studiu*. Este un adevărat tur de forță: timp de 10 minute, cit durează pro-

iecția, avem numai groptanuri ale leiași persoane. În speță, o față foarte dragută și expresivă, care se gîndește fel de fel de lucruri, trece de la o ordine alta, uneori se înflăcărează (în bine, în rău) și începe să vorbească tare, și țină ei înseși d scursuri — bineînt toate astea nu cu glas tare, ci numai mișcare de buze și variații fizionomice. Bineînțeles, să faci asta zece minute ceva de o dificultate diabolică. Nic Hollywood, dacă s-ar fi făcut o „pro de gropian, să zicem lui Laughton, el fi fost supus la o asemenea infer încercare. Cu temeritatea entuzismului amoralului de cineast, cineamatorii no (de la Cineclubul Casei de cultură a torului I București) au avut această drăzneală. Și — vă rog să mă credeți — reușit.

Deosebit de asta, găsim în acest film o înțelegere a rostului cineam rismului; înțelegere care ar trebui p ticită mai des. Cineamatorul nu filme care să fie difuzate pe rețeaua mercială. El urmărește două scopuri: consemneze sentimente personale, mente intime din viața lui, să le înședurabil pe peliculă. Iar în al doilea r să facă încercări de artă, încercări proces în arta exprimării pe pelio. Nu-i vorba neapărat de experimente t nite, cum cred unii că ele sînt l artei a șaptea, ci încercări, din ce în mai grele, de a adînci, de a perfecț mijloacele de exprimare. În această vință, tema ideală pentru aceste bucă scurte de film de amator este nu o veste întreagă, ci un singur scurt ep dintr-o poveste, o secvență de zece nute, cuprînzînd fapte juste, atîtea trebuie pentru a produce măcar o sing dată un moment de explozie, o clipă ger revelatoare de adevăr mult, o sce cheie de cîteva zeci de secunde, care să nă cit o carte întreagă. Talentul de a asemenea idei de detaliu este altă omega artei a șaptea. Acest talent, nic alt exercițiu nu ni-l învață așa cum învață filmele de amatori, concepute cum le-au înțeles autorii Cineclub București și l-au categorisit atît de es „studiu”. Îmi propun să-l arăt și comentez într-una din lunile viitoare față studenților mei, cu atît mai mult filmul, în culori, e foarte reușit și imagine.

În tot cazul, vasta mișcare de amă bucură pe cei ce cred că numai tineri viitor deține, în cinematografia rom cheile unui progres care, fără acest t ret entuziast, poate aștepta mult și b

D. I. SUCHIAN

SCHIȚĂ PENTRU O ISTORIE PARALELĂ A DOUĂ STAGIUNI: 1948/49 — 1968/69

La Congresul partidului din 1948, Rezo-
luția stipula că se „va acorda o atenție
deosebită creării de condiții prielnice ar-
tistic și literaturii puse în slujba poporu-
lui” și că se „va arăta toată sollicitudi-
nea slujitorilor științei și artei”. Printre
măsurile corespunzătoare, care au dina-
mizat și viața teatrală, au fost: înfiin-
țarea mai multor teatre dramatice de stat
în limbile naționalităților conlocuiri-
(are), întemeierea unui institut superior
de învățămînt artistic cu rang universi-
tar, avînd, pentru prima oară, o facultate
de regie — și altele. În stagiunea 1948/49
a funcționat deci 27 de teatre, care au
dat cam 6 500 reprezentații, cu aproxima-
re 2 500 000 spectatori. În stagiunea
1968/69, sînt 42 de teatre; numărul spec-
tatorilor și cel al spectatorilor aproape
a dublat. Acum douăzeci de ani, o
mă parte din instituțiile de artă scē-
tică funcționau precar, n-aveau localuri
proprii, nici regizori, nici scenografi. La
Brașov, trupa era adăpostită într-o
gară, unde — cum scria o revistă —
nu există nici o fereastră, iar din cauza
celui și a umezelii a trebuit să se facă
cîmă în tot cursul verii”. Echipele aveau
de 10—15 actori. În turnee se juca une-
ori în hambare luminate cu petromaxuri,
în săli de clasă, în primării (județele Ar-
geș, Bacău); cîteodată se abordau loca-
ții mici prin înțelegere cu mecanicii de
tren, care încetineau pentru ca actorii să
poată arunca bagajele și sări din mers,
într-o stație. În 1968/69 toate teatrele (cu
cîteva excepții) au funcționat în localuri
proprii, marea majoritate construcții noi,
cu structură înnoită; s-a refăcut fun-
damental și dotat excepțional Teatrul
Nășlești; a început edificarea unor tem-
ple ale Thaliei la București (Teatrul Na-
țional), Craiova, Tg. Mureș. Pe traseele
rurale, deși se mai joacă uneori în
condiții improprii, s-au ivit foarte nu-
meroase săli de spectacole, în orașe și
în zone rurale.

Stagiunea 1948—49 a fost substanțială
în raportul afirmării dramaturgiei orina-
le. S-au reprezentat, în premieră abso-
lută: *Minerul* de Mihail Davidoglu (la
București — în regia lui Aurel Ion Mai-
nu — și la Cluj), *Ziua cea mare*, debu-
tului Mariei Banuș, *Iarbă rea* de Aurel
Ionescu, apoi *Bălcescu* de Camil Pe-
rescu, *Haiducii* de Victor Eftimiu, *Rap-
ortul* de Mircea Ștefănescu, *Insușirea*
doamnei Stamate de Al. Sahi-
ghian (toate la Teatrul Național, sub di-
recția scriitorului Zaharia Stancu). La
Teatrul Municipal, condus de Lucia
Debuta Bulandra, a debutat Lucia De-
buta cu drama *Cumpăna*. Au mai fost
se în scenă comedii *A murit Bubi!*
de Tudor Mușatescu, *Cînd înfloresc ane-
mele* de Tudor Șoimaru, *100% fatal* a
debutului Ionel Lazaroneanu și alte
vea încercări. În 1968/69 au fost mon-
te, în premiere absolute, circa 45 de
ese românești, semnate de Tudor Mu-
șatescu, Ion Luca, Mircea Ștefănescu, Au-
re Baranga, Radu Stanca, Teodor Ma-
nu, D. R. Popescu, Al. Mirodan, Paul
Ierac, Ion Bălesu, Sergiu Fărcășan, Ale-
xandru Popescu, Ion Omescu, Radu Co-
su. Romulus Vulpescu, Ștefan Hara-

Meșterul Manole (în 1968) a fost SILVIU
STĂNCULESCU (în fotografie, împreună
cu Mariana Mihut)

lamb și alții — dintre acești alții, destui
nemenționați. A debutat, ca dramaturg
(cu două piese) Marin Sorescu, de ase-
menea Cezar Ivănescu, I. D. Sirbu, Tina
Ionescu — și nu numai ei. A publicat
două drame Paul Anghel; au mai apă-
rut, în cărți ori reviste, lucrări de Dorel
Dorian, Al. Voitin, M. N. Basarab, Iosif
Naghiu și destul de numeroase sub alte
iscălituri, — parte promițătoare, parte
evazive, cîteva sub zodia deșertăciunii. E
evident că, spre deosebire de acum două
decenii, sintem azi martorii unei mișcări
dramaturgice de anvergură în care se în-
tilnesc, se confruntă, și uneori se în-
fruntă, tendințe, optici, stiluri foarte fe-
lurite și la care participă toate genera-
țiile de scriitori, predominînd remarca-
bil tinerii. Faptul că în această stagiune
s-au reluat *Bălcescu* (la Pitești) și *Haidu-
cii* (la Satu-Mare), că au avut loc pre-
miere cu opere dramatice de Vasile
Alecsandri, Liviu Rebreanu, Lucian
Blaga, Mihail Sorbul, Victor Eftimiu,
Tudor Mușatescu, Hortensia Papadat-
Bengescu, ilustrează continuitatea fun-
damentală a unei politici repertoriale stabile.

Evenimentul anului teatral 1948/49 —
după cum afirma, printre alte cronici, și
cea semnată de Geo Dumitrescu — l-a
constituit reevaluarea scenică a comedii-
lor *O scrisoare pierdută* și *O noapte
furtunoasă* de către strălucita echipă de
comedie a Teatrului Național, condusă
regizoral de Sică Alexandrescu. Același
director de scenă, împreună cu tînărul
regizor venit de la Iași, George Dem. Lo-
ghin, și sub supravegherea lui Camil Pe-
rescu, a montat exemplar *Bălcescu*, ta-
blou somptuos, vibrant, al revoluției pa-
șoptiste, avîndu-l ca interpret principal
pe Mihai Popescu. Același actor a de-
ținut rolul tînărului Montague în *Romeo
și Julieta*, admirabilă reprezentație rea-
lizată de Moni Ghelerter în scenografia
lui Al. Brătășanu. Anul, foarte dens ca
înfăptuire de artă scenică, a mai înregis-
trat, tot pe scena Naționalului: *Toți fiii
mei* de A. Miller cu Aura Buzescu și
G. Calboreanu, *Othello*, regizat de
N. Massim, în decorurile lui Liviu Ciulei
(cu Emil Botta și Jenică Constantinescu),
Evantaiul de Goldoni, regizat de Fer-
nando de Cruciat, *Toreadorul din Ol-
medo* de Lope de Vega (pentru care Ion
Sahighian a fost acuzat de „supraregie”) și
Confruntarea, o piesă politică, bucu-
rîndu-se de măiestria inegalabilă a lui
N. Bălțăteanu. *Trenul blindat* de Ivanov
la Teatrul Armatei (regia Al. Fintî, in-
terpreți George Vraca, George Calbo-
reanu), *Fiul meu* de Gergely Sandor (tot
aici — interpreți Lucia Sturdza Bulandra,
Vraca, Manolescu), *Pescărușul* de Cehov
(la Teatrul Municipal — regia Marietta
Sadova), *Azilul de noapte* (la Tg. Mureș
— cu Kovacs György în Satin) și altele
impuneau prin idei novatoare, uriașe
creații actricești, memorabile valori de
ansamblu, subtilități uneori fascinante în
detalii, acorduri cromatice, gradație a
ritmului, finisaj. Semnatarul rîndurilor
de față le-a calificat pe atunci, alături de
alți critici ai vremii, ca „redutabile și de
durată biruinți artistice” (în revista
„Flacăra”, „organ al scriitorilor, artiști-
lor și ziaristilor”); ele rămîn și azi ca
momente culminante de artă scenică ro-
mânească. Se jucau și comedii facile, dar
o anodină farsă de Arnold și Bach, adap-
tată de Baranga și răscolită de Birlic,
Mișu Fotino, Talianu, Măruță, Eugenia
Bădulescu, sau o altă comedioară, con-
dusă cu brio de Iancovescu stîrneau
multă bună dispoziție. În același an s-au

prezentat la mai toate teatrele piese pen-
tru copii — slujite cu devotament de cei
mai buni actori. În *Scufița roșie*, de
pildă, la Municipal, Bunica era Marietta
Rares, Cotoiul — Liviu Ciulei, Soporla —
George Carabin etc.

Caracteristicile stagiunii 1968/69: izbin-
zile scenice sînt mult mai numeroase,
mai cuprinzătoare în deschiderea spre
toate literaturile și epocile — cu aplecare
specială spre teatrul actual — și mai
larg distribuite pe întreg teritoriul.
Becket, *Ingrijitorul*, *Meteorul*, *Prețul*,
Victimele datoriei, *Ofițerul recruta*,
Meșterul Manole, *Ucișag fără simbrie*,
Echilibrul delicat — toate la București,
Galileu și Filoctet la Iași, *Caligula* la
Cluj, *Nu sînt Turnul Eiffel*, și *Regele
Lear* la Craiova, *Neînțelegerea* la Arad,
Croitorii cei mari din Valahia la Ploiești
și Pitești, *Diavolul și bunul Dumnezeu*
la Cluj, *Vilegiatura* la Constanța, *Omul
în robă la Galați*, *Omul cel bun din Si-
cian* și *Noaptea încurcăturilor* la Piatra-
Neamț, *Cameristele* la Ploiești, *Richard
III* la Sibiu, *Dansul sergentului Mus-
grave* la Tg. Mureș sînt spectacole care
au atras atenția ca remarcabile prin ten-
siune a ideilor, racorduri în contempo-
raneitate, optică personală a realizatorilor
și pasiune inventivă în căutarea ex-
presiei — chiar dacă unele manifestă ne-
împliniri, fie în gîndirea regizorală, fie în
distribuirea și susținerea rolurilor, fie în
tehnică armonizării componentelor. Trei
festivaluri de inițiativă locală (dar de
importanță republicană), treisprezece
turnee în străinătate efectuate de zece
teatre din diferite orașe, prezența a pa-
tru regizori români pe scene din alte
țări, o amplă trecere în revistă, la Bucu-
rești, a realizărilor noastre, în cadrul
unui colocviu internațional dedicat regiei
tineri, au fost printre împrejurările din
acest an favorabile stimulării gîndirii și
vieții teatrele — și care puteau fi doar
profețite (numai cu multă și cutezătoare
imaginație) în stagiunea de acum două-
zeci de ani.

MIHAI POPESCU, cel dintîi memorabil
Bălcescu

La sfîrșitul anului de învățămînt
1948/49, Institutul prezenta, în producții
de sfîșit de an, prima sa promoție uni-
versitară, cu diplome iscălitte, printre al-
ții, de profesorii Marioara Voiculescu,
Aura Buzescu, Gheorghe Storin, N. Băl-
țăteanu, G. Timică, V. Maximilian,
Aurel Ghițescu, Mihai Popescu, Beat-
Fredanov. Absolveau, cu note mari,
tinerii regizori Vlad Mugur, So-
rana Coroamă, George Teodorescu,
D. D. Neleanu și alți cîțiva; se impu-
neau, în examen, foarte proaspeții actori
Toma Caragiu, Marcela Rusu, Tudorel
Popa, Ludovic Antal, Dinu Ianculescu
sau Dan Deșliu și Virgil Brădeșteanu —
care și-au ales, apoi, alte drumuri în
viață. Timp de douăzeci de ani, Institu-
tul a continuat să dea, cu regularitate,
promoții de actori (în total, pînă acum,
aproape 850) în unii ani și de regizori
(în total peste 80) și teatrologi, în timp
ce la Institutul de arte plastice s-au
promovat scenografi, iar la Tg. Mureș ac-
tori de limbă maghiară. Corpul profeso-
ral bucureștean s-a mărit, în unii ani s-a
mai îmbunătățit, în alții dimpotrivă,
acum poate că e prea amplu și prea di-
vers ca să ne putem încumeta a-l judeca
în ansamblu; cert e că în două decenii
a pregătît acele generații de artiști care
au azi ponderea hotărîtoare în toate for-
mațiile de artă dramatică.

Notațiile de față, deși fugitive și
parțiale, își propun să evoce un drum și
să releve, din nou, dimensiunile de azi
ale unei mișcări fecunde, ramificate; ea
sumarizează rezultate întrutotul apre-
ciabile și se prevalează de o perspectivă
vastă, cu determinări evidente în întreg
contextul elevării culturii și al gradului
de intelectualitate a populației. Partidul
Comunist Român, a cărui politică a dus
la crearea cadrului acestor înfăptuiri și
ale cărui idei fertilizează cîmpul creației,
stimulînd neconținutele ei sporuri, for-
mulează, în preajma celui de-al X-lea
Congres, cerința nobilă ca făuritorii de
artă și literatură să rămînă, mereu, con-
secvenți: „mesagerii spiritualității po-
porului nostru, exprimînd prin opere
originale, autentice, specificul societății
socialiste”, aducîndu-și astfel „o contri-
buție efectivă la afirmarea valorilor na-
ționale în circuitul culturii mondiale”.

Valentin SILVESTRU

Congresul X

Caracteristica acestui moment

Viața noastră teatrală a trecut
întotdeauna prin „momente”.
A fost un moment al actorilor,
a fost și un moment al regizo-
rilor, în fine a venit și un mo-
ment al dramaturgiei. Momen-
tele în sine cred că n-au prea
mare importanță, vin și se duc,
mai importante sînt valențele,
valențele reale pe care le dau
în vileag aceste momente. Cred
că în ultimii douăzeci și cinci
de ani teatrul românesc n-a
mai trecut printr-o efervescență
atît de reală, ca aceea prin care
trece astăzi. Poate nu atît că am
avea actori, regizori și drama-
turgi mai buni decît altădată, cît
pentru faptul că-i avem într-a-
devăr — și actori și regizori
și dramaturgi.

Ceea ce mi se pare că trebuie
a fi subliniat cu necesitate
acum, în prag de august, este
procesul de regenerare a cu-
lturii teatrale care a avut loc
în ultimii ani și care cred că
s-a manifestat într-un anume
tip de înnoire, un fel de înnoire
structural iconoclastă. În sfîr-
șit, de cîteva ani încoace, nu se
mai poate vorbi de un „nou” ca-
nonizat, ci de o tendință per-
manentă de decanonizare. De
aceea cred că fenomenul real-
mente demn de a fi subliniat în
viața teatrală ține nu atît de
forme, care mai au destul loc
pentru primenire și perfecționa-
re, cît de spiritualitate. Spiri-
tualizarea teatrului românesc
din ultimii patru-cinci ani, re-
lațiile stabilite în consecință
acestei spiritualizări se mate-
rializează în primul rînd într-o
mai amplă înțelegere,
receptare și modelare a existen-
ței contemporane. Cred că
acesta este lucrul care ne poa-
te propulsa pe o orbită de real
interes. Pentru că, indiferent
dacă o vrem sau nu, facem o
artă contemporană, și atunci,
înainte de a ne lua zborul, tre-
buie să știm unde și pentru ce
zburăm.

În esență, direcția, pentru o
epocă, o elaborează, pentru cul-
tură și pentru întreaga viață
românească, acest al X-lea Con-
gres al Partidului, căruia îi
închin omagiul meu de scriitor.

Leonida TEODORESCU

Viitorul la ordinea zilei

În preajma evenimentelor la
care vom participa cu toții, în
luna august, este, desigur, ca-
zul să ne întrebăm și noi, cei
ce muncim în teatre, ce avem
de înfăptuit de acum înainte — și
asta nu în mod festiv și nici
în general. În străinătate se spu-
ne despre teatrul românesc că
este un teatru bun, și confruntă-
rile internaționale par a-l doved-
di, cel puțin în unele cazuri, a-
cest lucru. Nimic n-ar fi mai gre-
șit însă decît să ne culcăm pe la-
uri, să considerăm misiunea
noastră parțial încheiată, cre-
înd un nou „academism” care,
în timp, s-ar dovedi la fel de
sclerosat ca orice formă statică
mai veche și împotriva căreia
ne-am ridicat în prima noastră
tinerie. Am convingerea că
între alte datorii civice o avem
și pe aceea de a fi veșnic ne-
mulțumiți de rezultatele noastre,
de a căuta, fiecare după pute-
rile sale, să ne autodepășim.

Viața e o luptă continuă im-
potriva inerteției. Artă este de
aceea obligată să reflecte prin
toate mijlocele dinamismul și
dialectica existenței. A fi nou,
nu înseamnă a nega trecutul, ci
a căuta să fii în pas cu prezen-
tul și — de ce nu? — chiar cu
viitorul.

Acest viitor al nostru e la
ordinea de zi a Congresului Par-
tidului Comunist Român pe
care-l salutăm toți cetățenii ace-
stei țări, cu cea mai mare însu-
flăcîre.

Lucian GIURCHESCU

Othello, în 1948, a fost EMIL BOTTA

ROFOTIPIA o invenție românească în grafică

O reală și aș zice „senzațională” invenție — datorită unor oameni de artă români — este rofotopia. Am luat recent cunoștință de această tehnică artistică, bazată pe un principiu cu totul opus gravurii și care permite multiplicarea, în condiții simple și foarte puțin costisitoare, a imaginilor pictate în culori de apă. Se pot reproduce, cu toate nuanțele cuvenite, în zeci de exemplare, chiar până la o sută sau două sute de exemplare, acuarelele făcute de artiști.

Nu e vorba de imprimarea cernelii sau culorilor aflate pe o placă sau mai multe plăci impermeabile, cum este în cazul gravurii în lemn, metal etc. ci dimpotrivă noua invenție se bazează pe principiul absorbției culorilor de apă, adică folosindu-se matrițe din materiale absorbante, cum sînt sugativă, hîrtia de China etc. Imaginea creată de artist se desenează pe o matriță dintr-un material absorbant, izolindu-se rezervele prevăzute de desen cu un impermeabilizant și umplîndu-se restul matriței cu coloranți solubili în apă. În funcție de numărul culorilor, de cromatică imaginii, se execută prin presiune imprimarea succesivă, combinîndu-se prin suprapunere două sau mai multe matrițe. Asemenea „matrițe” din sugativă, hîrtie de China etc. sînt mult mai ieftine decît lemnul sau metalul, pot fi lesne imprimate, și, în genere, pentru o acuarelă cu subtile și numeroase nuanțe nu sînt necesare mai mult de 2—3 matrițe și un simplu rulo. Nu sînt necesare complicate instalații tehnice.

Denumirea noii tehnici grafice — rofotopia — vine de la grecescul rofeion (absorbție) și de la termenul mai cunoscut, tipie (imprimare).

Invenția, brevetată sub n-rul 49.335 și publicată la 5 ianuarie 1968 de către Oficiul de Stat pentru Invenții, aparține Uniunii Artiștilor Plastici. Inventatorii sînt un om de cultură și o graficiană. Adrian Corbu, actualmente directorul Muzeului Universității din București, a desfășurat o vastă activitate culturală. Doctor în științe juridice, economice și financiare de la Paris, el a urmat și École du Louvre (1928—1930), specializîndu-se în problemele muzeografice și în cunoașterea diferitelor tehnici artistice. A înființat odinioară primul Oficiu de Turism, a creat Cinematografia de Stat. Colectionar de gravuri și desene, Adrian Corbu este un specialist în vechea iconografie românească. Una din realizările sale a fost organizarea expoziției „Țările române văzute de artiști străini” (Muzeul Toma Stelian). A publicat, în 1936, interesantul album „Bucureștii vechi — documente iconografice”. Insuși Muzeul Universității este o recentă și însemnată realizare, în curs de amplificare și avîndu-și o alcătuire cu adevărat științific-documentară.

Colaboratoarea la această invenție, descoperitoarea impermeabilizantului cel mai eficient (porțiuni de ulei) între coloranții solubili în apă și pricepută experimentatoare este graficiană Natalia Rusu Ciobanu. Este o cunoscută și apreciată autoare de gravuri și desene, cu activitate îndelungată, iar la actuala-i Expoziție de rofotopie (Sala din Calea Victoriei 132) se pot vedea tocmai o serie de compoziții, peisaje, viziuni simbolice, executate în noua tehnică. Operele Nataliei Rusu sînt uneori poetice realizări, alteori deschideri de drum pentru mlădierea interesantei tehnici.

Artisticește, se vădesc în expoziția ei primele mari posibilități ale rofotopiei, tehnică susceptibilă de mari dezvoltări în viitor. Noua tehnică — asemenea litografiei — este deschisă perfecționării în timp și va putea fi industrializată. Se vor putea obține încă mai multe nuanțe și subtilități, iar pentru reproducerea din tipografie s-ar putea ca, în unele cazuri, culorile de apă să înlocuiască cernelurile, ceea ce ar constitui o revoluționare în însăși tehnica tipografică.

Prin simplitatea, ieftinătatea, sensibilitatea rofotopiei, mai ales acuarelele vor putea fi multiplicare în mari serii.

În această perioadă, cînd se pune mare preț pe noile tehnici și pe satisfacerea multiplicării în folosul maselor, iată că doi români au făcut nu o inovație, ci o adevărată invenție, cu urmări incalculabile. Invenția, sînt sigur, va interesa atît pe artiștii din țară cît și pe cei de peste hotare. După invenția recentă a pictorului Eugen Ispir, iată această nouă invenție, la care Adrian Corbu și Natalia Rusu Ciobanu au lucrat mulți ani, sînt cele mai originale și mai îndrăznețe recorduri ale inventivilor noștri oameni de artă. Dar în pictură, grafică, sticlărie cite alte noi tehnici, adesea denumite „mixte”, nu au apărut în ultimii ani? Toate ogîndesc căutările epocii tehnologice în care trăim. Și în tehnică avem ce oferi vremii noastre și viitorului.

Petru COMARNESCU

Motiv major al INNIBILAREA

Exprimîndu-și adevăratele la Tezele Congresului în cuvinte care confirmă atitudinea manifestată în creație, artiștii plastici vorbesc în aceste rânduri despre om, societate, viață, în termenii muncii lor cotidiene. În acest dialog, cuvintele de răspuns ale artistului sînt cu atît mai adevărate cu cît se ivesc din pasiunea pentru meserie ; conștiința de artist se confundă astiel cu conștiința de om. În discursul pictorului, cuvîntul-culoare și cuvîntul-idee se leagă, se suprapun, se completează între ele, se slujesc reciproc.

Aceste declarații sînt de fapt momente dintr-o activitate de atelier.

ION JALEA

Creatorul, făuritor de artă, are menirea și darul de a aduce în universul omului mesaje de aleasă spiritualitate, capabile să-i deschidă orizonturi de noutate și frumusețe. Gîndul de artă care m-a întovărașit în tot timpul lucrului meu de sculptor a fost și este că dragostea de meserie înseamnă dragoste de oameni și că această dragoste presupune înțelegere și devotament. Artă poate să-i facă pe oameni mai frumoși și mai buni și artistul nu poate uita niciodată rolul lui innobilator. Spiritul uman este întotdeauna dornic de bogății noi, fie că acestea îi vin pe calea științei, fie pe a artei. Aceasta din urmă, apelînd în special la sensibilitate, are darul de a îmbogăți la nesfîrșit și cît se poate de direct pe om.

AL. CIUCURENCU

Artă este un ferment social de o mare valoare. Am înțeles și aș vrea să profesez întotdeauna responsabilitatea etică a creatorului în ce privește influența morală și estetică pe care poate și trebuie s-o exercite opera sa. Nu uit niciodată că prin artă mea pot să modelez oamenii, contemporanii mei, că pot să-i fac mai buni sau mai răi decît sînt. Această capacitate de „innobilare spirituală a oamenilor”, a creației artistice — pentru a folosi formularea fericită cuprinsă în Tezele Congresului al X-lea — explică însăși funcția fundamentală a artei.

Nu cred că există bucurie mai mare decît certitudinea de a înfrîni constructiv chiar și pe un singur semen al tău.

ION PACEA

Pictura mea aș dori să fie un mesaj de încredere în viață. Și pe vremea cînd înclinam spre o claritate geometrică, și acum cînd simt nevoia unei forme mai dinamice și mai neprevăzute, tind să exprim aceeași relație a mea cu lumea : o relație de sensibilitate care discernă impresiile de vitalitate provocate de aspectele lucrurilor. Motivele tablourilor mele descriu pe un plan simbolic această stare, păsările, florile, le pictez cu forme dinamice, cu linii neașteptate, cu culori care îmi plac bogate, grele, saturate — cum se spune în argoul critic. Sînt sigur că meșterul popular cînd concepe o scoartă sau un blid, simte aceeași datorie aproape misterioasă de a aduce lutul la calitatea de obiect al spiritului, are același sentiment că e totuna dacă pictezi o floare sau o siluetă umană, de vreme ce ele înseamnă nu o floare sau o siluetă, ci efortul artei de a transforma materia, inclusiv aceea a modelului din care se inspiră, în simbol al relației dintre om și viață.

SABIN BĂLAȘA

Sînt convins că artă are menirea să încurajeze, deci, fundamentul artei mele este încrederea.

A încuraja prin artă înseamnă a întoarce fața spre om, a te adresa cu încredere sensibilității lui, capacității lui de a visa, de a contempla, de a dori.

În momentele sale de descurajare omenirea a născut monștri, mon-

ștrii au creat războaie, războaie au creat ură, ura ipocrizie și ipocrizia a ucis arta.

De aceea. cred în menirea artei de a încuraja omul, de a-i dovedi că este demn de reprezentat și cîntă că pămîntul și rodul vieții lui, viețile și vegetația, spațiul și timpul sînt demne să fie cîntate fără oclășuri.

Caut să imprim pînzelor mele a cea notă de fericire pe care nedă viața din corpul nostru, viața făcută prezentă.

Dragostea mea pentru realitate dinafara și dinăuntrul nostru, pentru natura figurală pe care caut mai mult să o pătrund decît să o modific, se datorează faptului că ceea ce m-a uimit de totdeauna este ochiul, faptul că văd.

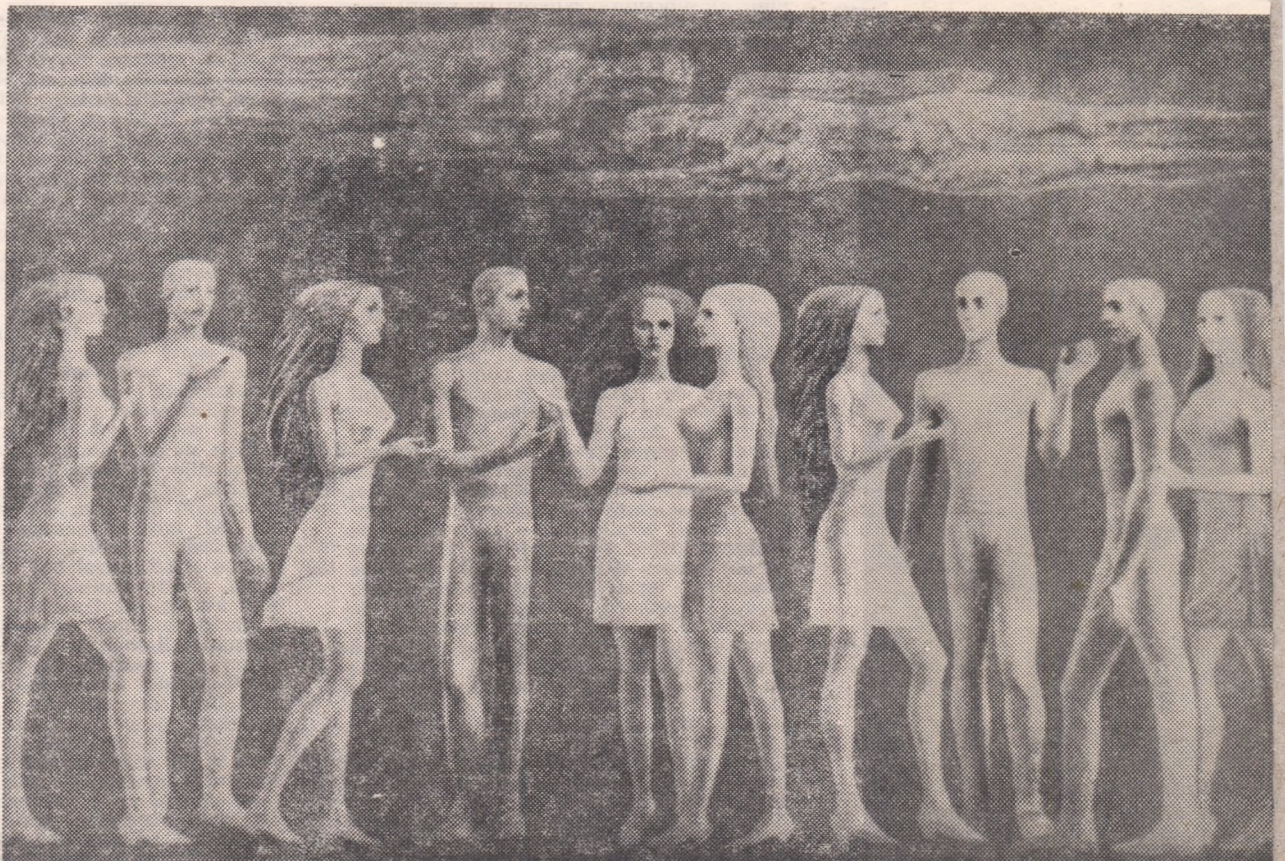
WANDA SACHELARIE VLADIMIRESCU

Deseori, pe malul mării, în cea dimineții, îmi apar siluete deformate, fantastice ; oamenii lui Giacometti — sau, privind pe fereastră strada, cu lumină filtrată printre frunzele copacilor, vîd peisajele impresioniștilor, trecători și caldari în albastru, violet, portocaliu.

Intr-atît este viața noastră marcată de marile personalități ale artei și nu numai ale artei. Pare că natura și oamenii înșiși se străduiesc să semene modelele ideale create de spiritul lor. „Încearcă să-i semești” spunea odată un pictor celebru născutului său, arătîndu-i portretul ce i-l făcuse.

Pînă și cel mai umil creator poate influența favorabil pe contemporanii săi. Chiar trăind retras și o idee că artă te privește numai tine, nu poți scăpa de răspunderea consecințelor unui lucru creat, călîși urmează, în chip fatal, drumul.

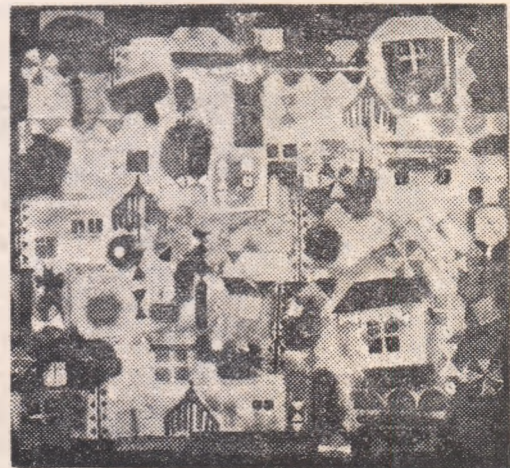
Timpul va șterge tot ce nu merită să rămînă, dar, pentru moment influența artei iradiază. Cu voi fără voic, artă noastră modelează sufletul tinerii generații. Și acest lucru obligă.

SABIN BĂLAȘA

ASPIRAȚII

Arta românească în lume

ELENA GRECULESI

INSERARE

FINLANDA

În cursul lunii august se va deschide la Helsinki o reprezentativă expoziție românească, sculptură și grafică, cuprinzând lucrări care să reprezinte atât debuturile recente, cât și artiștii consacrați.

Simezele galeriei Taidehall din Helsinki vor prezenta lucrări de pictură semnate de Brăduț Covaliu, Virgil Almășanu, Iacob Lazăr, Elena Greculesi, Grigore Vasile, Ion Gheorghiu, Lucia Ioan, Pavel Codiță, Henri Mavrodin, Valeriu Boborelu, Traian Brădean, Mircea Ionescu, Aurelia Matei, Gh. Șaru, Aurel Nedel, Simona Vasiliu Chintilă, Wanda Sachelarie Vladimirescu, Ervant Nicogossian, Octavian Vișan.

Grafică vor expune: Octav Grigorescu (o parte din lucrările care au putut fi văzute anul trecut în cadrul Bienalei de la Veneția), Ion Nicodim — două gravuri (Zmeul și Lacul liniștit), prezentate și la ultimul Salon de desen și gravură, Ana Iluț — o suită de zece xilografuri colorate, Corina Beiu Anghelulă, Hortensia Masichievici, Lidia Mihăescu, Al. Popa Jalea, Emilia Dumitrescu și Ileana Micodin.

Gustul nordicilor pentru sculptura în lemn va fi probabil satisfăcut de compozițiile lui Peter Iacobi sau Gh. Iliescu-Călinești. Ovidiu Maitec expune în parte aceleași lucrări care au fost remarcate în cadrul Bienalei venețiene și-n recenta expoziție din Anglia. Mai expun: Ioana Kassargian — compoziții în marmură, bronz și lemn, Iulia Oniță și George Apostu.

ITALIA

Sîntem în situația de a putea anunța re-deschiderea Academiei Române din Roma. Situat în splendidul parc al Villei Borghese, pavilionul românesc va găzdui, cu începere din luna septembrie, o expoziție de pictură, sculptură, și grafică. Paralel cu această expoziție, Academia își va reîncepe și cursurile de vară sau semestriale, ai căror beneficiari vor fi studenții institutelor de arte plastice din țară.

Vor expune, printre alții, Sabin Bălașa, Ion Bițan, Brăduț Covaliu, Camilian Demetrescu, Ion Gheorghiu, Dumitru Ghiață, Grigore Vasile, Ion Pacea, Ion Sălișteanu, Wanda Sachelarie (pictură); George Apostu, Petre Balogh, Mac Constantinescu, Ovidiu Maitec, Silvia Radu, Paul Vasilescu (sculptură).

IUGOSLAVIA

O expoziție de pictură, sculptură și grafică contemporană românească va fi deschisă în cursul lunii august la Zagreb. Ea face parte din ciclul manifestărilor expoziționale consacrate aniversării a 25 de ani de la victoria împotriva fascismului.

SUEDIA

După Statele Unite, Iugoslavia și Belgia, în lunile septembrie și octombrie va fi deschisă o expoziție retrospectivă Ion Țuculescu, în Suedia. Selecția va prezenta un număr de aproape 60 de lucrări, în majoritate din colecția doamnei Țuculescu.

meditației: SPIRITUALĂ

ORNELIU BABA

Jocul gratuit cu culorile și mai greutatea de a le alătura armonios și expresiv mă desprinde zilnic prozaicele preocupări de care mă învada sau de ranchiunile stulte și inutile cu care îmi otrăvesc înătașea. În fiecare dimineață mă torc la paleta mea ca la o spongie pe care m-am obișnuit s-o nu atât pentru iertarea, cât pentru uitarea păcatelor. Un timp plutesc desprins de tot ceea ce îmi atâște de cîte am comis. Jocul culorilor, cu sunetele, cu cuvintele în general, cu toate aceste forme sonorități ale sensibilității noastre, complexul marilor și drama lor rezonanțe ale bucuriei de a trăi. Johann Sebastian Bach îmi re-poziționează, în singurătatea mea, un fel de salutar și certitudinea acceptării părților de noblete pe care o căutăm uneori crescînd în noi, altfel în schimb, lăsînd-o sufocată de viață...

În trei decenii aproape încerc să înțeleg oamenii ce au ascultat evoluția pe Bach și-au ucis seninul în camera de gazare. Mereu mă uit acest coșmar și să dezinuțit tragicul său paradox. Dar poate e bine să nu uităm.

IRGIL ALMĂȘANU

Arta se face întotdeauna cu sentimentul istoriei înțeleasă ca tradiție și contemporaneitate. Hrănim creația cu această conștiință, iar atunci cînd intenția nu e les-vizibilă în imagine. Reculegerea, aplicată în actul artistului, se înmă în substanța operei și se transmite privitorului receptiv, ca o comunicare între suflete, ca o conștientă împărtășită prin antenele senile ale celor doi interlocutori vii: creatorul și privitorul. În perspectivă socială, acest dialog dă naștere spiritului actualității. Cu eșecul Congresului partidului, sentimentul actualității este acut, ca în orice moment solemn al istoriei.

ATUL BOGDAN

În Tezele Congresului al X-lea al P.R. desprindem că arta va lua un ton tot mai activ în viața națiunii, aceasta înseamnă că se merge spre înflorire a artei la toate nivelele, fiecare participant tot mai mult și mai esențial, pe căile cele mai diverse, la realizarea ei, iar artiștii intrîndu-se tot mai profund în conștientul total al vieții secolului lor. Consecința firească a expansiunii previzibile a artei va fi probabil creșterea zăgazurilor care făceau din un domeniu delimitat, separat, excepție; arta va pătrunde deci tot mai mult în cotidian, în felul de percepere viața și de a o reflecta, chiar felul în care viața va fi promată (concepută și realizată). Se vede prin această participare spre o artă globală „populară” prin lacini și arie de răspîndire, dar realizată cu mijloacele și tehnicile cele mai avansate ale artei culte și științei — adică spre un folclor la nivel cosmic.

PETER IACOBI

Activitatea sculptorului produce lucrări de semnificație monumentală situate în mod ideal unui contact

solemn cu privitorul. Mă preocupă însă și o apropiere mai cordială între spectator și artă, o așezare a obiectului artistic în intimitatea omului, ca să exercite lent și permanent o influență estetică. De aceea mi-au dat de gîndit, de pildă, în recenta mea călătorie, expozițiile de „multiples” organizate de galerii prestigioase ca „Fraser” — Londra, „Denise René” — Paris și alte cîteva din R.F.G. sau Italia. Este vorba de un sistem de producere în serie mică a unor lucrări în trei dimensiuni, mai accesibile ca preț decît prototipul propriu-zis care devine numai cap de serie: construcții, uneori mobile, alteori, uzînd de efecte luminoase dirijate de relee electro-magnetice, alcătuite din materiale ca oțelul inoxidabil, plexiglasul, oglinzile metalice, sticla etc.

Mă tentează să prelucrez în felul meu aceste experiențe, pentru folosirea lor la noi; întrezăresc un revirement în lumea acelor obiecte decorative statice, de fapt neadaptate la pulsul actual al cotidianului, pe care le difuzează Galerieile Fondului Plastic; n-ar fi altceva decît să extindem, la imaginea tridimensională, situația de mult acceptată a gravurii — artă în care se anulează inferioritatea „reproducerii” față de original. Desigur că „multiples”-ul nu exclude în intențiile mele desfășurarea sculpturii; este însă paralel cu ea, un domeniu al intervenției lucide a artistului în peisajul cotidian, și înseamnă în chip direct, sensibil, inobilarea prin artă a civilizației materiale. Întrezăresc obiecte dinamice, mai caracteristice și pentru nervul trepidant al vieții și pentru condiția culturală a dezvoltării gustului. Obiectele pe care îmi promit să le produc le-aș defini prin apartenența lor la acel larg curent de artă „environment”, cadrul estetic în care se reflectă, filtrat prin artă, cadrul civilizației moderne.

ION MUSCELEANU

O pictură bună deprinde vîzul să-și exercite funcția umană. Primul titlu de noblete al artei mi se pare cuprins în această elementară condiție, care nu se află numai în ceea ce reprezintă pictura, ci mai ales în felul cum reprezintă ceva. Armonia învăluitoare a culorilor, compoziția bine echilibrată, lumina conținută în tonuri, compun în jurul oricărui motiv o aureolă. Dar nu înțeleg indiferența față de subiectul tabloului, mi se pare că el definește pe artist; eu de pildă aleg subiecte prin care să se afirme liniștea, bucuria calmă de a te integra lumii. Pictura trebuie să răspîndească frumusețe, să fie simplă, indiscutabilă, cum e lumina zilei.

MIHAI MACRI

Creînd frumosul, artistul are sentimentul că-și găsește adevărul. Repercusiunile spirituale ale operei iradiază nu numai asupra conștiinței omului căruia i se adresează, dar și asupra celui ce-i dă viață. Ceea ce comunică artistul nu este numai ideea închisă în operă, ci și bucuria muncii lui, satisfacția unei împliniri. Arta este și gestul frumos, gestul-muncă. A explora infinitele posibilități de expresie ale vreunui material, a-l descoperi și a te descoperi pe tine prin el, poate să echivaleze, pe planul propriei subiectivități, cu o aselenizare.

Pentru că și una și alta te pun în contact cu misterul sondabil al universului.

ION BIȚAN

Arta, indiferent de uneltele și materialele ei, este pentru mine pur și simplu modul de a cuceri parcele din acel mare necunoscut care e posibilitatea. Unii cred că un colaj din bucăți de piele e mai puțin important și mai puțin nobil decît un peisaj pictat cu forme și culori. Eu spun că, dimpotrivă, cu cît e mai mare distanța între sensul brut al obiectului și sensul pe care-l capătă prin prelucrarea artistică, cu atît mai puternic e sentimentul meu și al privitorului că participă activ la viață, că impune materiei organizări umane, repetînd în plan poetic însuși procesul continuu de umanizare a universului, care se petrece în planul acțiunii practice. Innobilarea prin artă nu mai poate astăzi avea înțelesul unei educații prin expunerea de exemple ideale, documentare, ca într-o compoziție clasică, narativă și moralizatoare, ci trebuie să se săvîrșească prin chiar releele forme.

DIETRICH SAYLER

Societatea marilor înfăptuiri revoluționare cere o artă tot atît de revoluționară, atît în conținut cît și în limbaj. De aceea cred că aportul fiecărui artist trebuie să fie neapărat personal, ocolind formulele uzate și drumurile bătătorite. Căci modul viabil devine și el la rîndul său o verigă a tradiției. Nu întîmplător Gauguin afirma că artiștii nu pot fi decît: inovatori sau plagiatori.

Problema esențială, calitatea artistică și deci mesajul social-uman al artei, este exclusiv o funcție a seriozității și onestității rezolvării artistice. Criteriul valorii se conturează în decantările timpului, iar actul de curaj al creației conține inevitabil în el și riscul erorii.

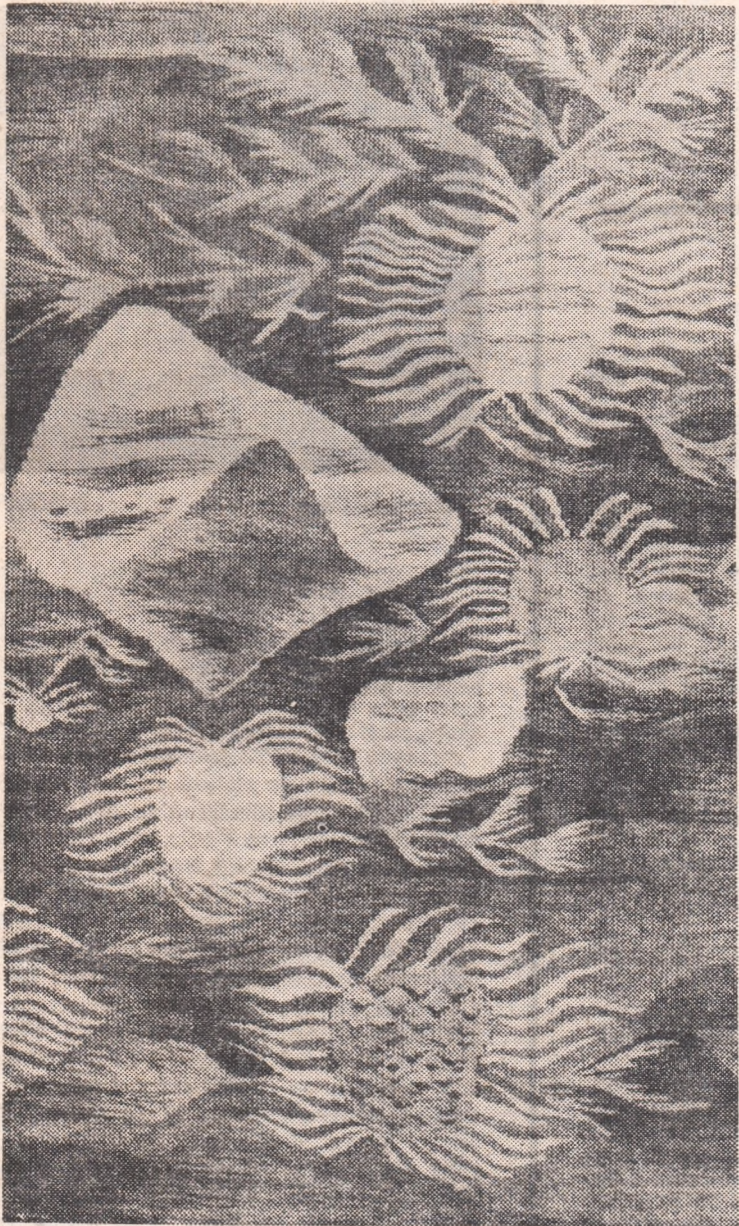
Cred că arta epocii noastre trebuie să coboare din muzee pe străzi, pe bulevarde, în piețe, ca un bun comun al tuturor. Ea trebuie să structureze, să dea sens spațiului existenței cotidiene, în mod nemijlocit.

Geometria, care tinde prin imparțialitatea și echilibrul ei către forma perfectă, conține în ea necesitatea perenă a omului de a se autodepăși și devine astfel o paralelă spirituală a realizărilor societății zilelor noastre. Structurînd estetic spațiul, ea lasă spectatorului posibilitatea de a participa la actul creator, cu toată personalitatea sa, spectator care nu mai este neapărat contemplatorul de muzeu, ci trecătorul de pe stradă.

GETA CARAGIU

Arta, literatura în însăși esența lor se numără printre căile cele mai complexe și nuanțate de innobilare spirituală a oamenilor. A onora această funcție vitală mi se pare, în primul rînd, datorită de a te apleca mai atent asupra realității contemporane, asupra peisajului nou oferit de societatea noastră socialistă și aceasta nu prin lucrări de circumstanță, ce nu pot valida temeinicia unei culturi și deci nu-l pot sluji progresului spiritual, ci prin opere autentice, accesibile, de o nobilă sinceritate.

MIMI PODEANU

CIULINI DE MUNTE

Îi urmăream lucrările de mult, de peste zece ani, de la primele realizări, **Miri din Oaş** şi **Ştefan cel Mare**, căutându-i tapiseriile în expoziţii cu plăcerea cu care, reîntâlnind un prieten, îl întrebi pe unde a mai fost, ştiind dinainte că nu-ţi va răspunde rece sau impersonal, că, dimpotrivă, va reuşi să evoce într-o imagine bucuria trăită.

Apropierea artistei de tapiserie a fost smerită, începând cu închinarea datorată înaintaşilor: **Miri din Oaş** era comentariul cult al scoarţei populare cu figuri şi flori stilizate geometric, apoi **Ştefan cel Mare**, rezultatul întâlnirii cu portretele de ctitori din broderiile medievale. Depart de studiul impasibil, erudit, tapiseria transmite încântarea privitorului modern în faţa stilului tradiţional, atrăgând atenţia asupra siguranţei conturului apăsător, a armoniei coloristice discrete dar somptuoase.

Cu acelaşi respect al experienţelor trecutului, artista a început de altfel în toate domeniile prin a relua firul tradiţiei de la locul maximei splendori, înainte ca să se subţieze în repetări şi epigonisme, revenind de pildă, în mozaic, cu **Cor de copii**, la tipul bizantin din epoca lui Justinian de la San Vitale din Ravena. Distanţarea de epoca apasă e însă marcată printr-o notă de umor, prezentă în mozaicul, ca şi în tapiseriile amintite, prin uşoarele îngroşări ale expresiilor personajelor ca şi a recuzitei caracteristice.

În lucrările următoare, dovedind o sporită dezinvoltură în „gândirea în material”, evo-

luţia a mers către o mereu mai rafinată tratare a detaliului.

Concepute ca fundaluri pentru interioare moderne, panourile realizate de Mimi Podeanu creează o ambianţă poetică discretă ca un parfum. Oferind de la distanţă doar sugestii de ritm prin câteva linii mari sau pete de culoare, fără a strivi spaţiul încăperii prin prezenţa acuzată a unor figuri sau acţiuni, imaginile alăturate ca amintiri sau crîmpeie de vis, stîrnesc asociaţii cu răsunet afectiv.

Văzute de aproape, savurate în tihnă, de pe fotoliu, tapiseriile bucură ochiul prin tonurile delicate alăturate savant, care se pun în valoare reciproc. În **Fintină cu cumpănă**, liniile oblice şi verticale, în **Arheologie**, curbele animă vibraţia orizontală a straturilor de pământ desfăşurate cu o surprinzătoare bogăţie de culori. După cum mărturiseşte artista, o tapiserie începe cu vopsirea linei, cu alcătuirea paletei din tonurile mate sau strălucitoare, aprinse sau reţinute. Combinarea linei cu mătasea stă la baza sugestiilor inedite din ultimele lucrări. În cele două variante intitulate **Copii cu sorcova la geamul îngheţat** din 1968 (premiat de Uniunea Artiștilor Plastici) firele lucioase împletite în ţesătură în nenumărate feluri dau efectul de fină broderie al florilor de gheaţă printre care se zăresc feţele înroşite de ger ale copiilor şi florile multicolore. Contrastul dintre capetele cu rotunjimi de fruct în culori

OLTENCE LA

calde şi geamul cu cristale geometrice, în alburii reci, revine veselie uşor melancolică a iernilor copilăriei. Dacă în stilizarea formelor se mai regăsesc procedee amintind scoarţele oltenesti, viziunea rezumată ca şi cromatica rafinată, în tonuri minore, aparţin artistului contemporan.

În cele mai recente lucrări, care vor apare în viitoarea expoziţie personală, factorul comun e discreta condensare a emoţiei în imagini ca ecouri figurative. **Pagina de album** evocă cu voită imprecizie silueta unei străbune, crîmpeie de şaluri înflorate. În **Oltence la sfat** imaginea reţine din grupul ţărancilor, în port de sărbătoare, doar arabescul faldurilor maramelor drapate cu nobleţea statuetelor de Tanagra. Prin câteva detalii sugestive presărate pe fundalul decorativ, **Ciulinj de munte**, **Caprifoi** sau **Păsări întorcîndu-se la cuiburi** fixează proaspătă senzaţia de cufundare în natura primăvăratecă. Întreţesută în tonurile calde sau reci, mătasea albă dă luciu petalelor răsucite ale caprifoiului sau penajului păsărilor în zbor.

Multe dintre tapiseriile seminate de Mimi Podeanu nu pot fi însă văzute în atelierul ei şi nici în colecţiile muzeelor noastre; ele colindă lumea, figurînd în expoziţiile care ne reprezintă peste hotare: Biennale de artă decorativă de la Milano (din 1957 apoi 1968), expoziţiile din Paris (1958), Lausanne, New York, Nashville, Chicago (1965), Milano (1966), Atena (1967) sau Mexico (1968).

CAPRIFOI

CAPRIFOI (frag)

Adina NANU

AMAIA '69

doarie pentru prestigiu

u pentru prima oară o de cronică. Îmi permit spun părerea încurajat de faptul că printre membrilor se aflau și nespe- i ai genului și apoi de că, fiind vorba tot des- uzi, se pot face aprecieri unghiul de vedere al de frecvențe Ateneul și bisnuit cu o balanță ceva xigentă.

ntul concurs național de e și interpretare de a ușoară românească ne- ca orice manifestare si- i, posibilitatea unei raf- fi. Premiile fiind cunos- ci comentate, iată citeva e, printre multele acor- juriu. Cea mai deplină mare: Aura Urziceanu a-a distanțat enorm de a alt concurent probabil osibil. Singurul moment e sala a fost electrizată, vulgaritatea trompetelor ci, ci de verva unei AK- aflată în momentul crea- ura Urziceanu are voce, o leșt de înținsă și, pe oate — instinctiv sau pre- t nu ne interesează deo- tă — s-o minuscă a mod captivant. Are suplete, adică tocmai ceea lipsește celorlalți și ceea tă pare, într-adevăr, pro- lin autoritatea unei ființe ente. Poate a existat o- că ceea ce face ea este aproape de jazz, dar asta ana că ne arătăm față pentru muzica ușoară. zatori în posibilitățile ei obilare; și la Radio se it la emisiunile „ușoare” rați (Diana Washington empu) care cîntă cam în și fel. Ceea ce mă miră să faptul că celor ce se cu lansarea muzicii noas- pare le-a trebuit atita să ajungă la concluziile e cel puțin o anumită ca- a publicului ajunsese de S-ar fi putut evita situații itoare, și prestigiul nostru ional n-ar fi avut decît ligat.

la capitolul interpretare. n succes îmbucurător: Anastasiu impresionează istincție intelectuală, lu- m rar în gen. Vocea îl și mintea îl sfătuiește inclinația exclusivă către cu text” nu este însă ai bună soluție pentru it. Dar ce deosebire cali- între apariția sa și cabo- al plin de afectare al ce n-are bunul gust de repeta seară de seară „poantă” infantilă. In- uscită și Gabriela Teodo- cu acel „Vino, vino” de asă care, însă, la nivelul tiv, este un slagăr.

neantul dezolant al crea- edite se detașază vag ite: „Vechiul pian” de he junior și „E vîrsta irilor” al lui Grigoriu, u șanse de a fi fredonate icar ascultate. La cealaltă e, a cîntecelor difuzate alături de Marele premiu a graniță dintre cîntecul ic și genul „usor”. stră-

lucesc cu evidență cele două melodii ale lui Bogardo. Auto- rul are o formație muzicală se- rioasă, nu doar rutină, și ade- sea inspirație. „Ora cîntecului” are nostalgii și inocență de calitate, cu galeș miros de brilian- tină sau de modă mai recentă a cîntecelor d'orientale: nu un oarecine poate reface expe- riența superbă a lui M.R. Pa- raschivescu. Frumos și „De ieri pînă azi” de Laurențiu Profeta, care și-a cîștigat deja simpatia ascultătorilor, dar care este deservit de ticurile rizibile și ne- muzicale ale interpretului.

Încă două prezente inter- pretative, consacrate de această dată, ne-au atras atenția: Mar- garetta Pîslaru și Mihaela Mihai.

Ce-a fost în rest, toată lu- mea a putut vedea la televizor. Putem lăuda din toată inima osteneala și realizările organi- zatorice ale forurilor centrale și locale. Trebuie să lăudăm perseverența cu care se aplică încă acea hotărîre luată acum cîțiva ani de a stimula muzica noastră ușoară aflată în grea cumpănă. Întrebarea care ne-o putem însă pune se referă la cele mai eficiente metode. Oare, judecînd după pustiu inspira-ției la concursul de creație inedită, compozitorii noștri se vor descurca mai bine pînă în 1970 (concursul se va repeta cînd)? Eforturile materiale și publi- citate desfășurate cu mîrinimie datorită popularității genului n-ar fi fost mai bine dirijate spre un festival anual de jazz (domeniu unde avem oameni de prestigiu internațional: Korossy, Ciceu, Oshanitzky, Ră- ducanu etc)? Să mai amintim de acel mult visat festival de muzică contemporană româ- nească (toată lumea cunoaște zecile de distincții cucerite și aprecierile mai mult decît elo- gioase provenind din străinătă- te) care ar putea transforma Ro- mânia, prin forțele pe care le avem, într-un centru muzical de înaltă? Este oare cea mai fericită modalitate de a investi muncă, talent și bani, cea pre- zentă? Într-un an, în care Per- lea a concertat la București (pentru a lua un singur exemplu) Concursul național de muzică u- soară era cel mai nimerit lucru care putea fi trimis prin T.V. în exterior? Cred că cel mai puțin indicat lucru, în prezent, ar fi să ne autoconsolăm și să spunem că — scuzați obsesia — „altceva mai mult n-am de ales”. Nu vom servi nici muzica ușoară, premii atît de ușor de cucerit (măcar prin numărul lor mare) nu vor stimula imaginația crea- torilor și cu atît mai mult faima noastră în lume nu va avea nimic de cîștigat.

Nu am nici cea mai mică in- tenție de a umbri prin pesimism artificial provocat aceste zile de sărbătoare și uluitoare bi- lanțuri. Cred însă că ar fi bine să ne îndreptăm atenția mai mult asupra unor domenii unde cu adevărat ne putem lăuda cu valori autentice.

Sever TIPEI

FLORIN BOGARDO

DORIN ANASTASIU

AURA URZICEANU

ORA CÎNTECULUI

Să ne aducem aminte, după ce Concursul național de muzică ușoară, interpretare și creație, ediția 1969, a luat sfîrșit și premiile, men- ționile, diplomele au fost distribui- te, că acest gen simplu și, cu toate acestea, atît de dificil în realizări cu adevărat bune, aparține formelor vitale ale culturii.

Acest lucru izbutește îndeosebi atunci cînd muzica apelează la texte poetice, elevate, la o substan- ță lirică de un potențial ridicat. Poetul cooperează într-o mare mă- sură la reușita unui cîntec de mu- zică ușoară. Nu este întîmplător că în palmaresul acestui concurs figurează piese ale căror texte fac sensibilă o idee poetică și aspiră spre o expresie muzicală. Nu este doar capriciu al întîmplării faptul că, între autorii la care au apelat compozitorii, se află Ion Minulescu, Victor Eftimiu, Tudor Mușatescu. După cum nu sînt întîmplătoare atribuitele poetice din versurile textierilor noștri de muzică ușoară, care și-au investit în cuvintele cu valori poetice. Sub influența concepției de seriozitate, noblețe și conținut artistic, afirmate în cîn- tecul pentru toți, ei năzuie și rea- lizează, în momentele de reușită artistică, un tot cu muzica, o adevă- rare organică la ea. De la o afini- tate cu totul incidentală între vers și melodie, mulți autori de texte s-au implicat în substanța mai in- spirată a muzicii și au scris ver- suri bune, cu unde ce radiază gin- duri, atitudini și simțiri. Din tot- deauna pe acest pămînt, text de Mircea Block pe muzica lui Temi- stocle Popa (Marele Premiu); Bună seara, zînă a pădurilor, versuri de Ioana Diaconescu pe muzica lui Florin Bogardo (Premiul II); rezo- nanța populară a textului Oi, in- mioară, versuri de Harry Negrin, cu muzica de largă circulație a lui Edmond Deda (unul din premiile III), ca și texte de Eugen Mirea. C. Cîrjan, Aurel Felea, George Mi- hălache, Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu, Flavia Burej, Mihai Dumbravă, Mihai Maximilian și Aurel Storin aspiră la emoția și structura lirică a poeziei.

Astfel s-a încheiat dialogul din- tre cuvînt și muzică, dînd naștere de multe ori cîntecului, pe care l-am descoperit în multe din crea- țile prezentate la concurs, în vi- bratia consonantă dintre autori, in-

terpreți și public. Azi, cînd o mare parte a muzicii ușoare de pretu- tîndeni e prezidată de un codice aproape uniform, am identificat tonul nostru propriu, struna sufle- tului românesc și sugestiile etni- cității noastre în romanța lui H. Mălineanu, în cîntecul de lapidară emoție al lui Temistocle Popa, în rostirea de o inedită articulație ar- tistică a cîntecelor lui Florin Bo- gardo, în liniile grațios elaborate ale piesei lui Vasile Vasilache jr., în respirația melodică a cîntecului lui N. Kirculescu.

Există un spirit național al mu- zicii, care nu are neapărat nevoie de moduri, intervale caracteristice folclorului, ritmuri făurite în vasta retortă a cîntecului și jocului popu- lar. Spiritul acesta izvorăște din- tr-un anume fel de simțire, dintr-o sensibilitate ce ne este proprie, dintr-o temperatură specifică la care se face fuziunea dintre crea- tor, interpret și viață. Cîntecul care flutură pe buzele tuturor și se insinuează în auzul multimilor a vehiculat de astă dată, într-o pro- porție mult mai mare decît înainte, spiritul ce ne aparține și ne ex- primă. S-ar putea cita multe piese, dintre cele inedite sau din creația lansată, care, folosind versuri cu conținut de viață și de simțire au- tentică, tinjînd mereu spre legă- nare sau spre dans, creează o stare de suflet în care ne recunoaș- tem. Este cu neputință să nu vezi în ceea ce este mai bun, mai rea- lizat din muzica noastră ușoară de azi un aspect al culturii artistice ro- mânești, o artă nu numai auditivă și cinetică, dar și emoțională. Înflo- rește în ea un suflet tîndr, unda gingașiei și freamătul bucuriei.

Ne mai amintim o dată, cu emo- ție și satisfacție, de cîntecele lui Florin Bogardo, de învăluitoarea Ana a lui George Grigoriu, de me- lodia cu alunecări, urcușuri și co- borîșuri lente, cu o elastică acro- bație muzicală, a lui Mișu Iancu, de virtuțel ritmic și sonor al Fanfarei lui Temistocle Popa, de tot ce s-a integrat firesc și desfă- tător în stilul ansamblului ma- nifestării.

Pe litoral, în acest sfîrșit de lu- lie, a fost promovat încă o dată cîntecul nostru, „ora” lui magică pe tărîmul muzicii ușoare românești.

George SBARCEA

Frumoasa competiție

După reușita „Brașov 1969”, a revenit sarcina creatorilor noștri să-și spună cuvîntul, secundă de bunii lor prieteni, interpreți.

Am asistat timp de trei zile la cea mai frumoasă competiție a anului. Clasamentul, urmărit cu emoție de întreaga țară, consider că a fost în asen- timentul tuturor. Noblețea infației cîntecului lui Temistocle Popa, pre- cum și frumosul conținut de idei al versurilor, au îndreptățit acordarea „Marelui Premiu”. Romanța lui Henry Mălineanu, continuînd cele mai bune tradiții ale genului și bucurîndu-se de interpretarea generoasă a arteiștei poporului Ioana Radu, își merită pe deplin locul întii la capito- lul „creație inedită”.

Și în ce privește celelalte premii și mențiuni, festivalul înregistrează realizări de calitate superioară și ne asigură că viitoarele ediții vor marca alte și alte creații de autentică valoare.

Felicit concurenții și le urez succese la „Festivalul 1970”.

Radu ȘERBAN

Micul ecran

Eu cînt, tu cînți el... aselenizează

ca ușoară româneas- că”, e îndreptățit, în primul rînd, prin va- loarea inițiativei. Ea — inițiativa — cores- punde principiului major (aplicat în ulti- mii ani în mai toate sectoarele vieții noas- tre sociale), principiul competiției, al organi- zării unor întreceri stimulative în diver- sele sectoare de acti- vitate, pentru obține- rea — cit mai grabni- că și mai cuprinzătoare

re — a celor mai bune rezultate.

Privit în ansamblu, concursul a oferit u- nele satisfacții de loc neglijabile. Am putut astfel constata străda- nia — atît din partea compozitorilor, cit și din partea interpreți- lor — de a găsi noi stiluri, noi maniere de interpretare și — res- pectiv — noi surse, mai profunde, de ins- pirație. A apărut, ast- fel, mai perceptibil e-

lementul românesc. Iar în stilul de inter- pretare al unor soliști s-a semnalat — spre satisfacția noastră — acea notă personală, specifică, aceea manie- ră pe care le-o dorim cit mai curînd a fi „înimitabilă”.

Din păcate, modul de prezentare a con- cursului nu ne-a fur- nizat sentimentul că asistăm la o dramatică înfruntare de talente

și posibilități. Și, tot din păcate, nu am a- vut sentimentul vre- unei adevărate revela-ții... Am fi dorit ca prezentatorii (mai ales în cazul lui Bănică, a- cest excelent actor cu largi posibilități) să nu fie doar niste ins- trumente de anunțare a celor ce urmează, ci să contribuie și ei la crearea atmosferei tensionate de întrecu- re, să-și dea, pe mă- sura lor, aportul la realizarea unui verita- bil spectacol de tele- viziune. Or, despre un „spectacol” nici nu poate fi vorba.

Am fi dorit, de ase- menea, premii mai pu- țin eclectice, dar mult mai nuanțate. Și pen- tru că am ajuns la capitolul „premiu”,

ne-am îngăduit să a- cordăm și noi (în glu- mă, firește!) un pre- miu... juriului. Și a- nume, un premiu pen- tru premiarea lui Bo- gardo.

Și dacă n-am cola- bora la această rubri- că, ci la — să zicem — „Cronica limbii ro- mâne”, ne-am permite să atragem atenția că în limba română nu se spune: „Premiul X se acordă lui... (și ur- mează un nume feme- nin: Aquilina Severin, sau Doina Spătaru, și tot așa înainte), ci: „Aquilinei, Doinel” etc., etc.

Asta, dacă n-am semna...

ARGUS

contextul — unic orie — al întîl- mului cu Luna, textul — unic în tehnicii — al irii posibile, în de către mai osesorii de tele- e de pe mapa- a acestei sin- e întîlniri, în ctul — unic în lu- în care oame- putut privi de pe chipul dra- al astrului hră- soare, în aces- mprejurări fără dent, cursa pen- aptarea atenției blicului, pentru rea aplauzelor blicului devine, ar, neobișnuit de

aceea, poate, etifica națională uziă ușoară nu

a stîrnit atîtea salve de entuziasm, de ex- clamații de încîntare, cîte s-ar fi cuvenit ca răsplată lăudabilului efort de alegere și prezentare a selecției de cîntece și cîntăreți români.

De aceea, poate — dar, desigur, nu nu- mai datorită concu- renței cu emisiunile în direct avînd ca temă idila dintre Om și Lu- nă — rîndurile noas- tre despre suita de e- misiuni dedicate mu- zicii ușoare românești nu reprezintă expresia unui entuziasm nestă- vilit.

Desigur, calificati- vul obținut, în presă, de această întrecere muzicală, și anume, a- cela de „etapă semni- ficativă pentru muzi-

POȘTA REDACTIEI

B. MEUR : Am primit câteva scrisori și am citit multe din versurile dvs. Răspunsul cel mai edificator l-ați primit în chenarul alăturat. Sinteți însă prea agitat, bătaios și nerăbdător (ceea ce nu de puține ori se observă negativ și în versuri, antonate și ele într-un șuvoi uneori precipitat, turbure, fără albie) și ne trimiteți în avalanșă plicuri la care nu ne dați răgazul să răspundem. Uneori și scrisorile dvs. merită atenție (cenaclu, film, etc.). Vă propunem, deci, să încercați a transformarea în calități (eficiente) trăsăturile dvs. pomenite mai sus, înainte de a deveni niște defecte supărătoare pentru toată lumea (inclusiv purtătorul lor) și, în orice caz, o cheltuială zadarnică de energie și speranță. Așadar, pentru poezie: mai mult control și asprime de sine, diminuarea „cantității”, contact direct, încrezător și plin de răbdare, cu secția respectivă (cu care aveți deja relații, ceea ce ne-ar scuti reciproc de această convorbire greoaie, întințată, de-aici). În ce privește nevoia dvs. imperioasă de a interveni, de a pune umărul, de a îndrepta etc., traduceți-o pe hirtie la „voci din public” sau la alte rubrici (uneori — de ex. cenaclu — punctele dvs. de vedere sînt judiciuase, utile). Infrigurarea, nevoia de a vă bate, de a vă cheltui în afară, duceți-le în ședințele de cenaclu (de pildă) unde ar putea fi de folos. Vă dorim succes în toate și s-auzim de bine. Cite o veste, din cînd în cînd, ne va face numai plăcere. (La urma urmelor, cum v-ați hotărît să iscați? Pînă acum ne-ați trimis două variante, dar s-ar putea găsi și a treia, poate chiar mai inspirată!).

Ing. C. MARIN MARIN : În legătură cu proza la care vă referiți, credem că nu consecvența numelui celui perso-
nal este punctul slab sau forte... (al bucății, evident). În ceea ce privește povestirea dvs. „Alb și negru”: nu o salvează de banal, de „spus”, nici chiar motto-ul din Ion Sofia Manolescu. Totuși, pentru că bucata ne-a dezvăluit unele posibilități scriitoricești, îndrăznim să vă indemnăm (și prin dvs. și pe ceilalți aflați în aceeași situație) să nu mai cantonați în zone și modalități — comode, e drept — dar care nu vă vor oferi niciodată șansa de a vă încerca puterile cu adevărat. Sperăm că ne-ați înțeles. Vă așteptăm.

GH. FILIP : Prozele ni s-au părut bune. Totuși, după această veste bună, îngăduiți-ne o observație. În „Domnul Wund” scrieți „Domnul Wund face palma căuș, pîndește, și cu o mișcare fulgerătoare prinde animalul (s.n.). Și animalul (tot s.n.) i se zbate între degete (...) Apoi cu grijă, îi rupe aripile. Musca (a treia și ultima subliniere a noastră) bizile, alunecă...” etc. etc... Nici chiar așa!... Desigur, un... accident lingvistic — din păcate nu singurul... Versurile sînt nerealizate.

C. LĂCĂTUȘ : Cîteva dintre „pastile” — cele în versuri, mai ales — sînt interesante („Dăruire”, „Aprinde focul pe inimă” și în special „Dificila hibernare”). Restul : așa și-așa... Mai trimiteți.

BONE BARTA : Într-o măsură, împărtășim sfînta indignare a vizitatorului Sfîntei Agapia. Dar asta nu are legătură cu proza. Fragmentul de roman se derulează previzibil și, uneori, hilar. Pilotul care înfrun-

tă ceea ce înfruntă, pentru a ajunge la căpătîiul mamei bolnave vorbește cam așa : „Nu-ți poți imagina cîtă valoare are pentru mine mama (...) Ah, doamne, Mama... Cel mai prețios capital înscris pe libretul inimii! (...) Tare am mai prețuit-o!...”

ION PLOPUȘOR : „Singur” cam prea lungă. Mai reușită pare a fi „Smuki... Nachy”. Să vedem ce mai urmează.

ȘTEFAN MOLIE : În scrisoarea însoțitoare ne aduceți la cunoștință „câci cit de curînd vă voi trimite și altă proză pe care o realizez acum”. Să vedem însă cum stau lucrurile cu cea trimisă. Așadar, caietul cuprinde 42 de pagini, fiecare rînd al paginii cuprinde cîte o liniuță de dialog, după care urmează : „— Și ce ? — Nu. — De unde știi ? — De la mine. — Minți ! — La ce mi-ar folosi ? — La nimic. — Atunci ? — Atunci ? — Vrei să te sărut ? — Nu. — De ce ? — Nu știu...” etc. etc. ; repetat 42 de pagini. Restul caietului (de la pag. 46 la 61), poate din nevoia de compensație, o proză compactă : „Gîndind răzleț, privesc cerul pînă la nesfîrșire (...) păsările cîripesc voioase la umbra copacilor frunzoși, fugărindu-se printre crengi fără nici o grijă (...) ; o șopîrlă verde ce respiră repede, cu gura căscată. Sărmana ! Și ei îi este cald...”. Hotărît lucru, nu sînt speranțe !

ION DELEANU : „Pensionara” are cam aceleași cusururi ca și cealaltă piesă trimisă.

ANASTASE ANASTASE : Semnele sînt îndoielnice, e și multă mimare, nu putem trage încă o concluzie clară. Să mai vedem.

TRAIAN BUCUR : „Accidentul” este scris în maniera, (din fericire depășită) a acelor „proze” în care eroul este neapărat „frumos, cu o siluetă de atlet, cu fața brună, însă încruntată”, criticat de secretarul org. U.T.C. pentru abateri ori pentru că nu mai activează în brigada artistică. Își face autocritica și o iubește pe ingenera Niculescu „o fată blondă, de numai 23 ani, cu ochi albaștri ca un cer senin de vară...” etc. etc...

V. MACRI-COLOMBO : E prea puțin ca să putem trage o concluzie. Reveniți cu un mesaj mai substanțial și mai explicit.

Ion Leahu, Avares R. Stein, Dumitru Nicolae, Dan Rădulescu, C. Buda, Ileana Sandu, Titu Lazăr, G. Rădulescu (Giurgiu), L. Zarescu, Dumitru Cojan, I. Băduleasa, N.N. Păunescu, L. Ciugudean, Pop Maria, I.R.A.F.—B.S.A., Chivu Ion Iulian, Sandina Georgescu Sechel, Siminiuc Rodica, Corneliu Nasta, George Gavriluțiu, A.A.—București, Dan Gavrilovici, Ioniță Lucian, Aurel E. Stanciu, Sirbu Vasile, Emil Magheru, Dan Palatin, Adrian Novalis, P.O. Laurențiu, R.S., Muțiu Șerban, Mihail C. Bădescu, Ion Șeitan, Gică Gebal, Matei St. Gheorghe, B. Solange, C. St. Modirjac, I. Rastu Sirbești, Peripateticus ; Compuneri relativ îngrijite, manifestînd unele îndemînări, dar la un nivel modest, fără calități deosebite.

Radu Petric I. Zamora, Silvian Simion, Elvira Postolache, Aristică Băghină, I. Al. Durac, Rață Vasile, I. Vremelnicu, Th. Petz : Nimic nou.

Ion Codreanu, Doina Pădu-reanu, Alex. Heroiu, Sorin Mitulescu, Ioan George, Liviu Sighișanu, Elis Petrescu, Ionescu Mihai Gheorghe, Hoajă Maria, Marin Ion Călin, Dumitru Alexandru, Gillmanio, Brătianu Gh., Valentin Rad : Manuscrise încă nesigure, dar cuprinzînd și unele semne bune. Să vedem ce mai urmează.

Const. Lucanu, George Savin, Petru Marian, C. Zaharia, D. Drăgan, Jean Grunea, T.G. 21, M. Filișanu, A. Palos, Covrig Ștefan, N. Dameron, E. 1291, P.C. Kripe, Ov. C., Darie Dumbrăveanu, I. Vas, T. Barbu, Sabina Cojocaru, N. Mavrodin, Al. Can... : N-am putut reține nimic din cele trimise.

Duminica satului

Răcoarea de lut a odăii
Aici nu calcă nimenea și miroase
A levănțică...
Aici au murit părinții părinților mei,
cu fețele uscate și osoase, lingă somnul
Luminărilor galbene.
Atunci venea multă lume și se vorbea
în șoaptă
Și cînd se scotea mortul dădeam în plîns
Și eram îmbrățișați.
Altîmîteri totul e ca înainte :
lipsea o vreme mortul dintre noi și-l
pomeneam

Duminica vreo dată...
Babele putrezesc după-amiaza în porți
cu mîinile împreunate și ochii în
crengi
Și vine-o barză albă pe cumpăna
fîntinii

Să-și odihnească aripile frînte.
Și trece duminica în umbră,
Prin așteptarea palidelor fete
Pînă cînd se trezește o cucuvea
Și țipă peste sat
Și atunci se face întotdeauna întuneric.

Ion CADĂREANU

Ctitori

Pe mușuroiul cerului crescuse cimbru
Pentru ne-nceputa zi.
Prin cheotorile pădurii
Strigăt de înaintași deschide
Vinătoarea de zimbru.

Nu știu cînd a fost slobozită săgeata
Pe zburatele ape în sus,
Dar zimbrul
În ochiul cerului a-ngenunchiat răpus.
Și-a răsărit în locu-acela iaz
Din lacrimă de munte
Să scufunde cetatea de brazi
Și steaua rânii din frunte.

Lingă stinca ciuguliță
De clonț acvilin
Înălțăm ctitorie,
Lăcaș de luceferi cu aripe orgi.
În veac
Mărturie.

Grigore COJAN

Fîntînile din sat

Fîntînile din sat rămîn mereu în picioare
cu toată dragostea de lut și semințe
și cu cumpănă-n toate —
cine știe cîte dansuri nu s-au sfîrșit,
cîte cîntece,
cîte mîini n-au uitat trecerea peste
lucruri...

Fîntînile din sat mereu în picioare
adapă turmele...

I. CĂPRUCIU

Mirare

M-am mirat întotdeauna
Că oamenii nu observă trecerea mea
printre ei.
Li se părea ciudat numai ochiul meu
galben.

Mă priveau puțin și treceau
Rizînd, alergînd, plîngînd sau tirîndu-se.
Numai nu vedeau
Păsările colorate de pe umerii mei,
Nu auzeau cîntecele aduse de vînt
Și agățate-n pletele mele,
Nu vedeau pietrele dansînd
Cu urmele pașilor mei.
Lor nu li se deschideau peșteri de ploii.
Nu le zimbeau oamenii desenați de copii
pe asfalturi.

Sub ei nu oftau frunzele putrede.
Și eu mergeam printre ei, printre case,
Printre copaci și mașini
Strigîndu-le să nu sperie păsările,
Să nu blesteme ploile și s-asculte cîntecele.
Dar ei nu auzeau, nu vedeau
Și treceau mai departe mecanic
Rizînd, alergînd, plîngînd sau tirîndu-se.

Dana DUMA

De atîta lume

De atîtea fete frumoase stelele se prefac
În arbori, se prefac în junghiuri și
melancolii tirzii,
Și poate numai stelele n-au nume,
n-au răgaz
Și fetele păcătuind se fac mai frumoase,
Genunchii lor se arcuiesc,
Picioarele se fac niște raze care tulbură
universul,
Fetele cresc din picioare și soarele
moare-n
Privirile lor, moare ca un laș, ca un ultim
Adam.

Ion GHIUR

Lady Blue

Dacă am să reușese vreodată
Să străbat norul albastru lăptos
Care dintotdeauna ne desparte,
Am să-ți sărut virfurile degetelor
Regină Ana.
Am să-mi umflu pieptul :
Funiile ce mă leagă de catargul mare
Vor plesni.
Asta nu e greu.
Mă voi apropia și-ți voi mîngia
Părul albastru cu unduiri mate,
Ochii albaștri,
Buzele albastre
Și pieptul de marmoră cu vinișoare
albastre
Și brațele ridicate spre cerul sidefii.
Chemarea îmbrățișării albastre
Îmi sfîșie inima mea mare.
Dar e greu.
Prin gheata mea stingă
Intră, nu-i așa, apa
Și pe urmă mateloții mă așteaptă,
Departe de sala tronului,
Să bem tot butoiul cu rom.

Cristian SAILEANU

Putere

Întî am fost eu. Pe urmă am făcut
cuvintele,
Răsăritul soarelui și cîntatul cocoșilor,
Curgerea apelor, pădurile și vîntul,
Luciul stelelor și amintirea strămoșilor...

Fără mine n-ar fi fost posibile,
Nici n-ar fi aflat că există.
Eu le-am numit și le-am spus cum sînt :
Soarele vesel și bun, luna goală și tristă...

Eu le-am pus să se miște în jur,
Pe căi pe care să nu se-ntîlnească,
De-atîtea ori, pînă cînd s-or deprinde
Și o să le pară o stare firească

Cînd o să plec, mi le iau cu mine,
În solemnul și rece landou.

Cei care sînt, care vin, își vor face
Fiecare, altele, din nou.

Emil BALȚIANU

În mulțime

Fata subțire ca ața de lumină
care m-a țesut în pinze oranj
ornamentată în flori de regrete
fata micuță ca un punct de fericire
transplantat în rătăcirile mele
de dimineață și pînă la miezul nopții
fata cu ochi languroși de căprioară
ce fuge printre arborii albaștri
căuțînd aievea tainele pădurii
fata cu mîinile moi vișinii
ce m-au atîns din înțîmplare
în inghesuiala și năduful mulțimii
fata subțire ca raza de lumină
fata micuță ca un punct de fericire
fata cu ochi umezi de căprioară
fata cu mîinile moi alburii
fata căreia nimic nu pot să-i strig
din inghesuiala și năduful mulțimii.

Vlad Gheorghe DRUCK

Dacică

Ulcior cu iz de fin cosit și lut,
ce gură arde-n buza ta răsfrîntă ?
Din gîtu-nconjurat cu flori de smalt,
în gilgiit de vin, ce glas îți cîntă ?
Ce fată-și freamătă în lutul răcoros,
cu unduiri de șarpe mlădios,
lumini de lună revărsate-n trup ?
De ce de cite ori îți sorb răcoarea
m-ademeneste-n cîntec de demult,
cîntat de nu știu cine la capăt de
mormînt,
și văd lucind în stropii rubinii
culori de-arnici meșteșugite-n ii
pe care le-au săltat în jocuri fete.
De unde știu eu cîntecul, de cînd,
și tu de cînd îl cînti, fărîmă de pămînt ?

Sana MĂLUREANU

N R Răspunsurile se alcătuiesc în cadrul redacției. Correspondenții se pot adresa fie rubricii (menționînd pe plic „poșta redacției”), fie nominal, după preferință, oricăruia dintre membrii colectivului redacțional (în care caz, răspunsul va fi întocmit de către cel solicitat). Toate scrisorile vor primi răspuns, în ordinea sosirii, dar numai în cadrul acestei rubrici. Correspondenții sînt rugați să ne trimită texte îngrijite, scrise cîet, pe cît posibil dactilografate. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Pescuitorul de perle

FEMEILE ÎNTRE ELE

Am citit în multe cărți scrise de bărbați femeile ar fi foarte invidioase unele celelalte, și invers. Că din cauza invidiei ar merge și pînă la distrugerea nimeniului conjugal al celei mai bune etene. Scorneli de-ale bărbaților res-și de femei — mi-am zis. A, mă rog am continuat să-mi spun — o mică invidie aici, altă mică răutate dincolo, și foarte posibil, ca în cele mai multe familii. La urma urmei, orice ar fi Platon, și femeia e om.

Une ar putea susține, de pildă, că o toare a acestei rubrici este roasă de invidie și urmărește distrugerea sensibi- noastre poete Veronica Porumbacu? asta — numai pentru că îmi semna- ză o greșită traducere de-a poetei a ei celebre ziceri a regelui Henric al-lea al Franței. A, o inocentă maliție, nă pentru ungere pe suflet — nu nu.

Despre ce e vorba? În nr. 24 al revistei astre, pe ultima pagină, poeta a publi- cîteva însemnări despre niște preum- prin Paris. Oprindu-se la un mo- dat în fața unor case istorice, me :

Într-una a locuit odată Henric al IV-lea, care abandonase soborul protestantism schimbul Parisului «qui vaut bien e messe».

(Care face cit o liturghie).

Știe că regelui cu pricina, protestant felul lui pînă a nu ajunge rege, i s-a condiția, tocmai ca să i se dea tronul, treacă la catolicism. Se mai știe că, catolici, una din cele mai însemnate emonii este liturghia, pe care protes- fii o resping, numind-o chiar, ca și

Tolstoi, „vrajă drăcească”. Viitorul e s-a supus repede condiției. Dojenit unul din amicii săi protestanți pentru

astă trădare, Henric a răspuns :

„Vaut bien une messe. Expresia e

„ră. Ca să fie bine înțeleasă, ar pu- tradusă (prolix) așa : „(Ca să-l

ig) Parisul merită (să-i închin) o

„rghie”.

„rațioasa mea cititoare, cu zel zorit,

scrie telegrafic : „Sper că nu veți

lte să adăugați șiragului dv. de perle

aceea din...” Cum s-ar zice, femeile

le etc. Eu unul nu mă amestec. Dar

toarea își sfîrșește scrisorica adresin-

mi mie niște mulțumiri care consti-

o laudă. Și iscălește : Une pauvre

„prit. Adică : „O săracă cu duhul”. Las

o parte faptul că sînt prada unei

lnice naturi care-mi inundă obrajii

roșeață cînd se-ntîmplă (prea rar) să

laudat. Dar oare nu m-aș face de

al cinstiților mei cititori dacă m-aș

fi cu laudele pe care mi le aduce...

sărăcuță cu duhul? De aceea mai

le tac.

ri poate chestia cu sărăcia spirituală

i decît o fermecătoare cochetărie

mină?...

SPRE CONSOLARE

Altimul număr al revistei franceze Eu- pe sosit la noi, anume numărul pe- a iunie, închinat lui Guy de Maupas- sit, cuprinde, între altele, un amplu și erasant studiu de Marie-Louise Cou- et, intitulat : Dosarul Maupassant în 9. Menționînd una din iubitele mare-

scriitor — iubită pe care valetul lui upassant a denumit-o la Dame en

s — Marie-Louise Coudert zice (p. 17):

„Ca și faimoasa doamnă în negru a mpatriotului său Gaston Leroux, pă-

tele lui Arsène Lupin, și astăzi încă

amna în gri n-a pierdut nimic din mis-

ul ei.”

adevărat : Gaston Leroux a scris ro- nul foarte popular : Le parfum de la

me en noir din seria „Aventurile ex- ordinare ale lui Joseph Rouletabille,

orter”. Dar nu-i adevărat că Gaston

roux este „părintele” lui Arsène Lu-

l. Aventurile celebre ale lui Arsène

pin gentleman-cambrioleur au fost

ise de Maurice Leblanc.

Firește, observația noastră n-o să ajun- pînă la d-na Marie-Louise Coudert.

emenea dulci iluzii n-am legănat nici elipă. Dacă totuși am făcut observa-

, am făcut-o cu gîndul la ai noștri.

re consolare. Cred că sînt subînțele :

acă pînă și în Franța, în inima Franței,

Orașul-Lumină..., atunci ce să ne mai

trăm de perlele noastre...?

Profesorul HADDOCK

Cronica rimată

LAMENTĂRILE LUI CUPIDON

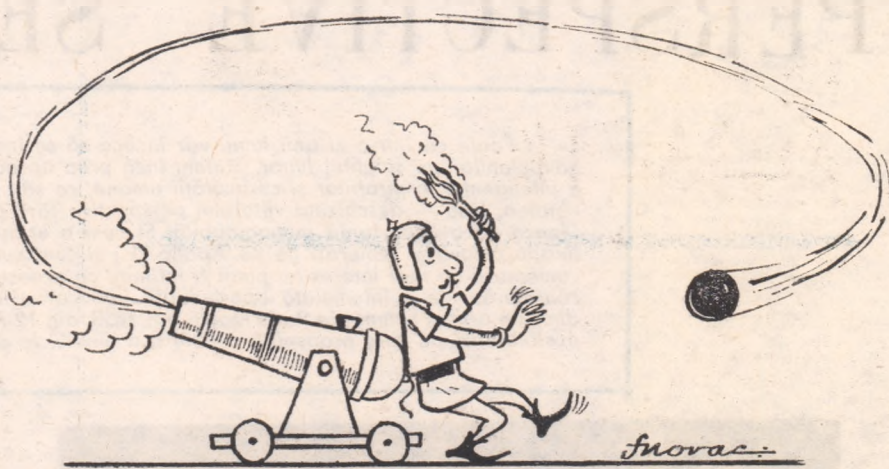
L-am întîlnit pe zeul Cupidon
În Cîșmigiu, pe o bancă incomodă,
Căcînd așa, alene, ca un Vodă
Ce-a fost silit să fugă de pe tron !

— Să nu cumva să îmi dedici vreo odă —
Mi-a spus c-un fel de imputare în ton —
Am devenit anost și monoton
De cînd amorul nu mai e la modă !

Nu vor admite să fi-o tipărească,
Nici CRONICA, nici VIAȚA ROMANEASCĂ,
Și nici chiar ROMANIA LITERARĂ !

De aceea tolba-mi plină-i de săgeți,
Și aștept mereu să fiu a doua oară,
Descoperit de... tinerii poeți !

A. BLASCU

Desen de S. NOVAC

COMEDIA LUI SISIF

— expunere cinematografică —

Dimineată de vară.

Într-o curte cu pomi se dă în leagăn o tînără femeie.

Din curtea de alături, ascuns după o tufă de liliac, o mîncîncă, cu ochii, veci-

nul.

În pragul casei apare Sisif. E îmbrăcat în haine de fîran, gata de muncă.

Femeia oprește leagănul și urcă scările spre el. Il îmbrățișează. Vecinul holbează ochii, foarte atent la ce s-ar putea în-

împla.

Sisif și femeia lui ies pe poartă. Veci-

nul îi urmărește cu invidie.

Sisif și femeia lui ajung la botul unui deal pietros, în fața unei colibe. Intră în colibă. Femeia aprinde focul sub pirostrii.

Sisif iese. La cîțiva pași se află un mare bolovan de piatră.

Sisif își suflă mincile. Împinge bolovanul în sus, pe coasta dealului.

Femeia toarnă apă într-un ceaun și suflă în foc.

Sisif urcă bolovanul pe coasta dealu-

lui. Sus, în vîrf, se vede un arbust. Pînă acolo trebuie să urce Sisif bolovanul.

Soarele s-a ridicat. În ușa colibei iese femeia. Îi suride : după o clipă Sisif

își va termina munca și va putea veni la masă.

Sisif împinge bolovanul cu umerii. Mai are puțin. Foarte puțin.

În colibă femeia dezvelește pîinea. O taie și pune bucățile pe masă, într-un coș mic de nuiel.

Sisif împinge bolovanul pînă lîngă ar-

bust.

Arbustul, acum se vede bine, își are rădăcinile exact în muchea dealului pie-

tros.

Sisif a ajuns cu bolovanul lîngă el și, răsufîind adînc, își șterge fruntea cu mîneca largă a cămășii. Se simte ușurat.

Treaba a fost făcută.

Sisif coboară la colibă.

Din știubei, femeia îi aduce, cu căl-

darea, apă pe care o toarnă într-o cadă din lemn. Alături pune săpunul.

Sisif își spală fața și mîinile, apoi pi-

cioarele. Se șterge cu un prosop ; apoi se așează la masă alături de femeia lui.

Mîncîncă. Femeia îi toarnă vin. Sisif mî-

nîncă și bea. Femeia strînge de pe masă farfuriile din lut ars. Sisif se așează pe

lavă și se odihnește pînă ce femeia lui termină cu dereticatul.

Ies din colibă. Soarele asfințește. Ziua s-a încheiat. Sisif tresare : bolovanul ur-

cat de el se află acum jos, rostogolit la picioarele lui. Tresare și femeia lui.

— Mîine trebuie să venim și mai de

dimineată, îi spune Sisif femeii lui.

În drum spre casă trec printr-un pîrîu și peste o cîmpie și iarăși printr-un pîrîu și, trecînd, femeia își ridică poalele că-

mășii pînă peste genunchi. Din curtea de alături vecinul o pîndește ; femeia lui

Sisif își mișcă prea altfel șoldurile.

Sisif și femeia lui se culcă afară, în pa-

tul din balcon, și vecinul are cosmaruri.

Se tirăște pînă sub scară, dar, simțit de

cîine, se întoarce în ograda lui. În dudul

din poartă se sperie cocoșii. Sisif deschide

ochii.

— S-a făcut ziuă, îi spune el femeii. Să

mergem.

Sisif și femeia lui trec, în zori, prin

pîrîu și peste cîmpie și iarăși prin pîrîu

și se opresc în fața colibei.

Femeia intră în colibă, aprinde focul,

în vreme ce Sisif se îndreaptă spre bo-

lovanul năzdrăvan.

Tîrziu, spre seară, femeia îi toarnă apă

pe spinare în cada de lemn.

Sisif se bucură ; glumește : o trage pe

femeia lui, lîngă el, în cadă. Femeia se

gudură și-l stropește cu apă pe ochi.

Sisif își șterge trupul. Se învelește într-o

mantie de în și se așează la masă.

Femeia îi toarnă vin într-o oală din lut.

După masă Sisif cîntă dintr-un flaut.

Cînd iese din colibă, Sisif se uită în

virful dealului unde a împins el bolova-

nul. Dar bolovanul nu mai e acolo. Bolo-

vanul e jos la picioarele lui. Sisif tresare.

Tresare și femeia lui.

— Mîine nu mai venim, îi spune Sisif

femeii lui.

— De ce ? se miră femeia.

— Pentru că venim degeaba.

— De ce degeaba ? îl întreabă femeia.

— Toată munca mea e în zadar ! îi

spune Sisif.

— De ce în zadar ? se arată nedumerită

femeia.

— Bolovanul pe care eu îl împing sus,

coboară de îndată după mine, îi spune

Sisif.

Sisif și femeia lui trec printr-un pîrîu

și peste-o cîmpie și iarăși printr-un pîrîu.

Ajung acasă, de departe îi pîndește ve-

cinul. Femeia lui Sisif îl vede. Vecinul

nu mai are cum să se ferească. Le iese

înainte, pe pod.

— Veniți de la muncă ? n-are el ce să-i

întrebe. Ce mai faci, domnule Sisif ?

Sisif nu-i răspunde. Femeia îl privește

și îi suride. Vecinul se înflăcărează.

— Te-am întrebat ce mai faci, domnule

Sisif ?

Femeia ride de-a binelea. Chicotește. Si-

sif o străfulgeră cu o privire rea.

— Ce vrei să faci ? îi răspunde el.

— Bine sau rău ? încearcă vecinul să

lungască vorba.

— Și rău și bine, își reazemă Sisif bîr-

bia-n coada sapei.

Femeia lui Sisif se lasă cînd pe un

picioar cînd pe celălalt și vecinului îi stră-

lucesc ochii.

— Du-te în casă, femeie ! o trimite Si-

sif la treburile ei.

— Dacă tot o trimiți în casă, n-ai vrea

să ne aducă niște tutun uscat ? cere ve-

cinul.

— Să ne aducă, e de acord Sisif.

Vecinul e fericit :

— Zici că faci și bine și rău, domnule

Sisif ?

— Intocmai, răspunde Sisif oarecum ab-

sent.

— „Binele” l-aș înțelege eu — încercă

să se dumirească vecinul privindu-i fe-

meia care tocmai coboară scările cu tu-

tutul cel uscat și cu picioarele ei de

felinar aprins — dar „Răul” ? De ce-o

duci rău, domnule Sisif ?

Femeia le aduce tutunul și le răsuc-

cește ea țigările și vecinul ar vrea să fie

el țigară atunci cînd femeia o strînge în-

tre degetele sale.

Sisif își scoate iasca și amnarul din

chimir. Vecinul își scoate și el iasca și

amnarul de la briu.

— Tu du-te, femeie ! poruncește Sisif

văzînd că femeia lui a rămas cu gura

cască la el și nu atît la el cît la ve-

cin.

Plecînd femeia, vecinul nu mai are chef

de vorbă. Dacă mai sporovăiește cîte

ceva o face dintr-un fel de sfială.

— Ia zi-i, domnule Sisif.

Sisif însă spune tot ce spune cu o mare

sinceritate :

— E vorba de acel bolovan.

— Ce-i cu el ? se interesează și nu

prea vecinul.

— Vine după mine.

Vecinul tresare, ba se mai și sperie

pușin, și indiferența îi piere :

— Nu pricep. Vorbește mai pe sleau.

Cum adică vine după dumneata ?

— Așa cum spun, răspunde sec Sisif.

— Un bolovan să meargă ?

— Ca și un cîine, se jură Sisif. Il urc

în deal și cînd cobor, coboară și el. Astfel

că a doua zi simt nevoia să-l împing

din nou. Și tot așa, și-n ziua următoare.

Ies din colibă și-mi e la picioare.

Vecinul e de-a dreptul tulburat :

— N-ai putea să-mi spui toate astea

mai pe larg ?

Sisif trage adînc din țigară :

— Dimineața plec la cîmp. Și-n vreme

ce femeia îmi pregătește masa și apa să

mă spăl eu urc în virful dealului acel

bolovan. Apoi cobor...

— Și ? devine tot mai curios vecinul.

— Eu intru în colibă și-mi spăl mădu-

larele de casnă. Mîncînc și beau și-mi

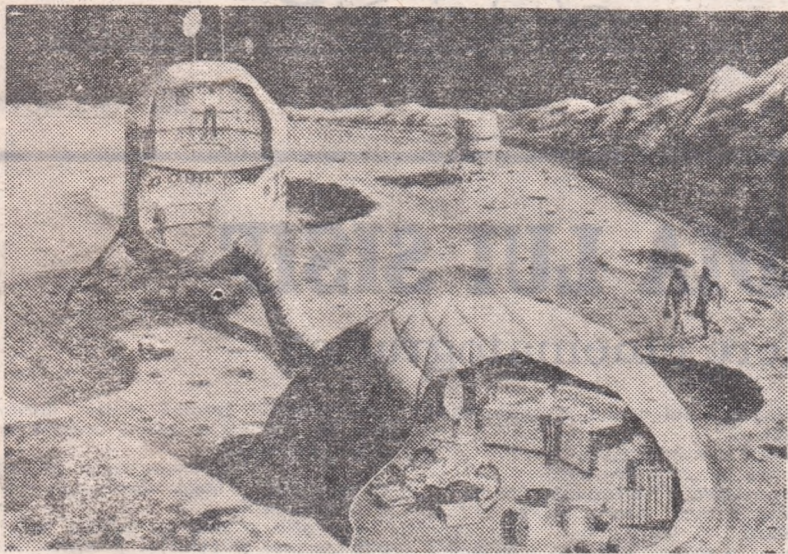
iau femeia de după gît.

— Și-apoi ? întreabă vecinul doritor să

află cît mai în amănunt această dramă

PERSPECTIVE SELENARE

Poate că într-o zi anii lumii vor începe să se înnumere din clipa întîiei coborîri a pămîntenilor pe satelitul lunar. Sintem încă prea aproape de această fantastică victorie a inteligenței, aspirațiilor și curiozității umane, ca să-i putem evalua în întregime însemnătatea. Însă — deschizînd viitorului perspective fără asemănare — evenimentul se profilează de o importanță inimaginabilă. Și cum o uriașă cantitate de literatură a însoțit reușita celor trei temerari de pe Apollo-11; și cum numeroase aproximații, supozitii ori comentarii de real interes au putut fi întîlnite cu această ocazie în presa de pretutindeni, considerăm de o întemeiată oportunitate publicarea măcar a acestor cîteva fragmente dintr-un articol semnat în Paris Match (nr. 1053, din 12 iulie 1969) de Marc Heimer, despre posibilitățile pe care proaspăta aventură a omului le pune la îndemîna oamenilor.

Proiect de bază lunară semipermanentă pentru șase selenauți

Primii exploratori vor parcurge suprafața selenară în grupuri de cîte șase oameni și vor instala campinguri prefabricate, al căror principal element va fi modulul de i-a transportat. În apropierea modulului se vor ridica în mod automat domuri de plastic ținînd, în această nouă lume, loc de corturi. Apoi exploratorii seleniți vor descoperi mici caverne unde pereții vor fi căptușiți cu o peliculă de materie izolatoare, alcătuită astfel un univers închis și care-i va proteja de razele ultraviolete ale soarelui, de razele X și de razele cosmice pătrunse în spațiul Lunii fără a fi oprite de scutul protector al nici unei atmosfere. Tot în felul acesta vor fi protejați de furtunile solare, — una dintre cele mai mari primejdii de care s pîndiți pămîntenii ajunși pe suprafața lunară.

O revărsare de proini din cosmos, datorită unor enorme vîrtejuri de foc ce se deplasează pe suprafața soarelui, ar putea anihila orice viață ome-nească. În caz de primejdie, neosele-niții trebuie să fie avertizați prelu-tîndenii în viitoare baze și orașe lu-nare în care se vor afla. În costume-le lor de scafandri, croite din alumi-niu și aur, nu le vor sta la dispoziție, din momentul dării alarmei, decît șase ore ca să se ascundă împotriva soare-lui sub bazaltul adăposturilor.

Este adevărat că-n acel moment ei trebuie să dispună de o panoplie di-versă de vehicule cu aspectul și vite-za insectelor polipode și a cărăbuși-lor ... În cadrul ultimelor zboruri ale operațiunii Apollo, exploratorii vor a-vea la dispoziție mai întîi niște plat-forme mișcătoare nepresurizate pe care le vor conduce păstrîndu-și cos-tumul spațial și echipamentul dorsal de supraviețuire. Acest echipament va reprezenta un miracol al tehniciții.

Pe jeep-urile lor cu șasiu de alumi-niu și care nu vor cîntări decît 800 kg. terestre și vor fi dotate cu roți flexi-bile, exploratorii vor avea o autonomie ambulatorie pe o rază de 16 km. Desigur că asta va însemna un avantaj față de primii selenauți de pe navele Apollo 12 pînă la Apollo 16 care vor trebui să se mulțumească doar cu mijloacele lor mușchulare, ceea ce nu le va permite decît incursiuni pe o distanță de ma-ximum 2,5 km teren plat în jurul punctului inițial de ascenzare.

Pamintenii de pe Lună vor trai poate mai mult

Vehiculele zburătoare de explo-rare vor face posibilă stabilirea, la o distanță mijlocie de cîmpul inițial, a unor baze secundare, înlesnind astfel recunoașterea zonelor lunare interme-diare.

Începînd din 1975, lunomobilele vor cîștiga din ce în ce mai mult în pri-vința manabilității și vitezei: raze-lor de acțiune va crește în mod sim-țitor. Energia mo-rică a acestei a doua generații de vehicule lunare va fi furnizată de pile combustibile funcțio-nînd cu hidrogenul și oxigenul extras din rocile lunare. În privința răcirii motoarelor în cursul zilei și a încălzirii lor în cursul nopții selenare, ea se va obține prin izolarea totală a

părților mecanice sub o carapace den-să de ceramică (răcirea cu aer fiind imposibilă din lipsă de atmosferă).

Așa se vor dezlega, una cîte una, toate enigmele Lunii. Prin studiul condițiilor de dispersie a jeturilor de e-lectroni se vor face analizele compo-nentelor chimice ale solului și subso-lului lunar, studiul fizic al rocilor se-lenite, sondaje intralunare, întocmirea unor adevărate hărți de stat major ale celor două suprafețe explorate din ce în ce mai mult, studiul comportării umane în mediul acela și influența redusei gravitații selenare asupra or-ganismului exploratorilor și neosele-niților care vor trăi probabil mai mult decît pe Pămînt...

Enigma pluralității lumilor vii

Cea mai însemnată dintre probleme, cea mai încărcată de potențialități me-tafizice, va rămîne totuși dezlegarea tainelor pe care le presupune originea Lunii. Soluția găsită va furniza înțele-gerea adevăratei istorii a Universului. În timp ce Pămîntul, Venus și Mar-te și-au pierdut chipul copilăriei lor planetare, Luna și-a păstrat pînă în acest 1969 trăsăturile sale vechi de cîteva miliarde de ani. Tocmai de a- ceea explorarea sa și studiul geologic al rocilor ei va permite dezlegarea — în sfîrșit — a tainelor planetelor sis-temului solar.

Vom afla, în cele din urmă, dacă Pămîntul și Luna și celelalte planete sînt rezultatul ciocnirii a doi aștri sau dacă, dinpotrivă, s-au format la sfîrșitul unui lung proces de condensare a materiei intersiderale.

În primul caz, această formare ac-cidentală va presupune că viața ar fi un eveniment fortuit și rarism în sinul Universului. În al doilea caz, ex-istă ipoteza deschisă pentru o existen-ță frecventă, repetată, a biosferelor comparabile și superioare celeia care, pornind de pe Pămînt, a permis explo-rarea Lunii.

Supraprodusele fabricate în Lună

La începutul secolului viitor in-dustria pămîntene fruntăse își vor instala în Lună laboratoarele de chi-mie și atelierele lor de metalurgie și electronică cele mai perfecționate. A-vînd la dispoziție acest vid atît de greu de creat pe Pămînt și care este încă de acum indispensabil pentru a-samblarea microcircuitelor, procedeele industriale pe care le va adăposti satelitul Pămîntului vor deschide o nouă eră a tehnologiei aplicate.

De la atelierele instalate pe Lună se vor trimite fuzee-cargouri cu ulti-mele minunții „made in the moon” în domeniul electronicii, criogeniei și metalurgiei metalelor ultrapur.

În privința energiei solare, grație termogeneratoarelor gigantice care vor folosi marile deosebiri de temperatu-ră dintre partea luminată și cea în-tunecată a Lunii, ea va fi transforma-tă cu ușurință în energie electrică. Se vor instala concomitent oglinzi so-

lare pe pereții marilor cratere apte să producă o energie electrică depășind cifra miliardelor de kilowați. Pro-fitînd de absența atmosferei care per-mite zborurile fuzelor la înălțimea craterelor, electricitatea lunară va putea fi utilizată pe rampe de lansare alcătuite din selenoizi lungi de trei-zeci de kilometri. Cîmpul magnetic ce se va crea în jurul axei acestor fuzee se va accelera în 25” pînă la obținerea vitezei de părăsire a Lunii (150 km pe minut) și astfel, adevărate pacheturi spațiale vor porni spre Pămînt. Por-nirea se va face fără zguduiri, călăto-ria va fi agreabilă și lipsită de surpri-ze, iar sosirea fără nici un fel de probleme, va fi amortizată în stratu-rile superioare ale atmosferei terestre.

Datorită captoarelor parabolice de lumină, în cursul nopții selenare vor circula trenuri pe monorailuri care vor consuma surplusul de energie acumu-lat în cursul zilelor dogoritoare de pe Lună. În toate calculele lor, inginerii și arhitecții specializați în instalațiile lunare vor trebui să țină seama de un fapt capital: că dacă pe Lună greuta-tea unui corp reprezintă a șasea parte din greutatea sa de pe Pămînt, în schimb masa corpului respectiv rămîne identică. Toate datele tehnicii terestre vor trebui să fie așadar reconstituite și în mod obligatoriu revizuite și corectate, pornindu-se de la această variație de ponderabilitate și de la această imuabilitate a volumului.

Lucru ce se va dovedi deosebit de folositor în privința construirii radio-telescoapelor ce vor găsi pe Lună un teren corespunzător pentru antenele lor uriașe.

Pe Pămînt atmosfera noastră repre-zintă o imensă ureche față de care se amortizează mesajele, zgometele și dramele care, sub forma unor emisi-uni radio enigmatice, țînesc din a-cest univers. Pe Lună, și în special pe fața ascunsă a acesteia, nu există in-terferențe terestre și observatoarele radio-astronomice vor putea asculta Universul în mijlocul unei liniști to-tale.

Superradiotelescoapele vor aștepta mesaje din partea unor lumi ne-cunoscute ca să înceapă un dialog cu forme de viață neașteptate și insolite, cu intelecturi poetice și năucitoare.

Luna va deveni o rampă de lansare

Călătoria de la Pămînt la Lună va deveni în acea epocă aproape la fel de obișnuită cum este azi traversarea Atlanticului din Europa în America. Pasagerii fuzelor rapide — unii car-diaci vor face călătoria pentru ca să profite de semigravitatea selenară fa-vorabilă normalizării ritmului cardiac — au să ajungă în mai puțin de trei-zeci de minute la o stație satelizată intermediară, de unde vor pleca din nou spre Lună, după ce vor fi trecut în altă fuzee. Douăsprezece ore păm-intene mai tîrziu — nu trei zile și jumătate ca în 1969 — ei vor aseleniza în centrul mării Crizelor sau Fecun-dității. De acolo un tren electrosolar îi va conduce în cîteva minute spre cel mai apropiat oraș selenar, lăsîndu-le destul timp ca să admire, deasupra orizontului, discul în culori pas-tel și sîdefate al Pămîntului.

Deceniu după deceniu, colonizarea Lu-nii fără colonizați va continua cu ispră-vile, tragediile și minunatele ei tresă-riri de curaj. A trebuit să treacă un secol de la America aztecilor și incașilor, ca să se descopere de către cu-ceritorii lor cea mai mare parte a tainelor și aurlui lor. Cine știe dacă nu tot atît va trebui să treacă pentru ca Luna să fie despuiată rînd pe rînd de toate multiplele ei taine și să pună la dispoziția noilor conchistadori, în costume de scafandru presurizate, che-ia bogățiilor sale potențiale.

Atunci va începe o nouă etapă. Departele de astroporturile care au să conducă prozaic spre Pămînt, în fun-dul marilor platforme lunare, lungi și misterioase fuzee ionice vor începe să se îndrepte către Neptun, Pluton și către asteroizii rătăcitori care vor trebui explorați pentru a depăși ca-drul sistemului solar. Probabil că a-tunci omenirea va fi în anul 2050, iar memoria lui Neil Armstrong și Edwin Aldrin va lumina calea urmașilor lor pe traseul liric spre alte lumi.

În românește de Mihai ATANASESCU

Cronica sportivă

AMESTECATE ȘI NU PREA

Atita vreme cît mai fumăm încă pipa păcii, ținem îngropat tomahawk-ul, adică atita vreme cît nu bubuie încă mînea în Dealul Spirei și în cetatea de fum a gării, noi, cronicarii de fotbal, tragem cu ochiul peste gard și-n ograda altor sporturi. Iar dacă n-avem nimic, ne instalăm la fereastră și dăm cu undița după păstrăv, curcubeu în albia străzii transformată, aproape zilnic, în riu vijelios de munte.

La sfîrșitul săptămîinii trecute, am asistat, sub umbrelă, la întrecerile din cadrul celei de-a XVIII-a ediții a Campionatelor internaționale de atletism ale României. Proba de 3000 m obstacole a fost singura care ne-a dat ameteți. I rest — vîntul morții naturale. Cursa celor 3000 de m. presărați cu bariere și gropi cu apă, fost bătută de brașoveanul Cefan. Kenyanul Bwot, distins cu aur la Olimpiada din Mexico, a gustat din paharul durerii. Trebuie spus că organizatorii (Federația de atletism) s-au blazat s-au rutinat. Nici cu brielul nu poți rade pic pliciseli de pe bărbile lor moțînd pe stînga de birou. Vrem să se discute serios și în mod public dacă aceste Campionate, întrunind al-cîndva zeci de mii de spectatori, n-au intrat într-un semianonimat cenușiu și zgurțuros dărită aproape exclusiv federației de specialitate. Dacă această ultimă ediție ar fi fost programată mai la începutul verii s-ar fi bucurat, sint com-vins, de prezența la start a multe nume sonore dornice să-și verifice puterile înaintea formidabilei bătălii care se dă în aceste zile la Stuttgart, între colosii atletismului european și-ai Americii.

Din Belgia, o veste frumoasă: avem de-acum și doi prinți ai sportului alb, Marcu și Dumitru, cu, calificați în turneul final al „Cupei Galea”. Poate că la Vichy, lîngă izvoarele din care nu mai ingeri pensionari ar putea să bea și să juce aripa adusă în dreptul inimii că sint mînfătoare de minuni decît apa Călmățuiului, doi tenismeni vor începe o carieră triumfală, cî Triac și Năstase.

La Amsterdam, singurul oraș care rivalizează cu Veneția, unde poveștile dorm într-o petă de lălea sau într-un fulg de zăpadă, marele maestru Florin Gheorghiu ocupă un loc în toate neconcordanțele cu talentul său. Îi urmăresc voluția de multă vreme, cu pasiune și cu dare, și aștept să saluț ziua cînd va pătrunde, cercul strîmt al celor mai buni dintre cei buni.

De la caii de felde pășcuți de Florin Gheorghiu pe eșichier, să trecem la trapașii crescuți la Dormăruț și care s-au întrecut, duminică la Ploiești în cea mai spectaculoasă probă a anului, derbyul. A cîștigat Arena, condusă de T. deraș, în fața a 5.000 de spectatori, înghesuți sardеле Orlando pe un hipodrom situat la distanță de 60 km. de pasionații acestui sport. Mătrebuie spus oare că Bucureștiul este singura capitală europeană fără un hipodrom de trap? Că odinioară cursele de pe Băneasa rivalizau cu cele de la Beirut, de pildă? Știm că peștii n-au mîncat toți caii. Și mai știm că se poate con-trui un hipodrom în Capitală. Dar nu știm dacă cineva se gîndește să pornească lucrările.

Și fiindcă sintem la capitolul cai, să vorbim despre săriturile peste ei, care se produc ici colo. Ultima poveste bălțată s-a produs la Giurgiu, Brătilava a inițiat un concurs de atletism orășelor de la Dunăre. De la Dunărea românească a plecat echipa orașului Giurgiu. Pînă aici nimic curios. Dar vine imediat. Sub formă a doi tăciui cu funcții de răspundere care și-a introdus copiii în lot. Nu știu cît vor sări fetele lor la înălțime sau la groapa cu nisip de pe stadionul din capitala Slovaciei — poate chiar vor încerca s-o facă — știu, însă, că părinții lor vor sări arși de indignare la lectura acestor rînduri. Dar nu mi-e teamă, C.N.E.F.S.-ul mă ocroti.

Veștile din fotbal, scîncite. Tească e mut, Ștefan Dumitrache face plajă în munți. Și ta-mi-e dor de-o mînge, chiar și de una trimisă foalfă-n plopii de la Institutul medico-veterinar sau în coșul unei locomotive, de către Voinea de la Steaua sau Zorba de la Rapid.

Fănuș NEAGU

România literară

SĂPTĂMÎNAL

DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

COLECTIV REDACȚIONAL:

Geo Dumitrescu (redactor șef), Teodor Balș, Vasile Băran (secretar general de redacție), Nicolae Breban (redactor șef adjunct), Ion Caraion, Al. Cerna-Rădulescu (secretar de redacție), Valeriu Cristea, S. Damian, G. Dimisianu (redactor șef adjunct), Ion Horea (redactor șef adjunct), Marcel Mihalăș, Adrian Păunescu (redactor șef adjunct), Gheorghe Pituț, Petru Popescu, Lucian Raicu.